ଭାଷା ଓ ଜାତୀୟତା

ଏକ ଭାଷାର ମୃତ୍ୟୁଲେଖ

ଭାଷାଟିଏ ସହଜରେ ମରେନି, ତଥାପି ଗତ ସପ୍ତାହରେ ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା । ଏଇ ଭାଷା ହେଉଛି 'ବୋ'। ଆଣ୍ଡାମାନ ଦ୍ୱୀପରେ ୬୫,୦୦୦ ବର୍ଷ ଧରି ତିଷ୍ଠି ରହିଥିବା 'ବୋ' ଜନଜାତି ପରିବାରର ଅନ୍ତିମ ସଦସ୍ୟ ୮୫ ବର୍ଷ ବର୍ଷୀୟା ବୋଆ ସିନିୟରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା ସହ 'ବୋ' ଭାଷା ମଧ ଚିରଦିନପାଇଁ ଲୋପ ପାଇଯାଇଛି । ବାପାମା'ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଗତ ୩୦ ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକାଳ ଧରି ବୋ ଭାଷା କହୁଥିବା ଏକମାତ୍ର ମଣିଷ ଥିଲେ ବୋଆ । ତେଣୁ ସେ ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ନିଃସଙ୍ଗ ମନେ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ସହ ଭାବବିନିମୟ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବାଧ ହୋଇ ଆଣ୍ଡାମାନୀ ହିନ୍ଦୀ ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

(ସମାଜ : ୮-୨-୨୦୧୦)

ସୁବ୍ରତ କୁମାର ପୃଷ୍ଟି

ଭାଷା ଓ ଜାତୀୟତା

(ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ଦାବି ନୁହେଁ ଅଧିକାର)

ସୁବ୍ରତ କୁମାର ପୃଷ୍ଟି

ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ବିଭାଗ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଲେଖକଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶିତ

ଭାଷା ଓ ଜାତୀୟତା

(ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନ)

ଲେଖକ :

ସୁବ୍ରତ କୁମାର ପୃଷ୍ଟି

ପ୍ରକାଶକ :

ସୁବ୍ରତ ପୃଷ୍ଟି

ବିଦ୍ୟାଧରପୁର, କମାଗଡ

ଯାଜପୁର - ୭୫୫୦୩୧, ଓଡ଼ିଶା

ଦୁରଭାଷା : +୯୧-୯୦୯୦୪୬୫୭୫୮

ପ୍ରକାଶକଙ୍କଦ୍ୱାରା ସର୍ବସ□ ସଂରକ୍ଷିତ

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : କୁଆଁର ପୂନେଇଁ, ୨୦୧୦

ପରିମାର୍ଜିତ ଓ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୧୧,୨୦୧୨, ୨୦୧୩

ଅକ୍ଷର ସଜ୍ଜା : ସନ୍ତୋଷ ଏବଂ ପ୍ରଭାକର

ମୁଦ୍ରଣ : ଦି ପ୍ରି□ୋଭର୍ସ, କଟକ

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୮୫.୦୦ (ପ□ାଅଶୀ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

BHASA O JATIYATA

(Prabandha Sankalana)

Author :
Subrat Kumar Prusty

Published by :
Subrat Prusty
Bidyadharpur, Kamagarh
Jajpur - 755031, Orissa
Phone :+91-9090465758
email : **subratodia@gmail.com**

First Edition : Kumar Purnami, 2010

D.T.P. : Santosh & Pravakar

Printed at :
The Printovers, Cuttack-1

Price : Rs.85.00 (Rupees Eighty Five only)

ଉତ୍ସର୍ଗ

"ଓଡିଆ କେବେ ?"

ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଓଡିଆତ୍ୱର ଉନ୍ମେଷପାଇଁ ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ

ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୋଲୋକବିହାରୀ ଧଳ

ଏବଂ

"ମାତୃଭାଷା ଓଡିଆ"କୁ

ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେବାପାଇଁ ଲେଖନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରୟାସ କରିଥିବା

ଡଃ.ବିଜୟ ପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ

ଚରଣକମଳରେ....... ।

..........ସୁବ୍ରତ

ମୁଖବନ୍ଧ

ସୁବ୍ରତ କୁମାର ପୃଷ୍ଟିଙ୍କର 'ଭାଷା ଓ ଜାତୀୟତା' ଏକ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦର ପ୍ରବନ୍ଧ ପୁସ୍ତକ । ଭାଷା ସହିତ ଜାତୀୟତା କିପରି ଜଡ଼ିତ, ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା, ଶାସ୍ତ୍ରୀୟତା ତଥା ବ□ମାନର ସ୍ଥିତି ଉପରେ ବିଚାର-ବିମର୍ଶ କରିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ପୃଷ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟର ଛାତ୍ର ଓ ଗବେଷକ ତଥା ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ଦେବାପାଇଁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ପୁରୋଧା । ତେଣୁ ଏଠାରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ସବୁଯାକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଯେ ତାଙ୍କର ଭାଷାଭାବନା ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବ, ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ଭାଷାର ମହ□କୁ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀ ପୃଷ୍ଟି ପୁସ୍ତକର ପ୍ରତିଟି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ତଥ୍ୟାଶ୍ରୟୀ ଭି□କ ଶାଣିତ ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ସେ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ, ହେୟଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଅନ୍ୟଭାଷାପ୍ରୀତି ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଗତିର ବାଧକ ସାଜିଛି । ଏଥିପାଇଁ ସେ ସତ୍ୟାଶ୍ରୟୀ ତଥ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ଛଳରେ ଆଜିକାଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ଭାଷାକୁ ନେଇ ଆମ ଶିକ୍ଷିତବର୍ଗଙ୍କ ଯେଉଁ ନକାରାତ୍ମକ ମନୋବୃ□ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ତାହା ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ପରବ□ୀ ତିନୋଟି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଓଡିଆଭାଷାର ଐତିହ୍ୟ,ପରମ୍ପରା, ପୁରୋଦୃଷ୍ଟି ତଥା ବିଶେଷ□ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଭିତରେ ଓଡିଆଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ଦେବା ସପକ୍ଷରେ ଦୃଢ଼ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନା କରିବାସହ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଉଦ୍ୟମ ଚଳାଇଥିବା ଜଣାଯାଏ । ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବେଶ୍ ଯୌକ୍ତିକ ଓ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ଥିଲେମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତାର ପ୍ରମାଣପାଇଁ ଆହୁରି ଗବେଷଣା ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଅବଶ୍ୟ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ଯେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଜନନୀ ସଂସ୍କୃତ ନୁହେଁ, ପରସ୍ପରର ଭଗିନୀ ସଦୃଶ । ଏହି ସତ୍ୟକୁ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକରେ ସପ୍ରମାଣେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବାରୁ ଓଡିଆଭାଷା ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ପର୍କିତ ଅଜ୍ଞତାକୁ ଦୂର କରିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଅର୍ଥାତ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ସଂସ୍କୃତକୁ ଆଧାର ନ କରି ବରଂ ସ୍ୱାଧୀନଭାବେ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ପ୍ରୟୋଜନ ।

ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନିତ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଆ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ପାଇବ କି ନାହିଁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍‌ଥାପନ କରାଯାଇଛି ଓ ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇସାରିଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷା, ଯଥା- ତାମିଲ୍, ସଂସ୍କୃତ, ତେଲୁଗୁ ଓ କନ୍ନଡ଼ କଥା ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ,ଏହି ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ରାତାରାତି ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇନାହାନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ଉଦ୍ୟମ ଓ ସଂଘର୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଆମର ଓଡ଼ିଆଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ବିଧିବଦ୍ଧ ଉଦ୍ୟମ / ଗବେଷଣା ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି କି ? ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, କୌଣସି ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇବାପାଇଁ ରାଜନୈତିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଓ ସମର୍ଥ ଏକାନ୍ତ ଜରୁରୀ । ଓଡ଼ିଶା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏବେ ବୋଧହୁଏ ଏହା ଆଶା କରା ନ ଯାଇପାରେ ।

ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବିକାଶ ଓ ପ୍ରସାରପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଶାସନିକ ସ୍ତରରେ ଉଦ୍ୟମ ଆଦୌ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ କିଛି ଭୁଲ ହେବନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେଉଁଠି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟର ଉଚ୍ଚତର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଗବେଷଣା ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ନେତା ଓ ପ୍ରଶାସକଙ୍କର କେବେ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ହୋଇଥିବାର ମନେହୁଏନା ।

ଶ୍ରୀ ପୃଷ୍ଟିଙ୍କ କହିବାନୁଯାୟୀ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମସ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଅଛି, ମାତ୍ର ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି କିଏ ଓ କିପରି ଏହି ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିପାରିବ ? ଓଡ଼ିଶାରେ ତ ଆଉ ତାମିଲ୍‌ନାଡୁର ଡି.ଏମ୍.କେ. ପରି ରାଜନୈତିକ ଦଳ ନାହିଁ କି ଚେନ୍ନାଇରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସେ□ାଲ୍ ଇନ୍‌ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଅଫ୍ କ୍ଲାସିକାଲ୍ ତାମିଲ୍ ପରି ଅନୁଷ୍ଠାନ ନାହିଁ ବା ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କରିବାପାଇଁ ଜର୍ଜ ହାର୍ଟଙ୍କ ପରି ଜଣେ ପ୍ରଫେସର ବିଦେଶରେ ନାହାନ୍ତି ।

କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଆଜି ଓଡ଼ିଶାର ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ସୁଦୃଢ଼ ନୁହେଁ । ଇତିହାସରୁ ତ ଆମେ ଜାଣିଛୁ ଯେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କେତେ ସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରି ନିଜର ସ୍ଥିତି ରକ୍ଷା କରିପାରିଛି । ଏବେ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଉଦାସୀନତା ଓ ବ୍ୟବସାୟିକ ମନୋବୃ□ ସହ ରାଜନୈତିକ ତଥା ପ୍ରଶାସନିକ ପ୍ରତିକୂଳ ମନୋବୃ□ ମିଶିଯାଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରଗତିର ବାଧକ ସାଜିଛି । ଏପରି ଏକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସୁଧାରିବାପାଇଁ ଶ୍ରୀ ପୃଷ୍ଟି 'ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧି ହେବ କିପରି' ପ୍ରବନ୍ଧରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗଠନମୂଳକ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସଂପ୍ରତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଯେପରି ଏକ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଶ ଭିତର ଦେଇ ଗତି କରୁଛି ତାହା ଅନେକଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ଯେ ଆଉ କିଛି ବର୍ଷ ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୁଏତ ଓଡ଼ିଆର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିପନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିବ । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ଉପରେ କୌଣସି ମତ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତର୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ଅଛି, ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଆମେ ନିଜ ଘର ଭିତରେ, ନିଜ ମାତୃଭାଷାର ସ୍ଥିତିକୁ ନେଇ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁ ସେତେବେଳେ କେଉଁ ମୁହଁ ନେଇ ଆମେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତାପାଇଁ ଦାବି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବୁ ?

ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନଟି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କଳେବର ମଣ୍ଡନ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଏକ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ସୁପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ । ଓଡିଆ ଭାଷାପ୍ରେମୀଙ୍କପାଇଁ ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ମଲମ ସଦୃଶ । ଏହି ମଲମ ଓଡିଆଭାଷାକୁ ନେଇ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ହୀନମନ୍ୟତା ରୂପକ ଗଭୀର କ୍ଷତର ଯଥାଯଥ ଉପଚାର କରିବା ସହ ଓଡିଆଭାଷା ସମ୍ପର୍କୀତ ଅଜ୍ଞତା, ଭୁଲ ଚିନ୍ତାଧାରା ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ମାନସ-ମନ୍ଥନ ଓ ତର୍କ-ବିତର୍କ ସୂତ୍ରପାତ କରିବ ବୋଲି ମୋର ଦୃଢବିଶ୍ୱାସ ।

ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ
୨.୮.୧୦

ଡଃ.ଶୁଭକାନ୍ତ ବେହେରା
ଯୁଗ୍ମ ସଚିବ, ଭାରତ ବିଦେଶସେବା
ଭାରତ ସରକାର

କଥାଟିଏ କହୁଁ..... କି କଥା... ?

ଭାଷା ମରେନି, ତାକୁ ମାରିଦିଆଯାଏ । ୬୫ହଜାର ବର୍ଷର 'ବୋ' ଜାତି ଭାଷା ମରି ନ ଥାନ୍ତା, ଯଦି ଆଣ୍ଡାମାନଦ୍ୱୀପରେ ଅଣ-ଅଣ୍ଡାମାନୀଙ୍କ ଅନୁପ୍ରବେଶ ଘଟି ନ ଥାନ୍ତା; ବିଶେଷକରି ଭାଷା ଓ ଜାତିପ୍ରେମୀ ତାମିଲ, ତେଲଗୁ, ବଙ୍ଗାଳୀ ଏଠାରେ ସ୍ଥାୟୀ ବସବାସକରି ନିଜର ପ୍ରଭାବବିସ୍ତାର କରିବାପାଇଁ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରି ନ ଥାନ୍ତେ । ଏମାନେ ନିଜର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଖାଇବାଭିତରେ ବିଚରା ବୋ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଭାଷା କେତେଦିନ ଏକାକୀ ସଂଗ୍ରାମ କରିଚାଲିବ,ମରିବାକୁ ତ ବାଧ୍ୟ । ସେହିପରି ସମୃଦ୍ଧ ମୈଥିଳୀଭାଷା ଲୋପ ପାଇଗଲା ହିନ୍ଦୀ, ପାର୍ସି ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ମିଳିତ ଆକ୍ରମଣରେ । ଯଦି ମିଥିଳାବାସୀ ନିଜ ଭାଷାପାଇଁ ଲଢ଼ି ନିଜପାଇଁ ସ୍ଥାନଖଣ୍ଡେ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିଥାନ୍ତେ ଆଜିର ମିଥିଳାଶିଶୁର ଓଠରେ ମୈଥିଳୀଭାଷା ନିଶ୍ଚିତ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥାନ୍ତା । ଏଥିରୁ ଜଣାପଡେ ଶାସକର ଶକ୍ତି ଆଉ ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀଙ୍କ ଆତ୍ମ-ସୁରକ୍ଷିତ ମନୋଭାବ ଯୋଗୁଁ ଭାଷାଟିଏ ମରିଯାଏ କିମ୍ବା ସେହି ଭାଷା କହୁଥିବା ମଣିଷ ପ୍ରଶାସନର ଭାଷାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଜାଣତରେ ନିଜଭାଷାକୁ ହତ୍ୟା କରିଦିଏ ।

ଏକ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ଥିତି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସଂଘର୍ଷରୁ ଜନ୍ମନେଇଛି । ଏହାର ପୂର୍ବରୂପ ପାଲି ହେଉଛି ପୃଥିବୀର ଏକମାତ୍ର ଭାଷା, ଯିଏ ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଶାସକଭାଷା ଥିବା ସଂସ୍କୃତ ବିରୋଧରେ ଲଢ଼େଇ କରି ପରାସ୍ତ କରିଛି । ପୁଣି ନିଜ ରୂପ ପରିବ□ନ ଭିତରେ ସଂସ୍କୃତ ତୁଲ୍ୟ ସାହିତ୍ୟକୃତି ଓ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ସୃଷ୍ଟିକରି ନିଜ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଛି । ଏପରିକି ପାର୍ସି ବିରୋଧରେ ଲଢ଼ି ଏହାକୁ ନିଜର କାୟା ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଦେଇନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆଜାତିପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ଗୌରବର କଥା ହେଲା,ଏହି ଜାତି ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ହରାଇ ବସିଥିବା ବେଳେ, କେବଳ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ହିଁ ନିଜର ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟରେ ଇଂରାଜୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ବିରୋଧରେ ଲଢ଼େଇ କରି ଭାଷାକୁ ନେଇ ଭୂମିଖଣ୍ଡେ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇପାରିଥିଲା । ଅଥଚ ଏଭଳି ପ୍ରତିକୂଳ ସ୍ଥିତିରେ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିଥିବା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଲୋପ ପାଇଯିବ ବୋଲି ଆଜି କାହିଁକି ଆଶଙ୍କା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ।

ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇଟି କାରଣ ଦାୟୀ । ୧-ନିଜଭାଷା ପ୍ରତି ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଉଦାସୀନତା, ଯାହା ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଓ ତାଙ୍କ କର୍ମଚାରୀ ନିଜ ସୁବିଧାପାଇଁ ରାଜଭାଷା ଓଡ଼ିଆକୁ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅବହେଳା କରୁଛନ୍ତି । ୨-ଅନ୍ୟଭାଷା ପ୍ରତି ସ୍ୱାର୍ଥସମ୍ବଳିତ ମୋହ, ଅର୍ଥାତ୍ ହିନ୍ଦୀ ପଢ଼ିଲେ ଟଙ୍କା ମିଳିବ, ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ିଲେ ନମ୍ବର ମିଳିବ ଆଉ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ିଲେ ଚାକିରି ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିଲେ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି

ଉପହାସ ମିଳିବ । ଏହି ଦୁଇଟି କାରଣ ଭିତରେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ନିଜ ଅଜାଣତରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିଠାରୁ ଧୀରେଧୀରେ ଦୂରେଇ ଯାଉଛି ।

ଓଡ଼ିଶା ଆଜି ଗରିବ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି । ତେବେ ଏହି ଗରିବୀ ଦୂରପାଇଁ ଧନର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେତେ ନାହିଁ, ସେତେ ଅଛି ଜାତୀୟତାର । ଜାତିପ୍ରୀତି ହିଁ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ଜାତିକୁ ଏକାଠି କରେ, ଲଢ଼ିବାକୁ ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ଦିଏ, ବିକଶିତ ହେବାର ବାଟ ଫିଟାଏ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଅତୀତରେ ବିକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ଏହି ଜାତୀୟତାବୋଧ ଯୋଗୁଁ । ଇତିହାସ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଦିଏ, ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅ ଏହି ଜାତୀୟତା ଭାବଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛି, ସେତେବେସେଏ ଅନ୍ୟର ଦାସ ପାଲଟି ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଜାତି ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକତା ଆସୁଛି, ସେତେବେଳେ ସେ ବିଶ୍ୱବିଜୟୀ ହୋଇପାରୁଛି । ଆଲେକଜାଣ୍ଡର, ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ମୌର୍ଯ୍ୟ, ଅଶୋକ, ଖାରବେଳ, ନରସିଂହ, କପିଳେନ୍ଦ୍ର, ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ସମୟ ଏହାର ଏକଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମାତ୍ର । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟତାର ଭି□ ରହିଛି ଏହାର ଭାଷାରେ । ଆଜି ଓଡ଼ିଶା ଗରିବ ହେଉଛି କେବଳ ନିଜର ଭାଷାକୁ ହତାଦର କରି । ପ୍ରଲୋଭନର ବଶବ□ୀ ହୋଇ ନିଜ ଭାଷାକୁ ଆଡେଇ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହୀ ହେବାଦ୍ୱାରା ସେ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ଓଡ଼ିଆତ୍ୱକୁ ହରାଇ ନଂପୁସକତାକୁ ଆଦରି ନେଉଛି ।

ନିଜ ମାତୃଭାଷାକୁ କିପରି ଭଲପାଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ଏହାକୁ କିପରି ରୋଜଗାରର ମାଧ୍ୟମ କରିହୁଏ, ତାହା କରି ଦେଖାଇଛନ୍ତି ଦକ୍ଷିଣର ତାମିଲ, ତେଲଗୁ, କନ୍ନଡ଼ ଭାଷୀ । ଏମାନେ ନିଜ ଭାଷା ପ୍ରତି ସମ୍ମାନବୋଧ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆମ ଆଖି ଖୋଲି ଦେଇଛନ୍ତି । ପଲ୍ଲୀଠାରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପିଅନଠାରୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଧିକାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠି ଏମାନଙ୍କର ବ୍ୟାପ୍ତି । ଏମାନେ ହିନ୍ଦୀ ବୁଝନ୍ତି, ଆବଶ୍ୟକ ପଡିଲେ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବେ ମଧ୍ୟ କହିପାରନ୍ତି । ଅଥଚ ଇଂରାଜୀକୁ ଢ଼ାଲ କରି ନିଜ ଭାଷାକୁ ବିକଶିତ କରିବା ସହ ହିନ୍ଦୀକୁ ନିଜ ଅ□ଳରେ ପାଦ ଥାପିବାର ଉଦ୍ୟମକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ସହ ଘନିଷ୍ଠସଂପର୍କ ଥିଲେ ବି ଏହାଠାରୁ ନିଜକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଆଜି ବିଶ୍ୱ ଦରବାରରେ ପୂଜ୍ୟ । ଆଜି ଓଡ଼ିଶାର ବିକାଶ ତଥା ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଚରମ ଉତ୍କର୍ଷପାଇଁ ସେହି ପଥ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଏଥିପାଇଁ ଏକ ବିଶାଳ ସମ୍ଭାବନା ନେଇ ଆମ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସବୁ ପ୍ରକାରର ଉଦ୍ୟମ କରିବା ।

ଦୁଃଖର କଥା ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ଦେବାପାଇଁ ତାମିଲବାସୀ ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଦାବି କରି ସଫଳ ହୋଇଥିବାବେଳେ, ଭାଷାକୁ ନେଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଗଠନ ହୋଇଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିବାସୀ ଏ ଦିଗରେ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରୟାସ ସୁଦ୍ଧା କରିନାହାନ୍ତି । ଅଥଚ ଏଥିପାଇଁ ବହୁ ଉପାଦେୟ ପ୍ରମାଣ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହା ହେଉଛି ଭାରତର ଏକମାତ୍ର ଜାତି, ଯାହାର ରକ୍ତରଞ୍ଜିତ ଐତିହାସିକ ଗାଥା ପଥର ଦେହରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଆଜାତିର ବୀରତ୍ୱ, ବାଣିଜ୍ୟ-ବ୍ୟବସାୟ, କଳା ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ ସବୁ କିଛିର ବଳିଷ୍ଠ ସାକ୍ଷ୍ୟ କେବଳ ଭାରତ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ନୁହେଁ, ବିଶ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଆଜାତି ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ଭୂଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ସୀମା

ଡେଇଁ ଆଖି ପାଉ ନ ଥିବା ଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତାରୀ ଭୂମଣ୍ଡଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପି ରହିଛି ।

ଏହି ବ୍ୟାପକତାକୁ କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ ତୋଳି ପୁସ୍ତକ ରୂପ ଦେବା ମୋପାଇଁ ଥିଲା ଅତୀବ କଷ୍ଟକର ପ୍ରୟାସ । ଦିଲ୍ଲୀ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଶାସନିକ ସେବା ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରସ୍ତୁତି ମଧ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ମୋର ଚିନ୍ତାଚେତନା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଜାତିଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ଭାଷାର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା କଥା ଦୈନିକ "ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ" ପୃଷ୍ଠାରୁ ପଢ଼ିବା ପରେ ଏ ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ତଥ୍ୟ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲି । ଦିଲ୍ଲୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପାଠାଗାର ଏଥିପାଇଁ ସହାୟକ ହୋଇଥିବାବେଳେ ମରାଠୀଭାଷା ସଂପର୍କରେ ବନ୍ଧୁ ସଂଯମସୁରେଶ ଯୋଶୀ (ଆଇ.ଏଫ୍.ଏସ୍), ତାମିଲ ଓ କନ୍ନଡ଼ ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଡାକ୍ତର କଟେସ୍ ଜାଗିଲିଦାଦ୍‌ଠାରୁ ତଥା ଉତ୍ପଳ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ (ଆଇ.ଏ.ଏସ୍)ଠାରୁ ମାଗଧି,ମୈଥିଳୀ ଓ ଭଜ୍ଜି ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲି । ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଥିଲା ବନ୍ଧୁ ଗୌରୀଶଙ୍କର ମୀନା(ଆର୍.ଏ.ଏସ୍)ଠାରୁ ରାଜସ୍ଥାନୀ ଉପଭାଷା 'ହାଡୌତି' ସହ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସାମ୍ୟ ଥିବା କଥା ଶୁଣି । ଏହିସବୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାପରେ ଦୀର୍ଘ ଦୁଇବର୍ଷ ଧରି ପୁସ୍ତକ ରୂପ ଦେବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଆସୁଥିଲି । ଏପରିକି 'ଅଧିକାର' ପତ୍ରିକା ପରିଚାଳନା ଓ ସମ୍ପାଦନା କାର୍ଯ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ବାଧକ ସାଜିବାରୁ ଏହିକାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବ୍ୟାହତି ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଏହି ପୁସ୍ତକ ରଚନା ଆରମ୍ଭଠାରୁ ପୁସ୍ତକରୂପ ନେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁବାଧା ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡିଛି । ଦୁଇଜଣ ଛଦ୍ମବନ୍ଧୁଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାରେ କ୍ଷତାକ୍ତ ହୋଇଛି । ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ସମୟର ପାଗଳାମୀଯୋଗୁଁ ନିଜ ଜୀବନ-ଜୀବିକାପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହିଛି । ମାତ୍ର ମୋର ପୂଜ୍ୟଗୁରୁ ଡଃ କୃଷ୍ଣଚରଣ ବେହେରା, ଡଃ ନଟବର ଶତପଥୀଙ୍କ ଉତ୍ସାହମୂଳକ ପ୍ରେରଣା, ଶୁଭକାନ୍ତ ଭାଇ, ଦେବଭାଇ, ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଭାଇ, ଅଜେୟ ଭାଇ, ସୁବାସ ଭାଇ, ଚି□ଭାଇଙ୍କ ସମୟୋପେଯାଗୀ ବଳିଷ୍ଠ ପରାମର୍ଶ ଏହିସବୁ ବାଧା ଅତିକ୍ରମ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛି ।

ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହକୁ ଭି□କରି ପ୍ରାୟ ପା□ଶହ ପୃଷ୍ଠା ବିଶିଷ୍ଟ କଳେବର ଧାରଣ କରିବା ଯୋଗୁଁ ରାଜ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିବିଭାଗ ନାମକୁ ମାତ୍ର ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିବା ଫଳରେ ଏହାକୁ ୧୧୨ପୃଷ୍ଠା ଭିତରେ ସୀମିତ ରଖିବାକୁ ପଡିଲା । ପୁଣି ପୁସ୍ତକଟି ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ପାଠକ ବୁଝିବାପାଇଁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଓଡିଆଭାଷାର ବିକାଶପାଇଁ ଯେଉଁସବୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି, ସେଥିରୁ କିଛି ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଧଳ ଓ ଡକ୍ଟର ବିଜୟ ପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ସୂଚୀତ କରିଅଛନ୍ତି । ବାକି ଯାହା କୁହାଯାଉଛି ତାହା ବ□ମାନର ସମୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟମାନ୍ୟତା ଦାବି କରିବା ପାଇଁ ବ□ମାନର ବିଦ୍ବଧ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ ଠାରେ ଯେଉଁ ନବ ଉନ୍ମାଦନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ସେ ଦିଗରେ ଏହି ପୁସ୍ତକଟି କିଛିମାତ୍ରାରେ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେଇପାରିଲେ ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ ।

ସୁବ୍ରତ କୁମାର ପୃଷ୍ଟି,

କୁଆଁର ପୁନେଇଁ, ୨୦୧୦

ବରିଷ୍ଠ ଗବେଷକ

ସୂଚୀପତ୍ର

୧.ଜାତିର ବିକାଶରେ ଭାଷାର ଭୂମିକା ୧୧

୨.କେତେ ପ୍ରାଚୀନ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ୧୮

୩.ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଭାଷା ମାନ୍ୟତା ସଂପର୍କରେ ପଦେ ୨୮

୪.ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇବା ସପକ୍ଷରେ ଦୃଢଯୁକ୍ତି ୩୯

୫.ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ□ମାନ ସ୍ଥିତି । ୬୫

୬.ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ହେବ କିପରି ୭୫

୭.କେବଳ ଭାଷାପାଇଁ ୮୯

୮.ଉପାଦାନ ସୂଚୀକା

ଜାତିର ବିକାଶରେ ଭାଷାର ଭୂମିକା

ମାନବସଭ୍ୟତାରେ ଏକ ଉନ୍ନତ ଜାତିର ପରିଚୟ ହେଉଛି ସେହି ଜାତିର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିବା ଭାଷା । ଆମେ ସେହି ଜାତିକୁ ସେତେ ଉନ୍ନତ ବୋଲି କହିବା, ଯେଉଁ ଜାତିର ଭାଷା ସମାଜର ସବୁ ପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଭାଷା ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଭଳି ଗତିଶୀଳ, ଚଳଚ□ଳ । ପ୍ରବାହମାନ ନଦୀଧାରା ଭଳି ସ୍ୱଚ୍ଛ, ମନୋହର ଓ ଲାଳିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ପୁଣି ଭାଷାକୁ ଜୀବିତ ରଖେ ଏହାର ବ୍ୟବହାରିକ ଦିଗ । ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଭାଷାକୁ ଯେତେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ସେ ଭାଷା ସେତେ ସ୍ୱଚ୍ଛ, ସତେଜ ଓ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋଇ ରହିବ ।

କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ନୁହଁ, ଆଚରଣରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷା ବ□ିଥାଏ । ମଣିଷ ସମାଜର ଦୈନନ୍ଦିନ ଆବଶ୍ୟକତା, ଯଥା-ବିଜ୍ଞାନ, କାରିଗରୀ, ଚିକିତ୍ସା, ନ୍ୟାୟ, ପ୍ରଶାସନକ୍ଷେତ୍ର ହିଁ ଏହି ଆଚରଣର ଗୋଟିଏଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ । ଯଦି ଆଚରଣରେ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ନ ରହେ, ତେବେ ସେ ଭାଷା ଯେତେ ଉନ୍ନତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଅବଶ୍ୟାମ୍ଭାବୀ । ପୁଣି ଯଦି ଗୋଟିଏ ଭାଷାଭାଷୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାଭିମାନର ବୀଜ ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇଉଠେ, ତେବେ ସେ ଭାଷା ମୃତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପୁନଃ ଜାଗରିତ ହୋଇ ଉଠିବ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ବିଶ୍ୱର ଦୁଇ ପ୍ରାଚୀନଭାଷା- ସଂସ୍କୃତ ଓ ହିବ୍ରୁକୁ ନେଇପାରିବା । ବୈଦିକକାଳରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ସଂସ୍କୃତଭାଷା ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ କୁଶାଣ ଶାସନ କାଳରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାରର ଭାଷା ଭାବରେ ଗୃହୀତ ହେଲା । ମାତ୍ର ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଗୁପ୍ତବଂଶୀ ଶାସକଙ୍କ ପ୍ରୋତ୍ସାହନରେ ଏହାର ସାଂସ୍କୃତିକ ବିକାଶ ଘଟି ଚିକିତ୍ସା, ବିଜ୍ଞାନ, ଗଣିତ, ଭୁଗୋଳ, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, କାରିଗରୀ ବିଦ୍ୟା, ନ୍ୟାୟ, ପ୍ରଶାସନରେ ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଘଟିଥିଲା । ପରବ□ୀ କାଳରେ ଶାସନଗତ ବିଶୃଙ୍ଖଳାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ବିଦେଶୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଭାରତ ଶାସିତ ହେଲା । ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାର୍ଶୀ ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ବିପୁଳ ବ୍ୟବହାର ଆଜି ସଂସ୍କୃତଭାଷାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ସଂକଟାପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ପକାଇଛି ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ହିବ୍ରୁ ଭାଷା । ପ୍ରାଚୀନ ବାଇବେଲ ଲେଖାଯାଇଥିବା ଏହିଭାଷା

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରବ□ୀ କାଳରେ ବାରମ୍ବାର ବିଦେଶୀ ଆକ୍ରମଣର ଶିକାର ହେବାଦ୍ୱାରା ଏହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଲୋପ ପାଇଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଇହୁଦୀଜାତି ଏକତ୍ରୀକରଣ ଘଟିବାରୁ ନିଜପାଇଁ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ନାମକ ନୂତନ ଦେଶ ଗଠନକଲେ । ଏହାପରେ ଅତୀତର ସେହି ଗୌରବମୟ ମାତୃଭାଷା ହିବ୍ରୁକୁ ପୁନରୁର୍ଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଇହୁଦୀ ଜାତି ଆଗେଇଆସି ଏହାକୁ ନିଜର ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏବେ ଏହାର ଲିପିକ୍ଷେତ୍ରରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବ□ନ କରି ୧୯୨୬ ମସିହାରୁ ଆରବୀ ବଦଳରେ ରୋମାନ ଲିପିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛନ୍ତି । ଅତୀତର ଏହି ସମୃଦ୍ଧଭାଷା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋପ ପାଇଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଇହୁଦୀଜାତିଠାରେ ସ୍ୱାଭିମାନ ଜାଗରିତ ହେବାରୁ ବ□ମାନ ତାହା ଜୀବନଲାଭ ସହିତ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଭଳି ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ବଳହୀନ ଏକ ବାଲୁକାପୂର୍ଣ୍ଣ ଗରିବ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ଭାବେ ବିଶ୍ୱ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଛି ।

ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆଉ ଦୁଇଟି ଭାଷା ଗ୍ରୀକ ଓ ଇଂରାଜୀକୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରୂପେ ନିଆଯାଇପାରେ । ପୃଥିବୀ ଇତିହାସରେ ସମୃଦ୍ଧନଗର ଭାବେ ବିଖ୍ୟାତ ଛୋଟିଆ ଗ୍ରୀସଦେଶର ମାତୃଭାଷା 'ଗ୍ରୀକ୍'ରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱର ଦୁଇ ପ୍ରାଚୀନ ମହାକାବ୍ୟ 'ଇଲିଆଡ୍' ଓ 'ଓଡ଼େଶୀ' ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଦିନଥିଲା ଏହା କେବଳ ସମଗ୍ର ୟୁରୋପ ମହାଦେଶରେ ନୁହେଁ, ବରଂ ଆଲେକଜାଣ୍ଡାରଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଏହିଭାଷା ଭାରତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ବାଇବେଲର ନିଉଟେଷ୍ଟାମେ□ ଏହିଭାଷାରେ ଲିଖିତ । ତେବେ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନଙ୍କ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତା ହ୍ରାସହେବା ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ଭାଷାର ସୀମା ମଧ୍ୟ ସଂକୁଚିତ ହୋଇଗଲା । ବ□ମାନ ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷା ଗ୍ରୀସଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ।

ସେହିଭଳି ମଧ୍ୟ ଜର୍ମାନଭାଷା ପରିବାରର ଇଂଲିଶ-ଫ୍ରିଜିଆନ୍ ଭାଷା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଇଂରାଜୀଭାଷା ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ବିକଶିତ ହେବା ଆରମ୍ଭ କରି ଏବେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ଭାଷା ହେବାରେ ଗୌରବ ଲାଭ କରିଛି ।

ପ୍ରାଦେଶିକଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ଆମ ପଡ଼ୋଶୀ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ଏକ ଭିନ୍ନ ଉଦାହରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ତିନିଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନ ଥିଲା । ଦୀର୍ଘଦିନର ମୁସଲମାନ ଶାସନ ଯୋଗୁଁ ତଥା ପଡ଼ୋଶୀ ଆସାମ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସୁଦୃଢ଼ ହିନ୍ଦୁ ଶାସନ ଯୋଗୁଁ ହୁଗୁଳିଠାରୁ କାଳାଦନ ନଦୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ପାର୍ଶୀ, ଉର୍ଦ୍ଦୁ, ଓଡ଼ିଆ, ଅସାମିୟା ମିଶା ବିକୃତ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା କଥିତ ହେଉଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ଅ□ଳରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗରେ ଏହାସବୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିଲା । ଯେମିତି ଢାକା, ସିଲହଟ, ଅଗରତାଲା, କୁଚବିହାର, ବର୍ଦ୍ଧମାନ, ହୁଗୁଳି, ମଇମନସିଂହ, ପୁରୁଲିଆ ଆଦି ଅ□ଳର ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ଅ□ଳର କଥା କହିପାରୁ ନ ଥିଲେ କିମ୍ବା ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଏହି ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଘୁରି ବୁଲୁଥିଲା ନିଜନିଜ

ଅ□ଳରେ । ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଆସାମ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ବଙ୍ଗଳା କେବଳ କଥିତଭାଷା ରୂପେ ଆତ୍ମପରିଚୟ ଖୋଜିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ଯଦି ଏହି ସମୟରେ ଅସାମିୟା ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବଙ୍ଗଳାର ଏହି ଉପଭାଷାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ନିଜ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିପାରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜ ଉପନିବେଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କଲିକତାଠାରେ ସୃଷ୍ଟି ହେବାଦ୍ୱାରା ଏହି ନଗରୀରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲା ଏକ ଶିକ୍ଷିତ, ମଧ୍ୟବି□ ବଙ୍ଗାଳୀଗୋଷ୍ଠୀ । ଏମାନେ ନିଜ ପରିଚୟ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ନିଜକୁ ବଙ୍ଗାଳୀ ଓ ନିଜର ଭାଷା ବଙ୍ଗଳା ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟ ଢା□ାରେ ଏହି ଭାଷାରେ ସୃଷ୍ଟିକଲେ ସାହିତ୍ୟ । ଏହା ହେଲା ବଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାଦାନବ୍ୟବସ୍ଥାର ମାଧ୍ୟମ । ପ୍ରଥମକରି ବଙ୍ଗଳା ସମାଜର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କଲିକତାଠାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ, ଯାହା ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ଆସନ୍ତି ତଥାକଥିତ ସେହି ଖେଚୁଡ଼ି ବଙ୍ଗ ଉପଭାଷାଗୁଡ଼ିକ । ଫଳରେ କଲିକତି ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ିଲା । ତଦନୁସାରେ ଆୟତନ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଲା । ଯିଏ ଯେଉଁ ଅ□ଳର ହୋଇଥାଉନା କାହିଁକି କଲିକତାର ମାନକ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ ହେବ – ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରାଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗଳାଜାତିରେ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ତଦ୍ୱାରା ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୃଦ୍ଧି ହେବା ସହିତ ଏକ ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଶିକ୍ଷିତଜାତି ଭାବରେ ନିଜର ନୂତନ ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବେଶି ଭାବପ୍ରବଣ କରି ଆହୁରି ମର୍ଯ୍ୟାଦାବନ୍ତ କରିଥିଲା ବଙ୍ଗଭଙ୍ଗ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଏପରିକି ଧାର୍ମିକ ବିଭେଦରୁ ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି କମି ନ ଥିଲା । ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ମୁସଲମାନଙ୍କ ଓଠରୁ ଯେତେବେଳେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାକୁ ଛଡ଼ାଇ ଉର୍ଦ୍ଦୁଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ପାକିସ୍ତାନ ସରକାର ୨୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୪୮ରେ ଘୋଷଣା କଲେ, ଏହାର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦ କରି ମୃତ୍ୟୁକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାର ପୂର୍ବବଙ୍ଗବାସୀ ମୁସଲମାନ-ବଙ୍ଗାଳୀ ପଛାଇଲେ ନାହିଁ । ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଭାଷା ପ୍ରତି ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କର ଏହି ମୋହ ହିଁ ମାତ୍ର ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ଭିତରେ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରମୁଖ ଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପାଇପାରିବା ସହ ୨୧ ଫେବୃଆରୀ ୧୯୫୨(୮ଫାଲ୍ଗୁନ୧୩୫୯)ରେ ଢାକା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ପାକିସ୍ଥାନୀ ପୋଲିସଙ୍କ ଗୁଳିଚାଳନାରେ ମୃତ୍ୟୁଲାଭ କରିଥିବା ଶହୀଦଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ମାତୃଭାଷାପାଇଁ ଜୀବନ ଦେଇଥିବା ମୁସଲମାନ ବଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ଏହି ଦିବସକୁ ବିଶ୍ୱ ମାତୃଭାଷା ଦିବସ ଭାବେ ପାଳନ କରିବାକୁ ଜାତିସଂଘ ଘୋଷଣା କରିଛି । ଏତିକିରେ ବଙ୍ଗଭାଷୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ବଙ୍ଗଳାଭାଷାକୁ ଜାତିସଂଘର ଭାଷା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବାପାଇଁ ଦାବି କରିବା ସହ ଏହା କିପରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ, ସେହି ପ୍ରୟାସ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ବଙ୍ଗଳାଦେଶର ବଙ୍ଗଭାଷୀଗଣ । ଅଥଚ ଭାରତର ବଙ୍ଗବାସୀ ନିଜର ଏହି ଗୌରବକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେଇ ଇଂରାଜୀ ମୋହରେ ଆମଭଳି ପୀଡିତ ଅଛନ୍ତି ।

ଆଉ ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଅର୍ଥାତ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା 'ମୈଥିଳୀ' ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ବିହାର ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ମିଥିଳା ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଏହି ଜାତିର ମାତୃଭାଷା ହେଉଛି ମୈଥିଳୀ । ଏହା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସହ ବହୁ ପରିମାଣରେ ମିଶିଯାଏ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମୈଥିଳୀ କବି ଜ୍ୟୋତିରିଶ୍ୱର କବି ଶେଖରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ 'ବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନାକର' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲିଖିତ ବହୁ ଶବ୍ଦ, ଯଥା- ହାଡ଼ି, ତେଲି, ଚମାର, ଏସନ, ମୁହଁ, ହାଥ, ଭଣ୍ଡାରୀ, ବାରିକ, ମୁଖିଆ, ମାଣ୍ଡି, ଚାଉଳ, ଖିରିସା, ବୋଡ଼ି, ପଣ, କାହାଣ, ପରିଡ଼ା, ରାଉଳ, ଢୋଲ, ଧାମସା, ଅନ୍ଧାର ଆଦି ଅସଂଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଏବେମଧ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଓଠରେ ଉଚ୍ଚାରିତ । ଏହି ଭାଷାର କବି ବିଦ୍ୟାପତିଙ୍କ ରଚିତ 'ପଦାବଳୀ' ସତେ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ମୈଥିଳୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏହି ସମାନତାପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ବହୁ ଓଡ଼ିଆକବି ମୈଥିଳୀ ଓ ଭୋଜପୁରୀ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚୁର କାବ୍ୟକବିତା ସୃଷ୍ଟି କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ପରି ଏହାର ଅଛି ସମୃଦ୍ଧ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ବିଭବ, ଥିଲା ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲିପି । ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ମୁସଲମାନ ଶାସନ ପରେ ଏହାର ରାଜନୈତିକ ସୀମା ଲୋପ ପାଇଥିଲା । ଇଂରେଜଶାସନବେଳେ ଏହାର ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ସୀମା ଲୋପ ପାଇଗଲା । ଇଂରେଜଶାସନବେଳକୁ ନୂଆ ଚେହେରାରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ଅପରିଚିତ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ଏହାର ଲିପି ଅଧିକାର କରି ନିଜର ବୋଲି ଦାବି କଲେ । ଯାହା ଏବେ ବଙ୍ଗଳାଲିପି ଭାବେ ଚିହ୍ନିତ । ଆମେ ଓଡ଼ିଆଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ନାମରେ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ପଢୁଛୁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏହି ମୈଥିଳୀଭାଷୀ ହିନ୍ଦୀ ବ୍ୟାକରଣ ପଢୁଛନ୍ତି । ହିନ୍ଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପାଇବାର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଚାର ମାଧ୍ୟମରେ ଏମାନଙ୍କୁ ରୋଜଗାର ଯୋଗାଇଦେବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଉତ୍ତର ଭାରତର ୪୬ଟି ସମୃଦ୍ଧ ଭାଷା ସହିତ ମୈଥିଳୀଭାଷା ନିଜକୁ ହିନ୍ଦୀ ଭିତରେ ହଜାଇ ଦେଇଛି । ଏପରିକି ଏହାର ଦୁଇଟି ଉପଭାଷା 'ଅଙ୍ଗିକା' ଓ 'ବଜ୍ଜିକା' ମୈଥିଳୀଭାଷା ସହ ପରିଚୟ ଛିଣ୍ଡାଇ ଆମ ସମ୍ବଲପୁରଭାଷାଭଳି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାନ୍ୟତା ଦାବି କଲେଣି । ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ମୈଥିଳୀଭାଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ରୋଜଗାର ଦେଇପାରୁ ନ ଥିବାରୁ ଆଜିର ମିଥିଳାଶିଶୁ ନିଜ ମାତୃଭାଷାକୁ ଘୃଣା କରୁଛି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଏହି କୋମଳମତି ମୈଥିଳୀ ଶିଶୁଗଣଙ୍କୁ କିପରି ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ନ ଯିବ ସେହି ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କଲେଣି ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ । ନିଜଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ନ ପାଇବାରୁ, ରୋଜଗାରର ମାଧମ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ନ ହେବାରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଲୋଭନ ଭିତରେ ଜଡ଼ ପାଲଟି ଯାଇଥିବା ମିଥିଳା ଶିଶୁ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ମୈଥିଳୀ ଉପରୁ ଆସ୍ଥା ହରାଇ ବସିଛି ।

ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସହିତ ସମକାଳରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରି ପ୍ରଚୁର ଉନ୍ନତ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ମୈଥିଳୀଭାଷା ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ହୋଇ ରୋଜଗାରର ମାଧମ ନ ପାଲଟିବାରୁ

ଆଜି ନିଜର ଭୂମି, ଲିପି, ବ୍ୟାକରଣ ଏବଂ ଶେଷରେ ନିଜର ସ□ାକୁ ହରାଇ ବସିଛି ନିଜ ଉ□ରପୁରୁଷଙ୍କଦ୍ୱାରା । ଫଳରେ ଏକ ଉନ୍ନତ ବଳିଷ୍ଠଭାଷାରୁ ମୈଥିଳୀ ଉପଭାଷାରେ ପହ□ି ଏବେ ମୃତଭାଷା ଘୋଷଣା ହେବାକୁ କେତୋଟି ବର୍ଷର ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛି ।

ଏହି ଛଅଟି ଭାଷା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଭାଷା ଯେତେ ଉନ୍ନତ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ବ୍ୟବହାରିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ ଲାଗିବ, ସେ ଭାଷା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଲୋପ ପାଇଯିବ । ଅଥଚ ଗୋଟିଏ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯଦି ଶାସକୀୟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା ପାଇ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ ହୁଏ; ତେବେ ସେ ଭାଷା ଗତିଶୀଳ, ଜୀବନ୍ତ ତଥା ଜନସାଧାରଣରେ ଆଦୃତ ହୋଇପାରିବ ।

ଦୁଃଖର କଥା ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଉତ୍‌ଥାନ ଓ ପତନରେ ମାତୃଭାଷାର ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଥିବାବେଳେ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସତ୍ୟଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଅଛୁ । ଶୋଷକ ବଣିକ ଇଂରେଜଜାତି ଆମମାଟି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଶାସନପଦ୍ଧତିକୁ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା ଆମ ପ୍ରଶାସନିକବ୍ୟବସ୍ଥା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ଇଂରାଜୀକୁ ଜାବୁଡ଼ିଧରିଛି । ସବୁଠାରୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଆମ ସମ୍ବିଧାନର ଅଷ୍ଟମ ପରିଚ୍ଛେଦରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୨୨ଟି ଭାରତୀୟ ଭାଷା ତାଲିକା ମଧ୍ୟରେ ଓଡିଆଭାଷା ଥିବାବେଳେ ଇଂରାଜୀଭାଷାର ନାମ ନାହିଁ । ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷର ସଂଘୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରାଜ୍ୟଗଣ ନିଜନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ପ୍ରାଥମିକଠାରୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଚଳନ କରିବା ସହ ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ନିଯୁକ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏପରିକି କେନ୍ଦ୍ରସରକାର ମଧ୍ୟ ସର୍ବଭାରତୀୟ ନିଯୁକ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତୃଭାଷାକୁ ପ୍ରାଥମିକତା ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରାଜ୍ୟ ଏହି ନିୟମକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରିଆସୁଛି ।

ଭାଷାକୁ ନେଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ହେବା, ବାର୍ଷିକ ବଜେଟ୍ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ମାତୃଭାଷାକୁ ରାଜ୍ୟଭାଷା ଭାବେ ସରକାରୀସ୍ତରରେ ଘୋଷଣା କରିବା ଭଳି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଆଜାତି ପ୍ରଥମକରି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ମାତ୍ର କେତେକ ହାତଗଣତି ଧନାଢ୍ୟଙ୍କ ବାଳୁଙ୍ଗାପିଲା ଓ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆଙ୍କ ଇଂରେଜୀ ମାଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଥଇଥାନ କରିବାପାଇଁ ଦୁର୍ନିତି ଓ ଅପସଂସ୍କୃତିର ବାହକ ଥିବା ଇଂରାଜୀଭାଷାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମସ୍ତପ୍ରକାର ନିଯୁକ୍ତିର ଏକମାତ୍ର ପଥ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । କାଳେ ଭାଷା ଓ ଜାତିପ୍ରେମୀ ଓଡ଼ିଆ ଜନସାଧାରଣ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବେ, ଏହାକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାପାଇଁ "ବିଶ୍ୱଭାଷା ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ିଲେ ଗରିବଓଡ଼ିଆ ପିଲା ସବୁଥିରେ ପାରଦର୍ଶୀ ହୋଇପାରିବ" ବୋଲି ଭୁଲ୍‌ଧାରଣା ଆମ ସ୍ୱଳ୍ପଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଭ□ି କରାଇଦେଲେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, କଥା କହି ଶିଖି ନ ଥିବା ଅଜ୍ଞାନ ଶିଶୁ ଖେଳିବା ବୟସରେ ଇଂରାଜୀ, ହିନ୍ଦୀ, ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ଆଉ ତିନୋଟି ଭାଷା ଶିଖିବାପାଇଁ

ବାଧ୍ୟ କରାଯାଇ ତା'ଠାରେ ଥିବା ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଆଗ୍ରହକୁ ହତ୍ୟା କରିଦିଆଯାଉଛି ।

ଆମ ଶିକ୍ଷିତବର୍ଗ ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟକୁ ସର୍ବଦା ଆଡେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଶିଶୁଟି ଗୋଟିଏ ଭାଷା କହୁଥିବାବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ କରିବାଦ୍ୱାରା ତା'ର ମାନସିକ ସନ୍ତୁଳନ ରହି ନ ଥାଏ । ସେ କହୁଥିବା ତା'ର ମାତୃଭାଷାକୁ ଅଯଥାବୋଝ ବୋଲି ଭାବେ । ସେ ଅନୁଭବ କରେ ଏହି ଭାଷାରେ ଗେଲ କରାଯାଇପାରେ, ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିହୁଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୁଏନାହିଁ । ଏହିକାରଣରୁ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି ଥିବା ମମତା ଆପେଆପେ ତା'ଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଉଛି । ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ସ୍ୱତଃ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିବାରୁ ଭାଷା ପ୍ରତି ତା'ର ଥିବା ଆବେଗ ଧୀରେଧୀରେ ଲୋପ ପାଇଯାଉଛି । ଆଜିର ଓଡ଼ିଆ ପିଲାମାନେ ଓଡ଼ିଆ ସଂଖ୍ୟା ଗଣି ପାରିବେ ନାହିଁ, ଓଡ଼ିଆ ମାସ, ଋତୁ, ଗ୍ରହ ଓ ନକ୍ଷତ୍ରର ନାମ କହିପାରିବେ ନାହିଁ, ଦଶଟି ଫୁଲ, ପା□ଟି ମାଛ, କୋଡ଼ିଏଟି ଗଛ କିମ୍ବା ସାତଟି ରଙ୍ଗର ନାମ ଚଟ୍‌କରି କହିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ଭଲ ଇଂରାଜୀ କହିପାରିନ୍ତି, ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ, ବଙ୍ଗଳା ବି କହିପାରନ୍ତି; ମାତ୍ର ଏହିଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରଭେଦ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ପିଲାଟିବେଳରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରତି ତା'ର ଚାରିପଟେ ଘୁରିବୁଲୁଥିବା ମାତା ପିତା, ସାଙ୍ଗସାଥି, ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କ ଉଦାସୀନ ଓ ଉପହାସିତ ଭାବ ଦେଖି ସେ ଶଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼େ । ମା'ର ଭାଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ, ଅନୁରକ୍ତି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଯେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ବଳରେ ସେ ମଣିଷ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ରୋଜଗାର ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ଅନ୍ୟର ଭାଷା ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ଇଂରାଜୀ ବିଶ୍ୱଭାଷା ହୋଇଥିବାରୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ ନିଜପାଇଁ ସ୍ଥାନ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିପାରିବ । ଆଉ ହିନ୍ଦୀ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା (ନିକଟରେ ଗୁଜୁରାଟ ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ ରାୟ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ହିନ୍ଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା ନୁହେଁ, ଏହା ସର୍ବଭାରତସ୍ତରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ଭାଷା । ଏହା ଭାରତର ପ୍ରମୁଖ ୨୨ଟି ଭାଷା ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ । ତେବେ ସବୁ ଭାଷାଭାଷୀ ରାଜି ହେଲେ ଏହା ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ପାଇବ) ହୋଇଥିବାରୁ ବିଶାଳ ଭାରତ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ନିଯୁକ୍ତିର ଅସୁବିଧା ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପଢ଼ିଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ନିଯୁକ୍ତି ମିଳିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସଂସ୍କାରପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ, ମା'ର ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ, ଦେଶର ଭାଷା ହିନ୍ଦୀ ଆଉ ରୋଜଗାରର ଭାଷା ଇଂରାଜୀ - ଏହି ଚାରିଟି ଭାଷାକୁ ଶିଶୁଟି ଶିଖିବାପରେ ଯେଉଁ ଖେଚୁଡ଼ି ବାକ୍ୟ ପରଷୁଛି, ତାହା କୌଣସି ଭାଷାର ମୂଳ ମଂଜକୁ ତ ଧାରଣ କରିପାରୁ ନାହିଁ, ଭାଷାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଯଥା- ବିଜ୍ଞାନ, ଗଣିତ ଓ ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ ଭଳି ସମାଜବିଜ୍ଞାନକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ନ ପାରି ସର୍ବଭାରତୀୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ଫଳରେ ପ୍ରଚୁର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଥାଇ ଧନରେ ଗରିବ ହୋଇଥିବା ଏହି ରାଜ୍ୟ ଜ୍ଞାନରେ ମଧ୍ୟ ଗରିବ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି ।

ଆଜିର ବୈଶ୍ୱିକରଣ ଦୁନିଆରେ ଆମପାଇଁ ସବୁ ଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଂରେଜ ଉପନିବେଶ ଶାସନର ଲୋପ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଇଂରାଜୀଭାଷା ବିଶ୍ୱଭାଷାର ପରିଚୟ ହରାଇ ବ□ମାନ କେବଳ ୧୧ଟି ରାଷ୍ଟ୍ରର ଭାଷା ଭାବେ ସୀମାବଦ୍ଧ । ଓଡ଼ିଶାର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ନିଜର ଏହି ଅଜ୍ଞତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାକୁ ଯାଇ ଇଂରାଜୀକୁ ବିଶ୍ୱଭାଷାର ଆଖ୍ୟା ଦେବାସହ ଏହାକୁ ଶିଖିଲେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଚାକିରି ସବୁଠି ମିଳିବବୋଲି ମିଛଧାରଣା ସୃଷ୍ଟିକରି ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାଠାରୁ ଦୂରେଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ବିଦେଶୀଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରାଇ ଏମାନେ କେବଳ ଆମ ଜାତୀୟତାକୁ ହତ୍ୟା କରୁନାହାନ୍ତି ବରଂ ଶୋଷଣର ଜାଲକୁ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଆମ ଶିକ୍ଷିତଗଣ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ନ ଜାଣିଲାପରି ଅଭିନୟ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଓ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହି ଭୁଲ୍ ପଥର ପଥିକ ସଜାଇ ସେମାନଙ୍କ ମୌଳିକ ସୃଜନଶକ୍ତିକୁ ହତ୍ୟା କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଏହି ମୁଷ୍ଟିମେୟଙ୍କ ପଦ ଅନୁସରଣ କରିଚାଲିଛନ୍ତି ଅଗଣିତ ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ବିନା ପ୍ରଶ୍ନରେ, ଅଯଥା ଆନୁଗତ୍ୟରେ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜାତୀୟତାଭାବ ସୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଜାତିବିକାଶରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ନେଉଥିବା ମାତୃଭାଷାକୁ ଯେଉଁଜାତି ଅବହେଳା କରୁଛି ସେ ଜାତି କେବେ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଯାହାର ସର୍ବକ୍ତୃଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ଆମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ।

❋❋❋

(ପାକିସ୍ତାନ ସରକାର ପୂର୍ବବଙ୍ଗରେ ବଙ୍ଗଳା ବଦଳରେ ଉର୍ଦ୍ଦୁଭାଷା ପ୍ରଚଳନ କରିବା ନିଷ୍ପ□କୁ ବିରୋଧ କରି ୨୧ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୪୮ରୁ ୨୧ ଫେବୃୟାରୀ ୧୯୫୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପକ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା । ଏହିଦିନ ଢାକା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସଭା ଉପରକୁ ପୋଲିସ ଗୁଳି ଚାଳନା କରିବାରୁ କେତେକ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହ ସାଧାରଣ ଜନତା ଟଳି ପଡିଲେ । ମାତୃଭାଷାପାଇଁ ଶହୀଦ ହୋଇଥିବା ଏହି ମୃତକଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ଶହୀଦ ସ୍ତମ୍ଭ ନିର୍ମାଣ କରାଗଲା । ଏହି ଦିବସକୁ ମଧ୍ୟ ଜାତିସଙ୍ଘ ମାତୃଭାଷା ଦିବସରୂପେ ଘୋଷଣା କରିବାରୁ ବିଶ୍ୱବାସୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ୨୧ ଫେବୃୟାରୀକୁ ମାତୃଭାଷା ଦିବସ ରୂପେ ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି ।)

କେତେ ପ୍ରାଚୀନ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା

ବିଶ୍ୱଭାଷା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମେ ଆମର ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବାର ବେଳ ଆସି ପହ□ିଛି । ଏହି ଭାଷା ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ପ୍ରାଚୀନ; ଅଥଚ ବ□ିବାପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମରତ । ଗ୍ରୀକ୍ ଭଳି ନିଜ ପରିସୀମାକୁ ଅତୀତରେ ବ୍ୟାପ୍ତ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବ□ମାନର ସ୍ଥିତି ସଂକୁଚିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ଭୂଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ଓ ଏହି ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ବ□ିବାପାଇଁ ସଂଘର୍ଷରତ । ହିବ୍ରୁ ଭଳି ମରିଯାଉଥିବା ଏହିଭାଷାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାପାଇଁ ଗୌରୀଶଙ୍କରଙ୍କ ଭଳି ଜାତିପ୍ରେମୀଙ୍କ ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ ଯୋଗୁଁ ପୁନଃଜୀବିତ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଏପରିକି ଏହି ଭାଷାକୁ ନେଇ ଏକ ଉପନିବେଶିକ ଶାସକ ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏକ ଭାଷାଭି□ିକ ଅ□ଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଅଥଚ ସେହି ଉନ୍ନତ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଆଜି ଶାସକୀୟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା ପାଇପାରୁ ନ ଥିବାରୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ବ୍ୟବହାରିକ ଉପଯୋଗିତା ହରାଇ ବସୁଛି । ଏଥିପାଇଁ ଆମେ କାହାକୁ ଦାୟୀ କରିବା ?

ଓଡ଼ିଆଭାଷା ହିଁ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ପରିଚୟ । ଅର୍ଥାତ୍ ବ□ମାନକାଳରେ ଏହି ଭାଷା କହୁଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀ ହିଁ ଓଡ଼ିଆଜାତି ଭାବେ ଚିହ୍ନିତ । ଓଡ଼ିଆତ୍ୱପିଣ୍ଡ ବହନ କରିଥିବା କଳିଙ୍ଗଜାତି ସଂପର୍କରେ ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ସୂଚନା ପାଣିନୀଙ୍କ ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ମିଳେ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବା ପ୍ରାଚୀନ ଉଡ୍ରବିଭାଷାର ଲିଖିତ ପ୍ରମାଣ ଆମକୁ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଭରତଙ୍କ 'ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର' ଗ୍ରନ୍ଥରେ । ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତଭାଷା ବ୍ୟତିରେକ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚଳିତ ଆଉ ୭ଟି ଭାଷା ବା ଭରତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବିଭାଷା- ଶବର, ଆଭୀର, ଚାଣ୍ଡାଳ, ଶାବର, ଦ୍ରାବିଡ, ବନଚର ଓ ଉଡ୍ର ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ପୁନଶ୍ଚ ସେ ମଧ୍ୟ ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅ□ଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭିନ୍ନ ଶୈଳୀକୁ ପା□ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ତାହା ହେଉଛି-

ଆବନ୍ତୀ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟା ଚ ତଥାଚୈବୋଡ୍ର ମାଗଧୀ
ପା□ାଳୀ ମଧ୍ୟମାଚେତି ବିଜ୍ଞେୟାସ୍ତୁ *ପ୍ରବୃ□ୟଃ* ।।୬-୨୬।। (ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର)

ପ୍ରବୃ□କୁ ବାଖ୍ୟା କରି ଭରତ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ଯେ- "ନାନା ଦେଶବେଶ ଭାଷାଚାର ବା□ଃ" ଅର୍ଥାତ୍ ବିଭିନ୍ନ ଅ□ଳର ବେଶଭୂଷା, ଆଚାର-ବ୍ୟବହାର, ଭାଷା-ସଂସ୍କୃତି, ବାଣିଜ୍ୟ-ବ୍ୟବସାୟ ଆଦିକୁ ପ୍ରବୃ□ କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ଭାରତର ୫ଟି ସାଂସ୍କୃତିକ ଅ□ଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ୫ ପ୍ରକାର ଶୈଳୀ- ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଆବନ୍ତୀ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବା ଦ୍ରାବିଡ, ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟମା, ଉ□ର ଭାରତରେ ପା□ାଳୀ ଓ ପୂର୍ବ ଭାରତରେ ଉଡ୍ର ଓ ମାଗଧୀର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା ବୋଲି ଭରତଙ୍କ ଉକ୍ତ କଥନରୁ ଜଣାପଡ଼େ ।

ଏହି ଉଡ୍ର ଓ ମାଗଧୀ ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ଅ□ଳ ହେଉଛି ଅଙ୍ଗ, ବଙ୍ଗ, କଳିଙ୍ଗ, ବତ୍ସ, ଓଡ୍ର,ପୌଣ୍ଡ୍ର, ନେପାଳ, ଅନ୍ତର୍ଗିରି, ବର୍ହିଗିରି, ପ୍ଲବଙ୍ଗମ, ମଳଦ, ପ୍ରାଗ୍‌ଜ୍ୟୋତିଷ, ପୁଳିନ୍ଦ, ବୈଦେହ, ବ୍ରହ୍ମ, ବ୍ରହ୍ମୋ□ର ଇତ୍ୟାଦି । ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ୍ରମାଗଧିର ବିସ୍ତୃତି ଉ□ରରେ ନେପାଳଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ କଳିଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ପୂର୍ବରେ ବ୍ରହ୍ମୋ□ର ବା ଶ୍ୟାମ (ଥାଇଲାଣ୍ଡ)ଠାରୁ ପଶ୍ଚିମରେ ବତ୍ସରାଜ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ତେଣୁ ଭରତଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଉଡ୍ରବିଭାଷା ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ଓଡ୍ରମାଗଧି ସଂସ୍କୃତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ତେବେ ଏହି ଉଡ୍ରବିଭାଷାର ଲିପି କ'ଣ ଥିଲା, ସେ ସଂପର୍କରେ କୌଣସି ସୂଚନା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଳିନାହିଁ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀବେଳକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ବ□ମାନର ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ, କନ୍ନଡ଼, ମାଲୟାଲମ ଓ ପୂର୍ବଭାରତରେ ବଙ୍ଗଳା, ଆସାମୀ, ନେପାଳୀ ଆଦି ଭାଷା ଓ ଲିପିର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନ ଥିବାବେଳେ ଯଦି ଓଡ୍ର ବା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବ୍ୟବହାରିକ ଉପଯୋଗ ଏଭଳି ବିସ୍ତୃତ ଅ□ଳରେ ହେଉଥିଲା, ତେବେ ଏହାର ଲିପି କିପରି ଥିଲା ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ□ର ପାଇବାକୁ ହେଲେ ସେହି ସମୟରେ ଖୋଦିତ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳାଲେଖର ଲିପିକୁ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ବିଶେଷକରି ଓଡ଼ିଆତ୍ୱର ବିଜୟ ଗୌରବ ସଦର୍ପେ ପ୍ରତିପାଦନ କରୁଥିବା କୁମାରୀପର୍ବତ ବା ଉଦୟଗିରିରେ ଶୁଣ୍ଢ ଟେକିଥିବା ବିଶାଳକାୟ ପ୍ରସ୍ତର ହାତୀର ଉପର ଓଠରେ ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖର ଲିପି ହିଁ ଏହି ଓଡ୍ରମାଗଧି ଅ□ଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଉଡ୍ରବିଭାଷା ବା ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଲିପି କହିଲେ ଭୁଲ ହେବନାହିଁ । କାରଣ ଜଣେ ଜାତୀୟତାଭାବସମ୍ପନ୍ନ ଓଡ଼ିଆସମ୍ରାଟ ଯେତେବେଳେ ଅଶୋକଙ୍କ ଧଉଳି ଅଭିଲେଖ ଭଳି ଅପମାନସୂଚକ ରାଜକୀୟ ଘୋଷଣାକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହାର ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ମାତ୍ର ଦୁଇକୋଶ ଦୂରରେ ନିଜର ଭାରତ ବିଜୟ ଅଭିଯାନ ସହିତ ପାଟଳୀପୁତ୍ର ମୁକୁଟ ପଦାନତ କରିବାଭଳି ଅତୀତ-ଲାଞ୍ଛନାର ପ୍ରତିଶୋଧ ବା□ା ଏହି ପଥର ପୀଠିକାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧରେ ସବୁକିଛି ହରାଇ ବସିଥିବା ସାଧାରଣ କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ବୁଝିବାଭଳି ଭାଷାରେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଲେଖିଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହି ଲିପିକୁ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ଭାଷାର ଲିଖିତ ରୂପ କୁହାଯିବାରେ କୌଣସି ଭୁଲ୍ ହେବନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଉକ୍ତ ଶିଳାଲେଖର ବର୍ଣ୍ଣନାଶୈଳୀ ତଥା କେତୋଟି

ଅକ୍ଷର ଓ ଶବ୍ଦ, ଯାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପରିବ□ନ ନ ହୋଇ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି-ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ।

ଖାରବେଳଙ୍କଦ୍ୱାରା ଖୋଦିତ ଏହି ଲିପିକୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ଲିପି କହିବାରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ କାରଣ ରହିଛି । ଏ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପଥରରେ ରାଜାଦେଶ ଖୋଦେଇ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ଅଶୋକଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳାଲେଖ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତ ଉପମହାଦ୍ୱୀପରୁ ପ୍ରାୟ୪୭ଟିସ୍ଥାନରୁ ଅଶୋକଙ୍କ ୧୫୦ଟି ଅଭିଲେଖ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଅଭିଲେଖର ଭାଷା ପାଲି*ଏବଂ ଲିପି ବ୍ରାହ୍ମୀ । ତେବେ ତୋଷାଳୀ (ଧଉଳି) ଓ ସମାପା (ଜଉଗଡ଼)ରେ ଯେଉଁ ଅନୁଶାସନ ଖୋଦିତ ହୋଇଛି, ତାହା କେବଳ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହଁ ବରଂ ଭାଷା ଓ ଲେଖକୀୟ ଶୈଳୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ଐତିହାସିକଗଣ କଳିଙ୍ଗରେ ସ୍ଥାପିତ ଅଶୋକଙ୍କର ଏହି ଅଭିଲେଖ ଦ୍ୱୟକୁ 'ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଳିଙ୍ଗ ଅନୁଶାସନ' ନାମରେ ନାମିତ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଅନୁଶାସନ ଦୁଇଟିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା, କଳିଙ୍ଗ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ବୁଝିବାଭଳି ଭାଷାରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା । ଯାହାକୁ ଆମେ ଭରତଙ୍କ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉଡ୍ରବିଭାଷା ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଥିବାର ଦେଖୁ । ଠିକ୍ ସେହି ଲିପି ଓ ଭାଷାରେ ଆଉ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ କୃତିତ୍ୱର ଧାରାବିବରଣୀ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ ଖାରବେଳଙ୍କ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଅଭିଲେଖରେ । ତେବେ ଏହି ଅଭିଲେଖକୁ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ଜଣାପଡ଼େ ଏହା କେବଳ ରାଜାଜ୍ଞା କିମ୍ବା ବିଜୟବା□ା ନ ଥିଲା, ବରଂ ଏକ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଜାତିର ମନଭିତରେ ଚାପି ରହିଥିବା କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧ ଭଳି ଅପମାନଜନିତ ବ୍ୟଥାର ଉପଶମପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂ□ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବାର ଅଦମ୍ୟ ପିପାସା, ଯାହା କଳିଙ୍ଗସମ୍ରାଟ ଖାରବେଳଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମାହିତ ହୋଇଥିଲା ।

---

* ପାଲି ନାମକ କୌଣସି ଭାଷାର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଭାରତର ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ଜେମ୍ସ ପ୍ରିନ୍‌ସେପ୍ ପାଠକଲେ, ତାହାର ନାମକରଣ ପାଲି (Pali) ରଖିଲେ, ଯାହାକି ଓଡ଼ିଆ 'ପଲ୍ଲୀ' ଶବ୍ଦର ଇଂରାଜୀ ଉଚ୍ଚାରଣ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଗ୍ରାମା□ଳରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ପଲ୍ଲୀଭାଷା କୁହାଯାଏ, ଯାହା ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରେ ଗାଉଁଲୀ ଭାଷା ଭାବେ ପରିଚିତ । ଏହି ପଲ୍ଲୀଭାଷା ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ମଗଧ, କଳିଙ୍ଗ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଅ□ଳ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଏହାର ଲିପି ଓ ଶବ୍ଦାର୍ଥରେ ଭିନ୍ନତା ଦେଖାଯାଏ ।

ଏହି ଦୁଇ ଶିଳାଲେଖର ଲିପି ବ୍ରାହ୍ମୀ ଓ ଭାଷା ପାଲି ବୋଲି ଐତିହାସିକଗଣ ମତ

ଦିଅନ୍ତି । ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ପାଲିଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି, ବିକାଶ ଓ ବିନାଶ ଘଟିଲା କିପରି ? ବୁଦ୍ଧ ଓ ମହାବୀରଙ୍କ ପରି ପ୍ରଗତିଚିନ୍ତକ ମହାନାୟକଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତବାଣୀ କେଉଁଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲା, ସେ ବିଷୟରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବାଣୀ ଯାହା ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରବ□ୀ କାଳରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି, ତାହା ପାଳି/ ପଲ୍ଲୀ/ପାଲି ଭାଷା ବୋଲି 'ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥା'ରେ କୁହାଯାଇଛି । 'ଅଭିଧମ୍ମପ୍ପଦୀପିକା ସୁଚି'ରେ ପାଲି ବା ପଲ୍ଲୀ ବା ପାଳି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପ□ି ସଂପର୍କରେ କୁହାଯାଇଛି –"ପା- ରକ୍‌ଖତୋଲି–ପାତ. ରକ୍‌ଖତୀତ ପାଳି, ପାଳୀତି ଏକଚେ" । ଅର୍ଥାତ୍ ରକ୍ଷା କରିବା ଓ ପାଳନ କରିବା ହେଉଛି ପାଲି ।

ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବଚନ 'ତ୍ରିପିଟକ' (ଜଗତକୁ ରକ୍ଷାକରେ ବା ପାଳନକରେ) ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଭାଷା ହେଉଛି ପାଲି । ତ୍ରିପିଟକର ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଂଶ ବିନୟପିଟକର 'ଚୁଲ୍ଲବଗ୍‌ଗ'ରେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଶିଷ୍ୟଗଣ ପଚାରୁଛନ୍ତି- ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବଚନ ସଂସ୍କୃତରେ (ଚନ୍ଦସୋ) ପ୍ରଚାର କରାଯିବ କି ? ଉ□ରରେ ବୁଦ୍ଧ କହୁଛନ୍ତି 'ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍‌ଖବେ *ସକାୟ ନିରୁ□ିୟା* ବୁଦ୍ଧବଚନଂ ପରିୟାପୁଣିତୁଂ' । "ସକାୟ ନିରୁ□ିୟା"ର ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନିଜନିଜ ଭାଷାରେ । ତେଣୁ ଗୌତମବୁଦ୍ଧ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜନିଜ ଭାଷାରେ ବୁଦ୍ଧବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିବା କଥା ଚୁଲ୍ଲବଗ୍‌ଗରେ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ, ଗୌତମ ଯେତେବେଳେ ସମ୍ବୋଧିଲାଭ କରି ଗୟାଠାରେ ନିରଞ୍ଜନା ନଦୀକୂଳରେ ଥିବା ରାଜାୟତନ ନାମକ ଅଶ୍ୱ□ବୃକ୍ଷ ମୂଳେ ଦୁଇମାସ କାଳ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଥିଲେ, ସେ ସମୟରେ କଳିଙ୍ଗର ଉ□ରଭାଗ- ଉତ୍କଳରୁ ଯାଉଥିବା ଦୁଇଜଣ ବଣିକ, ତପସୁ ଓ ଭଲ୍ଲିକ ମହୁ ଓ ପିଠା ଏହି ଯୁବସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ପ୍ରଦାନକରି ତାଙ୍କର କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ କଲେ । ଏଥିରେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ମହାତ୍ମା ଗୌତମ ନିଜର ଅନୁଭୂତିର ପ୍ରଥମବାଣୀ ଏହି ଦୁଇବଣିକଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ବଣିକଦ୍ୱୟ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ କଥା ବୁଝିପାରି ନ ଥିଲେ । ନିଜର ସମସ୍ତ ସାଧନା ବ୍ୟର୍ଥହେଲା ବୋଲି ଭାବି ଗୌତମ ଉକ୍ତବଣିକଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ନିଜ କେଶକାଟି ଆଠଅାଞ୍ଜୁଳି କେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ଓ ସେଠାରୁ ସାରନାଥ ଆସି ପୂର୍ବରୁ ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଥିବା ପା□ଜଣ ତପସ୍ୱୀ- ଅସଜି, କୌଣ୍ଡିନ୍ୟ, ଉଦିୟ, ବପ୍ପ ଓ ମହାବାୟଙ୍କୁ ସେହି ଉପଦେଶ ଦେଇ ନିଜ ସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ ପାଇଥିଲେ । ଏହିଠାରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲେ ଯେ, ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ବୁଝିବା ଭଳି ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ନୀତି ପ୍ରଚାରିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ 'ସକାୟ ନିରୁ□ିୟା' ବା ଲୋକଙ୍କ ଭାଷାରେ ଧର୍ମପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି 'ସକାୟ ନିରୁ□ିୟା'କୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପଣ୍ଡିତଗଣ ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ଏହି 'ସକାୟ ନିରୁ□ିୟା'ର ଅର୍ଥ ମାଗଧୀଭାଷା ବୋଲି ବୁଦ୍ଧଘୋଷ ତାଙ୍କ

‘ବିଶୁଦ୍ଧମଗ୍‌ଗ’ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିବା କଥା ଆଲୋଚକଗଣ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ମତକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ଜର୍ମାନ ପଣ୍ଡିତ ମାକ୍ସ ୱାଲେଜର, ମହାବଂଶର ଅନୁବାଦକ ଗିଗର ଏବଂ ଭାଷାବିଦ୍ ଗ୍ରୀୟରସନ ଇତ୍ୟାଦି । ମାତ୍ର ଶବ୍ଦବିନ୍ୟାସ, ବ୍ୟାକରଣ, ବାକ୍ୟଯୋଜନା, ଗଠନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତ୍ରିପିଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏହି ପାଲିଭାଷା ମଗଧରେ ପ୍ରଚଳିତ ମାଗଧି ଭାଷାଠାରୁ ପୃଥକ, ମାତ୍ର ଉଡ୍ରଭାଷା (ଆମ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ ଉଡ୍ରମାଗଧୀ)ର ପାଖାପାଖି । ପୁନଶ୍ଚ ମହାବଂଶରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି ଯେ, ବୁଦ୍ଧଘୋଷ ‘ପରି□ଟଂକଥନ’ (ତ୍ରିପିଟକର ଟୀକା) ରଚନା କଲାବେଳେ ଥେରରେବତ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କହିଥିଲେ- “ମଗଧନ ନିରୁ□ୟା ପରିବ□ହି’ । ଅର୍ଥାତ୍ ମାଗଧିଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କର । ବୁଦ୍ଧଘୋଷଙ୍କ ‘ପରି□ଟଂକଥନ’ ପାଲିଭାଷାରେ ରଚିତ । ତେଣୁ ବୁଦ୍ଧଘୋଷଙ୍କୁ ପାଲିରୁ ମାଗଧିଭାଷାକୁ ଅନୁବାଦ କରିବାପାଇଁ ଥେରରେବତ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିବାରୁ ପାଲି ଓ ମାଗଧି ଅଲଗା ଅଲଗା ଭାଷା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଉତ୍ପ□ ସଂପର୍କରେ କୁହାଯାଏ ଏହା ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତର ପୂର୍ବମାଗଧୀ ଅପଭ୍ରଂଶରୁ ସୃଷ୍ଟି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ମଗଧ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା / ଉତ୍କଳ/ କଳିଙ୍ଗ ହେଉଛି ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଜାତି । ଏହାର ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାଷା ରହିଛି, ଯାହାର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଅଶୋକଙ୍କ କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧର ବିବରଣୀ ଏବଂ ଖାରବେଳଙ୍କ ଭାରତବର୍ଷ ବିଜୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ବହନ କରିଥିବା ଧଉଳି, ଜଉଗଡ଼ ଓ ଉଦୟଗିରିର ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଅଭିଲେଖ । ତେଣୁ ମଗଧର ଅଂଶବିଶେଷ ନ ଥିବା ଏକ ସ୍ୱାଧୀନରାଷ୍ଟ୍ର କିପରି ସେହି ଅ□ଳର ଭାଷାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ ବା ସେହି ଭାଷାରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଉତ୍ପ□ ସଂପର୍କରେ ସିଧାସଳଖ କହିଲେ ଏହା ପଲ୍ଲୀ ବା କଳିଙ୍ଗ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଭାଷା ଔଡ୍ରୀ ଅପଭ୍ରଂଶ ଦେଇ ବ□ମାନର ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପହ□ିଛି । ଏହି ଭାଷା ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ବ୍ରାହ୍ମୀ, ନାଗରୀ ଓ କାଳିଙ୍ଗୀ ରୂପ ଦେଇ ବ□ମାନର ବ□ୁଳାକାର ଓଡ଼ିଆ ଲିପିକୁ ଆଧାର କରିଛି ।

ଫରାସୀ ପଣ୍ଡିତ ସିଲଭାଁ ଲେଭି ଭାଷାତ□ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଅଶୋକଙ୍କ କେତୋଟି ଶିଳାଲେଖରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅସଂଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ, ଯଥା- ଧଉଳି ଅଭିଲେଖରେ ଲିଖିତ ଲିବି (ଲିପି), ଲହେୟୁ (ଲହେବୁ) ଜଉଗଡ଼ରେ ଖୋଦିତ ଅଜଲ (ଅଚଳ) ହିଦଲୋଗ (ଇହଲୋକ) ଇତ୍ୟାଦି-ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରିଛନ୍ତି ଯେ ପାଲି ହେଉଛି ଅଶୋକଙ୍କ ପରବ□ୀ ଭାଷା । ଏହା ପ୍ରାକ୍ ଅଶୋକଯୁଗର ଏକ ଉନ୍ନତଭାଷାରୁ ସମ୍ଭବ । ସେ ଏହି କଥା ପ୍ରମାଣ କଲାବେଳେ ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ଠାରେ ଅଶୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିକୃତ ଭାବେ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ।

ସିଲଭାଁ ଲେଭିଙ୍କ ଏହି ମତ ସ୍ୱୀକାର କରି ଲ୍ୟୁଦର ମତଦିଅନ୍ତି ଯେ, ପାଲିଭାଷା ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀରୁ ସୃଷ୍ଟି । ଫରାସୀ ଭାଷାବିତ୍ ପ୍ରୁଜିଲୁସ୍କି ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରି କୁହନ୍ତି,

ପାଲିରେ କେତେକ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ "ଏ" ମାତ୍ରା ଲାଗିବା, ଯଥା- ଭିଖବେ, ଉନ୍ତେ, ପୁରସକାରେ, ଦୁକେଖ ଇତ୍ୟାଦି ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀ ପ୍ରଭାବିତ । ସୁଇଡେନ ଭାଷାବିତ୍ ଷ୍ଟେନ୍‌କୋନୋଙ୍କ ମତରେ ପାଲି ହେଉଛି ବିନ୍ଧ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ଅ□ଳର ଭାଷା । ଜର୍ମାନ ପଣ୍ଡିତ ଅଟୋଫ୍ରାଙ୍କ ନିଜର ପାଲି ଓ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପାଲି ଭାଷା ସହ ପୈଶାଚୀ ଭାଷାର ଘନିଷ୍ଠତା ସଂପର୍କରେ ଯୁକ୍ତି କରିଥିବାବେଳେ ପାଲି ମଗଧର ଭାଷା ନୁହେଁ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ମତ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ।

ପାଲି ଗବେଷକ ହରମାନ ଓଲଡେନ୍‌ବର୍ଗଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ ଓ ସଂକଳିତ 'ବିନୟପିଟକ' ପ୍ରଥମଭାଗ ମୁଖବନ୍ଧରେ ପାଲିକୁ କଳିଙ୍ଗର ଭାଷା ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ତ୍ରିପିଟକ ଯେ ପାଲିଭାଷାରେ ରଚିତ, ତାହା ପ୍ରଥମେ ସିଂହଳରୁ ଜଣାଯାଏ । କଳିଙ୍ଗ ସହିତ ସିଂହଳର ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ ଥିଲା । କଳିଙ୍ଗ ବଣିକ ସହାୟତାରେ କଳିଙ୍ଗର ବୋଇତରେ କଳିଙ୍ଗସୀମାରେ ଥିବା ତାମ୍ରଲିପ୍ତି ବନ୍ଦର ଦେଇ ସଂଘମିତ୍ରା ଓ ମହେନ୍ଦ୍ର ସିଂହଳ ଯାଇଥିଲେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାରପାଇଁ । ଏମାନଙ୍କ ସହିତ କଳିଙ୍ଗର ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ପରିବାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାଇଥିଲେ ୧୮ଜଣ ରାଜପୁରୁଷ ଓ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି, ୮ ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ସାଧବ ତଥା କେତେକ ଚାଷୀ, ତନ୍ତୀ, କୁମ୍ଭାର ଇତ୍ୟାଦି । ସାଥିରେ ନେଇଥିଲେ ତ୍ରିପିଟକ । ତେବେ ଏହି ଘଟଣା ବ୍ୟତୀତ ହର୍ମାନ ଧଉଳି ଓ ଉଦୟଗିରି ଅଭିଲେଖର ଭାଷାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସେ ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏହି କଳିଙ୍ଗର ଭାଷା ସିଂହଳରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ତ୍ରିପିଟକର ଭାଷା ସହ ସାମ୍ୟ ରଖୁଥିବାରୁ କଳିଙ୍ଗ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମୁଖର ଭାଷା ପାଲି ବୋଲି ସେ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏହିମତକୁ ବୌଦ୍ଧପଣ୍ଡିତ କାର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ କରିଥିବାବେଳେ ଉଲନୁର୍ ଏହା 'ମଗଧର ଭାଷା' ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ବରଂ କଳିଙ୍ଗର ଭାଷା ବୋଲି ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ "ଇ□ୋଡକ୍‌ସନ ଟୁ ପ୍ରାକୃତ"ରେ ଦୃଢ଼ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ।

ବଙ୍ଗୀୟ ଭାଷାବିତ୍ ପ୍ରମୋଦଚନ୍ଦ୍ର ବାଗ୍‌ଚିଙ୍କ ମତରେ "ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖ ଥାଉଥାଉ ପାଲିଭାଷାକୁ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମପ୍ରାନ୍ତରେ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି କହିବା ଯୁକ୍ତିସଂଗତ ନୁହଁ । ତେବେ ଏହାର ଭାଷା ପୂର୍ବମାଗଧୀ । ଯାହା କେବଳ ପୂର୍ବଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ।" ଅସମୀୟା ପଣ୍ଡିତ ବେଣୀମାଧବ ବଡୁଆ କଳିଙ୍ଗର ଏହି ଅଭିଲେଖ ଦ୍ୱୟ ପାଲିଭାଷାରେ ରଚିତ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଲେଖକ କଳିଙ୍ଗବାସୀ ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ କଳିଙ୍ଗର ଅଧିବାସୀ ନିରକ୍ଷର ଓ ଅସଭ୍ୟ ଥିଲେ ବୋଲି 'ମଝିମନିକାୟ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ 'ଉତ୍‌କଲ ବସ୍‌ସ(ବସ୍ସ) ଭଂଜ' ଶବ୍ଦକୁ 'ଉତ୍କଳ ଦେଶର ଅସଭ୍ୟ ଭାଷା' ଭାବରେ ଅର୍ଥ କରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇଛନ୍ତି, ଯାହା ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ ସେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ଯେ ବସ୍ସ ଓ ଭଂଜ ହେଉଛି ଉତ୍କଳର ଦୁଇଟି ଜାତି ଯେଉଁମାନେ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମକୁ ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଗବେଷକଙ୍କ ମତାମତରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖର

ଭାଷା ହେଉଛି ପାଲିଭାଷା । ଏହି ପାଲିଭାଷା ହେଉଛି ଗଙ୍ଗା-କୃଷ୍ଣା-ନର୍ମଦା-କଳିଙ୍ଗ ସାଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭୂଭାଗରେ ବାସ କରୁଥିବା କଳିଙ୍ଗର ଜନସାଧାରଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ସେ ସମୟର ପ୍ରଚଳିତ ମୁଖର ଭାଷା ବା କଳିଙ୍ଗ ପଲ୍ଲୀବାସୀଙ୍କ ଭାଷା ।

ବିଶ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ଇତିହାସକାର ଗବେଷକ ଓ ଭାଷାବିତ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଏକ ସାଧାରଣ ଯୁକ୍ତି ହିଁ ପାଲିକୁ କଳିଙ୍ଗର ଭାଷା ବା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନରୂପ ଭାବେ ପ୍ରମାଣ କରିଥାଏ । ପାଲିଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସିଂହଳ ଓ ଶ୍ୟାମଦେଶରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବୌଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥ-ସୁ□ପୀଟକ, ବିନୟପିଟକ ଓ ଅଭିଧମ୍ମପୀଟକ ବା ତ୍ରିପିଟକରୁ ଜଣାପଡ଼େ । ସୂ□ ଓ ବିନୟପିଟକ ଆନନ୍ଦ ଓ ଉପାଳି ନାମକ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ପ୍ରମୁଖ ଶିଷ୍ୟଦ୍ୱୟ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ମଗଧରାଜ ଅଜାତଶତ୍ରୁଙ୍କ ପ୍ରୋତ୍ସାହନରେ ମହାକାଶ୍ୟପଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ରାଜଗୃହଠାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪୮୩ରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପ୍ରଥମ ବୌଦ୍ଧ ମହାସଭାରେ ପାଠ ଓ ସଂକଳନ କରିଥିଲେ । ପରେ 'ଅଭିଧର୍ମପିଟକ' ପାଟଳୀପୁତ୍ରଠାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୫୧ରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ତୃତୀୟ ବୌଦ୍ଧ ମହାସଭାରେ ଥେରବାଦୀ ଦର୍ଶନତ□ୱକୁ ନେଇ ସଂକଳିତ ହୋଇଥିଲା । ସଂକଳନ ସମୟରେ ଏହାର ଭାଷା ଓ ଲିପି କ'ଣ ଥିଲା, ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣାପଡିନାହିଁ । ମାତ୍ର ସିଂହଳ ଓ ଶ୍ୟାମ ଦେଶରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ତ୍ରିପିଟକ ପାଲିଭାଷାରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ଭାଷା ପାଲିବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, କଳିଙ୍ଗ ସହିତ ସିଂହଳ ଓ ଶ୍ୟାମଦେଶର ବାଣିଜ୍ୟିକ, ସାମାଜିକ ସାଂସ୍କୃତିକ ସମ୍ପର୍କ ଯେତେ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ରହିଛି, ତାହା ଭାରତର ଅନ୍ୟକୌଣସି ରାଜ୍ୟ ସହିତ ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାରପାଇଁ ଅଶୋକ କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଫଳରେ ଏହା ଖୁବ୍‌ଶୀଘ୍ର କଳିଙ୍ଗର ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଭାବିତ ଅ□ଳରେ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା । କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚଳିତ ଧାର୍ମିକ ଭାବନା ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ନିଜଭାଷାରେ ହିଁ ପ୍ରଚାର କରିଥିବେ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବାଣୀକୁ ନିଜଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରି ଏହିସବୁ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ବିତରଣ କରିଥିବେ । ଯଦି ଏ ଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ଶ୍ୟାମ ଓ ସିଂହଳରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ତ୍ରିପିଟକଗ୍ରନ୍ଥ ନିଶ୍ଚିତ କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ଭାଷାରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ତ୍ରିପିଟକର ଭାଷା, ଅଶୋକ ଓ ଖାରବେଳଙ୍କ ଅଭିଲେଖ ପ୍ରମାଣିତ କରେ ଯେ, ପାଲି ହିଁ ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ମୁଖଭାଷା ।

ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ନେଇଥିବା କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କର ଏହି ଭାଷା ପାଲି ପରବ□ୀ କାଳରେ ବ□ ନ ପାରିବାର କାରଣ ହେଉଛି ପ୍ରଥମଶତାବ୍ଦୀବେଳକୁ କୁଷାଣ ଶାସନବେଳେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ବୌଦ୍ଧସାହିତ୍ୟର ଭାଷା ଭାବେ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଲା । କନିଷ୍କଙ୍କ ପ୍ରୋତ୍ସାହନରେ ଓ ବସୁମିତ୍ରଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ କୁଣ୍ଡଳବନଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଚତୁର୍ଥ ବୌଦ୍ଧମହାସଭାରେ ମହାଯାନପନ୍ଥୀଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଲା ଓ କନିଷ୍କ ଏହି

ବର୍ଗଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିବାରୁ ପରବ□ୀକାଳରେ ମହାଯାନ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରସାର ଘଟିଲା । ଫଳରେ ସଂସ୍କୃତଭାଷାର ବିକାଶପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପାଲିଭାଷାରେ ରଚିତ ବୌଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥକୁ ହୀନଯାନପନ୍ଥୀ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ । ସେହିକାଳ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ଆ□ଳିକ ଭାଷାର ମୂଳରୂପ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ପବିତ୍ରତା ଓ ମୌଳିକତା ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଏମାନେ କୌଣସି ପରିବ□ନ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ । ଯେମିତି ବ□ମାନ ଆମେ କୌଣସି ପୂଜାପାର୍ବଣରେ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟତିରେକ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାର ମନ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁନାହୁଁ । ଏପରିକି ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ନାରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉପାସନା କରାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବପର୍ବାଣୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଚାରଣ କବିଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବିଭିନ୍ନ ଗାଥାକୁ ଗାନ କରି ପୂଜାକାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୂଜାପାର୍ବଣରେ ସଂସ୍କୃତମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଛାଡ଼ିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ପାଲି ସ୍ଥାଣୁ ଭାବରେ ପ୍ରାଚୀନ ବୌଦ୍ଧସାହିତ୍ୟ ଓ କିଛି ଅଭିଲେଖର ଭାଷା ଭାବରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇରହିଗଲା ।

ଅତୀତର ପାଲିଭାଷା ବୌଦ୍ଧସାହିତ୍ୟ ଓ ଅଶୋକ-ଖାରବେଳଙ୍କ ଶିଳାଲେଖରେ ସିନା ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲା, ମାତ୍ର କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ ପାଲିଭାଷା ବିକାଶମୁଖୀ ହେବାରେ ଲାଗିଲା ଓ ଧୀରେଧୀରେ ଏହା ପରିବ□ନ ଘଟି ବ□ମାନର ଓଡ଼ିଆଭାଷା ରୂପ ନେଲା । ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଥିବା ବିଭିନ୍ନକାଳର ଅଭିଲେଖକୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ନେଇପାରିବା । ଯେପରି ଅଶୋକଙ୍କ ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ ଅଭିଲେଖର ଭାଷା ଓ ଲିପିରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବ□ନକୁ ଏହାର ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ପରେ ଖୋଦିତ ଖାରବେଳଙ୍କ ଅଭିଲେଖରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେହିଭଳି ପ୍ରଥମଶତାବ୍ଦୀରୁ ପ□ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଖୋଦିତ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳାଲେଖର ଭାଷାରେ ଏହି ପରିବ□ନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଯଥା-

୧) ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାରମ୍ଭ କାଳରେ ମଞ୍ଚପୁରୀ ଗୁମ୍ଫା ତଳମହଲାରେ ମହାରାଜ କୁଦେପସିରିଙ୍କ ଃଭିଲେଖ

-ଐରସ ମହାରାଜସ କଲିଂଗାଧିପତିନୋ ମହା(ମେଘ) ବାହ(ନସ) କୁଦେପସୀର୍ିନୋଲେନ ।

୨) ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀର ମହାରାଜ ଗଣଭଦ୍ରଙ୍କ ଭଦ୍ରଖସ୍ଥିତ ଭଦ୍ରକାଳୀ ମନ୍ଦିରରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିଳାଲେଖ

-ସିଦ୍ଧଂ ମହାରାଜ ସିରିଗଣ ଉଦସ(°) Гମୁଲଜପେ ଦେବା ୩ଜଣ

(ଃା) ଢବଣ Г୦ ମହାକୁଳପତି ଃାୟ୍ୟ ଃଗିସମେଙ୍କ ପାନିଦେବ ଡିଦଂପଡିଛିଦଂ

୩) ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ସୀତାବିଞ୍ଜିଠାରେ ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖ

-ପୁରୁଢସ ଛିଛ ମରୁତ

୪) ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀର ସିତାବିଞ୍ଜି ରାବଣଛାୟା ଗୁମ୍ଫା ଃଭିଲେଖ

-ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଦିଶାଭଂଜ

୫) ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀର ରାଜ୍ୟସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ ସିଂହ ଉପରେ ଖୋଦିତ ଲେଖ

–ଶ୍ରୀ ସିଂହବନ୍ଧ

୬) ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀର ଶୈଳୋଦ୍ଭବବଂଶୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ଧର୍ମରାଜଙ୍କ ନିବିନା ତାମ୍ରଶାସନ

– ପଶ୍ଚିମ ଦିଶହି ତ୍ରିକୂଟ ଜୋଡପାଦାଦି ବଣରାଇ ବାଲିକ ବଙ୍କସିନ୍ଦ ବଣରାଇ, ଉତ୍ତର ଦିଶହି ତ୍ରିକୂଟ । ପାଣିସାଖ ତ୍ରିମଣି ବାଢେିବଣି । ଉତ୍ତର ଦିଶହି ଦିଘଶିଳ । ପୂର୍ବେହ ଃତବଣରାଇ ବାଡ । ପୂର୍ବ ଉତ୍ତର କୋଣେହି ସୋମଣି ତ୍ରିକୂଟ×××× ।

୭) ନବମ ଶତାବ୍ଦୀର ବଜ୍ରହସ୍ତଦେବଙ୍କ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ତାମ୍ର ଶାସନ ଃଭିଲେଖ

–ଓଁ ରାଜରାଣୀ ଓଡିବିସଇ ବିଦଗଧ ତେଲସି ଗାମଇଂଦ ନନ୍ଦଣୋଦୟ ତଷ୍ଟ ସାହସ ଦିନହୋମଣ୍ଡି ମିଳନ୍ତ ଦିନ ।

୮) ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀର ଜୈନ ବିଗ୍ରହତଳେ ଖୋଦିତ ଃଭିଲେଖ (ସୋରର ଗଣ୍ଡିବେଡା ଗ୍ରାମରୁ ଃବିଷ୍କୃତ ତଥା ଓଡିଶା ରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ)

–ଦେବକୁହି ଭଗତି କରୁଣ । ଃଛନ୍ତି ଭୋ କୁମାରସେଣ

୯) ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ(୧୦୫୧)ର ଚିକାକୋଲଜିଲ୍ଲା ଃନ୍ତର୍ଗତ ଉରଜାମ୍ ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ଧବଳେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଶିଳାଲେଖ

–ସ୍ୱସ୍ତି ସମରମୁଁ ଖାନେକରିପୁଦର୍ପପ ମର୍ଦନ ଭୁଜବଳ ପରାକ୍ରମ ଗଙ୍ଗାନ୍ୱୟାବଲମ୍ବନ ସ୍ତମ୍ଭ ଶ୍ରୀମଦ ଃନନ୍ତବର୍ମଦେବ ବିଜୟରାଜ୍ୟ ସମ୍ୱତ୍ସର ୧୬ ତୁଳାମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦିନ ପଞ୍ଚମୀ ସଣୀବାରେଂୟୁରୁଜାମୈଳଣଦୟା

୧୦) ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ରାଜରାଜଦେବ(୧୧୭୦–୧୧୯୪ଖ୍ରୀ.ଃ.)ଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିର ତୃତୀୟ ଦ୍ୱାରର ପୂର୍ବକାନ୍ଥରେଖୋଦିତ ଓଡିଃା ଃଭିଲେଖ

–ସ୍ୱସ୍ତିଶକ ୧୦୯୪ ଶ୍ରୀମଦରାଜରାଜ ଦେବର ପ୍ରବର୍ଧମାନ ବିଜୟରାଜ୍ୟ ସମ୍ୱତ୍ ୪ ଧନୁ କୃଷ୍ଣ ୯ ସୋମବାରେ ଶ୍ରୀ ଉତ୍ତରେଶ୍ୱରଦେବର କ୍ଷେତ୍ର ତପୋବନ ସ ୍ଛ । ୈ ନ ଦୀପଦାନା...ତ ତପୋଧନ ଶୈକାରାଧ(କ) ରାଜଗୁରୁ...ଃାରୋପଡା ଗ୍ରାମୀୟ ସାଧୁ ପ୍ରଜାନାଏକ ଛା.....ଦିଲା ସମସ୍ତ ଗ୍ରହଣେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଞ୍ଚମାଢ××× ।

୧୧) ୧୩ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଃନଙ୍ଗଭୀମଦେବଙ୍କ ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିର ବେଢାର ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପାତାଳେଶ୍ୱର ଶିବମନ୍ଦିର ଭିତ୍ତିରେ ଖୋଦିତ ଃଭିଲେଖ(୧୨୨୫ ଖ୍ରୀ.)

–ସିଦ୍ଧମ ସ୍ୱସ୍ତି ସାକାବ୍ଦ୧(୧୪)୭ ସ୍ୱସ୍ତି ଶ୍ରୀ ଃନଙ୍ଗ ଭୀମଦେବଶ୍ୟ ପ୍ରବ(ର୍ଦ୍ଧମାନ) ବିଜ(ୟ) ରାଯେ ସମ୍ୱତ ଶ୍ରାହି୧୫ ଃଷାଢ ସୁକ୍ଳ ଗୁରୁବାରେ ଶ୍ରିକରଣ ସୁରୁସେନାପତିଂକ ଭୂମି ଦତ୍ତ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ କୁଇ ନିବେଦ୍ୟ(ଦୂଗ୍ଧଘୃତ)ଚାଉଳ ଦହି(ଇମାନ)ଣ୍ଗ୍କଇ କ୍ଷଗୋପଡାଇ ମାହାଦେବ ପାଢିକା(ଙ୍କ)ଗୋଚରେଂ ଦଧିଘୃତ ତାମ୍ବୋଳ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସହିତେ ଦତ୍ତଭୂମି ବାଟି ୩ ।

୧୨) ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ନରସିଂହ ଦେବ୪ର୍ଥଙ୍କ ଜାଜପୁର ଶିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଶିଳାଲେଖ

– (ବୀର) ଶ୍ରୀ ନରସୀଙ୍ଗ (େ)ଦବ (ଙ)କଂ ବୀ (ଜେରା)ଜେ ସମଥୁ ୧୯ ସ୍ରାହି କକଡା କୀଷ୍ଣ ୧୪ ଚନ୍ଦ୍ରବାରେ ଚତୁରୁଦିଗେ ଦଣ୍ଡ ପରୀକ୍ଷା ଶ୍ରିତ୍ର(ଣ) ପଟନାୟ ଏକ ବିଶ୍ୱନାଥ ମାହାସେନାପ୍ତୀଙ୍କ୍ର ଦଣ୍ଡ ପରୀକ୍ଷା(ପୁ)ରୁବ ଦୀଗଦଣ୍ଡ ନାୟକ ନନ୍ଦୀକେସ୍ୱର ସନି ମୀଗ୍ରଙ୍କ ବେହୋରଣେଏ ଦଣ୍ଡପାଟର ପସା(ଇ)ତ ମୁଦୁଲି କୋଠତ୍ରଣ ଭାଗଲୋକ ।

୧୩) ୧୫ଶ ଶତାବ୍ଦୀର କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାରର ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖ (୪ର୍ଥ ଅଙ୍କ-୧୪୩୬ଖ୍ରୀ.)

- ବୀର ଶ୍ରୀପ୍ରତାପ କପିଳେଶ୍ୱରଦେବ ମହାରାଜାଙ୍କର ବିଜୟରାଜ୍ୟେ ସମସ୍ତ ୪ ଅଙ୍କ ଶ୍ରାହୀ ଧନୁ ଅମାବେ ସୌରିବାରେ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମକଟକେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଦର୍ଶନ ସମଏ ମହାପାତ୍ର କକାଇ ସାନ୍ତରା ମହାପାତ୍ର ଜଳସରସେନ ନରେନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ଗୋପିନାଥ ମଙ୍ଗରାଜ ମହାପାତ୍ର କାଶ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ର ବେଲେସ୍ୱର ପ୍ରହରାଜ ମହାପାତ୍ର ଲଖଣ ପୁରୋହିତ ପଟ୍ଟନାୟକ ଦାମୋଦର ମହାସେନାପତି ଥାଇ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣ ଅଗ୍ରତେ ଭୋଗପରିକ୍ଷା ପାତ୍ର ଅଗ୍ନିସର୍ମା ମୁଦ୍ରହସ୍ତର ଗୋଚରରେ ବୋଇଲା-ମୁଦଲେ ଶ୍ରୀଗୁରୁସୋତମଦେବଙ୍କ ଦେଉଳ ଦ୍ୱାରେ ଲେଖନ କରିବା ଅମ୍ଭର ଓଡିଶା ରାଜ୍ୟର ଲୋଣକଉଡୀ ସୁଳକ (=ଶୁଳ୍କ)ର ନ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡିଲି ଛାଡିଲି ଏହା ରାଜା ହୋଇ ଯେ ଲଙ୍ଘଇ ସେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କୁ ଦ୍ରୋହ କର(ଇ)।

୧୪) ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କ ୪ର୍ଥ ଅଙ୍କ(୧୫୦୦ଖ୍ରୀ.)ରେ ଜୟବିଜୟଦ୍ୱାରର ବାମପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ୬ଷ୍ଠ ଶିଳାଲେଖ

-ବୀରଶ୍ରୀ ଗଜପ୍ତି ଗୌଡେଶ୍ୱର ନବକୋଟି କର୍ଣ୍ଣାଟ କଳବରଗେସର ବୀରବର ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବ ମାହାରାଜାଙ୍କର ସମସ୍ତ ୪ ଅଙ୍କ ଶ୍ରାହୀ କକଡା ସ୍ନ

୧୦ ବୁଧବାରେ ଅବଧାରିତ ଆଇଗାଂ ପ୍ରମାନେ ବଡଠାକୁରଙ୍କ ଗୀତୀଗୋବିନ୍ଦ ଠାକୁର ଭୋଗବେଳେ ଏ ନାଟ ହୋଇବ ସଂଝଧୂପ ସରିଲାଠାରୁ ବଡସିଂଗାର ପରିଯନ୍ତେ ଏ ନାଟ ହୋଇବ ବଡଠାକୁରଙ୍କ ସଂପରଦା କପିଳେଶ୍ୱର ଠାକୁରଙ୍କଦିଲା ନାଚୁଣୀମାନ ପୁରୁଣା ସଂପରଦା ତେଲେଗୀ ସଂପରଦା ଏମାନେ ସବିହେଂ ବଡ ଠାକୁରଙ୍କ ଗୀତୀ-ଗୋବିନ୍ଦହୁଂ ଆନଗୀତ ନ ସିଖିବେ। ଆନଗୀତ ନ ଗାଇବେ। ଆନ ନାଟ ହୋଇ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଛାମୁର ନୋହବ। ଏନାଟ ବିତରକେ ବୈଷ୍ଣବ ଗାଆଣ ଚାରିଜଣ ଅଛନ୍ତି ଏମାନେ ଗୀତୀ- ଗୋବିନ୍ଦ ଗୀତ ହି ଗାଇବେ ଏହାଙ୍କଠାର ଅଶିକ୍ଷିତମାନେ ଏକସ୍ୱରେ ଶୁଣି ଗୀତ-ଗୋବିନ୍ଦ ଗୀତ ହୀ ସେ ଶିଖୀବେ ଆନ ଗୀତ ନ ଶିଖୀବେ। ଏହା ଉ ପରୀକ୍ଷା ଆନଗୀତ କରାଇଲେ ଜାଣି ସେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ରୋହ କରଇ।

୧୫) ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ସୀମାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀନରସିଂହ ସ୍ୱାମୀ ମନ୍ଦିର ବାରଣ୍ଡାର ଗୋଲାକାର ସ୍ତମ୍ଭରେଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖ (୧୫୬୮ଖ୍ରୀ.)

- ସ୍ୱଦତଦ୍ ଦ୍ୱି ଗୁଣଂ ପୁଣ୍ୟଂ ପରଦ ତନୁ ପାଳନେ ପରଦ ତ ଅପହାରେଣଅ ସ୍ୱଦତ ନିଷ୍ଫଳଂ ଭବେତ୍ ବିର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ଗଉଡେସ୍ୱର ନବକୋଟି-କର୍ନଟ-

କଲବରକେସ୍ୱର ବିରପ୍ରତାପ ଶ୍ରୀ ମୁକୁନ୍ଦଦେଓ ମାହାରାଜାଙ୍କର ବିଜେ ସୁଭ ରାଇଜେ ସମସ୍ତ ୯ ଅଙ୍କେ ଶ୍ରୀ ନରସିଙ୍ଘନାଥ ଦେବଙ୍କୁ ଭାତ ଭୋଗକୁ ଭିଆଇ ଜୀଅର ଦେଉଳର ପ୍ରତ୍ରଣକି କଲା(?) ଟ୧୨୫କା ଅମୃତକୁଣ୍ଡକୁ ଟ୩୬୫କା ଗୋଟିକୁ ଟ୧୬୦କା ଗାଏ ୫୨୫ ଟଙ୍କା ଧୀଲା କଳିଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡପାଟର ତଳ ଜିଅର ଅଙ୍କାତଲି ପେଟର କପାପଖିମୁଠା ଅବଦାନ କରି ଦିଲା(?) ଟ୫୨୫କା ଏ ରଜାଙ୍କ ୧୧ ଅଙ୍କେ ସମ୍ପ୍ରଦା ସେବାକୁ ଭିଆରୁ ମାଇଗୋମୁଣାପୋକ(?) ୨୦- ବ ର ତ ନ ଟ୫୦ଙ୍କାକୁ ଧୀଲା ଜୀଅର(େ) ଦସରୁ ଟ୧୫୦ଙ୍କା ହରିରାଜ ନରିନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଗୋଟିକୁ

ତଳଜିଃର ମୁଠାରହ(?) ଧିଲା(?)ସୁଦୁପାକଗ୍ରାମ ଏ ଧର୍ମ କି ର ତି ମା ନ ଜେ ହ ରି ସେ ଦୋସପାଇ ଃମୃତ ମଣୋହିରେ ବିସ ଦେଲା ପାତେକ ପାଇ(।)

ଏପରିକି ବ□ମାନର ଭାଷା ଓ ଲିପିକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ରଚିତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ "ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା"ର ଭାଷାଠାରୁ ପ□ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରଚିତ 'ମହାଭାରତ'ର ଭାଷା ଏବଂ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରଚିତ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ 'ଭାଗବତ'ର ଭାଷାରେ ଏହି ବିକାଶର ସୂଚନା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ସେହିପରି ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଭିନ୍ନତା-ଏହି ବିକଶିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଆମେ ଅବଲୋକନ କରିପାରିବା ।

ଭାଷାର ଏହି କ୍ରମ-ପରିବ□ନଶୀଳ ରୂପ ହିଁ ପ୍ରମାଣ କରିଥାଏ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପାଲି ଭାଷାର ବିକଶିତ ରୂପ । ଯାହା ଔଡ୍ରୀବିଭାଷା ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତିକରି ବ□ମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ପହ□ିଛି । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ ଲିଖନ ଏକ କଳା ହୋଇଥିବାରୁ ତଥା ଉଭୟ ଚିତ୍ର ଓ ଲିଖନ କଳାରେ ସମୁଦାୟ ଓଡ଼ିଆଜାତି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ଚିତ୍ରକଳା ନିହାଣ ମୁନରେ ବିରାଟ ପଥରଦେହରେ ଅଙ୍କନ କରିଥିବାବେଳେ ଲିଖନକଳା ଲୁହାର ଲେଖନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇରହିପାରୁଥିବା ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖିଚାଲିଥିଲେ ଅଜସ୍ର କାବ୍ୟ ସମ୍ଭାର- ନିଜ ଅନୁଭବ ଓ କଳ୍ପନାର ଫେ□ାଫେ□ ରୂପେ । ଏହା କେବଳ ତତ୍କାଳୀନ ଲୋକଭାଷାରେ ନୁହେଁ ବରଂ ରାଜଭାଷା ସଂସ୍କୃତରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଉଥିଲା । ଯାହାକି ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟଜୀବନର ଏକ ପ୍ରମୁଖଅଙ୍ଗ ଭାବରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ସମାଜରେ ଚଳି ଆସୁଛି । ଅଥଚ ଏହି ପରମ୍ପରା ଅନ୍ୟ କୌଣସିଜାତିଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଯେତେ ସଂଖ୍ୟକ ତାଳପତ୍ରପୋଥି ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଛି ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରୁ ମିଳିନାହିଁ । ଲେଖନୀରେ ତାଳପତ୍ରର ପ୍ରଚୁର ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଗୁଁ ଏହା ଗୋଲାକାର ରୂପଧାରଣ କରିଛି ।

ପୁଣି ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଯେଉଁ ବିପୁଳ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ସେଥିରେ ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ପାଲି ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରହି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ମୌଳିକତାକୁ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତଜ ଭାରତୀୟଭାଷାଠାରୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଛି । ବୋଧହୁଏ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ବଙ୍ଗାଳୀପଣ୍ଡିତମାନେ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଜନନୀ ସଂସ୍କୃତ ନୁହେଁ, ପାଲି । ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ପାଲିରୁ ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜନ୍ମ, ତେବେ ପାଲି ପରେ ଓଡ଼ିଆର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଅବଲୋକନ କରିବାକୁ ଏକ ସହସ୍ରବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା କାହିଁକି ? କାହିଁକି ଏ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ ବିଖ୍ୟାତ ସଂସ୍କୃତକବିଙ୍କ ଆର୍ବିଭାବ ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ଘଟିଲା ?

ଏହାର ଏକମାତ୍ର ଉ□ର ହେବ ଆମର ଗବେଷଣା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ସ୍ତରକୁ

ଛୁଇଁନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ସେଇଥିପାଇଁ ଖାରବେଳଙ୍କଠାରୁ କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, ଲିପି କିପରି ଥିଲା, ତାହା ଏବେ ବି ଅଜଣା ହୋଇ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ରାଜନୈତିକ ଚିତ୍ରପଟ୍ଟରୁ ଜଣାପଡେ ଯେ,ଖାରବେଳଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ କଳିଙ୍ଗ ବା ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ କୌଣସି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଜାର ଆବିର୍ଭାବ ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଘଟି ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏହା ପଶ୍ଚିମର ସାତବାହନ ଓ ଉ□ରର କୁଶାଣ, ମୁରୂଣ୍ଡ ଶାସନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ଯେ,କୁଶାଣ ଶାସକ ସଂସ୍କୃତଭାଷା ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ସାଜିଥିବାବେଳେ ସାତବାହନ ଓ ମୁରୁଣ୍ଡ ଶାସକ ତଦନୁଗାମୀ ଥିଲେ । ଇଂରେଜ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାଦ୍ୱାରା ପ୍ରବ□ିତ ଇଂରେଜଭାଷା ପ୍ରଭାବରେ ବ□ମାନର କଥିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସୀମିତ ରହିବାପରି ସେହି କାଳ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କେବଳ କଥନ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ଥିଲା । ପୁସ୍ତକଚର୍ଚ୍ଚା, ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସବୁକିଛି ସଂସ୍କୃତରେ ହେଉଥିଲା; ବ□ମାନ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ଆମର ମାତୃଭାଷା ହୋଇ ବି ସରକାରଙ୍କ ସବୁକିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ଇଂରାଜୀରେ ହେଉଛି । ତାହା ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମଗଧର ମୁରୁଣ୍ଡବଂଶ ଲୋପ କରିଥିବା ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଓଡିଆଯୋଦ୍ଧା ଶତୃଭଂଜଙ୍କ କେନ୍ଦୁଝରସ୍ଥ ଅସନପାଟ ଶିଳାଲେଖ ଓଡ଼ିଆ ମିଶା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଲେଖାଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା ତଥା ପରବ□ୀ ମାଠର ଓ ଗଙ୍ଗବଂଶୀ ଓଡ଼ିଆରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂସ୍କୃତଭାଷା ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା ପାଇ ନ ଥାନ୍ତା । ଯଦିଓ ମଗଧରେ ଗୁପ୍ତବଂଶ ସଂସ୍କୃତର ଭୂୟୋବିକାଶ ଘଟାଇଥିଲେ, ତଥାପି ଏହି ସମୟ ଭିତରେ ସଂସ୍କୃତଭାଷା ବିକାଶକ୍ଷେତ୍ରରେ କଳିଙ୍ଗ ବା ଓଡ଼ିଶାର କମ୍ ଅବଦାନ ନ ଥିଲା । 'ପ□ତନ୍ତ୍ର'ର ରଚୟିତା ବିଷ୍ଣୁଶର୍ମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରାଜ, ବିଦ୍ୟାଧର, କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ, ସତ୍ୟାନନ୍ଦ, ଜୟଦେବଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ କବି ଏହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଏପରିକି କେହିକେହି ଭରତମୁନି ଓ କାଳିଦାସଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଓଡ଼ିଶା ବୋଲି କୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାହା ପ୍ରମାଣ ସାପେକ୍ଷ ।

ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ବିଶାଳ ଭଣ୍ଡାର ଓ ରାଜ ପୃଷ୍ଠପୋଷକତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ସଂସ୍କୃତର ସନ୍ତାନ କହିବାରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ନାହିଁ । ବରଂ ଗୁପ୍ତକାଳୀନ ସଂସ୍କୃତସମ ଭଗିନୀ କହିଲେ ଭୁଲ୍ ହେବନାହିଁ ଯଦି ପାଲି ବା ପଲ୍ଲୀ ଭାଷାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜନନୀ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ବୋଧହୁଏ ସେଥିପାଇଁ ଗଙ୍ଗଶାସକଙ୍କ ଅଭିଲେଖରେ ଓଡ଼ିଆ ସହିତ ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ୍, ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଉକ୍ତ ତିନିଭାଷା ସହ ସମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଆଯାଇଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଉତ୍ପ□ ଓ ସେହି ଏକହଜାର ବର୍ଷର ସ୍ଥିତି ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଗବେଷଣା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ଅଛି । ତାହା ଯଦି ନ କରିବା, ବଂଗାଳୀଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବା – ଓଡ଼ିଆ ତାଙ୍କର ସାନ ଭଉଣୀ । ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ କହିବେ ମାଗଧୀରୁ ଓଡ଼ିଆ ଜନ୍ମ । ଆଉ ଆମ

ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତେ କହିବେ-ସଂସ୍କୃତ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଜନନୀ । ଭାଷାଜନନୀଠାରୁ ଉପ୍□ ଲାଭ କରିଥିବା ଭାରତର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାଭାଷୀ, ବୃଦ୍ଧାଜନନୀର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରୁ ନ ଥିବାବେଳେ ସରଳ ଓଡ଼ିଆଜାତି ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇବା ଜରୁରୀ ବୋଲି ଆମ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତେ ବାରମ୍ବାର ଘୋଷଣା କରି ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଠାରୁ ସଂସ୍କୃତଭାଷାର ବିକାଶପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଛାତି ଉପରେ ଭାର ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ସୁବିଧାସୁଯୋଗ ହାତେଇ ନେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଯାହାର ସଦ୍ୟତମ ଉଦାହରଣ ଉଚ୍ଚମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ସହିତ ସଂସ୍କୃତକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ପ୍ରଥମ ଭାଷାପତ୍ର ବିଷୟ ଭାବରେ ରଖିବା । ଏହି ପଣ୍ଡିତଗଣ ଭୁଲିଯାଉଛନ୍ତି ଯେ ଓଡ଼ିଆ ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ ମାତୃଭାଷା ଓ ଏହି ମାତୃଭାଷାର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧିରେ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ତଥା ନିଜର ଗୌରବ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବୃଦ୍ଧିହେବ, ସଂସ୍କୃତ ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ । କାରଣ ଇଂରାଜୀ ଭଳି ସଂସ୍କୃତ ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ ଭଳି କେତେଜଣଙ୍କପାଇଁ ଗରଜ ଗୁଜୁରାଣର ଭାଷା, ଗୋଟିଏ ଜାତିବିକାଶର ମାଧ୍ୟମ ନୁହେଁ ।

କାମ୍ବୋଜରେ ଥିବା ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ

କାମ୍ବୋଜ ସହିତ କଳିଙ୍ଗର କେବଳ ବାଣିଜ୍ୟିକ ସଂପର୍କ ନୁହଁ, ଧାର୍ମିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ବହୁ ପ୍ରାମାଣିକ ସୂଚନା ରହିଛି । ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରୂପେ ଏକ ସମୟରେ ଉଭୟ ମାଟିରେ ତ୍ରିଭୂବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର (ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀ) ନିର୍ମାଣକୁ ନେଇପାରିବା । ତେବେ ଉଭୟ ସଂପର୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଦର୍ଶନ ହେଉଛି ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଜା ସୂର୍ଯ୍ୟ ବର୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ଦିର ଅଙ୍ଗକୋର-ବଟ ।

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ସଂପର୍କରେ ପଦେ...

କୌଣସି ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କଲାବେଳେ ଏହାର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟବିଧିକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଥାଏ । (କ) ଏହିଭାଷା ପ୍ରାଚୀନ ହୋଇଥିବ,(ଖ) ସ୍ୱାଧୀନଭାବେ ବିଚରଣ କରୁଥିବ, (ଗ) ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷା କିମ୍ବା ସଂସ୍କୃତିର ଶାଖା କିମ୍ବା ସେଥିରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନ ଥିବ । (ଘ) ଏହି ଭାଷା ବ□ମାନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ମୃତ ବା ଅପ୍ରଚଳିତ ହୋଇପାରେ କିମ୍ବା ବିପୁଳ ଆକାର ଧାରଣ କରିପାରେ କିମ୍ବା ଏଥିରୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ଓ ଲିପି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରେ । ଏସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଶ୍ୱର ୫ଟି ଭାଷା- ଚୀନା (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀ) ସଂସ୍କୃତ (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୬ଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ), ଗ୍ରୀକ (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀ), ଲାଟିନ୍ (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୧ମ ଶତାବ୍ଦୀ) ଓ ଆରବିକ (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀ)କୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ମାନଦଣ୍ଡ ଇଂରେଜ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଓ ନିଜ ରାଜନୈତିକ ସ୍ଥିତାବସ୍ଥାକୁ ସୁହାଇବା ଭଳି ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରଚାରିତ ।

ବିଶ୍ୱଭାଷା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଭାରତର ଆଦିଭାଷା ସଂସ୍କୃତ କେବଳ ଏହି ମାନ୍ୟତା ପାଇଥିବାବେଳେ ଦ୍ରାବିଡ଼ଭାଷା ଗୋଷ୍ଠୀର ତାମିଲଭାଷା ଏହି ମାନ୍ୟତା ପାଇବାକୁ ତାମିଲବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦୀର୍ଘ ବର୍ଷଧରି ଦାବି କରିଆସୁଛି । ତେବେ ୨୦୦୪ରେ ଭାରତ ସରକାର ଏହାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାପରେ ଏମାନେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପାଇବାପାଇଁ ଦାବି ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ।

ଭାରତମାଟିରେ ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ ବ୍ରିଟିଶଶାସନ କାଳରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଧାର୍ମିକ ଆଧାରକୁ ଭି□କରି ସଂସ୍କୃତ, ପାର୍ଶି ଓ ଆରବିକ୍‌କୁ ଏହି ମାନ୍ୟତା ସେମାନେ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ; ଯଦିଓ ୟୁରୋପରେ ଉପର ବର୍ଣ୍ଣିତ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ତେବେ ତାମିଲଭାଷାକୁ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ କରାଯିବାରୁ ସେ ସମୟରୁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଣ୍ଡଟେକି ସମଗ୍ର ଭାରତ ଶାସନର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ପାଲଟିଥିବା ଦିଲ୍ଲୀ ବା ଉ□ର ଭାରତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୱେଷ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଇଂରେଜ ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା, ଶାସନ ପଦ୍ଧତି ଭାରତ ମାଟିରେ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଲା ତଥା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉ□ର-ଦକ୍ଷିଣ ବିଭେଦ ଜୀବିତ

ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ବିଭେଦକୁ ଲୋପ କରିବାକୁ ଯାଇ ବେଳେବେଳେ ଭାରତର ସଂଘୀୟ ସରକାର ଦକ୍ଷିଣ ତୁଷ୍ଟିକରଣ ନୀତି ଆପଣେଇ ଥା'ନ୍ତି । ସେହି ନ୍ୟାୟରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଡଃ. ଅବ୍‌ଦୁଲ କଲାମ ୬ ଜୁନ୍ ୨୦୦୪ରେ ପାର୍ଲାମେ□ର ସଂଯୁକ୍ତ ଅଧିବେଶନରେ ତାମିଲଭାଷାକୁ ଆଇନଗତ ଭାବେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କଲାପରେ ନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ୨୦୦୫ରେ ସଂସ୍କୃତଭାଷାକୁ ଏହି ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ହିନ୍ଦୀକୁ ଯଦିଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବେ ଏହି ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଭବିଷ୍ୟତର ରାଜଭାଷା ରୂପେ ଏହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁବିଧାସୁଯୋଗ ପୂର୍ବରୁ ପାଇଆସୁଛି ।

ତେବେ ଏହି ଘୋଷଣା ପରେ ତେଲୁଗୁ ଓ କନ୍ନଡ଼ ଭାଷା ନିଜ ରାଜନୈତିକ ଚାପ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନୈତିକ ଭାବେ ୨୦୦୮ରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ହାସଲ କରିସାରିବା ପରେ ମାଲାୟଲମ ଭାଷାକୁ କାହିଁକି ଏହି ମାନ୍ୟତା ନ ମିଳିବ, ସେଥିପାଇଁ କେରଳ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ କେରଳବାସୀ ଉପଯୁକ୍ତ ନ୍ୟାୟପାଇଁ ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି ।

ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ ବିଧି :

ଭାରତରେ ବହୁ ଭାଷାଭାଷୀ କେଉଁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ବାସ କରିଆସୁଛନ୍ତି । ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ ୨୨ଟି ଭାଷାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ଦାବି କରି ନ ପାରିବେ, ତାହାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି କେନ୍ଦ୍ରସରକାର କେତେକ ନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ନିୟମ ପରିସରଭୁକ୍ତ ଭାଷାକୁ ମହୀଶୂରସ୍ଥିତ କେନ୍ଦ୍ରୀୟଭାଷା ସଂସ୍ଥାନ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦମୀ ପରାମର୍ଶରେ ସଂସ୍କୃତି ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଭାଷା ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ସୁପାରିଶ ଅନୁସାରେ ସମ୍ବିଧାନର ଅଷ୍ଟମସୂଚୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଭାଷା ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି ।

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟଭାଷା ମାନ୍ୟତାଦ୍ୱାରା ଏହିଭଳି ନୂଆ ପ୍ରକାରର ଭାଷା ବିଭାଗୀକରଣ ସୃଷ୍ଟି ସଂପର୍କରେ ତତ୍କାଳୀନ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରସାରଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ଜୟପାଲ ରେଡ୍ଡୀ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ବୈଠକ ପରେ ହୋଇଥିବା ନିଷ୍ପ□ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ– "The Govt. would consider putting Sanskrit and other languages in this category depending on thier heritage and legacy"।

ସେହିପରି ୨୦୦୬ ମସିହାରେ ଏହି ଚୟନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେନ୍ଦ୍ର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅମ୍ବିକା ସୋନୀ ରାଜ୍ୟସଭାରେ କହିଥିଲେ– "High antiquity of its early Text/recorded history over a period of 1500-2000 years. A body of ancient literature which is considered a valuable heritage by generations of speakers. The literary tradition be original and not borrowed from another speech community. The classical Language and literature being distinct from modern. There may also be a discontinuity between the classical language and its later forms or its offshoots" ।

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇବାଦ୍ୱାରା ଭାଷାର ଉପକାର :

ଏହି ମାନ୍ୟତା ପାଇବାପରେ ଉକ୍ତ ଭାଷାର ଦୁଇଜଣ ଭାଷା ଗବେଷକଙ୍କୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ । ଏହି ଭାଷା ଗବେଷଣା ଓ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ୟୁଜିସି ଅନୁମୋଦିତ ଏକାଧିକ ପ୍ରଫେସରିଆଲ ଚେୟାର ଭାରତରେ କିମ୍ବା ଭାରତ ବାହାରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରିବ, ଏଥିସହିତ ଭାଷାର ବିକାଶପାଇଁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆର୍ଥିକ ସୁବିଧା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ । ଏହିଭାଷାର ଉନ୍ନତି, ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାରପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଶହେକୋଟି ଟଙ୍କା ଅନୁଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅନ୍ୟୁନ ୫ କୋଟି ଟଙ୍କା ରାଜ୍ୟ ପାଇବ । ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଭାଷାର ପ୍ରସାରପାଇଁ ଷ୍ଟଡିସେ□ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଦ୍ୱିଭାଷିକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରାଯିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ହେବ । ଏସବୁ ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟ ଓ ଆ□ଳିକ ସ୍ତରରେ ଆହୁରି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ । ଏହି ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ଓ ବିକାଶ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣାପାଇଁ ଗବେଷକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଅନୁଦାନ ପାଇବେ ।

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇଥିବା ଭାରତୀୟ ଭାଷା :

ତାମିଲ (୨୦୦୪) ସଂସ୍କୃତ (୨୦୦୫) ତେଲୁଗୁ ଓ କନ୍ନଡ଼ (୨୦୦୮) ଭାଷା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇପାରିଛନ୍ତି । ତାମିଲଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ଓ ସମୃଦ୍ଧି ସଂପର୍କରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ ହୋଇପାରି ନ ଥିବା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ପାହାଡ଼ ଚଟାଣରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀର ଛୋଟଛୋଟ ଅଭିଲେଖର ଭାଷାକୁ ତାମିଲଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ରୂପ ଭାବେ ତାମିଲବାସୀ ଦାବି କରନ୍ତି । ଯାହାର ସତ୍ୟତା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିରୂପିତ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ସେହିପରି କାଳ୍ପନିକ କାହାଣୀ ଭଳି ମନେ ହେଉଥିବା ତିନୋଟି ତାମିଲ ସାହିତ୍ୟ ସଂଗମ/ସମ୍ମିଳନୀ ବା ସଂଗମ ସାହିତ୍ୟଯୁଗ ସମ୍ପର୍କରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀର କବି ନକ୍କୀଦରଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ 'ଇରୈନାର ଅଗପ୍ପୋରୁଲ ଉରୈ'ର ଟୀକାଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଖବନ୍ଧରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।ଏହି ତିନୋଟି ସଙ୍ଗମ ୧୯୭ଜଣ ପାଣ୍ଡ୍ୟରାଜାଙ୍କ ସଂରକ୍ଷଣରେ ୯୯୯୦ବର୍ଷ ଧରି ୮୫୯୮ଜଣ କବି(ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଦେବତା ଅଛନ୍ତି)ଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ଏହି ଯୁଗର ବହୁ ବିଖ୍ୟାତ କବି ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଜାଙ୍କ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଦୁଙ୍ଗୋନ ଓ ଉଗ୍ରପ୍ପେରୁବଲ୍ଲୁଦୀ ଭଳି କିଛି କବି ଓ ରାଜାଙ୍କ ନାମ ପରବ□ୀ ଶିଳାଲେଖରେ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିବା ତଥା ସଂରକ୍ଷକ ପାଣ୍ଡ୍ୟ ରାଜବଂଶ ବଦଳରେ ଚେର ରାଜବଂଶର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ତାଲିକା ଏହି ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନତା ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନଚିହ୍ନ ଲଗାଇଥାଏ ।କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଏଥିରେ ଅନେକ ରାଜାଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ ଏଭଳି ଢଙ୍ଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ଯେ ତାହା କାଳ୍ପନିକ ମନେହୁଏ । ଶିଲ୍ପାଦିକାରମ୍ ଓ ୧୧ସ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖୋଦିତ କେତେକ ଶିଳାଲେଖରୁ ଜଣାପଡେ ଚୋଳରାଜା କାରିକେଲ(୨ୟଶତାବ୍ଦୀ) ହିମାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମଗ୍ର

ଭାରତ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଚେରରାଜା ନେନ୍ଦୁଜିରଲ ଆଦନ ଇମୟବରମବନ(ଯାହାର ସୀମା ହିମାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଉପାଧି ଧାରଣ କରିଥିଲେ । କାରଣ ସେ ସମଗ୍ର ଭାରତ ଜୟ କରିଥିଲେ ଓ ଚେର ରାଜବଂଶର ରାଜଚିହ୍ନ 'ଧନୁଷ୍' ହିମାଳୟରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇଥିଲେ । ଅଥଚ ଏତେ ବଡ ଯୋଦ୍ଧା ସମକାଳୀନ ଚୋଳରାଜା ସହ ଯୁଦ୍ଧକରି ମୃତ୍ୟୁଲାଭ କଲେ । ସଙ୍ଗମଯୁଗ ପରେ ୩୦୦ବର୍ଷ ଧରି ଲେଖକୀୟ ଉପାଦାନ ଭାବେ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ କିମ୍ବା ଅଭିଲେଖ ପ୍ରମାଣ ନ ମିଳିବାରୁ ଏହିସମୟକୁ 'ଇତିହାସର ରାତ୍ରୀ' କୁହାଯାଇଛି । ତେବେ ଷଷ୍ଠଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶାସକ କଳଭ୍ରକୁ ପରାସ୍ତ କରି ମଦୁରାର ପାଣ୍ଡ୍ୟ, କା□ର ପଲ୍ଲବ ଓ ବାଦାମୀର ଚାଲୁକ୍ୟ ବଂଶ ଉ□ାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଇତିହାସକୁ ଗତିଶୀଳ କଲା ।

ତେଣୁ ପାଣ୍ଡ୍ୟରାଜା (ମଦୁରାଯୁଗ-ଖ୍ରୀ.୫୦୦-ଖ୍ରୀ.୮୫୦)ଙ୍କ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ପାଇ ତାମିଲସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଓ ବିକାଶ ଚୋଳଯୁଗ (ଖ୍ରୀ.୮୫୦-ଖ୍ରୀ.୧୨୦୦)ରେ ହୋଇଛି । ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣୀୟ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର କାଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲେ ୧୫୦୦-୨୦୦୦ ବର୍ଷ । ତଥାପି ଏହି ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ କନ୍ନଡ଼ (୯ମ ଶତାବ୍ଦୀ), ତେଲୁଗୁ (୯ମ ଶତାବ୍ଦୀ) ଆସୁ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରର କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ନେତୃତ୍ୱାଧୀନ ଜାତୀୟ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମେ□ ସରକାର ନିଜ ଛେପ ନିଜେ ଢୋକି ଏହି ଦୁଇ ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପାଇବ ତ ?

କୌଣସି ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତୀୟଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର କେତେକ ସ□ ରଖିଥିବା କଥା ପୂର୍ବରୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ସେହି ସ□ ପୂରଣ କରୁଥିବା ଭାରତର ଯେକୌଣସି ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତୀୟଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ସମାନ ସଂଘୀୟନୀତି ଅନୁସାରେ ବାଧ । ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିଛି କହିଲେ ଭୁଲ ହେବନାହିଁ । କାରଣ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାସମ ଏକ ପ୍ରାଚୀନଭାଷା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆଭାଷା, ଯାହା ତାମିଲ ଓ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାଠାରୁ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ । ଅଥଚ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ଭାରତ ସରକାର ସ୍ୱୀକାର କରିନାହାଁନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସଦ, ରାଜନେତା, ସର୍ବୋପରି ଓଡ଼ିଆ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ନିରବତା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦାୟୀ । ବିଶେଷ କରି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସି ଭାଷଣବାଜି ମାରୁଥିବା ଆମ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କ ତୁଣ୍ଡବନ୍ଧା ମୁହଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋଲିନାହିଁ ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନ କରିବାକୁ । କାରଣ ଏମାନେ ଏବେ ବି ସନ୍ଧିହାନ ଯେ, ଓଡ଼ିଆଭାଷା କ'ଣ ସତରେ ପ୍ରାଚୀନ ।

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ କଥା ସ୍ମରଣ କରିଦିଆଯାଇପାରେ ତାମିଲ ସାଂସଦଙ୍କ ବାରମ୍ବାର ଦାବି ଫଳରେ ୨୦୦୪ ମସିହାରେ ନୂଆ କରି ଶାସନ କ୍ଷମତାକୁ ହାତରେ ଧରିଥିବା ପ୍ରଗତିଶୀଳ ମେ□ ସରକାର ସହଯୋଗୀ 'ଦ୍ରାବିଡ଼ ମୁନିତ୍ର କାଡ଼ଗମ୍' ଦଳକୁ ଖୁସି କରିବାପାଇଁ

ସର୍ବପ୍ରଥମେ ତାମିଲଭାଷାକୁ କ୍ଲାସିକଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏଭଳି ନିଷ୍ପ□ିରେ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଅନ୍ୟରାଜ୍ୟ ନିଜଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଏହି ମାନ୍ୟତା ପାଇବାକୁ ଦାବି କଲେ । ବିଶେଷକରି ତେଲୁଗୁଭାଷୀ ସବୁ ନୈତିକତାକୁ ପାଦରେ ଦଳି ନିଜକୁ ସାତବାହନଙ୍କ ଉ□ରାଧିକାରୀ ତଥା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀର ଏକ ସଦ୍ୟ ଆବିଷ୍କୃତ ଅଭିଲେଖରେ ସ୍ଥାନିତ କେତେକ ତେଲୁଗୁ ଲିପି (‘ଯାହାକୁ ଅନେକ ଇତିହାସକାର’ ନକଲି ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିସାରିଲେଣି)କୁ ପ୍ରମାଣ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ଗତବର୍ଷ ଏହି ସୁଯୋଗ ହାତେଇ ନେଇଛନ୍ତି । ଏ ସଂପର୍କରେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ପ୍ରକାଶିତ ‘ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ’ ନାମକ ଦୈନିକ ଖବରକାଗଜର ସଂପାଦକୀୟରେ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ ପାଇବାପରେ ଏହି ମାନ୍ୟତା ପାଇବାପାଇଁ ମରାଠୀ, ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା ଆଦି ନିଜନିଜ ସ୍ତରରେ ଉଦ୍ୟମରତ ଥିବାବେଳେ ଏକମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆଭାଷା ହିଁ ଏଥିପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ । ଅଥଚ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଓ ଓଡ଼ିଆବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଗଣ ଏଥିପାଇଁ ନୀରବ ରହିବା ଏ ଜାତିପ୍ରତି କିପ୍ରକାରର ମନୋଭାବ ଦର୍ଶାଉଛି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ବିଚାର କରିବାର ସମୟ ଆସି ପହ□ିଛି ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ମଗଧ ଓ କଳିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ବାଣିଜ୍ୟିକ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଚରମ ସୀମାରେ ପହ□ିଥିବାବେଳେ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ନବପୋଷଣ କାଳ ବା ଲୌହଯୁଗ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କଳିଙ୍ଗ-ମଗଧ ଅ□ଳଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୮୦୦ବର୍ଷ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଖ୍ରୀ.ପୂର୍ବ ୨ୟରୁ ୩ୟ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଅଧିବାସୀ ଲୌହର ବ୍ୟବହାର ଜାଣିଲେ । ଯଦିଓ ୨ଟି ମାତ୍ର ସ୍ଥାନ-କର୍ଣ୍ଣାଟକର ପିକ୍ଲିହଲ୍ ଓ ହୋଲ୍ଲୁରଠାରୁ ପୁରାତନ ଲୌହ ଉପକରଣ ମିଳିଛି, ମାତ୍ର ତାହା କୃଷି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଭାବରେ ନୁହେଁ । ବରଂ ଏହି ଲୁହାଖଣ୍ଡ ଶିକାରପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବାର ଜଣାପଡ଼େ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ନତା□ିକ ଖନନରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଉ□ର ଓ ପୂର୍ବ ଭାରତରେ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ନଗର ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବାବେଳେ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଅଧିବାସୀ ସାଧାରଣ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ।

ତେବେ ବିଦେଶୀ ସାହିତ୍ୟିକ ସ୍ରୋତ ଓ ପ୍ରତ୍ନତା□ିକ ଖନନଦ୍ୱାରା ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ ନଦୀ ମୁହାଣରୁ ଯେଉଁ ବାଣିଜ୍ୟିକ ଭି□ିଭୂମିର ସୂଚନା ମିଳେ, ତାହା ଯେ ତାମିଲଙ୍କଦ୍ୱାରା ହେଉଥିଲା; ଏହା ନିରପେକ୍ଷ ଭାବେ ସ୍ଥିର କରିବା ନିଶ୍ଚିତ ପକ୍ଷେ କଷ୍ଟକର । ଏପରି ବି ହୋଇପାରେ ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ନିଜର ବାଣିଜ୍ୟିକ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିବା କଳିଙ୍ଗରାଷ୍ଟ୍ର ନିଜ ବ୍ୟବସାୟପଥ ସୁଗମପାଇଁ ଧୀରେଧୀରେ ଦକ୍ଷିଣଭାଗକୁ ଗତିକରି ପ୍ରଥମେ ରଷିକୂଲ୍ୟା, ଗୋଦାବରୀ, କୃଷ୍ଣା, କାବେରୀ ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଡ଼ିଯାଇ ନିଜର ବାଣିଜ୍ୟିକ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳୀ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହିସବୁ କଳିଙ୍ଗ ସଂସ୍କୃତି ସହ ଓତପ୍ରୋତଃ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ବାଲି, ଜାଭା, ସୁମାତ୍ରା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ, ସିଂହଳ ଆଦି ଦେଶକୁ ଗମନ କରିବାପାଇଁ ପୂର୍ବର ତାମ୍ରଲିପ୍ତି ବନ୍ଦର ଦେଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣଭୂମି (ମିଆଁମାର), ଶ୍ୟାମ (ଥାଇଲାଣ୍ଡ), ଆନ୍ନମ

(ଭିଏତ୍‌ନାମ), କାମ୍ବୋଜ (କାମ୍ବୋଡିଆ)ର ସାଗର କୂଳେକୂଳେ ଦୀର୍ଘ ପଥଧରି ଯିବା ଅପେକ୍ଷା ଗୋଦାବରୀ, କୃଷ୍ଣା, କାବେରୀ ନଦୀତଟକୁ ସହଜପଥ ଭାବେ ଗ୍ରହଣକରି ନିଜ ବାଣିଜ୍ୟିକ ପସରା ମେଲାଇ ଦେଇଥିବେ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟତାପାଇଁ ବାଣିଜ୍ୟ ଅନଭିଜ୍ଞ ତଥା ସଭ୍ୟତାଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିବା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିବେ ତତ୍କାଳୀନ କଳିଙ୍ଗର ବଣିକଗୋଷ୍ଠୀ । ଯାହାକି ପରବ□ୀ କାଳରେ ଏମାନେ କଳିଙ୍ଗବାସୀଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ବାଣିଜ୍ୟିକ କୌଶଳ, ବସ୍ତୁ ନିର୍ମାଣକଳା ଓ ଶିଳ୍ପ ଉତ୍ପାଦନ ଆଦି ଶିକ୍ଷାକରି ନିଜ ବ୍ୟବସାୟିକ ସଂଘ ଗଠନ ମାଧ୍ୟମରେ କଳିଙ୍ଗ ବଣିକଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ସାଜିଥିଲେ କିମ୍ବା କର୍ମଚାରୀ ସଂଘ ଗଢ଼ି କଳିଙ୍ଗ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ । ବୋଧହୁଏ ଏହିଭଳି ଗଠିତ ସଂଘକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ କଳିଙ୍ଗ ସମ୍ରାଟ ଖାରବେଳ ଧ୍ୱଂସ କରିଥିଲେ ବୋଲି ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖରୁ ଜଣାପଡ଼େ । ପୁନଶ୍ଚ କାବେରୀଠାରୁ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମଗ୍ର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ଗଠିତ ବନ୍ଦର ଓ ବନ୍ଦରଭି□ିକ ସହର ନିର୍ମାଣଶୈଳୀ ଏକା ପ୍ରକାରର ତଥା ଏଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ବାଣିଜ୍ୟିକ ଚିହ୍ନ ସମାନ ଥିବାରୁ ଯେକୌଣସି ଗୋଟିଏ ଜାତିଦ୍ୱାରା ଏହା ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥିବା ସମ୍ଭବ । ସେ ସମୟରେ ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ କେବଳ କଳିଙ୍ଗ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଣିଜ୍ୟିକ ଜାତିଥିବାରୁ ଉକ୍ତ ଭୂ-ଭାଗ କଳିଙ୍ଗ ଅଧିବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ ନାହିଁ । ଏଥିସହିତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଭଳି କୌଣସି ଅଭିଲେଖ କିମ୍ବା ପ୍ରତ୍ନତା□୍ୱିକ ଆବିଷ୍କାର ହୋଇନାହିଁ, ଯାହାକି ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ତାମିଲଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା । କେବଳମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟିକ ସାକ୍ଷୀ (ଯାହା ଅନୁମାନ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଓ ବ□ମାନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଭ୍ରମାତ୍ମକ ମଧ୍ୟ)କୁ ଆଧାର କରି ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣ କରାଯାଇଛି । ବରଂ ଏହି ଆଧାରକୁ ଭି□କରି କଳିଙ୍ଗ ବଣିକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା କହିଲେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିସଂଗତ ହେବ ।

ଯଦିଓ ଏହାର କିଛି ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହସ୍ତଗତ ହୋଇନାହିଁ କିମ୍ବା ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଜାତିପ୍ରେମୀ ଗବେଷକ ବିପକ୍ଷରେ ଗରୀବ ଓଡ଼ିଆରାଜ୍ୟର ଗବେଷକଙ୍କ ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲିବାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହସ ଜୁଟାଇ ପାରିନାହାଁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ, ଦୁଇଚାରିଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ପ□ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୀର୍ଘ ୨ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ିଶାର ଶାସକ ଉ□ର ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ ଅପେକ୍ଷା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବିଜୟକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ବାରମ୍ବାର ଓଡ଼ିଶାର ସୀମା ଗଙ୍ଗାଠାରୁ କାବେରୀ; ଏପରିକି ରାମେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ନିଜର ଗୌରବ ମଣୁଥିଲେ । ନିଜମାଟି ପ୍ରତି ମୋହଭାବ ନ ଥିଲେ କୌଣସି ଜାତି ବା ବ୍ୟକ୍ତି କେବେ କ'ଣ ଏହାକୁ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ମନ ବଳାଇବ ?

ଦୃଢ଼ରାଜନୈତିକ ଭି□ିଭୂମି ମାଧ୍ୟମରେ ବିକଶିତ ହୋଇଥାଏ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି । ଏହା ହିଁ ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ଚିହ୍ନିତ କରିଥାଏ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର

କଲେ କେଉଁ ଭାଷା ପ୍ରାଚୀନ-ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ ନା ଓଡ଼ିଆ ! ଓଡ଼ିଆଜାତିର ବିକଶିତ ଅବସ୍ଥା ବେଳକୁ ତାମିଲଜାତିର ଅଭ୍ୟୁଦୋୟ । ତେଲୁଗୁର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନ ଥିଲା କହିଲେ ଭୁଲ୍ ହେବନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ହୀନମନ୍ୟତାର ଶିକାରହୋଇ ଉ□ର-ଦକ୍ଷିଣ ନୀତିରେ ନିଜକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭକ୍ତ କରିଚାଲିଛନ୍ତି । ନିଜ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତିକୁ ପ୍ରାଚୀନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ଯାଇ ବ୍ରିଟେନ * ଭଳି ବହୁବାର ଅପଦସ୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଏକତା ଯୋଗୁଁ ସର୍ବଭାରତୀୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାପ ସୃଷ୍ଟିକରି କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା, ଯୋଗାଯୋଗ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଠାରୁ ପ୍ରାଥମିକତା ଭି□ରେ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ହାସଲ କରିବା ପରେ ଏବେ ଭାଷାକୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ବିଶ୍ୱମୁଖୀ କରିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଅଦମ୍ୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଜାରି କରିଛନ୍ତି, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱରୂପ ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଭାଷା ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ ହାସଲ କରାଇବା ।

ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ଏ ସଫଳତା ପଛରେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ପ୍ରମୁଖ କାରଣ ରହିଛି ତାହା ହେଉଛି ପାରସ୍ପରିକ ସମନ୍ୱୟ, ସୁଦୃଢ଼ ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି, ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଆଦର, ନିଜ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ସମ୍ମାନବୋଧ, ଉନ୍ନତପ୍ରଣାଳୀର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା, ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ଅଧୀନସ୍ଥ ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ ବେସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଉଚ୍ଚପଦପଦବୀରେ ନିଯୁକ୍ତି, ଜାତିପ୍ରୀତି, ସର୍ବୋପରି କାର୍ଯ୍ୟହାସଲ କରିବାରେ କଳାକୌଶଳର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରୟୋଗ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ନିଶ୍ଚିତ ଉନ୍ନତ ହେବ, ଏଥିରେ ଦ୍ୱିମତ ନାହିଁ । ଆମ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ଯେତେ ପ୍ରାଚୀନ, ସମୃଦ୍ଧ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉପରୋକ୍ତ କାରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ବି ଆମମାନଙ୍କଠାରେ ନ ଥିବାରୁ ଆମେ ଅବହେଳିତ ହୋଇପଡିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ଆମକୁ ପାଦରେ ଦଳିମକଚି ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି । ଆମରି ସମ୍ପ□କୁ ସେମାନେ ବ୍ୟବହାର କରି ଧନୀ ପାଲଟି ଯାଉଛନ୍ତି । ଆମେ ଗରିବ ହୋଇ ଦାଦନ ସାଜି କେବଳ ନୀରବ ଆ□ନାଦ କରୁଛୁ । ଯାହାର ଶବ୍ଦ କେବଳ ଆମକୁ ହିଁ ଶୁଭୁଛି । ଏଭଳିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମକୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଦୟାସୂତ୍ରରେ ମିଳିଥିବା ୭୫ବର୍ଷର ଓଡ଼ିଶା କି ପ୍ରକାରର ସମୃଦ୍ଧି ଦେବ ? ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ଦାବି କରିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଏହି ଭାଷାର ଛାତି ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଭାଷା କିପରି ବିକଶିତ ହେବ ସେ ବିଷୟରେ ଆମ ଶିକ୍ଷିତଗଣ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ହାସଲ କରିବାରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଆଏ ସଫଳ ହୋଇପାରିବା ତ ?

** ବ୍ରିଟେନ୍ ନିଜକୁ ଆଦିମ ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଉ□ରାଧିକାରୀ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ଯାଇ ପି□ଡାଉନ ନାମକ ସ୍ଥାନରୁ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ମାନବ କଙ୍କାଳ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଦାବିକଲେ, ଯାହା ପି□ଡାଉନ ମାନବ ଭାବେ ଖ୍ୟାତ । ତେବେ ପରବ□ୀକାଳରେ ଏହି ମାନବ ଜୀବାଶ୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧିକ ଗବେଷଣା ହେବାରୁ ଏଥିରେ ଜାଲିଆତି ହୋଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଲା । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଜାଲିଆତି ମାନବ କଙ୍କାଳ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।*

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏଥିପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କି ?

ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କଥା ଚିନ୍ତା କଲା ପୂର୍ବରୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହାର ଐତିହାସିକତା ସଂପର୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଆସିବା ଉଚିତ। କାରଣ ବିନାଯୁକ୍ତିରେ କୌଣସି କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ ନ ଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୀତିନିୟମ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ। ତଦ୍ଵାରା ବରଂ ନିଜର ଅକଳନୀୟ କ୍ଷତି ଘଟୁ, ସେଥିପ୍ରତି ସେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଏନାହିଁ। ତେବେ ଦୁଃଖର କଥା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସର ସ୍ପଷ୍ଟଚିତ୍ର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ପାଇପାରିଲେ ନାହିଁ। ଯେତକ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ଅଛି, ସେତକ ମଧ୍ୟ ଆମର ତଥାକଥିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ବିଚାରଶୀଳ ପାଠୁଆଗଣ ଠିକ୍‌ଭାବରେ ଆମ ୭୪ଭାଗ ଅବୁଝା ସାଧାରଣଲୋକଙ୍କ ମଗଜରେ ପୂରାଇ ପାରିଲେନାହିଁ। ଏହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି ଓଡିଆଭାଷାର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟତାପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଦାବି ୁପସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଏମାନଙ୍କ ପଛଘୁ□ା। ଦୀର୍ଘ ଏକବର୍ଷଧରି ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଆଗଧାଡିର ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଏବଂ ବହୁ ସଭାସମିତିରେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚୀତ କରିବାପରେ ମାତ୍ର ଆଠଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି- ହରପ୍ରସାଦ ଦାସ(ସମାଜ-୪/୨/୨୦୦୯), ବରେନ୍ଦ୍ରକୃଷ୍ଣ ଧଳ(ଧରିତ୍ରୀ, ସାମୁଖ୍ୟ-୨୫/ ୧୨/୨୦୦୯), ସୁବ୍ରତ ପୃଷ୍ଟି (ଏଷଣା-୫୯, କୋଣାର୍କ-୧୫୭, ସମାଜ-୨୦/୯/ ୧୦) ପଣ୍ଡିତ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ମିଶ୍ର(କୋଣାର୍କ-୧୫୪), ଡଃ ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ(ସମାଜ- ୧୬/୧/୧୦) ଡଃ. ବସନ୍ତ କୁମାର ପଣ୍ଡା(ସମାଜ-୭/୨/୧୦), ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁ ପଟ୍ଟନାୟକ (ସମାଜ-୧/୪/୧୦), ଡଃ. ଶୁଭକାନ୍ତ ବେହେରା (ସମାଜ-୨୧/୮/୧୦) ଓଡିଆଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ ସପକ୍ଷରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରମାଣ ସହ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି।

ଦୁଃଖର କଥା ଓଡିଆ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟତାପାଇଁ ଚିତ୍କାର କରୁଥିବା ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି, ଅନୁଷ୍ଠାନ, ସରକାର; ଏପରିକି ରାଜନେତା ଏହି ଆଲୋଚନାଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଅଛନ୍ତି।ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ସୁପରିଚିତ ସ୍ତମ୍ଭକାରଙ୍କ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟମାନ୍ୟତା ପାଇବା ସଂପର୍କୀତ ୩ଟି ବିସ୍ତୃତ ଆଲେଖ୍ୟ, ଯାହା ବହୁଳ ପ୍ରସାରିତ ଦୈନିକ ଖବରକାଗଜର ତିନୋଟି ମଙ୍ଗଳବାର ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶ ହୋଇଥିଲା। ଏହି ଆଲେଖ୍ୟ ତିନୋଟିରେ ଯଦିଓ ସେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟମାନ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ; ମାତ୍ର ତାହା କିପରି ହେବ, କାହିଁକି ମାନ୍ୟତା ଦିଆଯିବ, ଏଥିରେ କାହାର କି ପ୍ରକାରର ଭୂମିକା ରହିଛି, ସେ ବିଷୟରେ ସଠିକ୍ ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ବଦଳରେ ନିଜ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ବିଷୟଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟର ଅବତାରଣା କରି ଏହି ଦାବିକୁ ପରୋକ୍ଷରେ ଦୁର୍ବଳ କରି ଦେଇଛନ୍ତି। ପୁଣି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଯାଇ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଡଃ କରୁଣାକର କରଙ୍କ ଗବେଷଣାତ୍ମକ ସନ୍ଦର୍ଭ ତଥା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଚର୍ଯ୍ୟାଚୟ' ନାମକ ପୁସ୍ତକରୁ ଉଦ୍ଧାର ନ କରି ଇ□ରନେଟ୍‌ରେ ଥିବା ଏହାର ଇଂରାଜୀ ରୂପାନ୍ତରରୁ ଅବିକଳ ଅନୁବାଦ କରିଥିବାରୁ କବିତାଟି

ଏତେ ବିକୃତ ହୋଇଯାଇଛି ଯେ, ଓଡ଼ିଆକବିଙ୍କ ଏହିରଚନାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନାକୁ ପାଠକରି ଯେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ସଂପର୍କରେ ସନ୍ଦେହ କରିବେ ।

ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଓଡ଼ିଆପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ଏସବୁ ଦିଗପ୍ରତି ସତର୍କତାର ସହ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ, ନଚେତ୍ ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ସୁଆଦିଆ ପଣ୍ଡିତଗଣ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଲେଖାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପଛକୁ ଫୋପାଡ଼ି ସେଥିରେ ଥିବା ବ୍ୟାକରଣିକ, ତଥ୍ୟଗତ ତଥା ଉପସ୍ଥାପନରେ ଥିବା ତ୍ରୁଟିକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ନିଜ କାଗଜ କଲମ କାଳି ଓ ସମୟକୁ ଏମିତି ନିଃଶେଷ କରିଦେବେ ଯେ, ବିଚରା ସେହି ହାତଗଣତି ଓଡ଼ିଆପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ କେତେବେଳେ ଯେ ଖସିଯିବ ତାହା କେହି ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିର ମହାନତା, ପ୍ରାଚୀନତା ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ ସଂପର୍କରେ ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ କେହି ଅଣଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟକ୍ତି ବ□ମାନ ସ୍ଥିତିରେ ନାହାନ୍ତି । ନିଜ ଢୋଲ ନିଜେ ପିଟିଲେ ନିରପେକ୍ଷତା ରହିବ ନାହିଁ ଭାବି ଆମ ବିଜ୍ଞ ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁରେ ତୁଣ୍ଡି ବାନ୍ଧି ବସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଭୁଲିଯାଉଛନ୍ତି ଯେ ଜନବିମ୍ସ, ଗ୍ରୀୟରସେନଙ୍କ ଭଳି ଓଡ଼ିଆ ହିତୈଷୀ ବିଦେଶୀ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଶାସନ ଦାୟିତ୍ୱରେ ବ□ମାନ ନାହାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ବସିଛନ୍ତି କେତେକ ଅଣଓଡ଼ିଆ ଅଧିକାରୀ- ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅପେକ୍ଷା ନିଜର ଓ ନିଜ ଭୂମିର ସ୍ୱାର୍ଥ ଆଗ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ବଙ୍ଗଳା, ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ, ମରାଠୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଭାରତ ବାହାରେ ବିଭିନ୍ନ ଉନ୍ନତ ଦେଶର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଭାଗ ଖୋଲା ହୋଇ ସେଇସବୁ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ ପରିଚର୍ଚ୍ଚା ହେବା ଭଳି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ପରିଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । ବରଂ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଯାଉଥିଲା, ତାହା ଆମ ଉଦାସୀନ ମନୋଭାବଯୋଗୁଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ, ତାମିଲଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟମାନ୍ୟତା ପାଇବା ପଛରେ ଥିଲା କାର୍ଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତାମିଲଭାଷା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ଜର୍ଜ ହାର୍ଟଙ୍କ ସେହି ପାରମ୍ପରିକ ଅଥଚ ଦୃଢ଼ଯୁକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ୪ଟି ବଳିଷ୍ଠଦାବି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାପାଇଁ କିଏ ଦାବି କରିବ ?

ବିଶ୍ୱର ପ୍ରମୁଖ ଦେଶ କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରମୁଖ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏଥିପାଇଁ ଜଣେ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜା ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରି ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ ଖୋଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଆଳ ଦେଖାଇ ଏହାକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲା । ଆମେ ଓଡ଼ିଆଏ ପେଟପାଟଣା ଭିତରେ ପାଟିର ପବନ (ଭାଷା) କଥା ଭୁଲି ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଲଣ୍ଡନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଦିଲ୍ଲୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ

ଭାଷା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ ରହିଛି, ଯାହା କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଯାଉଥିବା କେତେକ ଗବେଷକଙ୍କ ଗବେଷଣା ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ । କଲିକତାର ଶାନ୍ତିନିକେତନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଯଦିଓ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର କରିବାର ଏକମାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ, ମାତ୍ର ଏ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ ପହ□ିଛି ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସଂପଦ ସୁରକ୍ଷା ସଂପର୍କୀତ କାର୍ଯ୍ୟ ଏଠାରୁ ଆଶା କରିବା ବୃଥା । ଏପରିକି ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଆଧ୍ୟାପକ, ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ନକରାତ୍ମକ ମନୋଭାବ, ଉଦାସୀନତା ଓ ଅଜ୍ଞାନତା ସର୍ବୋପରି ନିଜ ବିଭାଗ ପ୍ରତି ହୀନମନ୍ୟ ଭାବେ ଦେଖିଲେ ଯେକେହି ବୁଝିପାରିବ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହିଁକି ପାଇପାରୁ ନାହିଁ ।

ଆନ୍ତର୍ଜାତୀକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବାକୁ ଅ□ାଭିଡ଼ି ବାହାରିଥିବା ଆମ ସରକାର ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ଜମି, ଜଳ, ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ସବୁକିଛି ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବାବେଳେ ପ୍ରତିବଦଳରେ ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ, ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଗବେଷଣା ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ ଓ ପ୍ରତ୍ନତା□ିକ ବିଭାଗର ପୁନରୁଦ୍ଧାରପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଭାଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଗବେଷଣାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାପାଇଁ ସ□ ରଖିନାହାନ୍ତି । ଏପରିକି ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ସରକାର ଚିନ୍ତାକରି ନାହାନ୍ତି । ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବା ଓ ଘରୋଇ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିବା ଆମ ଆଗ ଧାଡ଼ିର ଓଡ଼ିଆ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଗଣ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା, ଐତିହ୍ୟକୁ ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କ ନିକଟରେ କିଏ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବ ? ତଥାପି ଆମଭଳି ଛୋଟିଆପ୍ରାଣରେ ଓଡ଼ିଆ ମନନେଇ ଯେଉଁ କେତେକ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଦେଇଛି, ତାହା ନିମ୍ନରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛୁ । ଆଶା, ଏହାକୁ ଭି□କରି କିମ୍ବା ବିଶେଷଜ୍ଞ ସମିତିଦ୍ୱାରା ଏହାର ସତ୍ୟତା ନିରୂପଣ କରି ରାଜ୍ୟସରକାର ଓଡିଆଭାଷାକୁ କେନ୍ଦ୍ରସରକାର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାପାଇଁ ଦାବିକରିବେ ।

✵✵✵

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ସପକ୍ଷରେ ଦୃଢ଼ଯୁକ୍ତି

ଦୀର୍ଘ ଏକବର୍ଷ ଧରି ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଆଗଧାଡ଼ିର ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଏବଂ ବହୁ ସଭାସମିତିରେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚୀତ କରିବା ପରେ ମାତ୍ର ୭ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି- ହରପ୍ରସାଦ ଦାସ (ସମାଜ,୯/୨/୦୯) ବରେକୃଷ୍ଣ ଧଳ (ଧରିତ୍ରୀ), ସୁବ୍ରତ ପୃଷ୍ଟି (ଏଷଣା-୫୯, ଓଡ଼ିଆ ଗବେଷଣା ପରିଷଦ ମୁଖପତ୍ର), ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ (ସମାଜ - ୧୬/୧/୧୦), ପଣ୍ଡିତ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ମିଶ୍ର (କୋଣାର୍କ-୧୫୪) ବସନ୍ତ କୁମାର ପଣ୍ଡା (ସମାଜ-୭/୨/୧୦), ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁ ପଟ୍ଟନାୟକ (ସମାଜ-୧/୪/୧୦) ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ ସପକ୍ଷରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରମାଣ ସହ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଦୁଃଖର କଥା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ, ଜାତୀୟତାପାଇଁ ଚିତ୍କାର କରୁଥିବା ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି, ଅନୁଷ୍ଠାନ, ସରକାର ଏପରିକି ରାଜନୈତିକ ନେତା ଏହି ଆଲୋଚନାଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଅଛନ୍ତି । ପାଟକୁରାରୁ ଅଧ୍ୟାପକ ନୀରୋଦ ଦାସ ଦେବୀବାବୁଙ୍କ ମତକୁ "ପ୍ରମାଦଯୁକ୍ତ ତଥ୍ୟ" କହି ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଫରାସୀଜାତି ଶାସନ କରି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି (ସମାଜ-୨୯/୧/୧୦) କହିଥିବାବେଳେ ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇଥିବା ଅଧ୍ୟାପକ (?) ଦାସ ମହାଶୟ ବୋଧହୁଏ ଦେଖିବାକୁ ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ମୋଗଲ ଅଧିକୃତ ପା□ ଦଣ୍ଡପାଟ - ଜଳେଶ୍ୱର, ଭଦ୍ରଖ, କଟକ, କଳିଙ୍ଗ ଓ ରାଜମହେନ୍ଦ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡପାଟ ୧୬୫୧ରେ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା ଶାସନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ୧୬୮୭ରେ ଏହା ପୁଣି ଔରଙ୍ଗଜେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ମୋଗଲ ଅଧିକୃତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁଇ ଦଣ୍ଡପାଟ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶା ନ ଯାଇ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ସୁବେଦାର ହାତରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଗଲା । ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପତନ ପରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ସୁବେଦାର ନିଜାମ-ଉଲ୍-ମୁଲ୍କ ବା ଚିନ୍‌କିଲିଚ୍ ଖାଁ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟକୁ ନେଇ ୧୭୨୪ରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହାଇଦ୍ରାବାଦ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାରୁ ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳ ଉ□ର ସରକାର ନାମରେ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ୧୭୫୧ରେ ସଲାବତଜଙ୍ଗଙ୍କୁ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ନିଜାମ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବା ଫରାସୀ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଡ୍ୟୁପ୍ଲେକ୍ସଙ୍କୁ ନିଜାମ ଉ□ର ସରକାର ପ୍ରଦାନ କରିବାରୁ ଚିଲିକାଠାରୁ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳ ଫରାସୀ ଶାସନାଧୀନ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଶା ମରହଟ୍ଟା ଅଧିକୃତ ହେବାରୁ ଓଡ଼ିଶା ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଶାସକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଲା ।

ସେହିପରି ଢେଙ୍କାନାଳର ବଡଷାଠିଆବାଟିଆ ନିବାସୀ ଡଃ ନିରଞ୍ଜନ ଦାଶ "ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସଂସ୍କୃତର ଭଗିନୀ" ବୋଲି ଦେବୀବାବୁ ଦେଇଥିବା ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନାହାନ୍ତି । ପୁଣି "ବାଟ"କୁ ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ କହି ଦେବୀବାବୁ ଏକ ଗର୍ହିତକାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ସେ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରିଥିବାବେଳେ ନିଜର ଏହି ଆରୋପ ପ୍ରତ୍ୟାରୋପ ଭିତରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ମୌଳିକତା ଓ ପ୍ରାଚୀନତା ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଭଳି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ସଂସ୍କୃତରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସୃଷ୍ଟି । ସେ ଜାଣନ୍ତିନାହିଁ ବହୁ ବୈଦିକଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିକୃତ ଭାବେ ଚଳୁଥିବାବେଳେ ସଂସ୍କୃତରେ ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ । ସବୁଠାରୁ ଦୁଃଖର କଥା ହେଲା ଉକ୍ତ ଦୁଇ ପଣ୍ଡିତ ଯଦି ଦେବୀବାବୁଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଲିଖିତ ମାର୍ମିକ ଆବେଦନକୁ ବୁଝିପାରି ନିଜର ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଓ ଭାଷା ପ୍ରତି ସଚେତନ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ।

ଆଉ ଜଣେ ନିୟମିତ ସ୍ତମ୍ଭକାର ପଣ୍ଡିତ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ମିଶ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ମହ☐ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଯାଇ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ରାଜସ୍ଥାନ ମରୁଭୂମିରୁ ଟାଣିଓଟାରି ମହାନଦୀ କୂଳକୁ ଆଣିଥିବାବେଳ ସଂସ୍କୃତରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ପ୍ରାଣପଣେ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଲେଖକଠାରୁ ପାଠକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ହେଲେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର କି ପ୍ରକାରର ଉପକାର ହେବ, ତାହା ବୁଝି ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଜାତିର ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀଧାରୀ ଶିକ୍ଷିତବର୍ଗ ଏହିଭଳି ଅଜ୍ଞାନର ଦାସତ୍ୱରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେହି ଜାତିର ଭାଷା ଯେତେ ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇବ ନାହିଁ । ଆମ ଶିକ୍ଷିତଙ୍କ ମାନସିକତା ଏଭଳି ସ୍ତରରେ ଥିବାବେଳେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ କ'ଣ ଆଶା କରିବା ? ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଇବାଦ୍ୱାରା ଏହି ଭାଷାର ବିକାଶପାଇଁ କେବଳ ଆର୍ଥିକ ପାଇବନାହିଁ, ବରଂ ଏହି ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଜାତୀୟ, ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟାପକ ଗବେଷଣା ହେବାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଜନ୍ମଜାତକରେ ଯେଉଁ କଳଙ୍କ ଲାଗିରହି ଏହାର ବିକାଶକୁ ଅବରୋଧ କରି ରଖିଛି ତାହା ଦୂର ହୋଇଯିବ । ସଂସ୍କୃତମୁକ୍ତ ନିରୁତା ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ରଚନା ହୋଇପାରିବ । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ପ୍ରୟୋଗବିଧି ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାଉପରେ ବିସ୍ତୃତ ଗବେଷଣା ହେବାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କ ନିକଟତର ହୋଇପାରିବ ।

କୌଣସି ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରସରକାର କେତେକ ସ☐ ରଖିଛନ୍ତି । ଯଥା- (୧) ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମାନ୍ୟତା ଦାବି କରୁଥିବା ଭାଷାଭାଷୀ ଜାତିର ୧୫୦୦ ରୁ ୨୦୦୦ ବର୍ଷ ଧରି ଲିପିବଦ୍ଧ ଇତିହାସ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଥିବ । (୨) ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା ପରଂପରା ଥିବ । (୩) ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ନ ହୋଇ ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟିସମ୍ଭାରରେ ସମୃଦ୍ଧ ଥିବ । (୪) ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଭାଷା ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସଂପର୍କ ନ ଥାଇପାରେ ।

(୧) ଲିପିବଦ୍ଧ କ୍ରମିକ ଇତିହାସ

ଗୋଟିଏ ଜାତିର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ଆଧୁନିକ ଐତିହାସିକଗଣ ତିନୋଟି ସ୍ରୋତଦ୍ୱାରା ଆକଳନ କରିଥାନ୍ତି । ଯଥା ୧– ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଆବିଷ୍କାର, ୨– ପ୍ରାଚ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସ୍ରୋତ, ୩– ଭାରତ ଆସିଥିବା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ବିବରଣୀ । ବିଶ୍ୱର ମାନବଜାତି ଭଳି ଓଡ଼ିଆଜାତିର ପ୍ରାଚୀନତା ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଖନନରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଜୀବାଶ୍ମ, ଆଦିମାନବ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ପଥରର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରୁ ଜଣାପଡ଼ିଛି । ଏହିସବୁ ବସ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରବାହିତ ମହାନଦୀ, ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା, ବୈତରଣୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ନଦୀ ଅବବାହିକାରୁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳିଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ପୁରାତନ ପ୍ରସ୍ତରଯୁଗଠାରୁ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ତର ଯୁଗ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ତାମ୍ରଯୁଗ ଓ ଲୌହଯୁଗ ମଧ୍ୟରେ ମାନବର କ୍ରମ ବିକଶିତ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସୂଚନା ମିଳେ । ଏଥିସହିତ ଆଦିମାନବରୁ ବିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଆଧୁନିକ ମାନବ ସଭ୍ୟତାରେ ପହଞ୍ଚିବା ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ନେଇଥିବା ଲିପିର କ୍ରମବିକଶିତ ରୂପ ଝାରସୁଗୁଡ଼ାର ବିକ୍ରମଖୋଲ, ଉଷାକୋଠି, ଉଲଫଗଡ଼, କଳହାଣ୍ଡିର ଗୁଡ଼ହାଣ୍ଡି ଓ ନୂଆପଡ଼ାର ଯୋଗୀମଠ ସମେତ ୫୫ଟି ଗୁମ୍ଫାରୁ ୨୦ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ଅଙ୍କିତ ୫୭୭ଟି ବିଭିନ୍ନ ଚିତ୍ରଲିପିରୁ ଜଣା ପଡ଼ିଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଉତ୍କର୍ଷ ସମ୍ପର୍କିତ ସୂଚନା ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ବିଦେଶାଗତ ଭାରତ ଭ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ବିବରଣୀରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଖନନରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ଭାରତର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ହେଉଛି ପଶ୍ଚିମଭାଗରେ ପ୍ରବାହିତ ସିନ୍ଧୁ ଓ ଏହାର ଶାଖା ନଦୀକୂଳରେ ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା ବାଣିଜ୍ୟିକ ସଭ୍ୟତା । ୫,୦୦୦ବର୍ଷ ତଳର ଏହି ସଭ୍ୟତା ପ୍ରମାଣ କରିଥାଏ ଯେ, ଭାରତ କେବଳ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ନୁହେଁ, ଲିଖନ କଳାରେ ମଧ୍ୟ ତତ୍କାଳୀନ ସୁମେରୀୟଙ୍କ ଭଳି ସଫଳ ଥିଲେ । ବାରମ୍ବାର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୁର୍ବିପାକ ତଥା ସିନ୍ଧୁ ଓ ଏହାର ଶାଖା ନଦୀରେ ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା ଆସିବାରୁ ଏବଂ ଏହି ନଗରସଭ୍ୟତା ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା ପଛରେ ଥିବା ଟେକ୍ନୋଲୋଜିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ଘଟିବାରୁ ଏହି ସଭ୍ୟତାର ଅବକ୍ଷୟ ଘଟିଲା । ତେଣୁ ଏହି ନଗରବାସୀ ସୁରକ୍ଷାପାଇଁ ବାଧହୋଇ ପୁଣି ଗ୍ରାମାଭିମୁଖୀ ହୋଇ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ନଦୀକୂଳରେ ଥିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନରେ ବସବାସ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଯଦିଓ ଏହି ସଭ୍ୟତା କୃଷିଭିତ୍ତିକ ବଳକା ଶସ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା ଓ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୨୫୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୧୮୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଗର ବିକାଶର ଚରମ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା, ତଥାପି ଏହା ଜୋରୱେ ସଂସ୍କୃତି (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଅର୍ଥାତ୍ ଲୁହାର ଆବିଷ୍କାର ପରେ ଗଙ୍ଗା ଉପତ୍ୟକାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ନଗରୀକରଣର ସୃଷ୍ଟି ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ ଥିଲା ବୋଲି ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଖନନରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଐତିହାସିକଗଣ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଏହି କାଳ ମଧ୍ୟରେ କୃଷି ଓ ପଶୁପାଳନକୁ ଆଧାର କରି ସେହି ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଆର୍ଯ୍ୟ ନାମକ ଆଉ ଏକ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଥିଲା ଏବଂ ଏମାନେ ଭୂମଧ୍ୟସାଗର ବା ମଧ୍ୟ ଏସିଆର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଯାଯାବର ଜାତିବୋଲି ଇଂରେଜ ଗବେଷକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆମ ମୁଣ୍ଡରେ ଭର୍ତ୍ତି

କରିଦିଆଗଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ଶିକ୍ଷିତଗୋଷ୍ଠୀ ସିନ୍ଧୁସଭ୍ୟତା ଜନଜୀବନର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶବିଶେଷ ଏବଂ ଏମାନେ ସିନ୍ଧୁନଗର ପତନପରେ ଜୀବନଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଦୋଆବ ଅ□ଳରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ସୁବିଧା ନ ଥିବାରୁ କୃଷି ଓ ଗୋପାଳନକୁ ନେଇ ନୂଆ ଭି□ଭୂମି ତିଆରି କଲେ । ଏମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟତାକୁ ବୈଦିକ ସଭ୍ୟତା କୁହାଗଲା । ଏହିସମୟରେ ଲୁହାର ଆବିଷ୍କାର ଘଟି ନଥିବାରୁ ଏମାନେ ଭାରତୀୟ ତାମ୍ରଯୁଗର ଅଧିବାସୀ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଲେ । ବୈଦିକସଭ୍ୟତାର ମଣିଷ କେଉଁ ଲିପି ଓ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣାପଡ଼ି ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପିଢ଼ିରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଢ଼ି ଶୁଣିଶୁଣି ମନେ ରଖିଥିବା ଶ୍ରୁତିଶାସ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ଜଣାପଡ଼େ, ଏମାନେ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ ସହ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।

ପ୍ରାୟ ୩ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଭାରତରେ ଲୁହାର ଆବିଷ୍କାର କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବ□ନ ଆଣିଥିଲା । ଲୁହାର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ହେବାଦ୍ୱାରା ପୁଣିଥରେ ଲୌହ ଉପଲବ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଅବବାହିକାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ନଗରୀକରଣ ଭାବେ ଏହି ସମୟରେ ୧୬ଟି ବୃହତ ରାଜ୍ୟ ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ତେବେ ଧାର୍ମିକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରଚଣ୍ଡପ୍ରଭାବ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଜ୍ଞାନକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାପାଇଁ ଜୈନ ଓ ବୌଦ୍ଧ ନାମକ ଦୁଇଟି ଧର୍ମ ଏହି କାଳରେ ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଲା । ତଥାପି ଏହି ସମୟରେ କେଉଁ ଭାଷା ଓ ଲିପି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣାପଡ଼ି ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ନଗରୀକରଣ ଉ□ର-ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରିଥିବା ବେଳେ ତିନୋଟି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଜବଂଶଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ୧୬ରାଜ୍ୟ ଅଧିକୃତ ହୋଇ ମଗଧ ନାମକ ବୃହତ ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିଉଠିଥିଲା । ତାମ୍ରଯୁଗର ନଗରସଭ୍ୟତା ସିନ୍ଧୁନଦୀ କୂଳରେ ଓ ଲୌହ ପାଷାଣକାଳୀନ ଦ୍ୱିତୀୟ ନଗରସଭ୍ୟତା ଗଙ୍ଗାନଦୀ କୂଳରେ ଗଢ଼ିଉଠି କ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ଅ□ଳକୁ ବ୍ୟାପି ଏକ ସଭ୍ୟସମାଜ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ବିଶେଷକରି କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଗଧ ନିଜର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରମାଣ କରିସାରିଥିବାବେଳେ ଏହାର ନିକଟବ□ୀ ଅ□ଳ ଭାବରେ କଳିଙ୍ଗ ଏହି କୃଷିବିକାଶଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଗଧର ଏକାମାତ୍ର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ସାଜିଥିଲା କଳିଙ୍ଗ । ଏଥିପାଇଁ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ଥିବା ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସାଗରବେଳା, ଯାହା ବହିର୍ବାଣିଜ୍ୟପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ଅନୁକୂଳ ଭି□ଭୂମି ଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଘ□ଅରଣ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଜଳପଥ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଣିଜ୍ୟମାର୍ଗ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଥିବାରୁ ଏବଂ ଏହାଉପରେ ମଗଧର ମନ୍ତ୍ରୀ ତଥା ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ରଚୟିତା କୌଟିଲ୍ୟ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିବାରୁ ଜଳପଥ ବହିର୍ବାଣିଜ୍ୟର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗ ଥିଲା । ତେବେ ମଗଧର ପାଟଳିପୁତ୍ର, ବାରାଣାସୀ, ପ୍ରୟାଗ, ମଥୁରା ଆଦି ସହର ଓ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ସହ ସଂଯୋଗ କରୁଥିବା ରୂପନାରାୟଣ ନଦୀ ମୁହାଣରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ତାମ୍ରଲିପ୍ତି ବନ୍ଦର କଳିଙ୍ଗ ଅଧୀନରେ ଥିବାରୁ ମଗଧର ବ୍ୟବସାୟୀ ଗୋଷ୍ଠୀ କଳିଙ୍ଗ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍

ଏହି ସମୟରେ କୃଷି ଟେକ୍ନୋଲୋଜି ମଗଧରେ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ଏହା କେବଳ ଉତ୍ପାଦକ ରାଜ୍ୟର ମାନ୍ୟତା ପାଇଲା । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏହି ଉତ୍ପାଦନକୁ ନେଇ କଳିଙ୍ଗ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବା ସହ ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ଏସିଆରେ ନିଜ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର ପୂର୍ବକ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିପାରିଥିଲା । ଏହିକଥା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତ୍ନତା□ିକ ଖନନଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣ ହୋଇସାରିଛି । ବୋଧହୁଏ ସେଥିପାଇଁ ଏହିମାଟି ପୂର୍ବରୁ ମହାପଦ୍ମନନ୍ଦ ଓ ପରେ ଅଶୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକଟୁର ଶିକାର ହୋଇଥିଲା । ଯଦିଓ ମହାପଦ୍ମନନ୍ଦଙ୍କ କଳିଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ ସୂଚନା ଖାରବେଳଙ୍କ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଅଭିଲେଖ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହା ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ଭୟଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ନ ଥିଲା । କେବଳ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ରାଜ୍ୟଜୟ, ଧନସମ୍ପ□ ଅଧିକାର କିମ୍ବା ବାଣିଜ୍ୟିକ ସୁବିଧା ହାସଲ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ଥିଲା । ତାହା ପୁଣି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ହୋଇଥିବାରୁ କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟ ଜିତିବାପାଇଁ ଏହାର ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରତିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନନ୍ଦରାଜା କେନାଲ ଖୋଳାଇଥିଲେ ।

ମାତ୍ର ପରବ□ୀ ନନ୍ଦଶାସକ ଓ ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶାସନକାଳରେ କଳିଙ୍ଗ ପୁଣି ନିଜର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନକରି ମଗଧ ବିକାଶ ପଥରେ ଏକ ପ୍ରାଚୀର ସଦୃଶ ଠିଆହେଲା । ଫଳରେ କଳିଙ୍ଗମାଟିରେ ଘଟିଯାଇଥିଲା ଭାରତବର୍ଷର ସବୁଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ଓ ଲୋମହର୍ଷଣକାରୀ ଯୁଦ୍ଧ । ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଥିଲା ସ୍ୱାଭିମାନ ସହିତ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଯୁଦ୍ଧ । ଅଶୋକ ନିଜର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାପାଇଁ କଳିଙ୍ଗ ସ୍ୱାଭିମାନକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟଭାବେ ହତ୍ୟାକଲେ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ମଗଧକୁ କଳିଙ୍ଗଜାତିର କ୍ରୋଧାଗ୍ନିରୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାପାଇଁ ଅନୁଶୋଚନାରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପ୍ରବୃ□ିକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ଛଳନାକୁ ବରଣ କରିନେଲେ । ନିଜର ଏହି ଭାବନା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଗୋଚର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଥର ଖୋଦେଇ କରି ବିଭିନ୍ନ ଜନଗହଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପକଣ୍ଠରେ ସ୍ଥାପନ କରିବା ସହ କଳିଙ୍ଗର ୨ଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସହର ତୋଷାଳୀ (ଭୁବନେଶ୍ୱର) ଓ ସମାପା (ଜଉଗଡ଼)ଠାରେ ନିଯୁକ୍ତ ମଗଧର ପ୍ରଶାସକଙ୍କୁ ଏହିଭଳି ଭାବେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ – *"ଏମାନେ ମୋର ସନ୍ତାନ । ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରିବ ।"* ପୁଣି କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କୁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଧମକ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ– *"ରାଜା (ଅଶୋକ) କ୍ଷମା କରିବାକୁ ଯେତେଦୂର ସମର୍ଥ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ କଳିଙ୍ଗବାସୀ ତଥା କଳିଙ୍ଗସେନାର ମୁଖ୍ୟସ୍ରୋତ ଆଟବୀକ ବା ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟ ଯଦିପୁଣି ବିଦ୍ରୋହ କରନ୍ତି, ତେବେ ଅସ୍ତ୍ରତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ଅଶୋକ ପୂର୍ବଯୁଦ୍ଧର ପୁନରାବୃ□ି ଘଟାଇବାକୁ ପଛାଇବେ ନାହିଁ ।"* କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, କଳିଙ୍ଗଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ଥିବା ତଥା କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ସହ ହିନ୍ଦୁକୁଶ ପର୍ବତମାଳା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସାହବାଜଗଡ଼ି ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଭୟଙ୍କର କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧ ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନାକରି ନିଜ ଅନୁଶୋଚନା ପ୍ରକାଶ ପରିବ□େ ସେହି ସମୟର ଆହତ ସିଂହପରି ଅଶୋକଙ୍କ ଅମାନବିକ ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରତିଶୋଧପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା କଳିଙ୍ଗ ସେନାବାହିନୀ ଭାବେ ପରିଚିତ ସୀମାନ୍ତ ଆଦିବାସୀ ବା ଆଟବିକମାନଙ୍କୁ ଅଭିଲେଖର ସପ୍ତମ ଧାଡ଼ିରେ ସିଧାସଳଖ ଧମକ ଦେଇଥିଲେ–

"ଦେବପ୍ରିୟ ବିଜିତ ରାଜ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଆଟବିକମାନେ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁନୟ ପୂର୍ବକ ସତର୍କ କରିଦେଉଛନ୍ତି ଯେ- ଦେବପ୍ରିୟ ଅନୁତପ୍ତ ଥିବାବେଳେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଅଟନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି- ଅପକର୍ମରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହୁଅ, ନଚେତ ନିହତ ହେବ ।" ଏକଥା ସେ ବିଜୟ ଗର୍ବରେ ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ ଅଭିଲେଖରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ, ମାତ୍ର ତାହା କଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ କଳିଙ୍ଗଜାତିର ବୀରତ୍ୱ । ଭୟଙ୍କର କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧରେ ଦୟାନଦୀର ଲାଲ ଜଳରାଶିକୁ ଦେଖି ସେ ଅନୁଭବ କରିପାରିଥିଲେ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର, ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ, ବିନ୍ଦୁସାର କଳିଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ ନ କରିବା କାରଣକୁ । ସେ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କଠାରେ ଦେଶପ୍ରୀତି, ଆତ୍ମସମ୍ମାନବୋଧ ଓ ସ୍ୱାଭିମାନପଣିଆକୁ । ତେଣୁ କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧରେ କଳିଙ୍ଗମାଟିରୁ ପୁରୁଷଶୂନ୍ୟ କରିଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଳିଙ୍ଗର ଉପନିବେଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଅଧିପତିଙ୍କ କ୍ରୋଧ ପ୍ରଶମିତପାଇଁ ତଥା ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷତ ବହନ କରିଥିବା କଳିଙ୍ଗର ଉ□ରପୁରୁଷଠାରୁ ନିଜର ଅପକର୍ମର କଳଙ୍କ ଲୁଚାଇବାପାଇଁ କଳିଙ୍ଗବାସୀ ନ ବୁଝିବା ଭଳି ଖରୋଷ୍ଠିଲିପି ଓ ଅର୍ମାଇକ ଭାଷାରେ ନିଜ ବୀରତ୍ୱ ଗାଥା ସମ୍ବଳିତ ଅନୁଶୋଚନାର କାହାଣୀ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ । ସେତିକିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା କଳିଙ୍ଗବାସୀ ପରବ□ୀପିଢୀ କାଳେ ଏ ବିଷୟରେ ଜାଣି ପ୍ରତିହିଂସା ପରାୟଣ ହୋଇପଡ଼ିବେ, ସେଥିପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧର ଖଣ୍ଡାଧାରରୁ ବ□ିରହିଥିବା ହାତଗଣତି ସାଧବ-ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଅହିଂସାମାର୍ଗ ଦେଖାଇ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇଥିଲେ ଓ କଳିଙ୍ଗ ବଣିକ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାରପାଇଁ ବିଶ୍ୱର ଅ□ଳକୁ ପ୍ରେରଣକଲେ । ଗୋଟିଏ ସମୃଦ୍ଧ ଜାତିକୁ ପଙ୍ଗୁ କରିବାରେ ଅଶୋକ କିଭଳି ହୀନ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ, ଏହା ହେଉଛି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉଦାହରଣ ।

ଏହାପରେ ଯେଉଁ ଶିଳାଲେଖରେ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ, ତାହା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରଥମ ସାହିତ୍ୟ, ପ୍ରଥମ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟମୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଳାର ଐତିହାସିକ ସାକ୍ଷ୍ୟ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖ, ଯାହା କଳିଙ୍ଗାଃ ସାହସିକାଃ ଉକ୍ତିର ସାର୍ଥକତା ପ୍ରତିପାଦନ କରେ । ଖାରବେଳଙ୍କୁ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବୀର ନୁହେଁ, ବରଂ ଓଡ଼ିଶାର କଳା, ସଂସ୍କୃତି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଓଡ଼ିଆ-ଜାତୀୟତାର ମୂ□ିମନ୍ତ ପ୍ରତୀକଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । କାରଣ ଖାରବେଳଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭୁବନେଶ୍ୱରର କୁମାରୀପର୍ବତ ବା ଉଦୟଗିରି ପର୍ବତପୀଠିକାରେ ନିର୍ମିତ ୧୧୭ଟି ଗୁମ୍ଫାରେ ଓଡ଼ିଆ କଳା, ସଂସ୍କୃତି, ଆତିଥେୟତା ଓ ଧାର୍ମିକ ଉଦାରତା ଭଳି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ମାନବିକ ପରମ୍ପରାର ଅପୂର୍ବ ନିଦର୍ଶନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏଥିସହିତ ସେହି ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟରେ ପଥରଖୋଦିତ ବିଶାଳ ହାତୀମୂ□ି ଦେହରେ ନିଜ ଜୀବନୀ, ଅଶୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆହୂତ କୁତ୍ସିତ କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରତିଶୋଧ ସ୍ୱରୂପ ମଗଧ ବିଜୟ ବର୍ଣ୍ଣନା, ସମଗ୍ର ଭାରତ ଭୂମିର ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉ□ର, ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଥିବା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶାସକଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ ଓ କଳିଙ୍ଗକୁ ଭାରତବର୍ଷର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭାବେ ପରିଚିତ କରାଇବା ସହିତ ଜଣେ କ୍ଷମତା ପିପାସୁ ମୌଳବାଦୀ ନୁହେଁ, ବରଂ ଜଣେ ଧାର୍ମିକ ଉଦାର ଓ ମାନବବାଦୀ ରାଜା ଭାବରେ ନିଜ ୧୩ ବର୍ଷ ରାଜ୍ୟଶାସନର ଧାରାବାହିକ ଅଥଚ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ

ବିବରଣୀ ଯେଉଁଭଳି ଢଙ୍ଗରେ ନିହାଣମୂନରେ ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି; ସେଥିରୁ ତାଙ୍କର ଜାତିପ୍ରୀତି ଓ ଲେଖକୀୟ କଳାର ପରିଚୟ ମିଳେ । ଏଥିରେ ପୁଣି ଅଛି କଳିଙ୍ଗର ସୈନ୍ୟ ଓ ଜନସଂପର୍କିତ ସୂଚନା, ଯୁଦ୍ଧବ୍ୟବସ୍ଥା, ରାଜାର ଧର୍ମ-କ□ବ୍ୟ-ଶତ୍ରୁପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର-ପ୍ରଜାପାଳନ, ଘର, ପୁଷ୍କରିଣୀ, ବାନ୍ଧ, କେନାଲ ଆଦି ନିର୍ମାଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଅବସର ବିନୋଦନ ମାଧ୍ୟମ, କଳା, ସଂସ୍କୃତି, ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ସଂପର୍କୀତ ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ । ଏହି ୧୩ ବର୍ଷର ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଶୋକଙ୍କ ୧୩ତମ ଶିଳାଲେଖରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧର ରାଜୋଚିତ ଉ□ର । ପାର୍ଥକ୍ୟ ଏତିକି, ଅଶୋକଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଏକମାତ୍ର କଳିଙ୍ଗ ଯୁଦ୍ଧ କଥା ସହିତ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଓ ରାଜାଦେଶ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଖାରବେଳଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଭାରତର ବୃହତ ରାଜ୍ୟାଧିକାର, ବିଭିନ୍ନ ଅଭିଯାନ, କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କାବ୍ୟିକ ଶୈଳୀରେ ରଚନା ହୋଇଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ତାହା ପୁଣି ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆଲୋକଙ୍କ କଥିତଭାଷାରେ, ଯାହା ସେସମୟର ଭାରତୀୟମାନେ ଅନାୟାସରେ ବୁଝିପାରୁଥିଲେ । ଖାରବେଳଙ୍କ ପରି ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଓଡ଼ିଆଯୋଦ୍ଧା ତଥା ମଗଧର କୁଷାଣ-ମୁରୁଣ୍ଡ ରାଜବଂଶ ଲୋପକାରୀ ଉତ୍କଳର ନାଗବଂଶୀ ରାଜା ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀର ଶତ୍ରୁଭଞ୍ଜଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଓଡ଼ିଆରାଜା ସ୍ୱକୀୟ ପ୍ରତିଭାବଳରେ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି କରିଯାଇଛନ୍ତି ।

ସେହି ବୀର କଳିଙ୍ଗଜାତିର ଉ□ରଦାୟାଦ ହେଉଛି ବ□ମାନର ଓଡ଼ିଆଜାତି । ଏହି ଜାତିର ରକ୍ତରଞ୍ଜିତ ପ୍ରାଚୀନ ଐତିହ୍ୟ ଆଜି ଗବେଷଣା ନୁହେଁ, କେବଳ ଭାଷଣର ସାମଗ୍ରୀ ପାଲଟିଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆଜାତି ଭଳି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତିର ଚେର ବହୁକାଳରୁ ଲମ୍ବି ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଜିର ଉ□ରଦାୟାଦ ନିକଟରେ ଏହି ପ୍ରାଚୀନତାର ମଞ୍ଜି ନ ଥିବାରୁ ସମୟର କଷଟି ପଥରରେ ବହୁ ପରିକ୍ଷିତ ଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଜି ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଅପାଂକ୍ତେୟ ହୋଇଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଜାତି ପରି ଏହାର ଭାଷାରେ ବହୁ ମୌଳିକଗୁଣ ରହିଛି, ଯାହା ଗତ ୧୮୮୦ ବର୍ଷ ଧରି ବିଦେଶୀ ଭାଷା ରାଜଭାଷା ରୂପେ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ନିଜସ୍ୱ ସ□ା ହରାଇ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ଲୋପ ପାଇବାର ଆଶଙ୍କା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ ।

ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ଗୌରବଗାରିମା ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହାର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ କଳିଙ୍ଗ ଏବଂ ଉତ୍କଳ ଭାବରେ ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣଗ୍ରନ୍ଥ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ, ପାଣିନୀଙ୍କ ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀରେ ସୂଚିତ ଥିବାବେଳେ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ସାହିତ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଷୋଡ଼ଶ ମହାଜନପଦ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ ହେବା ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । ତେବେ ବୌଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଜାତକକଥାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି- ଗୌତମ ଯେତେବେଳେ ସମ୍ବୋଧିଲାଭ କରି ଗୟାଠାରେ ନିରଞ୍ଜନା ନଦୀକୂଳରେ ଥିବା ରାଜାୟତନ ନାମକ ଅଶ୍ୱ□ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଦୁଇମାସ କାଳ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ କଳିଙ୍ଗର ଉ□ରଭାଗ ଉତ୍କଳରୁ ତପସୁ ଓ ଭଲ୍ଲିକ ନାମକ ଯାଉଥିବା ଦୁଇ ବଣିକ ମହୁ ଓ ପିଠା (ଯାହା ଏବେ ବି ଓଡ଼ିଆଙ୍କର

ପ୍ରିୟଖାଦ୍ୟ ଓ ଏହା ବିଭିନ୍ନ ପୂଜାପାର୍ବଣ, ଆନନ୍ଦଉତ୍ସବରେ ବିତରଣ କରାଯାଏ) ଏହି ଯୁବସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନକରି ତାଙ୍କର କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ କଲେ । ମହାବୀର ବର୍ଦ୍ଧମାନ କଳିଙ୍ଗ ଆସି ଜୈନଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ ବୋଲି ଜୈନସାହିତ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ବିଶିଷ୍ଟ ଜର୍ମାନ ଗବେଷକ ହର୍ମନ୍ ଜେକୋବୀ ଜୈନଧର୍ମର ୨୪ତମ ତୀର୍ଥଙ୍କର ଋଷଭଦେବଙ୍କୁ ଏହି ଧର୍ମର ସଂସ୍ଥାପକ ଭାବେ ପ୍ରମାଣ କରିଥିବାବେଳେ ସିନ୍ଧୁସଭ୍ୟତା ପ୍ରତ୍ନତା□ିକ ଖନନରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ନଗ୍ନମଣିଷ ଶରୀରକୁ ଋଷଭଦେବ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ନତ□ ବିଭାଗର ମହାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଡଃ ଟି.ଏନ୍. ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ 'ହରପ୍ପା ଏଣ୍ଡ୍ ଜୈନିଜିମ୍' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଋଷଭଦେବଙ୍କ ମୂ□ି ହିଁ କଳିଙ୍ଗଜିନ, ଯାହା କଳିଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କରି ମହାପଦ୍ମନନ୍ଦ ଅପହରଣ କରି ନେଇଥିଲେ ଓ ଖାରବେଳ ମଗଧ ଆକ୍ରମଣ କରି ଏହାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ସହ କଳିଙ୍ଗରେ ପୁନଃସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । କାରଣ ଋଷଭଦେବଙ୍କ ମୂ□ି ଓଡ଼ିଶାର ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିବାବେଳେ ଭାରତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଏତେ ସଂଖ୍ୟକ ମୂ□ି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ନାହିଁ । ପାଣିନୀଙ୍କ ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀରେ କଳିଙ୍ଗ ଦେଶ ସଂପର୍କରେ ଉଦାହରଣ ଛଳରେ ବିଶେଷ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଥିବାବେଳେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର କୌଣସି ଜାତି ବା ଦେଶ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା ନ କରି କେବଳ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିଥିବାରୁ ପାଣିନୀଙ୍କ ସମୟରେ କଳିଙ୍ଗର ସୀମା ଗୋଦାବରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ । କଳିଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ରପ୍ତାନୀ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ପଥ ବର୍ଣ୍ଣନା ସମୟରେ କଳିଙ୍ଗରୁ ଉପଲବ୍ଧ ବସ୍ତୁ ବିଷୟରେ ସୂଚନା କୌଟିଲ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଜଣାପଡେ । ବୌଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ 'ଆର୍ଯ୍ୟ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ମୂଳକଳ୍ପ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ କୁହାଯାଇଛି- କଳିଙ୍ଗ ସାଗର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଦ୍ୱୀପ କଳିଙ୍ଗ ଦେଶ ନାମରେ ପରିଚିତ । କାଳିଦାସଙ୍କ 'ରଘୁବଂଶ'ରେ କଳିଙ୍ଗରାଜାଙ୍କୁ 'ମହୋଦଧିପତି' ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ।

ଭାରତ ଭ୍ରମଣରେ ଆସିଥିବା ବହୁ ବିଦେଶୀ ପଣ୍ଡିତ କଳିଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନ ଥିଲେ । ଯଦିଓ ଏ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତୃତ ଗବେଷଣା ହୋଇପାରି ନାହିଁ, ତଥାପି ଯେତକ ହୋଇଛି ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଅତୀତ ଇତିହାସକୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଦେଖିହୁଏ । ଷ୍ଟ୍ରାବୋଙ୍କ 'ଇଣ୍ଡିଆ', ପ୍ଲିନୀଙ୍କ 'ନାଚୁରାଲ ହିଷ୍ଟ୍ରି', ଆରିଅନ୍ଙ୍କ 'ଇଣ୍ଡିକା'ରେ ମଧ୍ୟ କଳିଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଳେ । କଳିଙ୍ଗର ସୂକ୍ଷ୍ମବସ୍ତ୍ର ବହୁ ଆକର୍ଷକ ଓ ଏହାକୁ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶୀୟା ନାରୀଗଣ ପାଇବାକୁ ପ୍ରଚୁରଅର୍ଥ ବିନିମୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରୁଥିଲେ ବୋଲି "ପେରିପ୍ଲସ ଅଫ ଦି ଆରିଥ୍ରିଆନ୍ ସି" ପୁସ୍ତକରେ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । କଳିଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କରେ ସବୁଠାରୁ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଲିଖିତ ପ୍ରମାଣ ହେଲା- ମେଘାସ୍ଥିନିସ୍ଙ୍କ 'ଇଣ୍ଡିକା'ଗ୍ରନ୍ଥ (ଖ୍ରୀ.ପୂ.୩୫୦- ଖ୍ରୀ.ପୂ.୨୯୦) । ଭୟଙ୍କର କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧ ହେବାର ୩୦-୪୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଲିଖିତ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥିତି, ବୀରତ୍ୱ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଘଟଣାବଳୀର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି । ଏଥିରେ ସେ କଳିଙ୍ଗ ତିନୋଟି ଭୂଭାଗ- ପ୍ରାଚୀ କଳିଙ୍ଗ, ମାକ୍କୋ ବା ମଗ କଳିଙ୍ଗ ବା ଗଙ୍ଗାରିଡାଇ କଳିଙ୍ଗକୁ ନେଇ ଗଠିତ ତଥା

କଳିଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ ପାର୍ଥାଲିସ୍ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଗାଙ୍ଗିସ୍ ନଦୀ ସମୁଦ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାହା ଗଙ୍ଗରିଡାଇ କଳିଙ୍ଗର ପୂର୍ବସୀମା (ବ□ମାନର ହୁଗୁଳି ନଦୀ) ଓ ଏହି ଅ□ଳ ଅଗଣିତ ବୃହତ ହସ୍ତୀସମ୍ବଳିତ ନୌବାହିନୀର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ଏହି ଗଜବାହିନୀ ଯୁକ୍ତ ସାମରିକ ଶକ୍ତିପାଇଁ କଳିଙ୍ଗ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ବୈଦେଶିକ ଯୁଦ୍ଧାଭିଯାନ ସଫଳ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଗାଙ୍ଗିସ୍ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ (ପ.ବଙ୍ଗ-ବଙ୍ଗଳାଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ ହୁଗୁଳି ଓ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ମଝି ଅ□ଳ) ଥିବା ବିଶାଳ ଦ୍ୱୀପ ମୋଡୋ ବା ମକ୍କୋ କଳିଙ୍ଗାଇ ଜନଜାତିଙ୍କ ନିବାସସ୍ଥଳ । X X X କଳିଙ୍ଗ ଜନଜାତି ସମୁଦ୍ରର ଅଧିକ ନିକଟବ□ୀ । ଏହି ଜାତିର ବୀରତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି- ସମସ୍ତ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଜନଜାତି ବିପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରି ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟ-ଏସିଆକୁ ଜୟ କରିନେଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ କଳିଙ୍ଗ ବିପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କଲେନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଓ ଜନଜାତିକୁ ପରାଜିତ କରି ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ତାଙ୍କ ସେନାବାହିନୀଙ୍କୁ ନେଇ ଯେତେବେଳେ ଗାଙ୍ଗିସ୍‌ର କୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଶୁଣିଲେ କଳିଙ୍ଗ ଛଅସହସ୍ର ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଗଜବାହିନୀର ଅଧିକାରୀ (ପ୍ଲୁଟାର୍କଙ୍କ ବିବରଣୀ) । ଏ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କର କଳିଙ୍ଗ ବିଜୟ ଅଭିଳାଷ ମଉଳି ଗଲା । ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଗ୍ରୀକ୍‌ସେନା ପ୍ରଥମ କରି ମୃତ୍ୟୁକୁ ଦେଖି ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଆଉ ରାଜି ନ ହେବାରୁ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ହତାଶା ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧାଭିଯାନ ବର୍ଜନ କରି ସ୍ୱଗୃହ ପ୍ରତ୍ୟାବ□ନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତହେଲେ । କଳିଙ୍ଗ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଗଙ୍ଗାରିଡାଇ କଳିଙ୍ଗ ବିନାଯୁଦ୍ଧରେ ଗ୍ରୀକ୍‌ବୀର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାରଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିପାରିଥିଲା ।

ବହୁବର୍ଷ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ଭାବେ ପରିଚିତ କଳିଙ୍ଗ ମାଟିରେ ସମାନ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା ମୁସଲମାନ ଶାସନକାଳରେ । ଯେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷ ମୁସଲମାନ ଆତଙ୍କରେ ତ୍ରାହିତ୍ରାହି ଡାକୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ରାଜା ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହଦେବ (୧ମ) ଓଡ଼ିଶା ବାସୀଙ୍କୁ ଆତଙ୍କମୁକ୍ତ ରଖିବାପାଇଁ ମୁସଲମାନ ଶାସକଙ୍କୁ ଆଗୁଆ ଆକ୍ରମଣ କରି ମୁସଲମାନ ବେଗମଙ୍କ କଜ୍ଜ୍ୱଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋତକରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଜଳକୁ କଳା କରିବା ସହ ସୀମାନ୍ତ ମୁସଲମାନ ଶାସକଙ୍କଠାରେ ଭୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ବୋଲି କେନ୍ଦୁଲି ତାମ୍ରଲେଖରୁ ଜଣାପଡେ । କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଏହି ଗୌଡ଼ଦେଶ ବିଜୟର ସ୍ମାରକ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ମୁସଲମାନ ଶାସକଠାରୁ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ଜନ ଅସନ୍ତୋଷର ଶିକାର ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାରାଜା ଭାନୁଦେବ ୪ର୍ଥ ନିଜ ସେନାପତି କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତ ହୋଇଥିଲେ । ସେହିପରି ଫେରିସ୍ତା ଓ ବୁରାନ୍-ଇ-ମାସିଲ୍ ଏକମତ ଯେ, ଏହି ଓଡ଼ିଆରାଜା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବାହମନୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କରି ସୁଦୂର ବିଦର ଦୁର୍ଗର ଫାଟକ ନିକଟରେ ପହ□ିଥିଲେ । ଯାହାକି କୌଣସି ହିନ୍ଦୁରାଜାଦ୍ୱାରା ମୁସଲମାନ ଶାସକ ପରାସ୍ତ ଓ ଆଖିରୁ ନିଦ ହଜିବା ଭଳି ଏକମାତ୍ର ଘଟଣାକୁ ତତ୍‌କାଳୀନ ଐତିହାସିକଗଣ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ବାଧ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଆଫଗାନ୍ ସମଗ୍ର ଭାରତକୁ ଅଧିକାର କରି ସାରିଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟତାର ଦୃଢ଼ଭି□ ଥିବାରୁ ଦୀର୍ଘ ୫୦୦ବର୍ଷ ଧରି କେବଳ ଏହିମାଟି ସେମାନଙ୍କର

ରକ୍ତକ୍ଷୟୀ ଧାର୍ମିକ ତାଣ୍ଡବରୁ ମୁକ୍ତ ରହିପାରିଥିଲା । ତବାକତ-ଇ-ଆକବରୀ ଓ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ୧୫୦୯ରେ ଗୌଡ଼ ସୁଲତାନ ହୁସେନସାହଙ୍କ କଟକ ଅଧିକାର ପ୍ରତିହତ କରିବାପାଇଁ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବିଦ୍ରୋହରେ ବ୍ୟସ୍ତଥିବା ଓଡ଼ିଶା ଗଜପତିରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଯେଉଁ ତ୍ୱରିତ ବେଗରେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉ□ରକୁ ଆସି ହୁସେନସାହକୁ ମନ୍ଦାରନଦୁର୍ଗରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବାକୁ ବାଧ କରିଥିଲେ, ତାହା ଏବେ ମଧ ଭାରତର ସବୁଠାରୁ ଦ୍ରୁତତମ ସୈନିକ ଅଭିଯାନ ଭାବେ ଇତିହାସରେ ଲିପିବଦ୍ଧ । କାରଣ ୧୫୭୩ରେ ଆକବରଙ୍କ ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ ଅଭିଯାନଠାରୁ ଏହି ଅଭିଯାନ ବହୁ ନଦୀନାଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମତଳ ପାହାଡ଼ିଆଯୁକ୍ତ ଦୀର୍ଘପଥ କମ୍ ଦିନରେ ଅତିକ୍ରମ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ସମୟର ପ୍ରଶାସନ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ଥିତି ସୁଦୃଢ଼ ଥିବାରୁ ବହିର୍ବାଣିଜ୍ୟ ବିକଶିତ ହେବା ସହ କୃଷକ ଓ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ସୈନ୍ୟବାହିନୀଦ୍ୱାରା ସୀମାନ୍ତ ସୁରକ୍ଷିତଥିଲା । ଏପରିକି ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସୁରକ୍ଷା ଏପରି ସୁଦୃଢ଼ ଥିଲା ଯେ, ଜଣେ ପଥିକ ହାତରେ ସୁନା ଧରି ଅନାୟାସରେ ରାସ୍ତାଘାଟରେ ଯିବାଆସିବା କରିପାରୁଥିଲା ବୋଲି ଏହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶା ଭ୍ରମଣରେ ଆସିଥିବା ଇଟାଲୀର ସିଜର ଫ୍ରେଡିକ୍ ତାଙ୍କ ବିବରଣୀରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଯଦି କୃଷ୍ଣଦେବରାୟଙ୍କର କ୍ରୁରତାକୁ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଓ ଆକବରଙ୍କ କୂଟନୀତିକୁ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ବୁଝିପାରିଥାନ୍ତେ କିମ୍ବା ଧର୍ମଭୀରୁଙ୍କ ପୀଡ଼ନର ଶିକାର ବ୍ରାହ୍ମଣ କଳାଚାନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଭାରତ ଇତିହାସ ଗତି ଭିନ୍ନପ୍ରକାରର ହୋଇଥାନ୍ତା । ବଙ୍ଗଳାର ମୁସଲମାନ ଶାସକ ଦକ୍ଷିଣସୀମାରେ ଥିବା ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଅତିକ୍ରମ କରି ଓଡ଼ିଶା ଭୂଖଣ୍ଡ ଅଧିକାର କରିପାରି ନ ଥାନ୍ତେ, ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ ଏସିଆରେ ବାଣିଜ୍ୟିକ ବିଫଳ ହୋଇଥିବା ତଥା ୧୬୨୩ରେ ଇଣ୍ଡୋନେସିଆରେ ଡଚ୍‌ଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ବିଭସ୍ଥ ଅମ୍ବୋଇନା ଗଣହତ୍ୟାର ଶିକାରହୋଇ ଭୟଭୀତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଳାତକ ସାଜିଥିବା ଇଂରେଜ ବ୍ୟବସାୟୀ ପୂର୍ବଭାରତରେ ନିଜ ଭାଗ୍ୟପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆସି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ୧୬୩୩ରେ ଓଡ଼ିଶାର ହରିହରପୁର (ଜଗତସିଂହପୁର), ବାଲେଶ୍ୱର, ପିପିଲି (ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ନଦୀ ମୁହାଣ)ରେ ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭକରି ପରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁରକ୍ଷିତଥିବା ହୁଗୁଳି ନଦୀକୂଳର ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଭୂମିରେ କଲିକତାନଗର ସ୍ଥାପନ କରି ନିଜ ବାଣିଜ୍ୟିକ-ପ୍ରଶାସନିକ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ପ□ୁଗୀଜ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ୟୁରୋପୀୟଙ୍କ ପରି ଇଂରେଜ ସେହି ବଣିକଜାତି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତେ, ବଙ୍ଗ ମୁସଲମାନ ଶାସନାଧିନ ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳ କଲିକତାରେ ବାଣିଜ୍ୟକୋଠି ନିର୍ମାଣରୁ ଭାରତ ଓ ପରେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ଶାସକଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଓଡ଼ିଆଜାତି ପତନର ପୃଷ୍ଠପିଠିକା ଉପରେ ଇଂରେଜଜାତିର ଅଭ୍ୟୁ□ାନ ଘଟିଲା ।

ଏହା ହିଁ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆଜାତିର କୀ□ିମୟ ଅତୀତ ଇତିହାସ, ଯାହା ଏବେ ମଧ ଉ□ରଦାୟାଦଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଜଣାଅଶୁଣା ଭାବେ ନଦୀକୂଳର ଡୁଠପଥର ଭଳି ପଡ଼ିରହିଛି । ଗବେଷଣା ନାମରେ ହେଉ କିମ୍ବା ଜାତୀୟତା ସୃଷ୍ଟି ନାମରେ ହେଉ ଅସଂଖ୍ୟ ସୁବିଧାବାଦୀ

ଓଡ଼ିଆଏ ଏହି ତୁଠପଥରରେ ନିଜ ବଚନ ରୂପକ ଗୋଡ଼ ଘଷି ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିସାରିଥିବାବେଳେ ଏହି ପଥରର ମହ□୍ୱକୁ ସର୍ବସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଅସମର୍ଥ ହେଉଛନ୍ତି । ଫଳରେ ବ□ମାନର ଓଡ଼ିଆ କା□କପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ବଡ଼ିଭୋରୁ ଉଠି ସୋଲ ଆଉ କଦଳୀପଟୁଆ ଡଙ୍ଗା ଭସାଇ 'ଆ-କା-ମା-ବଇ' କହି ଖୁସି ହେଉଥିବାବେଳେ ଏହି ଚାରିଟି ଶବ୍ଦର ମୂଳ ଅର୍ଥ ଯେ ଧର୍ମ ସ□ୟର ମାସ ବଦଳରେ ତା'ର ଅତୀତର ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ଚାରିଟି ଉପନିବେଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନାମକରଣ ତାହା ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିପାରି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାପାଇଁ କେହି ଆଗ୍ରହୀ ହେଉ ନାହାନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଏହି ବଳିଷ୍ଠ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ମୂଳଆଧାର ହେଉଛି ତା'ର ଭାଷା । କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଲା- ଏହା ଯେପରି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ, ସେହିପରି ଭାବରେ ଲେଖାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ଏପରି ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ବହୁବଚନରେ 'ମାନେ'ର ପ୍ରୟୋଗ; ଯାହା ଭାରତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ତଥା ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଅନ୍ତି' (କିଣନ୍ତି, ଖାଆନ୍ତି ପ୍ରଭୃତି) ବ□ମାନର କୌଣସି ଇଣ୍ଡୋ-ୟୁରୋପୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାରେ ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ । ଏହା କେବଳ ଗ୍ରୀକ୍, ଲାଟିନ୍ ଓ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ଶବ୍ଦ ଯଥା- ନଡ>ନଡା, ନନା>ନନା, ନାନୀ>ନାନୀ, ବିଷୟ>ବିଷୟ, ବକଳ>ବକଳ, ମେରି>ମେରି, ଆଣି>ଆଣି, ଖିଲ>ଖିଲ, ଲାଙ୍ଗୁଳ>ଲାଙ୍ଗୁଳ, ଘାସ>ଘାସ (ବେଦିକ୍ ଇନ୍‌ଡେକ୍ସ-ମାକ୍‌ଡୋନାଲ୍‌ଡ ଆଣ୍ଡ୍ କିଥ୍) ଇତ୍ୟାଦି ଅବିକଳ ଭାବେ କିମ୍ବା ସାମାନ୍ୟ ବିକୃତ ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି; ଅଥଚ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତର ପରବ□ୀ ରୂପ ବା ବ□ମାନର ସଂସ୍କୃତଭାଷାରେ ଏ ସବୁ ପ୍ରୟୋଗ ହେଉନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ଏକାମତ୍ର ଭାଷାଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ଚାରିଟି ଲିଙ୍ଗ- ସଜୀବ, ନିର୍ଜୀବ, ପୁଲିଙ୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗର ଅଧିକାରୀ । ତେଣୁ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଲିପିର ପ୍ରୟୋଗ ସଂଯୁକ୍ତ ଧ୍ୱନି ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ହୋଇସାରିଛି ।

ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ବୈଦିକ ଓ ପରବ□ୀ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟଲାଭ କରିଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଦ୍ୱାନ ଏଲ.ଏସ୍.ଏସ୍. ଓମାଲୀଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଣିଧାନଯୋଗ୍ୟ । ସେ ଓଡିଆଭାଷାକୁ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟଭାଷା ତୁଳନାରେ ଏହାର ବିଶେଷ□୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି – "ଓଡିଆରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଓଡିଆର କ୍ରିୟାକଳାପ ଏକାଧାରାରେ ସରଳ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଓଡିଆ କ୍ରିୟାର କାଳସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ହେଲେହେଁ ନିୟମାବଦ୍ଧ ଓ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବେ ସଜ୍ଜିତ । ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଅତୀତ, ବ□ମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କାଳସୂଚକ କ୍ରିୟା- ବିଶେଷ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଣୀୟ । ଲାଟିନରେ ଯାହା ଭାବବଚନଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାସ କରାଯାଇଥାଏ, ଜଣେ ଓଡିଆ ସେହି ଭାବ ପ୍ରକାଶପାଇଁ କ୍ରିୟାବିଶେଷ୍ୟକୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ କାରକବିଭକ୍ତି ଯୋଗକରି ରୂପ

ଦେଇପାରେ । ଓଡିଆରେ ଏହି କାରଣରୁ ଇନ୍‌ଫିନିଟିଭ ବା ଭାବ ବଚନ ନାହିଁ । ଏହା ସୂଚୀତ କରୁଛି ଯେ, ଓଡିଆ ବ୍ୟାକରଣର ବିବ□ନ ହୁଏତ ସାଧୁ (classical) ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣଠାରୁ ଅଧିକ ପୁରାତନ ଏବଂ ଇଣ୍ଡୋ-ୟୁରୋପୀୟ ଭାଷାଗୋଷ୍ଠୀରେ ଏହାର ସାମ୍ୟ ଆମେ ପାଇବା ହୁଏତ କେବଳ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତରେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଭାଷା କଥିତଭାଷା ଥିଲା । (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଗେଜେଟିୟର, ପୃ-୭୫-୭୬) ।

ଲିପିତ□୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଉ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ହେଲା ଏଠାରୁ ଉଭୟ ଚିତ୍ରଲିପି ଏବଂ ଖୋଦିତ ଲିପି ମିଳିଛି । ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରୁ ସର୍ବାଧିକ ଗୁମ୍ଫା ଚିତ୍ରଲିପି ଆବିଷ୍କାର କରାଯାଇଛି । ଏଠାରେ ଥିବା ୫୫ଟି ଗୁମ୍ଫାଚିତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ବିକ୍ରମଖୋଲରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ଖୋଦିତ ଲିପି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ ହୋଇପାରି ନ ଥିବାବେଳେ ବିଶିଷ୍ଟ ଐତିହାସିକ ଜୟସ୍ୱାଲ ଏହାକୁ ବ୍ରାହ୍ମୀ ପୂର୍ବବ□ୀ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ନୂଆପଡ଼ାର ଯୋଗୀମଠ ପାହାଡ଼ରେ ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ରଲିପିରେ ଜଣେ ମଣିଷ ସହ କିଛି ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ ଏବଂ କିଛି ଅକ୍ଷର ଲେଖାଯାଇଛି । ଏହି ଅକ୍ଷର ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ସହ ସମତା ରଖୁଥିବାରୁ ଏହା ବ୍ରାହ୍ମୀ ପୂର୍ବବ□ୀ ଲିପି ଓ ଲିପିତ□୍ୱବିଦ ଏହାକୁ 'ଗିଠ' ବା ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥରେ ଗୋଠ ଭାବରେ ପାଠ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଲିପିର ସମୟ ପ୍ରାୟ ୫,୦୦୦ ବର୍ଷର ହୋଇଥିବାବେଳେ ଏହାର ପରବ□ୀକାଳୀନ ଖୋଦିତ ଲିପି ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ପ□ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଅଭିଲେଖ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି, ଯାହା ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ ସ୍ତରକୁ ସୂଚାଏ । ଏଭଳି ଦୃଢ଼ ପ୍ରମାଣ ଭାରତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳି ନ ଥାଏ । ସଂସ୍କୃତଠାରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଥିବା ତାମିଲଭାଷାର ଏଭଳି ପୁରାତନ ଲିପି ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ସିଦ୍ଦିପୁର, ଜଟିଂ, ରାମେଶ୍ୱର, ବ୍ରହ୍ମଗିରି, ମାସ୍କି, ୟେରାଗୁଡ଼ି, ରଜୁଲ୍ ମନ୍ଦଗିରିରୁ ମିଳିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରେ ଖୋଦିତ ଅଶୋକଙ୍କ ଏହି ଶିଳାଲେଖକୁ ଯଦିଓ ଦକ୍ଷିଣ-ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ପାଠାନ୍ତର କୁହାଯାଉଛି, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ସେହି ଅ□ଳର ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି ଅପେକ୍ଷା ମହାଭାରତୀୟତାର ସୂଚନା ମିଳେ । ସେହିପରି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର କେତେକ ଗୁମ୍ଫାରୁ ମିଳିଥିବା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଶିଳାଲେଖର ଲିପି ବ୍ରାହ୍ମୀ ଓ ଏଗୁଡ଼ିକ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ସଂପର୍କୀତ । ଅଥଚ ଏହି ସମସ୍ତ ଶିଳାଲେଖ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଠ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । କେବଳ ଦ୍ରାବିଡ଼ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର 'ଡ, ଲ୍ଲ, ଣ' ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଆଧାର କରି ଆନୁମାନିକ ଭାବେ ଏହାକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଛି । ପର୍ବତ ଓ ବଣ ମଧ୍ୟରେ ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଦାନଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଣେ ମହିଳା, ବ୍ୟବସାୟୀ (ବାଣୀକର), କରଣ ଜାତିର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ, ଲଙ୍କାର ଜଣେ କୃଷକ (କୁଟୁମ୍ବିକା)ଙ୍କଦ୍ୱାରା ଖୋଦିତ ଏହି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଶିଳାଲେଖ ସିଂହଳରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିଳାଲେଖ ଅନୁରୂପ । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରାଚୀନ ସିଂହଳର ପାଲିଲିପି ସହ ସାମ୍ୟ ରଖିଥିବା ଏହିସବୁ ଶିଳାଲେଖ ତାମିଲ ଅ□ଳରୁ ମିଳିଥିବାରୁ ଏହାର ଭାଷା ଓ ଲିପିକୁ ତାମିଲ ବୋଲି କେବଳ ଆନୁମାନିକ ଢଙ୍ଗରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଆମେ ଭୁଲିଯିବା

ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ, ଏହି ସମୟ ବେଳକୁ ସିଂହଳ ସହିତ କଳିଙ୍ଗର ବ୍ୟବସାୟିକ ସଂପର୍କ ସୁଦୃଢ଼ ସ୍ଥିତିରେ ଥିଲା । ଏଥିସହିତ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ରାଜନୈତିକ ସଂପର୍କ ମଧ୍ୟ ଅତି ନିବିଡ଼ ଥିଲା । ତେଣୁ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ଏହି ଲିପି କଳିଙ୍ଗ-ପାଲି ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାରୁ ତାମିଲ ଗବେଷକଗଣ ଏହାର ବିଶ୍ୱାସନୀୟତାକୁ ସନ୍ଦେହ କରି ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରଚିତ ‘ଇଡଇନାର ଅଗପ୍ପୋରୁଲ ଉରେ’ ନାମକ ତାମିଲ ଗ୍ରନ୍ଥ-ଟୀକାର ମୁଖବନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ତିନୋଟି ସାହିତ୍ୟ ସଭାରେ ସଂକଳିତ ସଙ୍ଗମ ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ତାମିଲ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ଲିଖିତ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରମାଣ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ଏଥିପାଇଁ ତାମିଲ ପଣ୍ଡିତଗଣ ଏଭଳି ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଯାହାକୁ କେବଳ ଭାରତ ନୁହେଁ ବିଶ୍ୱବାସୀ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅଥଚ ସଙ୍ଗମସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନତାପାଇଁ ତାମିଲ ବିଦ୍ୱାନଗଣଙ୍କ ଭଳି ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୱାନଗଣ ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ ନ କରି ପରସ୍ପର ମତକୁ କାଟିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଇତିହାସର ଜୀବନରେଖା ମନେହେଉଥିବା ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ବା ଜାତୀୟ ଜୀବନର ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରାମାଣିକ ଉପାଦାନ ଭାବେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ସର୍ବାଧିକ ଶିଳାଲେଖ, ତମ୍ବାପଟା ସନନ୍ଦ ମିଳିଛି, ଯାହା ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରୁ ମିଳିନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଲିପିରେ ରଚିତ ବହୁ ଅଭିଲେଖ, ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ବନ୍ୟା, ବାତ୍ୟା ଭଳି ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟାୟଦ୍ୱାରା ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ସବୁର ମହାର୍ଗ ମହକକୁ ଆଜି ବିଶ୍ୱ ଅନୁଭବ କରିପାରିନାହିଁ । ତଥାପି ଏଠାରେ ଯେ ଲେଖନଗତ କଳାକୌଶଳର ସୁଦୀର୍ଘ ପରଂପରା କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ରହିଆସିଛି, ଏସବୁ ଅଭିଲେଖ ଓ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ତାହାର ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ।

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ସଂପର୍କରେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀର ଐତିହସିକ କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧ ବିଜୟୀ ଅଶୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶା ଭୂମିରେ ସୁଶାସନପାଇଁ ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ ପାହାଡ଼ରେ ଖୋଦିତ ଆଦେଶ ସେ ସମୟର ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ କଥିତଭାଷା ଏବଂ ଲିପିରେ ଲେଖାଯାଇ ଥିଲା । ଏହି ଅଭିଲେଖଦ୍ୱୟରେ ଖୋଦିତ ‘ଠ’ ଲିପି ବ□ମାନ ଅବିକଳ ଭାବେ ଲେଖା ହେଉଥିବା ବେଳେ; କେତେକ ଶବ୍ଦ- *କଳେ, ତିନି, ଦୁବେ, ପଛା, ପନି, ସେ, ହାନି, ନିଲଠା, ଲହେବୁ, ସୁଧି, ଅଗି, ଦସ, ବୁଢ଼, ମଝି* ଆଦି ବହୁ ଶବ୍ଦ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅବିକୃତ ଭାବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଉ ଓଡ଼ିଆଲିପିର ପ୍ରଥମ ପ୍ରମାଣ ଏହି ଶିଳାଲେଖଦ୍ୱୟ ବହନ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ଲିଖିତ ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଅଭିଲେଖ । ଉକ୍ତ ଅଭିଲେଖର ଭାଷା ପାଲି ବୋଲି ଜେମ୍‌ସ ପ୍ରିନ୍‌ସେପ୍ ଚିହ୍ନଟ କରିଥିବାବେଳେ ଏହା କଳିଙ୍ଗ ବା ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ମୁଖର ଭାଷା ଓ ଲିପି ବୋଲି ବହୁ ଭାରତୀୟ ଓ ବିଦେଶୀ ପଣ୍ଡିତ ଯୁକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ କରିଯିବା କଥା ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।

ଶବ୍ଦଗଠନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣିକ

ପଦ୍ଧତି ପାଲି ସହ ତୁଳନୀୟ । ଯଥା-

୧- ପାଲି ଶ, ଷ, ସ ସ୍ଥାନରେ କେବଳ 'ସ'ର ପ୍ରୟୋଗ ରହିଛି, ଯାହା ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

୨- ପାଲିରେ 'ଅୟ' ସ୍ଥାନରେ 'ଏ' ଏବଂ 'ଅବ' ସ୍ଥାନରେ 'ଓ' ହୋଇଥାଏ । ଯଥା- ତ୍ରୟୋଦଶ>ତେରସ, ଲବଣ>ଲୋଣ (ଲୋଣ କଉଡ଼ି ସୁଳକ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ଛାଡ଼ିଲି ଛାଡ଼ିଲି-ପୁରୀ ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାରର ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ୪ର୍ଥ ଅଙ୍କରେ ଖୋଦିତ ୨ ନମ୍ବର ଶିଳାଲେଖ)

୩- ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ପାଲିରେ ବିସର୍ଗର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ 'ଅ' କାରାନ୍ତ ପଦର ଅନ୍ତସ୍ଥ ବିସର୍ଗ ସ୍ଥାନରେ 'ଐ'କାର ସହିତ 'ଓ'କାର ହୋଇଥାଏ । ଯଥା- କଃ>କୋ>କେ, ଅଗ୍ନିଃ>ଅଗ୍‌ଗି>ଅଗି ।

୪- ପାଲି ଭାଷାରେ ପଦର ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷରେ 'ଥ୍ୟ' ସ୍ଥାନରେ 'ଚ୍ଛ' ଓ 'ଦ୍ୟ' ସ୍ଥାନରେ 'ଜ୍ଜ', 'ଷ୍ଟ' ସ୍ଥାନରେ 'ଟ୍‌ଠ', 'ସ୍ୟ' ସ୍ଥାନରେ 'ଚ୍ଛ', 'ଶ୍ଚ' ସ୍ଥାନରେ 'ଚ୍ଛ' ଏବଂ 'ଧ୍ୟ' ସ୍ଥାନରେ 'ଝ' ହୁଏ । ଯଥା- ମିଥ୍ୟା>ମିଚ୍ଛା>ମିଛ, ଅଦ୍ୟ>ଅଜ୍ଜ>ଆଜି, ଅଷ୍ଟ>ଅଟ୍‌ଠ>ଆଠ, ମସ୍ୟ>ମଚ୍ଛ>ମାଛ, ପଶ୍ଚାତ୍‌>ପଚ୍ଛା>ପଛ, ସିଧ୍ୟତି>ସିଜ୍‌ଝତି>ସିଝଇ ଇତ୍ୟାଦି ।

୫- ପଦର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣରେ 'ବ'କାର ଲୋପ ପାଇଥାଏ । ଯଥା- ଜ୍ୱଳତି>ଜଳତି>ଜଳଇ, ଦ୍ୱୀପ>ଦୀପୋ>ଦୀପ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ପାଲିଭାଷାର ଯେତେ ନିକଟତର, ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷା ସହିତ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତଭାଷାର ପରବ□ୀ ବିକଶିତ ରୂପ ପାଲି ବୋଲି ଇଂରେଜ ବିଦ୍ୱାନଙ୍କ ମତକୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପାଲି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାଷା ନୁହେଁ । ସଂସ୍କୃତଭାଷା ବିକାଶ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ପାଲି-ପ୍ରାକୃତ-ଅପଭ୍ରଂଶରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି । ଏହି ଯୁକ୍ତି ବଳରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପାଲି ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିବାରୁ ମୂଳଭାଷା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ସଂସ୍କୃତ ବୋଲି ଏମାନେ ପ୍ରମାଣ କରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହି ଯୁକ୍ତି କରୁଥିବା ବିଦ୍ୱାନଗଣ "ଗଛ ଆଗ ନା ମଞ୍ଜି ଆଗ" ନ୍ୟାୟରେ ସଂସ୍କୃତ ଆଗ ନା ପାଲି ଆଗ- ତାହା ବୁଝିବା ଉଚିତ । କାରଣ ସଂସ୍କୃତଭାଷାର ଆଦି ସ୍ତର ହେଲା ବୈଦିକସାହିତ୍ୟ । ଅଥଚ ଏହି ସାହିତ୍ୟ-ସଭ୍ୟତା ପୂର୍ବରୁ ଭାରତର ସିନ୍ଧୁନଦୀ କୂଳରେ ଏକ ଉନ୍ନତ ସଭ୍ୟତା ଥିଲା । ଏହି ସଭ୍ୟତାର ମଧ୍ୟ ଲୋକପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ଥିଲା । ଅର୍ଥାତ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତରେ ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଭାଷା ଓ ଲିପି ଥିଲା । ଏହା କେଉଁଭାଷା ଓ କେଉଁ ଲିପିକୁ ଆଧାର କରି ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିରୂପିତ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ବ□ମାନର ବିଭିନ୍ନ ଆଦିବାସୀ ଭାଷା ବହୁକାଳରୁ ବିନା ଲିପି, ବ୍ୟାକରଣରେ ଜୀବିତ ଥିବାପରି ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ପଲ୍ଲୀଭାଷା (ଇଂରାଜୀରେ ପାଲି) ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବାବେଳ ଖ୍ରୀ.ପୂ.

ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ମହାତ୍ମା ବୁଦ୍ଧଦେବ ଏହି ପଲ୍ଲୀ ଭାଷାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଶିଷ୍ୟଗଣଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିବାରୁ ଏହାର ଲୋକପ୍ରିୟତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଅଶୋକଙ୍କ ସମୟରେ ପଲ୍ଲୀଭାଷା ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପି ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲା । ଅଲିଖିତ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ ମଧ୍ୟ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଦୀର୍ଘ ଏକହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା । ତେଣୁ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ଆଶ୍ରିତ ଏହି ଦୁଇଭାଷା ମଧ୍ୟରେ କିଏ ପ୍ରାଚୀନ ତାହା ପ୍ରମାଣ ନ କରି ସଂସ୍କୃତକୁ ଆଦିଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ଦେବା ଅନ୍ଧରେ ହାତୀଦେଖା କଥା ସହ ସମାନ ।

ଭାଷାତ□ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଦେଖାଯିବ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟ ଗଠନ ଶୈଳୀ ସଂସ୍କୃତ ଅପେକ୍ଷା ଦ୍ରାବିଡ଼ ବା ଆଦିବାସୀଭାଷାର ଅଧିକ ନିକଟବ□ୀ ଏବଂ ୬୨ ପ୍ରକାରର ଜନଜାତି ସମୁଦାୟ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ (ବ□ମାନ ୧୭+୨୩=୪୦) ଭାଗ ହେଉଛନ୍ତି ଆଦିବାସୀ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଦିବାସୀଭାଷାରୁ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ମତ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହି ମର୍ମରେ ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବିକଶିତ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଜନନୀ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ କିଛି ସଂସ୍କୃତଶବ୍ଦ ଓ ଇଂରେଜ ପାଦ୍ରୀଙ୍କ କୃପା ପାଇବାପାଇଁ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ବିଦ୍ୟାବାଗୀଶଙ୍କ ଭଳି କେତେକ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂସ୍କୃତରୁ ଓଡ଼ିଆକୁ ଅନୁଦିତ ବ୍ୟାକରଣକୁ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ କହି ସଂସ୍କୃତକୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଜନନୀ ଭାବେ ପ୍ରମାଣ କରିବା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାକରଣିକ ନିୟମ ରହିଛି, ଯାହା ସଂସ୍କୃତ ନିୟମଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ସଂସ୍କୃତଭାଷା ମଧ୍ୟ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଓ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ ସହିତ ବ□ମାନର ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଗଭୀର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି । ଏପରିକି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାଳରେ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ମାଧ୍ୟମରେ ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ନିଜକୁ ପରିପ୍ରକାଶ କରିଛି । ପୁନଶ୍ଚ କୌଣସି ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଗଲେ ଉଭୟ ଭାଷାର ସଂପର୍କ ମାଆ-ଝିଅର ସଂପର୍କ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି ତାହା ହୁଏ, ତେବେ ଭା-ରୋପିୟ ଭାଷା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଆମର ୧୦୦୦ ବର୍ଷ ପରବ□ୀ ପୀଢ଼ି ଇଂରାଜୀକୁ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ଜନନୀ ବୋଲି କହିବେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସଂସ୍କୃତରୁ ଜନ୍ମ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ମୌଳିକଭାଷା । ଏହା ସଂସ୍କୃତ, ଦ୍ରାବିଡ଼ କିମ୍ବା ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରୁ ଆସିନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାପରି ଓଡ଼ିଆଭାଷା ନିଜର କ୍ରମବିକାଶ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଦଳଗତ ଜୀବନଯାପନ, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ପ୍ରଶାସନ କାରଣରୁ ସଂସ୍କୃତ, ଦ୍ରାବିଡ଼, ଗ୍ରୀକ୍, ଲାଟିନ୍ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଦେଶୀବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଓଡ଼ିଶାମାଟି ଉପରେ ଗତ ୨୦୧୦ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ମାତ୍ର ୧୩୦ବର୍ଷ (୧୪୩୮-୧୫୬୮) ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ରାଜତ୍ୱ ଥିବାବେଳେ ୧୮୮୦ବର୍ଷ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ରାଜତ୍ୱ (୧୪୪୦ବର୍ଷ ସଂସ୍କୃତ, ୨୮୫ ବର୍ଷ ପାର୍ଶୀ, ୯୫ ବର୍ଷ ଇଂରାଜୀ ତଥା ୧୯୪୭ରୁ ବ□ମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜୀ ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷା

ମିଶ୍ରିତ) ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରଶାସନିକ ଭାଷା ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ସଂସ୍କୃତ କୁଶାଣ ଶାସନ ସମୟରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନ ଭାଷା (ମୁସଲମାନ ଶାସନ କାଳରେ ପାର୍ଶୀ ଓ ବ□ମାନର ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ପରି) ହୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ ଧୀରେଧୀରେ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳ ଗ୍ରାମା□ଳ ଓଡ଼ିଆ ବା ପଲ୍ଲୀ (ପାଲି) ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଲିଖନରେ ପରିବ□ନ ଘଟି ରାଜଭାଷା ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭାବିତ ନୂଆ ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କ ଭଳି ଓଡ଼ିଆରାଜାଙ୍କ ହାତକୁ ଶାସନ କ୍ଷମତା ଆସିବାପରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସ୍ୱୟଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପ ପାଇବା ସହ ସାରଳା, ବଳରାମ, ଜଗନ୍ନାଥ, ଉପେନ୍ଦ୍ର, ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ଭଳି କୃତୀସନ୍ତାନଙ୍କ ହାତରେ ନୂଆନୂଆ ଶବ୍ଦଗଠନ ପୂର୍ବକ ସଂସ୍କୃତ ସମାନ ବିପୁଳ ସାହିତ୍ୟିକ ସମ୍ଭାର ସୃଷ୍ଟିହୋଇ ଏହାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୃଦ୍ଧିପାଇଲା । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଯଦି ଦୃଢ଼ ଭି□ଭୂମି ନ ଥାଆନ୍ତା, ହଠାତ୍ ଏଭଳି ସାହିତ୍ୟ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିପାରିଥାନ୍ତା କି ? କପିଳେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରମାଣ କରିଦେଲେ ଯେ, ଓଡ଼ିଆଙ୍କଦ୍ୱାରା କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟିବ ନାହିଁ, ବରଂ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଭୂୟୋବିକାଶ ଘଟିବ ।

(୨)କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଓଡିଆ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା ପରମ୍ପରା

ଓଡ଼ିଆଜାତି ସଂପର୍କରେ ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରମାଣ ଭାବେ ପାଣିନୀଙ୍କ 'ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ' ଗ୍ରନ୍ଥ (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ)କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ଲିଖିତ ରୂପ ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ଠାରେ ମଗଧ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ଦୁଇଟି ବୃହତ ଶିଳାଲେଖରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଇଟି ଶିଳାଲେଖ ରାଜାଦେଶ ବହନ କରିଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଲିପିର ଆଦ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଏହାପର ଶିଳାଲେଖଟି ହେଉଛି 'ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖ' । ଯେହେତୁ ଏହି ଶିଳାଲେଖରେ ଲେଖକଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ସୃଷ୍ଟି ଭାବେ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖକୁ ନେଇପାରିବା । ଆଜି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ଗର୍ବ କରିବା ଉଚିତ ଯେ ଓଡ଼ିଆଜାତି ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷକୁ କେବଳ ବାଣିଜ୍ୟିକ କଳା ଶିଖାଇନାହିଁ, ବରଂ ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଲେଖକଜାତି ଭାବରେ ପଥର ଦେହରେ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକରି ପରବ□ୀ ଶାସକଙ୍କ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ ସାଜିଛି । ଯଦିଓ ଖାରବେଳଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଅଶୋକଙ୍କ ବହୁ ଶିଳାଲେଖ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ; ମାତ୍ର ସେସବୁ ଅଶୋକଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଠୋର, ରୁକ୍ଷ କିମ୍ବା କଥନ ଶୈଳୀରେ ରଚିତ, ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖ ପରି କାନ୍ତକୋମଳ ଲାଳିତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାଷାରେ ନୁହେଁ । ଏହି ଶିଳାଲେଖର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲା ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟ ରଚନାପାଇଁ ଅନୁସୃତ ନିୟମାନୁସାରେ ରଚିତ । ଯଥା–

"ସଦ୍‌ବଂଶଃ କ୍ଷତ୍ରିୟୋ ବାଽପି ଧୀରୋଦା□ଃ ଗୁଣାନ୍ୱିତଃ ।
ଏକବଂଶଭବା ଭୂପାଃ କୁଳଜା ବହବୋଽପି ବା ॥
ଶୃଙ୍ଗାରବୀରଶାନ୍ତାନାମେକୋଽଙ୍ଗୀ ରସ ଇଷ୍ୟତେ ।

ଅଙ୍ଗାନି ସର୍ବେଽପି ରସାଃ ସର୍ବେ ନାଟକସନ୍ଧୟଃ ॥
ଇତିହାସୋଦ୍ଭବଂ ବୃ□ମନନ୍ୟଦ୍ ବା ସଜ୍ଜନାଶ୍ରୟମ୍ ।
ଚତ୍ୱାରସ୍ତସ୍ୟ ବର୍ଗାଃ ସ୍ୟୁସ୍ତେଷ୍ୱେକଂ ଚ ଫଳଂ ଭବେତ ॥
ଆଦୌ ନମସ୍କ୍ରିୟାଶୀର୍ବା ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏବ ବା ।
କ୍ୱଚିନ୍ନିନ୍ଦା ଖଳାଦୀନାଂ ସତାଂ ଚ ଗୁଣକୀ□ନମ୍ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ "ସେହି ରଚନାକୁ କାବ୍ୟ କହିବା, ଯାହାର ନାୟକ ଧୀରୋଦା□ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଜଣେ କୁଳୀନ କ୍ଷତ୍ରିୟ ହୋଇଥିବ । ଶୃଙ୍ଗାର, ବୀର ଓ ଶାନ୍ତ ରସ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ରସ ଓ ଅନ୍ୟସବୁ ଗୌଣରସ ଭାବରେ ଥିବ । ନାଟକର ସମସ୍ତ ସନ୍ଧି, ଐତିହାସିକ କଥା ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ସଜ୍ଜନ ବୃ□ାନ୍ତ ରହିବ । ଏଥିରେ ଚାରିବର୍ଗ- ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରୁ ଯେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ଫଳ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବ । ଆରମ୍ଭରେ ନମସ୍କାରାତ୍ମକ, ଆଶୀର୍ବାଦାତ୍ମକ କିମ୍ବା ବସ୍ତୁନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ, ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ସହିତ ଖଳନିନ୍ଦା, ସାଧୁସ୍ତୁତି ଉଲ୍ଲେଖ ରହିବ ।"

କାବ୍ୟରଚନା ସଂପର୍କରେ ଥିବା ଏହି ନିୟମ ଖାରବେଳ ବହୁପୂର୍ବରୁ ପାଳନ କରିଥିଲେ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖ ରଚନା କରିବା ସମୟରେ । ଯାହାକୁ ପରବ□ୀ କାଳରେ ଅନୁସରଣ କରିଥିଲେ ରୁଦ୍ରଦମନ (ଗିରିନାର ଲେଖ-ଖ୍ରୀ.ଅ.୧୫୦), ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତ (ପ୍ରୟାଗ ଶିଳାଲେଖ-ଖ୍ରୀ.ଅ.୩୬୫), କୁମାରଗୁପ୍ତ (ମନ୍ଦାସୋର ଶିଳାଲେଖ-ଖ୍ରୀ.ଅ.୪୭୩) ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଦ୍ଧାଗଣ ସ୍ୱକୀ□ିକୁ ସଂସ୍କୃତଭାଷାରେ କାବ୍ୟିକ ଢଙ୍ଗରେ ନିର୍ଜୀବ ପଥର ଦେହରେ ରଚନା କରି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ଲେଖନୀଗତ କ୍ରମବିକଶିତଧାରା ଖାରବେଳଙ୍କ ପରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିଲା ପରବ□ୀ ଓଡ଼ିଆଯୋଦ୍ଧା ଶତ୍ରୁଭଂଜଙ୍କ ବିଜୟବା□ା ବହନ କରିଥିବା କେନ୍ଦୁଝରସ୍ଥ ଅସନପାଟ ଶିଳାଲେଖଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ସୀମା□ଳମ୍‌ର ଲକ୍ଷ୍ମୀନରସିଂହ ମନ୍ଦିରରେ ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖ ଇତ୍ୟାଦି ଏହାର ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଏହିସବୁ ଶିଳାଲେଖ ପାଲିରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଗତିକରି ପରବ□ୀ କାଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆତ୍ୱକୁ ହରାଇ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ଲିପି ଓ ସଂସ୍କୃତ ଆଲୋଚନାର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତ ଭାବେ ଏହିସବୁ ଶିଳାଲେଖ ଏବଂ ତାମ୍ରପତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ରଚନାରେ ଏ ଜାତି ଉଚ୍ଚ ଆସନାଧିକାରୀ । କାରଣ ତାଳପତ୍ରରେ କେବଳ ପୁରାଣ ସାହିତ୍ୟ ନୁହେଁ, ବରଂ ବିଭିନ୍ନ ଚୁକ୍ତି, ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବା ବିବରଣୀ ବା ଜାତକ, ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ବନ୍ଧର ସମସ୍ତ ବିବରଣୀ (ଇସଲାମ ଧର୍ମର ନିକାହନାମା ଭଳି) ଆଦି ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରେ ଲେଖାଯାଉଛି । କାଗଜକଲମ ଯୁଗରେ କେତେକ ଏହାକୁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ କିମ୍ବା ଏଠାରେ ତାଳପତ୍ର ପ୍ରଚୁର ମିଳୁଥିବାରୁ ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି ବୋଲି ଆଜିର ଗବେଷକମାନେ କହିପାରନ୍ତି; ମାତ୍ର ଏ କଥା ସତ୍ୟ ଯେ, ପରଂପରାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା, ଧର୍ମକୁ ବ□ିବାର ଆଧାର ଭାବେ ବରଣ କରିଥିବା

ଓଡ଼ିଆଜାତି ତାଳପତ୍ରକୁ ପବିତ୍ର କର୍ମର ମାଧ୍ୟମ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୁଭାଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟର ଏକ ଅଙ୍ଗ ଭାବି ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ଯଦିଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଦୀର୍ଘକାଳ ସ୍ଥାୟୀ, ତେଣୁ ନିଜ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟର ଲିଖିତ ପ୍ରମାଣକୁ ଭବିଷ୍ୟତପାଇଁ ଏହି ସ୍ଥାୟିତ୍ୱକୁ ବରଣ କରିନେଉଛି ଏହି ଜାତିର ଦାୟାଦ । ଅତଏବ କେଉଁ ଅନାଦିକାଳରୁ ତାଳପତ୍ର ଏହିଜାତି ସହ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆପୁଅପାଇଁ ତାଳପତ୍ରରେ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିବା କେବଳ ଏକ ମାଧ୍ୟମ ନୁହେଁ, ଗୌରବ ମଧ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ତାଳପତ୍ରକୁ ବିଭିନ୍ନ ଆୟତନରେ କାଟି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଗୋଲାକାର ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖିବାର କୌଶଳ ଆପଣେଇ ନେଇଥିଲା । ତାହା ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଅଶୋକ, ଖାରବେଳ, ଶତ୍ରୁଭଞ୍ଜଙ୍କ ସମୟର ରେଖାଯୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଆଲିପି ବ□ମାନର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲାକାର ରୂପ ଧାରଣ ନ କରି ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାଭାଷୀ ଲିପି ପରି ସରଳ କିମ୍ବା ସାମାନ୍ୟ ବକ୍ରାକାର ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

ଧର୍ମ ଓ ସାହିତ୍ୟ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଧର୍ମର ବହୁଳ ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାରପାଇଁ ଲୋକ ବୁଝିବାଭଳି ଢଙ୍ଗରେ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାର୍ମିକ ମତବାଦର ମୂଳଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିବାବେଳେ, ଧର୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର କଳେବର, ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଲେଖକୀୟ ଶୈଳୀ, ଭାଷା ଆଦିରେ ପରିବ□ନ ଆଣି ସାହିତ୍ୟ ନିଜର ଗତିକୁ ଚଳ□ଳ କରିଥାଏ । ଫଳରେ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧିପାଇଁ ଧର୍ମର କିଛି ଭୂମିକା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଧର୍ମ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ଆସିବା ଅପେକ୍ଷା ସେହି ଜାତିର ମାଟି ଉପରେ ସୃଷ୍ଟି, ବିକାଶ କିମ୍ବା ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟ ପଛରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଧାର୍ମିକକ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଗୌରବାବହ ପରିଚୟ ହେଉଛି କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗରେ ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ କଳିଙ୍ଗଯୁଦ୍ଧ ପରେ ସମଗ୍ର ଭାରତ ସମେତ ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ-ଉ□ର ଏସିଆରେ ପୁନଃସ୍ଥାପିତ ହେବା । ଏହାପରେ ଜୈନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ, ଗାଣପତ୍ୟ, ଶାକ୍ତ, ଶୈବଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର କ୍ଷେତ୍ର ଏହିମାଟି ପାଲଟି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁଣିଥରେ ଲୋପପାଉଥିବା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମକୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମ୍ଭଳକ ବା ସମ୍ବଲପୁରର ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଭୂତି ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ସ୍ୱକୀୟ ପ୍ରତିଭାବଳରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ପଦ୍ଧତିଦ୍ୱାରା କଳୁଷିତ ମହାଯାନ ପନ୍ଥାରେ ସଂସ୍କାର ଆଣି ପ□ଧ୍ୟାନୀବୁଦ୍ଧ ସାଧନା ପ୍ରଚଳନ କରିବାଦ୍ୱାରା ବଜ୍ରଯାନ ନାମକ ଏକ ଅଭିନବ ବୁଦ୍ଧ ପରିବାରର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମରେ ଘଟିଲା । ମାତ୍ର ନିଜ ସାନଭଉଣୀ ଓ ଶିଷ୍ୟା ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କରା ବଜ୍ରଯାନର ଆଦର୍ଶ ତ୍ୟାଗକରି କାୟା ସାଧନ ବା ଦେହପୂଜା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଜପ, ତପ, ପୂଜା, ଧ୍ୟାନ ବଦଳରେ ମଣିଷ ଜନ୍ମ ସମୟରୁ ଥିବା ଗୁଣ ଓ ପ୍ରବୃ□ିର ଦମନ ନ କରି ତା'ର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ସମ୍ଭୋଗରେ ହିଁ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିପାରିବ । ଏହା ସିଦ୍ଧିଲାଭର ସହଜ ମାର୍ଗ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ସହଜଯାନ କୁହାଯାଏ । ସେହିପରି ଇନ୍ଦ୍ରଭୂତିଙ୍କ ପାଳିତପୁତ୍ର ପଦ୍ମସମ୍ଭବ ଜାହୋର ବା କେନ୍ଦୁଝର ରାଜକନ୍ୟା ମନ୍ଦାରବାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲାପରେ ସହଜଯାନ ସାଧନ କରି ନାଭିଗୟା

ବିରଜାକ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ତିବ୍ବତ ରାଜା ଖ୍ରୀ-ସ-ଦି-ତ୍ସାନ ସେଠାରେ ଥିବା କଳୁଷିତ ବନ୍‌ଧର୍ମ ବଦଳରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ପଦ୍ମସମ୍ଭବଙ୍କ ଶ୍ୟାଳକ ତଥା ନାଳନ୍ଦା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ପୁରୋଧା ଓ ଶିକ୍ଷକ ଶାନ୍ତରକ୍ଷିତଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ମାତ୍ର ଶାନ୍ତରକ୍ଷିତ ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୌଦ୍ଧପଣ୍ଡିତ ତଥା ଦାର୍ଶନିକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାନ୍ତ୍ରିକ ନ ଥିବାରୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପଦ୍ମସମ୍ଭବ ଓ ମନ୍ଦାରବା କରିପାରିବେ ବୋଲି ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଉଭୟେ ଦମ୍ପ□ି ତିବ୍ବତ ଆସି ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବନ୍‌ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିବାସହ ସହଜଯାନ ଓ ବନ୍‌ଧର୍ମର ସମନ୍ୱୟରେ ଲାମାଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପନ କଲେ । ତିବ୍ବତରେ ଆଜି ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ଲାମାଧର୍ମ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ□ି ତିବ୍ବତବାସୀଙ୍କୁ ଏକତାର ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଛି ଓ ଏହାର ଧାର୍ମିକଗୁରୁ ଭାବେ ଦଲାଇଲାମାଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଛି, ତାହାରି ମୂଳରେ ରହିଛି ଏହି ସହଜଯାନର ପ୍ରଭାବ । ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଜଗନ୍ନାଥ ଧର୍ମ । ଏହି ଧର୍ମ ଓଡ଼ିଆ ଜନଜୀବନକୁ ଏଭଳି ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ଯେ, ବିଶିଷ୍ଟ ଶୈବଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ତଥା ଅଦ୍ୱୈତ ମତବାଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭକ୍ତିଭାବର କାରୁଣ ମୂ□ିମନ୍ତ ପ୍ରତୀକ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେସବୁ ଧାର୍ମିକ ମତବାଦ ପ୍ରବକ୍ତା ଓ ପ୍ରଚାରକ ଓଡ଼ିଶାମାଟିକୁ ଆସିଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ନିଜକୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ସମର୍ପଣ ପୂର୍ବକ ଜଗନ୍ନାଥୈକ ଚେତନାକୁ ସ୍ୱୀକାର କଲାପରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଏମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ; ଯାହା ଭାରତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଏଭଳି ହେଉ ନ ଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ଆଉ ଏକ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ମାନବୀୟ ଧର୍ମ ହେଉଛି ମହିମାଧର୍ମ । ମହିମା ଗୋସେଇଁଙ୍କ ନୂଆ ମତବାଦ ପ୍ରଚଳନ ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଧର୍ମଧ୍ୱଜୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଜାତିଭେଦକୁ ଜାତି-ବିବାଦରେ ପରିଣତ କରିବା ତଥା କୁଳୀନ ପ୍ରଥା ନାମରେ କୁପ୍ରଥାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା ମାନସିକତାରୁ ଦୂରେଇ ରହିବା ସହ ଆଦିବାସୀଗଣ ମିଶନାରୀ ପାଦ୍ରୀଗଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲୋଭିତ ହୋଇ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବା ପଥ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ଏପରିକି ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଜୀବନ ବ□ାଇବାପାଇଁ ଅନ୍ନଛତ୍ର ଶିବିରରେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ କିମ୍ବା କାହାଠାରୁ ଖାଦ୍ୟ ମାଗି ଜାତି ହରାଇଥିବା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପଣାର କରିବାର ନିଷ୍ପ□ି ନେଇ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଇଥିବା ମହିମାଧର୍ମ ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ ସୁରକ୍ଷା ସହ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମକୁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଉପରୋକ୍ତ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ବିଶ୍ୱମାନବତାକୁ କେବଳ ନୂଆ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ନେଇନାହିଁ, ବରଂ ନୂଆ ଚିନ୍ତାଧାରାର ସାହିତ୍ୟ ରଚିତହୋଇ ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି ।

ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟର ଆଦିରୂପ 'ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତି' (ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବୌଦ୍ଧଚର୍ଯ୍ୟା-କବିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ନିର୍ଗୁଣ ଭକ୍ତିକବିତା) ତାଳପତ୍ରରେ ରଚିତ । ଏହି ସାରସ୍ୱତକୃତିକୁ ପୂର୍ବା□ଳର ସମସ୍ତ ଭାଷାଭାଷୀ ସ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନ ରୂପବୋଲି ଦାବିକରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦାବି କରୁଥିବା ଭାଷାଭାଷୀ ସେହି ସମୟର ରାଜନୈତିକ ସ୍ଥିତି ଓ ସୀମାରେଖା ସଂପର୍କରେ

ଯଦି ଖୋଳତାଡ଼ କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ଜାଣିପାରିଥାନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ରାଜନୈତିକ ପରିସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ଅ□ଳର କଥିତଭାଷାରେ ଏହିସବୁ କବିତା ରଚିତ ତଥା ଏହାର କବି ମଧ୍ୟ ଏହି ଅ□ଳର ବାସିନ୍ଦା। ଏହା ପୁଣି ଓଡ୍ଡିୟାନ୍‌ପୀଠ ବା ବ□ମାନ ପଶ୍ଚିମଓଡ଼ିଶାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ବିକାଶଲାଭ କରିଥିଲା। ଏହି ଓଡ୍ଡିୟାନ୍‌ପୀଠରୁ ସୃଷ୍ଟି ବୌଦ୍ଧତନ୍ତ୍ରଯାନ ପରେ ବୈଷ୍ଣବତନ୍ତ୍ରଯାନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଉତ୍କଳୀୟ ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା ଭକ୍ତିମାର୍ଗର ପଥ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାରୁ ପରବ□ୀକାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ଜନଜୀବନ ଏହାଦ୍ୱାରା ବହୁଳ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା। ଉଡ୍ରରୁ ଓଡ୍ଡିୟାନ୍ ତଥା ଓଡ଼ିଶା ହେଉଛି ଏହି ଭୂଖଣ୍ଡର ପରିଚୟ। ତେଣୁ ଓଡ୍ଡିୟାନ୍‌ର ଭାଷା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ। ପରବ□ୀକାଳରେ ରାଜନୈତିକ ବିଖଣ୍ଡନ ଯୋଗୁଁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ ଓ ଭାଷା ଏହି କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନରୂପ କହିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ। ମାତ୍ର ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା କେତେକ ଶବ୍ଦକୁ ବୁଝି ନ ପାରି ଏହାକୁ ଅବୋଧ୍ୟ, ଅପ୍ରଚଳିତ କିମ୍ବା ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗୀୟ ଶବ୍ଦ ଭାବେ ଏମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା କେବଳ ଅଯୌକ୍ତିକ ନୁହେଁ, ବରଂ ଓଡ଼ିଆ ଭଳି ଗୋଟିଏ ବଳିଷ୍ଠ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା ସେମାନଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଅସ୍ମିତା ହନନ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଅଂଶବିଶେଷ। କାରଣ ଏହିସବୁ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅବିକଳ ପ୍ରଚଳିତ। ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରୂପେ ବୌଦ୍ଧସିଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣ୍ଡୁରୀପାଦଙ୍କ କବିତାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ-

ତିଅଡ୍ଡା ଚାପୀ ଜୋଇନି ଦେ ଅଙ୍କବାଳୀ।
କମଳ କୁଳିଶ ଘା□ କରହୁ ବିଆଳୀ॥
ଜୋଇନି ନଇଁ ବିନୁ ଖନହିଁ ନ ଜୀବମି।
ତୋ ମୁହ ଚୁମ୍ବୀ କମଳରସ ପିବମି॥

ଅର୍ଥାତ୍- "ହେ ବାଳିକା ଯୋଗିନୀ ତିନିନାଡ଼ି ଚାପିବାପାଇଁ ମୋତେ ତୋର କୋଳ ଦିଅ। ହେ ବିଆ-ବଳୀ, କମଳ (ଯୋନାଙ୍ଗ)ରେ କୁଳିଶ (ବଜ୍ର ବା ପୁରୁଷାଙ୍ଗ) ଘା□ ବା ରମଣ କରିବି। ହେ ଯୋଗିନୀ, ତାହା ବିନା କ୍ଷଣେମାତ୍ର ଜୀଇଁପାରିବିନି। ତୋ ମୁହଁ ଚୁମି କମଳ ରସ ପିଇବି (ଏବେ ବି ଗ୍ରାମା□ଳରେ ପିଇବି ବଦଳରେ ପିଇମି-ପିମି-ପିଓ୍ୱମି ଆଦି ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଛି) ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କବି ବିଶୁଦ୍ଧ ଅବଧୂତିକାକୁ ଯୋଗିନୀ ରୂପରେ ଓ ନିଜକୁ ତା'ର ଉପପତି ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି। ଲଳନା, ରସନା, ଅବଧୂତିକା (ଇଡା, ପିଙ୍ଗଳା, ସୁଷୁମ୍ନା) ନାଡୀ ତିନୋଟିକୁ ଚାପିଦେଇ ବନ୍ଦକଲେ ନିଃଶ୍ୱାସ ପବନର ଗତି ବନ୍ଦ ହୁଏ। ସେତେବେଳେ ସାଧକ ନୈରାତ୍ମ୍ୟ ବା ମହାଶୂନ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରେ। ଫଳରେ ହୃଦୟ ମହାନନ୍ଦ ପାଇଥାଏ। ତେଣୁ କବି କମଳ ବା ପଦ୍ମ ଓ କୁଳିଶ ବା ବଜ୍ରର ମିଳନରେ ଚି□କୁ ଶୂନ୍ୟତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ସହଜାନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି। ଏହି ଆନନ୍ଦ ବା ପରମ ସୁଖ ବିନା କ୍ଷଣେ ମାତ୍ର ବ□ିବାକୁ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି। ମସ୍ତକରେ ଥିବା ଉଷ୍ଣୀଷକମଳ ଚୁମ୍ବନ କରି ଆନନ୍ଦ ରସ ପାନ କରିବାକୁ (ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ଭୋଗଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଖ ଅନୁଭବ) ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି।"

ସେହିପରି ଅନ୍ୟଜଣେ ସିଦ୍ଧଚାର୍ଯ୍ୟ ତାଡକପାଦ ଲେଖିଛନ୍ତି- "ସନ୍ତାର ବା ଛୋଟ

ନୌକାରେ ନଦୀ ପାର ହେବାବେଳେ ଘାଟିଆ ଘାଟ ମାହାସୁଲ ନ ଦେଇଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଅ□ ଖୋସଣି ବା ପିନ୍ଧାଲୁଗା ଖୋଲି ପଇସାପତ୍ର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ଗୋପନରେ ଲୋକଟିର ଗୁପ୍ତଥିବା ପୁରୁଷାଙ୍ଗ ଦେଖିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ପଥଚାରୀ ଜାଣିପାରି ନଥାଏ । ଯିଏ ଜାଣିପାରେ, ସେ ସହଜରେ ବଖାଣି ପାରେ ନାହିଁ, ତାହାର ଗଳା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ଏଣୁ ତାଡ଼କ କୁହେ; ତ□ୱ ବୁଝିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଶକ୍ତିର ଅଭାବଯୋଗୁଁ ଅପ୍ରକାଶିତ ରହେ । କାରଣ ଏହା ଅନୁଭବର ବିଷୟ ।”

ଉପରୋକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦୁଇଟି ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବ□ମାନ ଯେକୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟକ୍ତି ବୁଝିବାରେ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । କାରଣ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତେକ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଓଡ଼ିଆବାସୀ ପରିଚିତ; ଯାହା ଅନ୍ୟଭାଷୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୁର୍ବୋଧ । ବିଶେଷକରି ବୌଦ୍ଧ ସିଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ଏହିସବୁ କବିତାକୁ ନିଜଭାଷାର ଆଦିରୂପ ବୋଲି ବାରମ୍ବାର ଘୋଷଣା କରୁଥିବା ବଙ୍ଗୀୟ ଗବେଷକଗଣ ତାଡକପାଦଙ୍କ କବିତାରେ ଲିଖିତ ‘ବାଣ୍ଡ-କୁରୁଣ୍ଡ’ ଶବ୍ଦକୁ “ବଟୁଆ” ବୋଲି ଅର୍ଥ କରିଛନ୍ତି । କାରଣ ଏହିସବୁ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟତୀତ ବଙ୍ଗଳା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ । ଏହିଭଳି କେବଳ କେତୋଟି ଅଶ୍ଳୀଳ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଉଥିବା ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ନୁହେଁ, ବରଂ ଚର୍ଯ୍ୟାକବିତାରେ ଲିଖିତ ପ୍ରଚୁର ଶବ୍ଦ ବ□ମାନ ସମୟରେ ଅନ୍ୟକୌଣସି ଭାଷାରେ ପ୍ରୟୋଗ ହେଉ ନଥିବାବେଳେ କେବଳ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଅବିକଳଭାବେ ଉଭୟ ଲିଖିତ ଓ କଥିତ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଏହିସବୁ ଶବ୍ଦ ଓ ବ୍ୟାକରଣକୁ ଓଡ଼ିଆ ରକ୍ତଧାରୀ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତଗଣ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟୁତ୍ପ□ ଅର୍ଥ ବାହାର କରି ଏହା ସଂସ୍କୃତରୁ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟିତ । ଅଥଚ ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆରୁ ସଂସ୍କୃତ, ବଙ୍ଗଳା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଭାଷାକୁ ଯାଇଛି- ତାହା ପ୍ରମାଣ କରିବା ଶକ୍ତି ଏହି ମେରୁଦଣ୍ଡହୀନ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ୮୪ ସିଦ୍ଧକବିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇକବି ଗୁଣ୍ଡୁରୀପାଦ ଓ ତାଡକପାଦଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଜି ଓଡ଼ିଆଜାତି କୃତଜ୍ଞ ଯେ, ଯଦି ନିଜ କବିତାରେ ସବୁବେଳେ ଘୋଡ଼େଇହୋଇ ରହୁଥିବା ଆମ ଶରୀରର ଏହି ତିନୋଟି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଅଙ୍ଗର ନାମ ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଅତି ବକାଳି ବଙ୍ଗାଳୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ମାଟିର ପାଣିପବନରେ କଥାକହିବା ଶକ୍ତି ଆହରଣ କରି ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ ହରଣ କରୁଥିବା ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଶୃଗାଳସମ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମୁହଁରେ ତୁଣ୍ଡିବାନ୍ଧିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ସେହିପରି କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳାଲେଖରୁ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଓ ଲିପିର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବିଶେଷକରି ଭଦ୍ରଖ ଜିଲ୍ଲାର ଗଣ୍ଡିବେଢ଼ରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀର କୁମାରସେଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଜୈନ ପ୍ରସ୍ତର ମୂ□ ପାଦଦେଶରେ ଖୋଦିତ ଏକପଦୀ କବିତା-

“ଦେବ କହି ଭଗତି କରୁଣ / ଅଛନ୍ତି ଭୋ କୁମାରସେଣ”

ସୂଚାଇଥାଏ ଯେ ଏହି ସମୟ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟିକ ରୂପ ନେଇ ସାରିଲାଣି । ଯଦିଓ ଏହା ରାଜ ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା ପାଇପାରି ନ ଥିଲା, ତେଣୁ ବିସ୍ତୃତ ରଚନା ଅଭିଲେଖରେ

ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଅଣଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଶାସିତ ହେଉଥିବାରୁ ପ୍ରଶାସନିକଭାଷା ଭାବରେ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଚଳନ ହେଉଥିଲା, ଯାହା ସେହିସମୟର ଖୋଦିତ ଅଭିଲେଖରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସାଧାରଣ ସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଲେଖିବାର ଏକମାତ୍ର ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା ତାଳପତ୍ର । ଏହା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ସ୍ଥଳୀରେ ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇରହିବା ଅସମ୍ଭବ । ତେବେ ନେପାଳ ରାଜଦରବାରରୁ 'ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା' ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାଭଳି ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିବ, ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଦିନେ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜାତି ଇତିହାସର ଗତିପଥକୁ ବଦଳାଇ ଦେବ ।

(୩)ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟିସମ୍ଭାର

ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଏବଂ ସମୃଦ୍ଧ, ବହୁଦିଗରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ପୂର୍ବରୁ ସୂଚନା ଦିଆସରିଛି । ତେବେ କାଳର କ୍ରମବିବ□ନ ପଥରେ ଆସି ଖାରବେଳଙ୍କ ୧୪ ଶହ ବର୍ଷପରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ରାଜଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ପାଇବାପରେ ଏହା ୧୫ଶ ଶତକରେ ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସମୃଦ୍ଧ ରୂପ ନିଏ ମହାକବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ରଚନାରେ । ଏ କଥା ବହୁ କମ ଆଲୋଚକ ଜାଣନ୍ତି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଭାଷା ସଂସ୍କୃତମୁକ୍ତ ଭାଷା । ଏହା ଲୋକ ପ୍ରଚଳିତଭାଷାର ସାହିତ୍ୟିକରୂପ । ଆଗଙ୍ଗା-ଗୋଦାବରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଧାରଣ ଜନତା ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଆଦରରେ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଭାରତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ସେ ସମୟରେ ଏପରି ସଂସ୍କୃତମୁକ୍ତ ମୌଳିକଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏପରିକି ବ୍ୟାସ ରଚିତ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଜଣେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ରଚନା ନୁହେଁ । ତାହା ବହୁକାଳଧରି ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ନାମରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ତାମିଲ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ସମୃଦ୍ଧ ଭାଷା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଭାଷାରେ ଏତେବଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା 'ମହାଭାରତ' ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ତେଲୁଗୁ ମହାଭାରତ ଲେଖିଛନ୍ତି ତିନିଜଣ କବି ୨୦୦ ବର୍ଷ ଭିତରେ । ବଙ୍ଗଳା, ଅହମିୟା, ହିନ୍ଦୀ, ମରାଠୀ, ଗୁଜୁରାଟି ଆଦି ଭାଷାରେ ଏଭଳି ଗ୍ରନ୍ଥ ଦୁର୍ଲଭ । ୧୫ଶ ଶତକ ହିସାବରେ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତ ଏସିଆ ମହାଦେଶର ବୃହ□ମ ଗ୍ରନ୍ଥ । ସାରଳା ଦାସ ଏକାମତ୍ର କବି, ଯିଏ କି ମହାଭାରତ ସମେତ ଆଉ ଦୁଇଟି ବୃହତ ଗ୍ରନ୍ଥ- ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ ଓ ଦେବୀ ଭାଗବତ ବା ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖିବା ସହ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବଚନିକା ନାମକ କଥାସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକରି ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ନୂତନମୋଡ଼ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ କୃତିରେ ପୁରାଣର ମହାଭାରତୀୟ ଚେତନାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଓଡ଼ିଆତ୍ୱର ମହକକୁ ପାଠକପ୍ରାଣରେ ପହ□ାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ପାଣି, ପବନ, ଭୂଗୋଳ, ଇତିହାସ, ଜାତୀୟଜୀବନ ଓ ସଂସ୍କୃତି ସହ ଖାପ ଖୁଆଇଥିବା ତଥ୍ୟପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ଉପାଖ୍ୟାନ ମିଶାଇ ଏହିସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଆହୁରି ସରଳ, ରସାଳ, ମନୋଜ୍ଞ ଓ ସୁଖପାଠ୍ୟ

କରିଥିଲେ । ଏଥିସହ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଭାରତୀୟ ସମାଜ ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ନାରୀର ଅବମୂଲ୍ୟନ ଘଟୁଥିବାବେଳେ ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷରେ ଏକମାତ୍ର କବିଭାବେ ନାରୀର ମହନୀୟ ଭୂମିକାକୁ ଲୋକପ୍ରିୟ ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ଥାନିତକରି ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତିକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଯାହାର ପରିଣାମ ପରବର୍ତ୍ତୀ କବି ବଳରାମ ଦାସଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ' କେବଳ ପରିବାରରେ ନାରୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱକୁ ପରିପ୍ରକାଶ କରି ନ ଥିଲା, ବରଂ ସାମାଜିକ ଜାତିବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ କୁଠାରଘାତ କରିପାରିଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ପୁରାଣସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଅନନ୍ୟ କୃତି ବଳରାମଙ୍କ 'ଦାଣ୍ଡୀରାମାୟଣ', ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ 'ଭାଗବତ' । ୧୫୬୮ରୁ ୧୯୬୮(ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ପରାଧୀନତାର ଦୀର୍ଘ ୪୦୦ବର୍ଷ ଧରି ବିଧର୍ମୀଙ୍କ କବଳରୁ ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିରକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଜାଗତିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟିହେବା ଫଳରେ ଜଗନ୍ନାଥୈକ ଚେତନା ସଂକୁଚିତ ହୋଇଗଲା । ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ ରକ୍ଷାପାଇଁ ଜଗାବଳିଆ କଳାଧଳା ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଯବନ, ପଠାଣ, ଫିରିଙ୍ଗି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବା ବଦଳରେ କଳ୍କୀ ଅବତାର ଧାରଣ କରି ବାରହାତ ଖଣ୍ଡା ବୁଲାଇ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ସଂହାର କରିବେ ବୋଲି ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦିଆଗଲା । ତେଣୁ ନିଜ ଆରାଧ ଦେବତା ସହ ସିଧାସଳଖ ଭାବ ନ ବଢ଼ିବାରୁ ମ୍ରିୟମାଣ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଏକତାଗଣ୍ଠି ଧୀରେଧୀରେ ହୁଗୁଳା ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ଜଗନ୍ନାଥୈକ ଚେତନା ଏଭଳି ଭାବରେ ସଂକୁଚିତ ହେବାବେଳେ ଯୁବକ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଓ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଆଧାର କରି ବୁଝାଇବା ଭଳି ଢଙ୍ଗରେ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କଲେ । ଫଳରେ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଓଡ଼ିଆଜାତିକୁ ଭାଗବତ ପୁଣିଥରେ ବାନ୍ଧି ରଖିପାରିବା ସହ ସମଗ୍ର ପୂର୍ବକ୍ଷେତ୍ର (ବର୍ତ୍ତମାନର ଆନ୍ଧ୍ର, ଛତିଶଗଡ଼, ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ, ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ, ଆସାମ, ତ୍ରିପୁରା ଓ ବଙ୍ଗଳାଦେଶ)ରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାର ନୂତନ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏହି ଭାଗବତ ଆଗଙ୍ଗା-ଗୋଦବାରୀ କ୍ଷେତ୍ରର ଓଡ଼ିଆ ଜନଜୀବନକୁ ଏଭଳି ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ଯେ, ପିଲାର ଜନ୍ମଠାରୁ ପୌଢ଼ର ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ନ୍ୟାୟବିଚାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସବୁଥିରେ ଭାଗବତପାଠ ଏକ ପରଂପରାରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ଏପରିକି ଯୁବକ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଭକ୍ତିଭାବନା ଓ କାବ୍ୟିକ ପ୍ରାଣରେ ବିଗଳିତ ଆସାମର ଭକ୍ତକବି ପୌଢ ଶଙ୍କରଦେବ କେବଳ ଅହମିୟା ଭାଷାରେ ଭାଗବତଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ନଥିଲେ, ବରଂ ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁଗହଳିରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକକେନ୍ଦ୍ର ଭାବେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଭାଗବତଟୁଙ୍ଗୀ ଅନୁସରଣରେ ନାମଘର ସ୍ଥାପନ କରି ଅହମିୟା ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ନୂଆରୂପ ଦେବା ସହ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଯାହାର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା ଭାବେ ଏବେ ବି ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟଜୀବନର ପ୍ରତୀକ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାନ ପାଇ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ଏହିଗ୍ରନ୍ଥର ମହନୀୟତା ଏଭଳି ଯେ, ୧୫୮ବର୍ଷ ପରେ ବଙ୍ଗଳାର ସନାତନ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ଭାଗବତ ରଚନା କଲାବେଳେ ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ରଚନା ବେଳକୁ ଭାବ ଓ ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନପାଇଁ ଶବ୍ଦବିନ୍ୟାସରେ ନିଜର ଅକ୍ଷମତା ପ୍ରକାଶକରି ଜଗନ୍ନାଥ

ଦାସଙ୍କ ଭାଗବତକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି-

ଶୁନଶୁନ ଶ୍ରୋତାଗଣ କରି ନିବେଦନ । ପ୍ରଥମ ହଇତେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଲୁ ଆପନ ।।
ଦଶମେର ଶେଷଖଣ୍ଡ ଭାଷା ନ ପାଇଲ । ଅନେକ ତ ପାଶି ଗ୍ରାମେଗ୍ରାମେ ବେଡାଇଲ ।।
ଏ ହେତ୍ତୁ ଉତ୍କଳଭାଷା କରିଲ ଲିଖନ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ କୃତ ଅପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣନ ।।
ଗ୍ରନ୍ଥ ସମାପନ ହେତୁ ଉତ୍କଣ୍ଠା ହଇୟା । ବଙ୍ଗଜ ଭାଷାୟ ଉତ୍କଳ ମିଶାଇୟା ।।
ଇଥେ ସାଧୁଜନ ମୋର ଦୋଷ ନ ଲାଇବେ । ଭାଗବତ ସାଧୁବାକ୍ୟ ଆନନ୍ଦେ ଶୁନିବେ ।।

ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠକୃତି ମହାଭାରତ, ରାମାୟଣ, ଭାଗବତ- ଏହି ତିନୋଟି ଗ୍ରନ୍ଥର ତୁଳନାପାଇଁ ଭାରତର ଅନ୍ୟ କୌଣସିଭାଷାରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ନାହିଁ ।

ଏହା ପରବ□ୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ରସ, ରୀତି, ଅଳଙ୍କାର, ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗରେ ପରୀକ୍ଷାନିରୀକ୍ଷା କରି କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଯେତେପ୍ରକାରର କାବ୍ୟକବିତା ସୃଷ୍ଟି କରିଯାଇଛନ୍ତି, ସେପରି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ସଂସ୍କୃତ, ମୈଥିଳୀ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । କବିଙ୍କ ସୃଜନକଳାର ଝଲକ ନିମ୍ନପଂକ୍ତିରୁ ଜଣାପଡେ । ଯଥା-

(୧) ଆସାର ସଘନ କାଳ ହେଲା ଉଦୟ ।/ ଅସିତ ପରବଳରୁ ଦରଶମୟ ।।
(ତିନୋଟି ଋତୁର ବର୍ଣ୍ଣନା)

(୨) ଅ-ହିମକର ତାପ ନାଶେ ଶୋଭା ସାରସ ଚକ୍ର ।
ଅହି-ମକର-ତାପ ନାଶେ ଶୋଭା ସାରସ ଚକ୍ରେ ।।

(୩) ହ ର ସ ର ର ସ ର ହ । ର ତ ର ସ ସ ର ତ ର ।।
ଶ ର ଧ ର ର ଧ ର ସ । ର ସ ର ସ ସ ର ସ ର ।।

(୪) ଦର୍ରର୍ଚ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହର ଧୀର ପ୍ରଶଂସାର
+++++++++++++
ସାର୍ରଆୟକର ଏ ସଂସାର ।।

(ଏହିପଦରେ ୩ଟି ଅଳଙ୍କାର-ଗୋମୂତ୍ର, ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ପ୍ରାନ୍ତଯମକର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଛି ।)

କବି ଉପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଉ ଏକ କାବ୍ୟିକ ବିଶେଷ□୍ୱ ହେଲା- "ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ" କାବ୍ୟ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ କୌଣସିଭାଷାକୁ ଅନୁବାଦ ହୋଇପାରିବନାହିଁ । କାରଣ ଏହି କାବ୍ୟର କେତେକ ପଦ ଅନେକ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାରୁ ଏହାର ମୂଳଭାବକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖି ଅନୁବାଦ କରିବା କେବଳ କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ, ଅସମ୍ଭବ ମଧ୍ୟ । ଏହାର କାରଣ ଓଡିଆଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଯେପରି ଅନେକ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ରହିଛି, ସେହିଭଳି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ନାହିଁ । ଆମ ଆଧୁନିକ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଆଦର୍ଶଭାଷା ଇଂରାଜୀରେ ଏହିଭଳି ଶବ୍ଦ ଆଦୌନାହିଁ । ସେହିଭଳି ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ଲୌକିକ ସାହିତ୍ୟ, ନିର୍ଗୁଣ ସାହିତ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏହି କୃତିତ୍ୱରୁ ବାଦ ନୁହେଁ । ଆଜି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ନିଜର ସ୍ୱକୀୟତା ଯୋଗୁଁ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ସମକକ୍ଷ ହୋଇପାରିଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଜାତି

ଯେ ଅତୀତରେ ସୁସମୃଦ୍ଧ, ସୁସଂସ୍କୃତ ତଥା ବିଜ୍ଞ ଥିଲେ, ତାହା ଏହିସବୁ କୃତିରୁ ଜଣାପଡେ ।

ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଉତ୍କର୍ଷ ରହିଛି ତା'ର ସାହିତ୍ୟରେ । ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ନୁହେଁ । ଏହାର ଅସାମାନ୍ୟ ଗ୍ରହଣଶକ୍ତି ରହିଛି । ଫଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶୀବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ସମୃଦ୍ଧ । ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରଭାବ ଯେତିକି, ଆଦିବାସୀ ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ସେତିକି । ଭାଷାବିତ୍‌ଗଣ କୁହନ୍ତି ଆହରଣ ଫଳରେ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ହୁଏ । ତାହା ଏଠାରେ ଘଟଛି । ବିଶ୍ୱର ସର୍ବାଧିକ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ଅଛି । ଏହାର ମୋଟ୍ ୧୦ଲକ୍ଷ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରୁ ମାତ୍ର ୨ଲକ୍ଷ ମୂଳଶବ୍ଦ ଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରୁ ପ୍ରାୟ ୮ ଲକ୍ଷ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଔପନିବେଶିକ ଶାସନାଧିକାର ଯୋଗୁଁ । ତେବେ ଜଣେବ୍ୟକ୍ତି ମାତ୍ର ୧ ହଜାର ଶବ୍ଦ ଶିଖିଲେ ଇଂରାଜୀଭାଷା କଥିତ ବିଶ୍ୱର ଯେ କୌଣସି ଅ□ଳରେ ନିଜ ଭାବ ବିନିମୟ କରିପାରିବ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଇଂରାଜୀଭାଷାଠାରୁ ପାଦେ ଆଗରେ ଅଛି । କାରଣ ୧୯୪୦ରେ ପ୍ରକଶିତ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା ୧ ଲକ୍ଷ ୮୫ ହଜାର, ଯାହା ଉପକୂଳ ଓଡ଼ିଶା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କେତେକ ଅ□ଳର କଥିତଭାଷାରୁ ସଂଗୃହୀତ । ଏଥିରେ ଗ୍ରୀୟରର୍ସନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲିଙ୍ଗୁଇଷ୍ଟିକ୍ ସର୍ଭେ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ପୁସ୍ତକର ପ□ମଖଣ୍ଡ-ଦ୍ୱିତୀୟଭାଗ ପୃ.୩୪୭-୩୭୪ରେ ଚିହ୍ନିତ କରିଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳର କଥିତ ଶବ୍ଦସମୂହକୁ ଯଦି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଏହା ଅତିକମ୍‌ରେ ୪ ଲକ୍ଷ ହୋଇଥାନ୍ତା । ପୁନଃ ଆଗଙ୍ଗା-ଗୋଦାବରୀ-ନର୍ମଦା-କଳିଙ୍ଗସାଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ଭୂଖଣ୍ଡର କଥିତ ଶବ୍ଦାବଳୀ ସହିତ ଅଶୋକଙ୍କ ଅଭିଲେଖଠାରୁ ବ□ମାନର ସାହିତ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜକୁ ଏ ସବୁରେ ମିଶିଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୧୦ ଲକ୍ଷ ଅଚିରେ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଆନ୍ତା । ପୁଣି ଏହିସବୁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଇଂରାଜୀ ଭଳି କୌଣସି ଭାଷାରୁ ଆହରିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ । ଏଥିସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା ଏତେ ନମନୀୟ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିଯୁକ୍ତ ଯେ, ୪୦ଟି ପ୍ରମୁଖ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ଶିଖିବାପାଇଁ ୦, ି, । - ଏହି ୩ ମାତ୍ରା ଏବଂ କେତେକ ବ୍ୟବହାରିକ ବସ୍ତୁର ନାମକୁ ଛାଡ଼ି ମାତ୍ର ୧୦୦ଟି ଶବ୍ଦ ଶିକ୍ଷାକରି ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ କଥା ହୋଇପାରିବ, ଓଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରିବ ।

(୪)ପରିବ□ର ଛାପ ମଧ୍ୟରେ ଅପରିବ□ନୀୟତାର ଛାପ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସୁଦୀର୍ଘ ଏବଂ ବଳିଷ୍ଠ ଇତିହାସ ରହିଛି । ଏହି ଇତିହାସର ଚେର ପ୍ରାୟ ୨୦,୦୦୦ବର୍ଷ ତଳର ବୋଲି ବିକ୍ରମଖୋଲ, ଗୁଡ଼ହାଣ୍ଡି, ଯୋଗୀମଠ ଇତ୍ୟାଦି ପାହାଡ଼ଗୁମ୍ଫାର ଚିତ୍ରଲିପିରୁ ଜଣାଯାଏ । ବ□ମାନର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଓ ବ୍ୟାକରଣ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ, ଲାଟିନ୍ ଏବଂ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଓ ବ୍ୟାକରଣ ସହ ସାଦୃଶ୍ୟ ରଖିବା, କାତ୍ୟାୟନଙ୍କ 'ବା□କ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଦାହରଣରୂପେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର, ଅଶୋକଙ୍କ ଅଭିଲେଖ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ କଳିଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ବୁଝିବାପାଇଁ କଥିତଭାଷାରେ ଲେଖାଯିବା, ପାଲିଭାଷାର ଏକମାତ୍ର ଅଭିଲେଖ କଳିଙ୍ଗ ମାଟିରେ ମିଳିବା, କଳିଙ୍ଗର ପ୍ରାଚୀନ ଉପନିବେଶ ତଥା ବାଣିଜ୍ୟିକ ସହଯୋଗୀ ଥିବା ସିଂହଳରୁ ପାଳିଗ୍ରନ୍ଥ ଏବଂ ଅଭିଲେଖ ମିଳିବା ଇତ୍ୟାଦି ଏହି

ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା, ସ୍ଥାୟୀତ୍ୱ ଏବଂ କ୍ରମବିକଶିତ ଅବସ୍ଥାକୁ ସୂଚିତ କରେ । ଭାରତର ଏକମାତ୍ର ଭାଷାଭାବେ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ପ□ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଖୋଦିତ ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆଲିପିର କ୍ରମବିକଶିତ ସ୍ଥିତି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ଓ ଏହି ଭାଷା ଯେଭଳି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ, ସେହିଭଳି ଲିଖିତରୂପ ନିଏ । ଏହାର ପ୍ରୟୋଗବିଧି ମଧ୍ୟ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତଭଳି ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ । ଏହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଭାରତର ପ୍ରଥମକରି ଭାଷା ସର୍ବେକ୍ଷଣ କରିଥିବା ପୃଥିବୀ ବିଖ୍ୟାତ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନୀ ଜନ୍ ଗ୍ରୀୟର୍ସନ ଏବଂ ବୈଦିକ ଓ ବ□ମାନ ସଂସ୍କୃତଭାଷାର ବିଶିଷ୍ଟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଦ୍ୱାନ ଏଲ୍.ଏସ୍.ଏସ୍. ଓମା'ଲୀ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର କାଳ ନିରୂପଣ କରି ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ ସମକାଳୀନ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ତେବେ କୁଷାଣ ଶାସନକାଳରୁ ରାଜଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ପାଇଥିବା ସଂସ୍କୃତ ଗୁପ୍ତକାଳରେ ନିଜର ସାହିତ୍ୟିକ ଭୂୟୋବିକାଶ ଘଟାଇ ଅନ୍ୟ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିଥିବାବେଳେ ସମତାଳରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ଅସହାୟ ମଣିଷପରି ନୀରବରେ ସାଧାରଣ ଜନମାନସ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକକଥା, ଲୋକଗୀତ, ଲୋକନାଟକ ଦେଇ ନିଜର କାୟା ବିସ୍ତାର କରିଚାଲିଛି ଦୀର୍ଘ ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷଧରି । ଏପରିକି ଧାର୍ମିକକ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରୁ ରକ୍ଷାପାଇବାପାଇଁ ନିଜସ୍ୱ ପୁରାଣ, ପୂଜାପଦ୍ଧତି ସୃଷ୍ଟିକରି ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟଜୀବନକୁ ଆହୁରି ମାର୍ଜିତ ଓ ସ୍ୱାଭିମାନୀ କରିପାରିଛି ।

ତେଣୁ ଭାଷାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମସ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଅଛି । ଏପରିକି ସଂସ୍କୃତଠାରୁ ପ୍ରାଚୀନ ବୋଲି ଦାବି କରୁଥିବା ତାମିଲ ଭାଷାପାଇଁ ସେଭଳି ପ୍ରମାଣଯୋଗ୍ୟ ତଥ୍ୟ ନାହିଁ, ଯାହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାପାଇଁ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ୫ ହଜାରବର୍ଷ ତଳର ଲିପି ସହିତ ଅଶୋକ, ଖାରବେଳ, ଶତ୍ରୁଭଞ୍ଜ ଆଦି ଓଡ଼ିଆବୀରଙ୍କ ଅଭିଲେଖ ଏବଂ ମେଘାସ୍ଥିନିସ୍‌ଠାରୁ ଆଲବେରୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ବିଦେଶୀପଣ୍ଡିତ କଳିଙ୍ଗକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ଅକୁଣ୍ଠିତ ମନୋଭାବ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର କଳା, ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ସର୍ବଦା ବିଶ୍ୱସମୁଦାୟକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଆସିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଅତୀତ ଗୌରବ ଆଜିର ଓଡ଼ିଆଠାରେ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ଥିବାବେଳେ ବର୍ମା, ସିଂହଳ, ମାଳୟ, ବାଲି, ଜାଭା, ସୁମାତ୍ରା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ, କାମ୍ବୋଡିଆ, ଭିଏତ୍‌ନାମ ଆଦି ଦେଶ; ଏପରିକି ରୋମ୍‌ର ଅଧିବାସୀ ନିକଟରେ ଅଜଣା ନୁହେଁ । କାରଣ କଳିଙ୍ଗର ଇତିହାସ ସହିତ ଏହିସବୁ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଇତିହାସ ଜଡ଼ିତ । ଯେପରି ଏବେ ଇଂରେଜଜାତିର ଇତିହାସ ବିଶ୍ୱର ସବୁଜାତିର ଇତିହାସ ସହ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଓ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧିହେବା ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରଦାନକାରୀ ସଂସ୍ଥାର ନିରପେକ୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ପ୍ରତି ସମଗ୍ର ଭାରତୀୟଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସନୀୟତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସହ ସୁଦୃଢ଼ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବ ର୍ମାନ ସ୍ଥିତି

ଭାଷାବିତ୍‌ମାନେ କୁହନ୍ତି ଆହରଣ ଫଳରେ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏଠାରେ ଆହରଣର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଶବ୍ଦର ଆଗମନ । ମାତ୍ର ଭାଷାବିକାଶ ନାମରେ ଆହରଣ କରୁକରୁ ନିଜଭାଷାର ମୂଳଶବ୍ଦ ବା ନିଜରୂପ ନଷ୍ଟ କରିବା ଭଳି ଭାଷାଦ୍ରୋହୀ କାମ ଆଜିର ବହୁ ଶିକ୍ଷିତଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାତସାରରେ କରୁଛନ୍ତି । ଏପରି ଆଚରଣ ଫଳରେ ଆଜିର ଭାଷାଗତ ମୌଳିକ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି–ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅଭାବ, ଚାକିରି/ବୃ□/ରୋଜଗାର ଆଶାରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ମୋହ ଓ ବେପାର ବଣିଜପାଇଁ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ତେଲୁଗୁର ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ । ତେବେ ଏ ସବୁର ମୂଳ କାରଣ ଭାବେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ତ୍ରୁଟିବିଚ୍ୟୁତି ଆମ ଜ୍ଞାତସାରରେ ଦେଖାଦେଉଛି ତାହା ନିମ୍ନରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।

୧. ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା : ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାସ୍ତରରୁ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତିବେଳେ ଶିକ୍ଷକର ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଥିବା ଦକ୍ଷତା ସମ୍ପର୍କରେ ସରକାର ପରୀକ୍ଷା କରି ନ ଥାନ୍ତି । ଏପରିକି ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ କିମ୍ବା ହାଇସ୍କୁଲ ସ୍ତରରେ ଇଂରାଜୀ, ବଙ୍ଗଳା, ସଂସ୍କୃତ, ହିନ୍ଦୀ, ତେଲୁଗୁ, ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ପଢ଼ାଇବାପାଇଁ ଏହି ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷ ତଥା ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଯାଉଥିବାବେଳେ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଇବାପାଇଁ ଏହି ନିୟମ ସରକାର ଲାଗୁକରି ନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ ହାଇସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଅନଭିଜ୍ଞ ଯେକୌଣସି ଶିକ୍ଷକଦ୍ୱାରା ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଇବାକାର୍ଯ୍ୟ ଦୀର୍ଘବର୍ଷ ଧରି ହୋଇ ଆସୁଛି । ସବୁଠାରୁ ଲଜ୍ଜାର କଥାହେଲା ପ୍ରାଥମିକଠାରୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନପାଇଁ ଶିକ୍ଷକର ଯୋଗ୍ୟତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥିବାବେଳେ ପିଲାଙ୍କୁ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଇବାପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯୋଗ୍ୟତା ବା ମାନଦଣ୍ଡ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ମାତୃଭାଷାକୁ ଶିକ୍ଷାଦାନର ପ୍ରଥମଭାଷା ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାକୁ ନେଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରାଜ୍ୟ ଗଠିତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନିଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଯିଏ ଚାହିଁବ ସେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼େଇବ, ଖାତା ଦେଖି ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିପାରିବ । ଫଳରେ ଭଲ ଉ□ର ଲେଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅନଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ ଅଜ୍ଞତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାକୁ ଯାଇ ଟିପଚାଳନାଦ୍ୱାରା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରୁଥିବାରୁ ଅଙ୍କ ପ୍ରଦାନରେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣମନା ଯୋଗୁଁ

କେବଳ ଭେଲଫଳ ହିଁ ମିଳୁଛି । ଏଥିସହିତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବୋଝ ହେଉଛି ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଓଡ଼ିଆ ସହିତ ଇଂରାଜୀ, ହିନ୍ଦୀ, ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ଚାରିଟି ଭାଷା ଶିକ୍ଷାପାଇଁ କୋମଳମତି ପିଲାଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା । ନିଜର ଏହି ଭାଷାଶିକ୍ଷା ବୋଝକୁ ଲାଘବ କରିବାପାଇଁ ପିଲାଟି ଅନିଚ୍ଛା ସ□ ସହଜରେ କହିପାରୁଥିବା ନିଜ ମାତୃଭାଷାକୁ ଅବହେଳା କରିବା ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ମାତୃଭାଷାରେ ଦକ୍ଷ ନ ହେବାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ତିନିଟି ଭାଷାକୁ ସେ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଆୟ□ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଭାଷାଶିକ୍ଷାର ମୂଳଦୁଆ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦୋହଲି ଯାଉଛି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କର ତ୍ରିଭାଷୀ ଶିକ୍ଷାସୂତ୍ର ତାମିଲନାଡୁ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ପଞ୍ଜାବ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ଗୁଜରାଟ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଆଦି ବିକଶିତରାଜ୍ୟ ସପ୍ତମଶ୍ରେଣୀରୁ ଲାଗୁକରି ପ୍ରଥମରୁ ସପ୍ତମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ମାତୃଭାଷାଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାଦ୍ୱାରା ଅପୂର୍ବ ସଫଳତା ପାଇଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାସରକାର ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀରୁ ଚାରିଭାଷା ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଓଡ଼ିଶାର କୋମଳମତି ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାଷାବିଭେଦ ଓ ଭାଷାବିରାଗ ଜନିତ ଅଯଥା ମାନସିକ ଅସନ୍ତୋଷ ସୃଷ୍ଟିକରି ସଠିକ୍ ଭାଷାଶିକ୍ଷା କରିବାର ପଥ ବନ୍ଦ କରିଦେଉଛନ୍ତି ।

୨. ଅଭିଧାନର ଅଭାବ : ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଜନ୍ମହେବାଠାରୁ ଯେତେ ଶବ୍ଦ ପଶି ନ ଥିଲା, ବିଗତ ତିନିଶହ ଭିତରେ ତାହାଠାରୁ ଅନେକ ବାହ୍ୟଶବ୍ଦ ପଶିଆସିଛି । ଏଥିସହିତ ଆସିଛି ନୂଆ ଅର୍ଥ, ଶବ୍ଦଗଠନ ରୀତି, ନୂଆ ବ୍ୟାକରଣ ଇତ୍ୟାଦି । ପୃଥିବୀର ସବୁଭାଷା ଆଜି ଏହି ଅନୁପ୍ରବେଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଏହି ଆଗନ୍ତୁକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାରେ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ଅକ୍ଷମ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାଶନସଂସ୍ଥା, ସରକାର, ଏପରିକି ଓଡ଼ିଆ ୱେବ୍‌ସାଇଟ୍ ବେପାରୀଗଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯେଉଁସବୁ ଭାଷା ଜ୍ଞାନରହିତ ନୂଆ ନୂଆ ଅଭିଧାନକାର ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜଜ୍ଞାନର କୂପମଣ୍ଡୁକତା ଓ ଶ୍ରମକାତରତାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ସେହିସବୁ ଆଗନ୍ତୁକ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହ କିମ୍ବା ଭାଷାମଧ୍ୟରେ ଭ□ କରିଦେଉନାହାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କେବଳ ଅଭିଧାନରୁ ଅଭିଧାନ ନକଲ ହେବାର ଲାଗିଛି । ସରକାର ମଧ୍ୟ ବ□ମାନର ସମୟୋପଯୋଗୀ ବ୍ୟୁତ୍ପ□ମୂଳକ ଅଭିଧାନ ଲେଖିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କରି ୭୦/୮୦ ବର୍ଷ ତଳର ଅଭିଧାନକୁ କୋଟିକୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ପୁନଃପ୍ରକାଶ କରି ଭାଷା ପ୍ରତି ଥିବା ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ସାରିଦେଉଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏଜାତିକୁ ଆଗେଇ ନେବାପାଇଁ ଗଠନ କରାଯାଇଥିବା ଲୋକ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ସରକାର ଲୋକମାନଙ୍କ ଅନୁପଯୋଗୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଜୋରଜବରଦସ୍ତ ଶହେବର୍ଷ ତଳକୁ ନେଇ ଉନ୍ନତି ଓ ପ୍ରଗତିର ସମସ୍ତପଥକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଉଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ଅନୁଭବ କରି ଯଦି ପ୍ରତିବାଦ କରାଯାଏ, ତେବେ ସରକାର ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଭାଷାସମିତି ଗଢ଼ି କେତେକ କିମ୍ଭୁତକିମାକାର ଶବ୍ଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଏହିଶବ୍ଦ ସହ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ନ ପାରି ଅନ୍ୟ ସହଜଶବ୍ଦକୁ ଆପଣେଇ ନେଉଛି ।

ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ସତରେ କ'ଣ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ଶକ୍ତିଶାଳୀ

ନୁହେଁ? ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଗୁନ୍ଥା ଯାଇଥିଲା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ । କାରଣ ମହାଭାରତ ଭଳି ବିଶାଳଗ୍ରନ୍ଥ ଏହାପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣାପଡ଼ି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ପ୍ରଚୁର ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ଥିବାରୁ ଓଡିଆଭାଷାର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ଅଭିଧାନ କହିଲେ ଭୁଲ୍ ହେବନାହିଁ । ଏହାପରେ ଆସେ ଭଞ୍ଜସାହିତ୍ୟ । ଯଦିଓ ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ରହିଛି, ତଥାପି ଶବ୍ଦ କସରତଦ୍ୱାରା ନୂଆନୂଆ ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଯେଉଁଥିପାଇଁ କବି ସଗର୍ବେ ଲେଖିଛନ୍ତି – "ଲଭିଛି ମୁଁ ଶବଦ ସମୁଦ୍ର ପାର" । ତୃତୀୟ କି□ୀସ୍ତମ୍ଭ ହେଲା ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ । ବହୁକଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର ପୂର୍ବକ ଏବଂ ସତର୍କତାର ସହ ଏହା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦର ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଆଦି ବିଷୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୂଚନା ନ ଥିବାରୁ ଏହା ହୋଇଯାଇଛି ଘା□ ତିଅଣ । ଡକ୍ଟର ବିଜୟ ପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଭାଷାରେ- "ମାଛ ସାଙ୍ଗରେ ପରିବା, ପରିବା ସାଙ୍ଗରେ ଡାଲି, ଡାଲି ସହିତ ତେଲଲୁଣ ମିଶି ହୋଇଯାଇଛି ଲୋଭୀ ଚକୁଳିଆ ପଣ୍ଡାର ବିଚିତ୍ର ବୁଜୁଳି ।" ଏହାପରେ ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ଲେଖାଯାଇ ନାହିଁ ।

ସାରଳା, ଉପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସାହିତ୍ୟସମ୍ଭାରକୁ ଅଭିଧାନ କହିବାଦ୍ୱାରା କେତେକ ପଣ୍ଡିତେ ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟ ଓ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ କୃତିକୁ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟଭୁକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ମତ ଦେଇପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହି ସମୟବେଳକୁ ଚିକିତ୍ସା, ବିଜ୍ଞାନ, ବାଣିଜ୍ୟ-ବ୍ୟବସାୟ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ନବନବ ପଦ୍ଧତିର ଆଗମନ ଯୋଗୁଁ ଏହାକୁ ଭି□କରି ବହୁଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଭିତରକୁ ଆସିଛି, ଯାହା ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ସଚ୍ଚିବାବୁ କିମ୍ବା ଗୋପୀନାଥଙ୍କ କୃତିରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ବିଶେଷକରି ସାରଳାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତଭାଷାରୁ ଏବଂ ଉପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ପାର୍ଶୀଭାଷାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିଥିବାବେଳେ ଏମାନଙ୍କ କୃତି ଇଂରାଜୀ ଭାଷାପ୍ରଭାବରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିପାରିନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ ଊନବିଂଶ ଓ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଭାଷା-ବିସ୍ଫୋରଣର ସମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦସ୍ରୋତ ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାଭଣ୍ଡାରକୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ବପରି ଏମାନଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ବାନ୍ଧି ରଖି ପାରିଲାନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଭିଧାନ ପ୍ରଣୟନ । ତେଣୁ ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ୟଭାଷା ଭଳି ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ସମତାଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଭିଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତିକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ୟ ପ୍ରମୁଖଭାଷା ସମକକ୍ଷ ଥିଲା । ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଲା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ କିମ୍ବା ପ୍ରମୋଦ ଅଭିଧାନ । ଏହି ଦୁଇଟି ଅଭିଧାନ ରଚନା ହେବାର ୭୦ ବର୍ଷ ବିତି ଗଲାଣି । ଏହାଭିତରେ ବହୁ ନୂଆନୂଆ ଶବ୍ଦ ଆସିଛି – ଯାଇଛି ମଧ୍ୟ । ମାତ୍ର ଆମ ସରକାର ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନକାର ଏସବୁ ସଂଗ୍ରହ ନ କରି ପୁରୁଣା ମଦକୁ ସୁଦୃଶ୍ୟ ନୂଆ ବୋତଲରେ ମୁଦ ଦେଇ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରିବାଭଳି ବ□ମାନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବହୁ ଅପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦସମ୍ଭାରକୁ ନେଇ ତଥା ଏହାର ବ୍ୟୁତ୍ପ□ିଗତ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ ନ

କରି ଯେଉଁସବୁ ଅଭିଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଛି ତଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ସଂକୁଚିତ ହୋଇଯାଉଛି । ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ କରିବାର ସମସ୍ତ ଉପାଦାନ ଆମ ହାତପାଆନ୍ତାରେ ଥିବାବେଳେ କେତେଜଣ ଦୁଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଦେଖେଇହେବା ପ୍ରବୃ□ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଜି ଓଡ଼ିଆଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଉଛି ।

୩. କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ଭାଷା : ଆମ ଇଂରେଜ ପଢୁଆ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଚାକିରିଆ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆରେ କାମ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲେ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ନିଜ ପ୍ରଭୁତ୍ୱପଣିଆ ଜାହିର କରି ପ୍ରତ୍ୟୁ□ର ଦିଅନ୍ତି– "ଓଡ଼ିଆରେ ଫର୍ମ କାହିଁ ? ଅଫିସ୍‌ନୋଟ୍ ଲେଖିବୁ କେମିତି ? କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନେକ ଇଂରାଜୀଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ କାହିଁ ? ଓଡ଼ିଆରେ ଆଇନ କାନୁନ ପୁସ୍ତକ କାହିଁ ?" ତେଣୁ ଏସବୁ କାହିଁକାହିଁ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆ ସରକାରୀ ଭାଷା ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । କିରାଣୀ ବୃ□ଧାରୀ ଅଯୋଗ୍ୟ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆଙ୍କ ଏହିଭଳି ଅସହଯୋଗ ମନୋଭାବ ଯୋଗୁଁ ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଶାସନକାର୍ଯ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିଲାନାହିଁ ।

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବ୍ୟବହୃତ ଯେ କୌଣସି ଭାଷାର ଦୁଇଟି ବିଭାଗ ରହିଛି, ଯଥା– ସାହିତ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଦ୍ୟୋଗିକ । ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭାଗ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବିବରଣୀ ଲେଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବାବେଳେ ପ୍ରାଦ୍ୟୋଗିକ ବିଭାଗରେ ଅଭିଧାନ, ବ୍ୟାକରଣ, ଟାଇପ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ; ଯାହା ସାମାନ୍ୟ କିରଣୀଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଅଧିକାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ପ୍ରଥମଟି ଦ୍ୱିତୀୟ ଉପରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବ□ମାନ ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧ । ତଥାପି କେହି ଏହାର ସୁଯୋଗ ନେବାକୁ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି । ଭୁଲ୍ ହେଉପଛେ ସେହି ଇଂରାଜୀରେ କାମ କରିବାକୁ ଏମାନେ ଆଗଭର ହେଉଛନ୍ତି ନିଜ ଉପରିସ୍ଥ ହାକମିଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବାପାଇଁ । ଇଂରେଜଜାତିଠାରୁ ମୁକ୍ତହେବାର ୬୪ବର୍ଷ ବିତିଯାଇଥିଲେ ବି କାହିଁକି ଏ ଇଂରାଜୀ ପ୍ରେମ ତାହା ଜଣାପଡୁନାହିଁ ।

୪. ନିଜ ଭାଷାକୁ ହୀନ ମନେକରିବା : ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ବା ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂରାଜୀ ସହିତ ଓଡ଼ିଆକୁ ତୁଳନା କଲେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଦୁର୍ବଳତା ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଓଡ଼ିଆ ତୁଳନାରେ ଇଂରାଜୀଭାଷା ସବଳ ନୁହେଁ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ– ଓଡ଼ିଆର କ୍ରିୟାପଦ ଯେତେ ବିଚିତ୍ର ଓ ବିସ୍ତୃତ ସେହି ତୁଳନାରେ ଇଂରାଜୀଭାଷାର କ୍ରିୟାପଦ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଧ୍ୱନି ଅନୁସାରେ ଲିପି, ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା, ପଦ ଓ ବାକ୍ୟ ଗଠନ, ଅର୍ଥତ□, ଧ୍ୱନି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀଠାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବହୁଗୁଣରେ ଉଚ୍ଚ । ଆମେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବା ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ରଖାଯାଇଛି । ଅଥଚ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଆମେ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ସାହାଯ୍ୟରେ ଶବ୍ଦର ଆକାର ସଂକୁଚିତ କରିପାରିବା, ଯାହା ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ନାହିଁ । ଆମେ 'ଜ୍ଞାନ' ଶବ୍ଦକୁ ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖୁଥିବାବେଳେ ଏହା ପା□ଟି ଧ୍ୱନିର ସମାହାର, ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନର

ଇଂରାଜୀ ରୂପ **'KNOWLEDGE'**ରେ ସେହି ପା□ଟି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଉଥିବାବେଳେ ନଅଟି ଅକ୍ଷର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି । ଏଠାରେ ଅକ୍ଷରର ବିସ୍ତାରିତ ରୂପ ଯେତେ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ ତାହାଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହେଲା **'K'** ଓ **'D'** ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବହାର । ଏହି ଦୁଇଟି ବର୍ଣ୍ଣ କାହିଁକି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଛି ତାହା ବିଶ୍ୱର କୌଣସି ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ବିଶେଷଜ୍ଞ ପ୍ରମାଣ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଇଏ କେବଳ ଗୋଟିଏ ନୁହେଁ, ଏହିଭଳି ଅସଂଖ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଆମେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରରୁ ଆଣିପାରିବା ଯାହା ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଏହିଭଳି କିଛି ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଶବ୍ଦ ଅଛି କି ? ଯଦି ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିଯୁକ୍ତ, ତେବେ ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପଢୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଟିଏ ମାତ୍ର କିଛିମାସ ଭିତରେ ଇଂରାଜୀଭାଷା ନିର୍ଭୁଲ ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ କହିପାରୁଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଶିକ୍ଷା କାହିଁକି ଏମାନଙ୍କପାଇଁ କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡୁଛି ? କାହିଁକି ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ତଥା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ, ଶିକ୍ଷକଗଣ ଶୁଦ୍ଧ ଇଂରାଜୀ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଦକ୍ଷ ହୋଇପାରୁନାହାନ୍ତି ?

୫. ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି : ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପାରମ୍ପରିକ ମଧୁ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ଶୈଳୀରେ ଚାଲିଛି, ଯାହା ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ଇଂରାଜୀଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଯେତେପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପକରଣ ବାହାରିଲାଣି ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇନାହିଁ । ଏହାଠାରୁ ବଳି ସବୁଠାରୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ହେଲା ପ୍ରାଥମିକସ୍ତରରୁ କୋମଳମତି ପିଲାଙ୍କୁ ଚାରିଟି ଭାଷା – ଇଂରାଜୀ, ହିନ୍ଦୀ, ସଂସ୍କୃତ, ଓଡ଼ିଆ ଶିଖିବାକୁ ପଡୁଥିବାରୁ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଅବହେଳିତ ହେଉଛି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିଷୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିବାରୁ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପ□ ସଂପର୍କରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନ କରି ପାରମ୍ପରିକ ବ୍ୟାକରଣକୁ ମୁଖସ୍ଥ କରିବାକୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରାଇବାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ମୌଳିକତା ସଂପର୍କରେ ପିଲାମାନେ ଅଜ୍ଞ ରହୁଛନ୍ତି । ଏହି ପିଲା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବାପରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂରେଇ ଯାଉଛି, ଆଉ ଯଦି ଚାକିରି ବୃ□ରେ ନିୟୋଜିତ ହେଲା, ତେବେ ତା'ର ଓଠରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀଣରୂପେ ବ□ିଥିବା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସମୂଳେ ଲୋପ ପାଇଯାଉଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ କୌଣସି କାମରେ ଆସୁନାହିଁ, ତାହା ପ୍ରତି ଦୁର୍ବଳତା ରହିବ କାହିଁକି ?

ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥିବା ପିଲାଟି ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ କହିପାରୁଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମର ପିଲାଟିଏ ଇଂରାଜୀରେ ଭଲ ନମ୍ବର ରଖୁଥିଲେ ବି କଥା କହିପାରୁ ନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ସଂପର୍କରେ କେତେକ କହନ୍ତି ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମ ପିଲା ସବୁ ବିଷୟ ଇଂରାଜୀରେ ପଢ଼ିଲେ, ତେଣୁ ଏହି ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷ ହେଲେ । ଏହି ସୁବିଧା ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ରିକ୍ସାବାଲାଠାରୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତଗଣ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ।

ଯେଉଁମାନେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ମିଥ୍ୟା ମାୟାରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ସେମାନେ ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତିଦ୍ୱାରା ପିଲାଟିର ବୌଦ୍ଧିକସ୍ତର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶଲାଭ କରିବ । ଏ ମାତୃଭାଷା କେବଳ ମା'ର ଭାଷା ନୁହେଁ, ବରଂ ପରିବେଶର ଭାଷା । ସେ ଯେଉଁ ପରିବେଶରେ ବଢୁଛି ସେଠି ସମସ୍ତେ ପାଣିରେ ପହଁରୁଥିବା ଜୀବକୁ ମାଛ, କୁମ୍ଭୀର କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତା'ର ବିଦ୍ୟାଳୟ ତାକୁ କହୁଛି ଏଇଟା 'ଫିସ୍', 'କ୍ରୋକୋଡାଇଲ୍' ଇତ୍ୟାଦି । ସାଙ୍ଗସାଥି, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଏପରିକି ବାପାମାଆ ଆକାଶରେ ଉଡୁଥିବା ଜୀବଟିକୁ ଦେଖି ଚଢ଼େଇ ବୋଲି କହୁଥିବାବେଳେ ତାକୁ କହିବାକୁ ବାଧ କରାଯାଉଛିଏଇଟା 'ବାର୍ଡ' । ଏହିଭଳି ବହୁଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ନିଜର ବାଲ୍ୟଶିକ୍ଷା ଅତିବାହିତ କରିବାପରେ ମୌଳିକଶିକ୍ଷାଠାରୁ ଦୂରେଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ପିଲାଟି ଭଲ ଇଂରାଜୀ କହିବାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାର ପାତ୍ର ହେଉଛି, ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ସେ କେତେ ଜ୍ଞାନୀ ତାହା ନିଜେ ହିଁ ଜାଣିଥାଏ ।

ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ପିଲାଟି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମନରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଥିବାବେଳେ ଭଲ ଇଂରାଜୀ କିପରି କହିପାରୁଛି ? ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି, ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେବଳ ଭାଷାଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ, ପ୍ରକାଶଭଙ୍ଗୀ, ଶବ୍ଦବୈଚିତ୍ର୍ୟ, ବ୍ୟାକରଣରେ ଶୁଦ୍ଧତା, ଶିଷ୍ଟତା, ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ସର୍ବଦା ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିବାରୁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଦିନଭିତରେ ପିଲାଟି ଇଂରାଜୀରେ ଅନର୍ଗଳ କଥା କହିପାରୁଛି । ବଡ଼ହେବା ପରେ ବିଭିନ୍ନ ଇଂରାଜୀ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ନିଜ ଜ୍ଞାନର ପରିସୀମାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ପିଲାବେଳର ସେହି ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଦ୍ୱାରା ସହଜରେ ଦୂରେଇ ଦେଇଥିବା ନିଜଭାଷା ଭଳି, ନିଜଜାତିଠାରୁ ବି ଧୀରେଧୀରେ ଦୂରେଇଯାଏ ।

୬. ଆମ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି : ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟଠାରୁ ଦକ୍ଷ, ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣି ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଭଲ ଇଂରାଜୀ କହିପାରି ନ ଥାଏ । ଏହାର କାରଣ ହେଲା ଏଠାରେ ଇଂରାଜୀ କହିଲେ ଭାଷା ନୁହେଁ କେବଳ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଯାଏ । ଆମ୍ବବଉଳର ବାସ୍ନାରେ ଚହଟୁଥିବା ପିଲାଟିକୁ କୁହାଯାଏ 'ଡାଫୋଡିଲ୍' କବିତା ମୁଖସ୍ତ କରିବାକୁ । ଜୀବନରେ ଡାଫୋଡିଲ୍ କ'ଣ ଜାଣି ନ ଥିବା ପିଲାଟି ମାଷ୍ଟ୍ରେଙ୍କ ନହନହକା ବେତ ଦେଖି ମୁଖସ୍ତକରି ଭଲ ନମ୍ବର ରଖିଦେବ ସିନା, ଏହା ତା'ର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବନାହିଁ । ଏହି ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟପଢ଼ା ପୁଣି ଧାରାବାହିକ ଭାବେ ୧୫ ବର୍ଷ ଧରି (ପ୍ରଥମରୁ +୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ଅଥଚ ଫଳଘର ଶୂନ । କିନ୍ତୁ ସେହିପିଲା ମାତ୍ର ୪ ସପ୍ତାହ ସ୍ପୋକନ ଇଂଲିଶ କୋର୍ସ କରି ଇଂରାଜୀଭାଷା କହିବାରେ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିପାରୁଛି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼େ, ଇଂରାଜୀ ହେଉ ବା ଓଡ଼ିଆ ହେଉ ଯେକୌଣସି ଭାଷାଶିକ୍ଷା କରିବା ସମୟସାପେକ୍ଷ ବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମ ଛାତ୍ରକୁ କେବଳ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାସ୍ତରରେ ଇଂରାଜୀଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଗହନଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଆଉ ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟ

ପଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । କିମ୍ବା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ଇଂରାଜୀଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣରେ କୌଣସି ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ରହିବନାହିଁ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଥିବା ୪ ଲକ୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପିଲା ବ□ମାନର ନିଯୁକ୍ତିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିବା ଇଂରାଜୀମାଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ମୁଷ୍ଟିମେୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅତି ସହଜରେ ଅତିକ୍ରମକରି ପରବ□ୀ ପରୀକ୍ଷାମାନଙ୍କରେ ସଫଳତା ହାସଲ କରିପାରିବେ । ଆଧୁନିକ ଭାଷାଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ- 'ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିବାର ଶକ୍ତି'ରେ ଏମାନେ ବଳିୟାନ ହୋଇପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପଦ୍ଧତି ପ୍ରଚଳନ କରିବାକୁ ଆମ ଅଭିଭାବକ, ଶିକ୍ଷିତବର୍ଗ ଏବଂ ରାଜ୍ୟସରକାର ମାନସିକସ୍ତରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ । ତେବେ ଏହି କାରଣଦ୍ୱାରା ଆଜିର ତଥାକଥିତ ପିତାମାତା ଓ ଜାତିର ପିତାମାତା ଭାବେ ପରିଚିତ ରାଜନୈତିକ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଓଡ଼ିଆମାଟିରେ ପରୋକ୍ଷରେ ଦୁର୍ବଳ କରିଦେଉଛନ୍ତି ଓ ମୈଥିଳୀ ଭଳି ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରୁ ଆଉ ଏକ ବଳିଷ୍ଠଭାଷାକୁ ମୃତ୍ୟୁର ଗହ୍ୱର ଭିତରକୁ ପରୋକ୍ଷରେ ଠେଲି ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିପାରୁନାହାନ୍ତି ।

୭. ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଅନାଦର : ଏବେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ, ବିବାହବ୍ରତାଦି ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଏବଂ ମନୋରଞ୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଇଂରାଜୀରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣପତ୍ର, ତୋରଣ, ଏପରିକି ଭୋଜିଭାତରେ ସୂଚନା ଦେବାପାଇଁ ଭେଜ୍, ନନ୍‌ଭେଜ, ୱାଟର, ସ୍ୱିଇଟସ୍ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ବ୍ୟାପକକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଣଓଡ଼ିଆ ପରମ୍ପରା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଚଳନ ଆମକୁ ଇଂରାଜୀର କ୍ରୀତଦାସ କରିଦେଲାଣି । ଆଉଏକ ଭୟଙ୍କର ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବକ୍ଷୟ ହୋଇଛି ହିନ୍ଦୀର ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁଁ । ଘରେଘରେ ହିନ୍ଦୀରେ ହନୁମାନ ଚାଳିଶା । ସହରରେ ଏପରିକି ଗାଁଗାଁରେ 'ରାମଚରିତ ମାନସ' ପ୍ରବଚନ ବା ପାରାୟଣ ହେଉଛି । ଲୋପ ପାଇଯାଉଛି ଆମ ଅତୀତର ଗୌରବ ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗି, ଭାଗବତ ପାଠ, ହରିବଂଶ, ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ପାଠ, ହରିହାଟ ?

ବ୍ୟବସାୟସୂତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଥିବା କିଛିବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟବସାୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରାମଚରିତ ମାନସ ପାରାୟଣ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଉଭୟରେ ସଫଳହେଲେ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆଏ ବିଗଳିତ ଭକ୍ତିସ୍ରୋତରେ ଭାସି ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ବ□ମାନ ଏହାର ବିକଳ୍ପରେ ଭାଗବତ ପାରାୟଣକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିବା ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ । ଓଡ଼ିଆଏ ମନେରଖିବା ଉଚିତ, ତୁଳସୀ ରାମାୟଣଠାରୁ ବହୁଗୁଣରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଲଳିତ ରୂପରେ ଭାଗବତ ପାଠ ହୋଇପାରିବ । ଯାହା ଅତୀତରେ ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ହେଉଥିଲା ଓ ବ□ମାନ ଆସାମମାଟିରେ ହେଉଛି, ତାହା ପୁଣି ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ କରିବାଦ୍ୱାରା ଗାଁଗହଳରେ ଧାର୍ମିକ ବାତାବରଣ ଜୀବିତ ହୋଇଉଠିବ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ସହଯୋଗ, ସଦ୍‌ଭାବନା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ।

୮. ଗଣମାଧ୍ୟମ, ଗଣଭାଷାହତ୍ୟାର ଶ୍ରେଷ୍ଠମାଧ୍ୟମ : ଗଣମାଧ୍ୟମରେ

(ଖବରକାଗଜ, ବେତାର ଓ ଦୂରଦର୍ଶନ) ସମ୍ବାଦ, ମନୋରଞ୍ଜନ, ଆଲୋଚନାଦି ପ୍ରସାରଣବେଳେ ଅବୁଝା ହିନ୍ଦୀ ବା ଇଂରାଜୀର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆଭାଷା ହତ୍ୟାର ଏକ ମାଧ୍ୟମ ପାଲଟିଯାଇଛି । ଗଣମାଧ୍ୟମରୁ ଲୋକେ ବହୁକଥା ଶିଖନ୍ତି, ସିଧାସଳଖ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆମ ଗଣମାଧ୍ୟମଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ମାଧ୍ୟମ । ଯେଉଁ ଯୁବକଯୁବତୀ ଅନର୍ଗଳ ହିନ୍ଦୀ ବା ଇଂରାଜୀ କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନର୍ଗଳ ଓଡ଼ିଆ କହିବାକୁ କ'ଣ ଅସମର୍ଥ ? ଏମିତି ନୁହେଁ ଯେ ସେମାନେ କହୁଥିବା ଇଂରାଜୀ/ହିନ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଅଥଚ ଏମାନେ ଏହିଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତିନାହିଁ, ବରଂ ସୁନ୍ଦର ଓଡିଆଶବ୍ଦର ବିକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜିତ ମନେକରନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା କେହି ଏହାର ବିରୋଧ କରନ୍ତିନାହିଁ ।

ଏବେ ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ଗଣମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଅଭିଯୋଗ କଲେ ଉ□ର ମିଳେ- ଲୋକ ଯାହା ବୁଝିପାରିବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଛୁ । ଭାଷାର ସୁରକ୍ଷା ଓ ମୌଳିକତା ଗଣମାଧ୍ୟମର ପ୍ରଥମ ଦାୟିତ୍ୱ ବା କ□ବ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ଏମାନେ ଯୁକ୍ତି କଲାବେଳେ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି ଯେ ଭାଷାକୁ କଦର୍ଥ କରିବାର ଅଧିକାର ଗଣମାଧ୍ୟମର ନାହିଁ । ଆମଭାଷାରେ ଅନେକ ସୁନ୍ଦର ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ବଦଳରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ ଭାବେ ହିନ୍ଦୀ ଓ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଅଣଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି ତାହାର ଓଡ଼ିଆ ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଓ ଅବୋଧ୍ୟ ହେଉଛି । ଆମର ଗୋଟିଏଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅନେକ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ରହିଛି, ତାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉନାହିଁ । ପୁଣି ବେଳେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ହିନ୍ଦୀ ମିଶା ଅଭୁତଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି, ଯାହା ବୁଝିବା କଷ୍ଟ । ତଥାପି ବ□ମାନର ପିଢ଼ୀ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରତି ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏମାନେ ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ଗଢ଼ିବାର ବିପରୀତ ଶବ୍ଦ 'ତୋଡ଼ିବା'ନୁହେଁ । 'ଭାବୁଛି' ଶବ୍ଦକୁ 'ଶୋଚୁଛି' କହିବାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ?

ଏବେ ମନୋନୟନ ବା ବାଛିବା ଶବ୍ଦ ପରିବ□ ପ୍ରାୟତଃ 'ଚୟନ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ମନୋନୟନ ବଦଳରେ ଆଉ ଏକ ବିକୃତ ଶବ୍ଦ 'ପ୍ରବରଣ' ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ଯେପରି 'ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟାଫ୍ ସିଲେକ୍ସନ କମିଶନ୍'ର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ 'ଓଡ଼ିଶା କର୍ମଚାରୀ ପ୍ରବରଣ ଆୟୋଗ' ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ 'ଚୟନ'ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ 'ସଂଗ୍ରହ', 'ମନୋନୟନ'ନୁହେଁ । ସେହିଭଳି 'ଲଗାତର' ବା 'ଲଗାଦାର' ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆର 'କ୍ରମାଗତ' ଶବ୍ଦଟିକୁ ଲୋପ କରିସାରିଲାଣି । ସମ୍ମତି, ମତୈକ ସ୍ଥାନରେ ସହମତି ବା ସହମତ ଶବ୍ଦ, ଭରପୂର ସ୍ଥାନରେ ଖଚାଖଚ, ଅମୀମାଂସିତ ସ୍ଥାନରେ ବରାବର, ଲଗାଣ ସ୍ଥାନରେ ଲଗାତାର, ଭଲରେ ସ୍ଥାନରେ ଭଲ୍‌ସେ, ଏମିତି ଅନେକ ହିନ୍ଦୀ ଓ ବିକୃତ ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦ ଆମ ଭାଷାଭଣ୍ଡାରକୁ ପ୍ରଦୂଷିତ କରୁଛି । ସହମତ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ନାହିଁ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ଏକମତ । ଦାଦନ ଓ ହଡ଼ପ ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆ ଅର୍ଥ ଅଗ୍ରୀମ ବା ବହିନା ବା ବଟୁଆ । ଏହାର ବ୍ୟବହାର ସମୟରେ ଗଣମାଧ୍ୟମଗୁଡ଼ିକ ସାମାନ୍ୟ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ ନ କରିବାରୁ ଅର୍ଥ ବଦଳି ଯାଉଛି । ଅଗ୍ରୀମ ନେଇ କାମ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ

ଦାଦନଶ୍ରମିକ କୁହାଯାଏ । 'ଦାଦନ ଶ୍ରମିକ ନିଖୋଜ' ବଦଳରେ 'ଦାଦନ ନିଖୋଜ' ଲେଖାଗଲେ ଏହା ଭିନ୍ନଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଉଛି । ସେହିପରି ଟଙ୍କା ହଡ଼ପ, ଜମି ହଡ଼ପ ଲେଖି ହିନ୍ଦୀର ହଡ଼ପ ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଜରିଆରେ ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ 'ଆତ୍ମସାତ' ଶବ୍ଦକୁ ଲୋପ କରି ସାରିଲେଣି । ଓଡ଼ିଆ ଗଣମାଧ୍ୟମରେ ବହୁଳ ବ୍ୟବହୃତ 'ମରଣାନ୍ତକ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଲା – ଯାହାର ଅନ୍ତ ବା ଶେଷ ପରିଣତି ହେଉଛି ମରଣ । ଅଥଚ ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ଏମାନେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ଜଘନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ଯଥା– 'ମରଣାନ୍ତକ ଆକ୍ରମଣରେ ଯୁବକ ଗୁରୁତର' । ଏବେ ଓଡ଼ିଆ ଗଣମାଧ୍ୟମ ଠପ୍, ହମଲା, ଲାପ□ା, ସନ୍ତୁଳନ, ପାରିତ୍ ଏପରି ଅନେକ ହିନ୍ଦୀଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ସନ୍ତୁଳନର ଓଡ଼ିଆ ଅର୍ଥ 'ସନ୍ତୁଳି ହେବା'; କିନ୍ତୁ ଆମ ଗଣମାଧ୍ୟମ ତାହାକୁ ସମତା ଓ ଭାରସାମ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ଦିନଥିଲା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ ସଂପର୍କରେ ଖବରକାଗଜକୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ଗଣମାଧ୍ୟମ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ରାଦୋଷକୁ କିଛି ସହି ଯେଉଁଠି ଶବ୍ଦ ମିଳୁ ନ ଥିଲା ସେଠାରେ ଇଂରାଜୀ ବା ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଏବେ ବାଛବିଚାର ନାହିଁ । ନିଜ ଅଜ୍ଞତାକୁ ଘୋଡ଼େଇ ଏମାନେ ଯୁକ୍ତି କରୁଛନ୍ତି ଯେ ନୂତନଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରକୁ ରୁଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିବ । ନୂଆଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ନ କଲେ ଭାଷା ବଢ଼ିବ ନାହିଁ, ବରଂ ସଂକୁଚିତ ହେବ । ଏହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲକଥା । ଯେଉଁଠି ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ନାହିଁ ସେଠି ନୂଆଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ହେଉ, କାହାରି ଆପ□ିନାହିଁ । ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ଅଛି ସେଠି ଅନ୍ୟଭାଷାର ଶବ୍ଦକୁ ଜବରଦସ୍ତ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଆମଭାଷା ବଢ଼ିବ ନାହିଁ, ବରଂ ବୁଡ଼ିବ ।

୯. ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଜୀବିକାର୍ଜନ ଶକ୍ତିର ଅଭାବ : ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିଲେ ଚାକିରି ନାହିଁ– ଏଭଳି ଧାରଣା ବ□ିମାନ ଆମ ଶିକ୍ଷିତ ସଂପ୍ରଦାୟଙ୍କ ମଗଜରେ ବଳବ□ର ହୋଇରହିଛି । ଏହିଧାରଣା ଧୀରେଧୀରେ ସ୍ୱଳ୍ପଶିକ୍ଷିତ କିମ୍ବା ଅଶିକ୍ଷିତ, ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଓଡ଼ିଆ ପରିବାରର ମାନସିକତାକୁ ଆବୋରି ସାରିଲାଣି । ଅଥଚ ବ□ିମାନର ବିଜ୍ଞାନଯୁଗରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କିପରି ଜୀବିକାର୍ଜନର ମାଧ୍ୟମ ପାଲଟିବ, ସେ କଥା କେହି ବିଚାର କରୁନାହାନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନ, କାରିଗରୀ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ଇ□ରନେଟ୍ ଆଦିରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବ୍ୟବହାର ହେଲେ ଓଡ଼ିଆପଢ଼ି ତା'ର ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇପାରନ୍ତା । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ହୁଅନ୍ତା ଉପାର୍ଜନକ୍ଷମ । ମାତ୍ର ତାହା ବି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ହେଲାନାହିଁ । ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଥମରୁ ସ୍ନାତକ ଶ୍ରେଣୀଯାଏ ଇଂରାଜୀ ହୋଇଯାଇଛି ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ । କଲେଜସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିପ୍ରତି ଆଦରନାହିଁ । କାରଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚାକିରିପାଇଁ ସରକାରୀସ୍ତରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଏକ ମାଧ୍ୟମ ଭାବେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୃହୀତ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଇଂରାଜୀ ସବୁଠି ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ । ଏବେ +୨ ସ୍ତରରେ ବ□ିମାନ ଅପ୍ରଚଳିତ ସଂସ୍କୃତକୁ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆର ବିକଳ୍ପରେ ପଢ଼ାଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲାଣି । ଏହାର ଅର୍ଥ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ତା'ର ପାଣିପବନରେ ବଢ଼ି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ବାହାରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣି ନ ଥିବ । ଏହାଠାରୁ ଲଜ୍ଜାର କଥା ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ?

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସଂକୁଚିତ ହେବାର ଅନ୍ୟକାରଣ ହେଉଛି- ଶିକ୍ଷା, ଶାସନ, ବାଣିଜ୍ୟବ୍ୟବସାୟ, ନ୍ୟାୟାଳୟ ପ୍ରଭୃତି ସାଧାରଣଙ୍କପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଲେହେଁ, ଏଥିରେ ସେହିମାନଙ୍କ ବୁଝିବା ଓ କହିବା ଭଳି ଭାଷା- ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରଚଳନନାହିଁ। ଏହାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବ୍ୟବହାରିକ ଓ ବ୍ୟବସାୟିକ ମୂଲ୍ୟ ହ୍ରାସ ପାଉଛି। ବାଣିଜ୍ୟ, ଆଇନ, ପ୍ରଶାସନିକ ଜଗତପାଇଁ ଭାଷାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧିରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି। ଓଡ଼ିଆମାନେ ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ, ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କ୍ଷେତ୍ର ବିସ୍ତୃତ ହେଲେ ଭାଷାର ଭାବ ପ୍ରକାଶକାରୀ ଶକ୍ତି ବଢ଼ିଥାଏ। ବ୍ୟବହାରକ୍ଷେତ୍ର ସଂକୁଚିତ ହେଲେ ଭାଷା କ୍ରମଶଃ ଆଧୁନିକ ଉପଯୋଗିତା ହରାଇ ବସେ।

ଗରୀବ ସାଧାରଣ ଲୋକଟିଏ ତାର ରୋଗ ଓ ଔଷଧ ବିଷୟରେ ନିଜ ଭାଷାରେ ଜାଣିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ। ଏପରିକି ଓଡିଶା ସରକାରଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ବହୁ ଡାକ୍ତର ରୁଷ୍, ଚୀନ, ଜାପାନ ଭାଷାରେ ଡାକ୍ତରୀ ପାଠପଢ଼ି ଆମକୁ ଚିକିତ୍ସା କରୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ୍ତରୀପାଠ ପଢ଼ାଯାଇ ପାରିଲାନାହିଁ, ବରଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ଡାକ୍ତରୀ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ହେଉଥିବା ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ନାମ ପଂଜିକରଣପାଇଁ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଥିବା ନିୟମକୁ ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା, ଯାହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଆମ ସୀମିତ ସଂଖ୍ୟକ ଡାକ୍ତରୀ ଶିକ୍ଷାସ୍ଥାନ କବଳିତ କରିନେଉଛନ୍ତି। କଚେରୀରେ ହାକିମ ତା'ଭାଷାରେ ନ୍ୟାୟ ଲେଖିବନାହିଁ। ଗରୀବ ଓଡ଼ିଆର ଭାଷା ବୋଲି କିଛିନାହିଁ; ସେ ଇଂରାଜୀ ଜାଣିବାକୁ ବାଧ୍ୟ। ଭାଷାକୁ ଧରି କ୍ରୀତଦାସତ୍ୱ ଆଉ କେତେଦିନ ?

✵✵✵

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ହେବ କିପରି

ଓଡ଼ିଶାର ଆର୍ଥିକମେରୁଦଣ୍ଡ ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ସ୍ୱାଧୀନତାର ୬୩ବର୍ଷପରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ଗରିବରାଜ୍ୟ । ଏହିଅବସ୍ଥା ସୁଧାରିବାପାଇଁ ରାଜନୀତି ଓ ପ୍ରଶାସନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମର୍ଥ ହୋଇନାହିଁ । ଯଦିଓ ସରକାର କୁହନ୍ତି ଓଡ଼ିଶାର ୬୩ଭାଗଲୋକ ଶିକ୍ଷିତ ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ୯୦ଭାଗ ଜନସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୮୨ଭାଗ କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀର । ଏମାନଙ୍କପାଇଁ ଶାସନ,ନ୍ୟାୟ,ଶିକ୍ଷା,ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲେ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ । ଲୋକେ ନିଜଭାଷାରେ କହିବାର,ଲେଖିବାର ଅଧିକାର ହରାଇବସିବା ଫଳରେ ତୃତୀୟପକ୍ଷର ସାହାଯ୍ୟନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ଏହି ତୃତୀୟପକ୍ଷ ଇଂରାଜୀ-ଶିକ୍ଷିତ ଏବଂ ବୃ□ଗତ କାରଣରୁ ସଭ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଉଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅର୍ଥନୀତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଶୋଷଣର ଜାଲ ବିସ୍ତାର କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଜାଲରେ ରାଜନୀତିକ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଛନ୍ଦା । ଫଳରେ ପ୍ରଗତି ଓ ଜନକଲ୍ୟାଣ ନାମରେ ଶସ୍ତାରେ ଚାଉଳ,ତେଲ-ଲୁଣ,ଡାଲି ଯୋଗାଇଦେବାର ପ୍ରଲୋଭନଭି□କ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହାତକୁ ନିଆଯାଉଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ଶସ୍ତାରେ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଣ ଆଳରେ ତଳିଆ କର୍ମଚାରୀ, ରାଜନୀତିଆ ଓ ଟାଉଟରଶ୍ରେଣୀ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ପୂରଣରେ ଲାଗିପଡିଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ୩କୋଟି ଅସହାୟ ସାଧାରଣବର୍ଗର ଲୋକଙ୍କୁ ଛଳନାରୁ ମୁକ୍ତକରି ଏକ ସ୍ୱାଭିମାନ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗଦେବା ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ହେଉଛି ପ୍ରଥମ କାମ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଶାସନ ଓ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ସୂଚନା ଅଧିକାର ଲାଗୁ ହେବାପରେ ପ୍ରଶାସନର ଅନ୍ଧାରିଘରକୁ ପ୍ରବେଶ ଅଧିକାର ମିଳିଛି, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣଲୋକେ ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ସେ ଘରର ଗୁମର ଜାଣିବାର ଅଧିକାରନାହିଁ । ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ନ ଆସିବାଯାଏ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଯୋଜନା ଫଳପ୍ରଦ ହେବନାହିଁ, ଏକଥା କେହି ବୁଝିବାକୁ ଚାହୁଁନାହାଁନ୍ତି ।

ଏହି ସବୁ ସ୍ଥିତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଆମ ମାତୃଭାଷାକୁ କିପରି ସମୃଦ୍ଧ କରିବା, ସେ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଏବେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।

(୧) ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ରୋଜଗାରର ମାଧ୍ୟମ କରାଇବା : ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ

ରୋଜଗାରିଆ ଭାଷା ବା ଗରଜ-ଗୁଜୁରାଣର ଭାଷା ଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧହେବ । ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଲଦି ଦିଆଯାଇଥିବା ବିଦେଶୀଭାଷା 'ଇଂରାଜୀ'ର ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା ହିଁ ଅସଂଖ୍ୟ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ଜ୍ଞାନକୁ ଠିକ୍ ବିନିଯୋଗ କରାଇପାରୁନାହିଁ । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆଜାତି ଆଜି ବହୁପଛରେ ପଡିଛି । ଭାରତର ସମସ୍ତରାଜ୍ୟ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା, ପ୍ରଶାସନ, ନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କରିବାସହ ନିଜମାତୃଭାଷାକୁ ବିଭିନ୍ନ ନିଯୁକ୍ତିର ମାଧ୍ୟମଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ସେହିସବୁ ରାଜ୍ୟର ସାଧାରଣଛାତ୍ର ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜର ପ୍ରତିଭା ବିନିଯୋଗ କରିପାରୁଛି । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଏ ସବୁଥିରୁ ବହୁଦୂରରେ । ଅବସ୍ଥା ଏପରି ହୋଇଛି ଯେ, ଏହି କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉପହସିତ ହେଉଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ପ୍ରଶାସନ, ନ୍ୟାୟ ଓ ନିଯୁକ୍ତିର ମାଧ୍ୟମ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଦରକାର ।

ଇଂରେଜୀଭାଷା ଶିଖି ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ କିଛି ଅର୍ଥରୋଜଗାର କରିବାର ନିଶା ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱଚ୍ଛଳବର୍ଗ ଏବଂ ପରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ ନାମରେ ହନୁକରଣ କରୁଥିବା କିଛି ସାଧାରଣବର୍ଗ ଓ ତାଙ୍କ ସନ୍ତାନଙ୍କଠାରେ ଦେଖାଦେଲା । ଏବେ ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବିଭାବକଙ୍କର ଏକ ସୌଖିନ ଖିଆଲରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ରୋଜଗାର ସମର୍ଥ ହେବନାହିଁ- ଏପରି ଧାରଣା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ମନରେ ବସାବାନ୍ଧି ଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଯେ ରୋଜଗାରର ଭାଷା ଓ ଏହିଭାଷା ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଇପାରିବ, ଏହି ଧାରଣା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିଭାବକ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କଠାରେ ଓ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କଠାରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ଓଡିଶାର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କ ଅତି ବିଜ୍ଞତା ବା ଅଜ୍ଞତା ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଆଇ.ଆଇ.ଟି. ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେବା ସୁଯୋଗ ହାତଛଡ଼ା କରିବସିଲେ । ନଚେତ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଏହି ବିଭାଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଫଳତା ପାଇପାରିଥାନ୍ତେ । ବ□ମାନ ମଧ୍ୟ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍ ପରୀକ୍ଷା, କେନ୍ଦ୍ରିୟ କର୍ମଚାରୀ ନିଯୁକ୍ତି ଆୟୋଗଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ସମସ୍ତ ପରୀକ୍ଷା ଓ ସାକ୍ଷାତକାର ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଦେଇପାରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଇଂରାଜୀରେ ଦୁର୍ବଳଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଏହାର ସୁଯୋଗ ନେବାଭଳି ମାନସିକତା ସୃଷ୍ଟିକରିବାକୁ ପଡିବ ।

ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାଭଳି ଅନଗ୍ରସର ରାଜ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ନିଯୁକ୍ତିପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇନାହିଁ । ଅଥଚ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଯୁବକଯୁବତୀ ନିଜନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଏହି ସୁବିଧା ପାଇପାରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ହେଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଯୁକ୍ତିଭି□କ ପରୀକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଚାପସୃଷ୍ଟି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଏଥିପାଇଁ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ମନଭିତରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରତି ଏକ ଆବେଗ ସୃଷ୍ଟିକରିବା ସହ ଏହି ଭାଷାର ବିଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ବ□ମାନସ୍ଥିତି, ତଥା ଏହା ମଧ୍ୟ ଚାକିରି ଯୋଗାଇ ଦେବାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ସରଳ ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟିକରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିରେ

ସଫଳହେଲେ ହିଁ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଦାବି ଓ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନିକଟରେ ସରକାର ମଥା ନୁଆଁଇବାକୁ ବାଧହେବେ । ରୁଷ, ଚୀନ, ଜାପାନ, ମାଳୟ ଭାଷାରେ ଡାକ୍ତରୀ ପାଠପଢ଼ି ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଓଡ଼ିଶାର ଡାକ୍ତର ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇପାରୁ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଡାକ୍ତରୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଉ । ଏଥିପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରର ନୀତିନିୟମ ବାଧକ ହେବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଡାକ୍ତର ସଂଖ୍ୟା ଯଥେଷ୍ଟ ବୃଦ୍ଧିପାଇବ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଡାକ୍ତରୀଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ସୃଷ୍ଟିହେବାଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସାର ମାନବୃଦ୍ଧି ଘଟିବ ।

(୨) ପ୍ରଶାସନ ଓ ଆଇନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବ୍ୟବହାର : ରାଜ୍ୟସରକାର ଶାସନ, ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ନ୍ୟାୟାଳୟ, ଗମନାଗମନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡିଆଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଓ ବିନିଯୋଗ କରାଇପାରିଲେ ସାଧାରଣ ତଥା ଶିକ୍ଷିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ମହଲରେ ଭାଷାପ୍ରତି ଆଦର, ଆନ୍ତରିକତା ବଢ଼ିବ । ଚିକିତ୍ସା କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସମସ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ ହେବା ସହ ଚିକିତ୍ସାବେଳେ ରୋଗୀର ରୋଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ ବିବରଣୀ, ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର ବିଧି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଲେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକ ରହିଛି । ଏପରିକି ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଔଷଧର ନାମ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବା ଉଚିତ । ଭାଷାକେବଳ ସାଧାରଣ ନିତିଦିନିଆ ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତା ବାହକ ନୁହେଁ, ବଡ଼ବଡ଼ ଚିନ୍ତା, ଦର୍ଶନ ଓ ତ□୍ୱ ପ୍ରକାଶର ମାଧ୍ୟମ । ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନତମ ଭାଷା । ଏହାର ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ବହୁସମୃଦ୍ଧ । ଯଦି ବଙ୍ଗଳା, ଗୁଜରାଟୀ, ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ, ନ୍ୟାୟାଳୟ କାମ ଚାଲିପାରୁଛି, ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ତାହା କାହିଁକି ନ ହେବ ?

ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ । ଅର୍ଥାତ୍ କିରାଣୀଠାରୁ ସଚିବଙ୍କର କ୍ଷମତା ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ଅପେକ୍ଷା ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଯାହା ଗଣତନ୍ତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରର ବିପରୀତାଭିମୁଖୀ । ଏହି କିରାଣୀ-ସଚିବଗଣଙ୍କୁ ସୁହାଇବା ଭଳି ଇଂରାଜୀଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଆସୁଛି । ଏହାର ଦୁଇଟି କାରଣ ରହିଛି-(୧) ଲୋକ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ଅଜ୍ଞତାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଦୁର୍ନୀତିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା, (୨) ସାଧାରଣ ଲୋକ ବୁଝି ନ ପାରିବାର ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗରେ ନିଜ ଭୁଲ୍ ତ୍ରୁଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଉଚ୍ଚାସନର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇବା । ଏହି ଦୁଇ ମାନସିକତା ହିଁ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ବଳ ଓ ସୁଦକ୍ଷ ମାନବ ସମ୍ବଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଇ ଦେଶର ସବୁଠୁ ଗରିବ ରାଜ୍ୟଭାବେ ଓଡ଼ିଶା ପରିଚିତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶପାଇଁ ପ୍ରଶାସନ ଓ ଆଇନ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଇଂରାଜୀଭାଷା ବ୍ୟବହାରକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଉ । ଏଥିପାଇଁ ସରକାରୀ ଘୋଷଣାନାମା ଯେତେ ଜରୁରୀ ନୁହେଁ, ସେତେ ଅଧିକ ଜରୁରୀ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ମନୋଭାବ । କାରଣ ଜନତା ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ଏହି ହାତଗଣତି କିରାଣୀଗଣ ନିଜ ମାନସିକତାରେ ପରିବ□ନ ଆଣିବାକୁ ବାଧହେବେ ।

(୩) ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟ ବଦଳରେ ଇଂରାଜୀଭାଷା ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ : ଶିକ୍ଷାର ମୂଳଆଧାର ପ୍ରାଥମିକଠାରୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟପାଠ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଜନ କରାଯାଉ । କାରଣ ଇଂରାଜୀ ଆମ ସମ୍ବିଧାନର ଅଷ୍ଟମ ସୂଚୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ମୌଳିକ ଭାଷା ନୁହେଁ । ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର ଆଧାର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏହା କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ଭାଷା ଭାବେ ସୀମିତ ସମୟପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଛି । ତେଣୁ ପାରମ୍ପରିକ ୧୩ ବର୍ଷର ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ା ପଦ୍ଧତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରାଯାଇ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଉତ୍କୃଷ୍ଟମାନର ଇଂରାଜୀଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉ । ଯଦ୍ୱାରା ଚାକିରି ବୃ□ିରେ ଓଡ଼ିଆପିଲା ଅଧିକ ଦକ୍ଷ ହୋଇପାରିବେ ।

(୪) ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତି : ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ନିର୍ଭୁଲ ପ୍ରୟୋଗପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକସ୍ତରରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକଶ୍ରେଣୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ତାଲିମ ପ୍ରଦାନ କରାଇବାକୁ ହେବ । ବିଶେଷକରି ଶିକ୍ଷାର ମୂଳଦୁଆ ଭାବେ ପ୍ରଥମରୁ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶିକ୍ଷାଭାର ବ□ମାନ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଅନଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବାରୁ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ମୂଳରୁ ହିଁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ଆଗ୍ରହ କମିଯାଉଛି । ଗତ ୫ ଡିସେମ୍ବର ୨୦୦୯ ରିଖ ପତ୍ରସଂଖ୍ୟା ୪୬୪୫୪/୧୧-୧୧-୦୯ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ୩୨୧୦ଟି ଠିକାଶିକ୍ଷକ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ନିଯୁକ୍ତ ଦେବାକୁ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟର ୧୯ଟି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ୪୦୮ + ୪୮୮ଟି ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷକ, ୬୨୮ଟି ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ନାତକ କଳାଶିକ୍ଷକ, ୨୨୨ଟି ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ଓ ୪୦୦ଟି ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ମେଟ୍ରିକ, ୨୬୬ଟି ଖେଳଶିକ୍ଷକ, ୬ଜଣ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଶିକ୍ଷକ, ୫୦୪ ହିନ୍ଦୀ ଶିକ୍ଷକ, ୨୭୩ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷକ ପଦବୀ ଠିକା ମାଧ୍ୟମରେ ପୂରଣ କରାଯିବ ବୋଲି ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଗଣଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ନିଷ୍ପ□ ନେଇଛି । ମାତ୍ର ଦୁଃଖର କଥା ଗଣଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ତାଲିକାରେ ସବୁଭାଷାର ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅଭାବ ଦର୍ଶାଇଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷକ ଅଭାବକୁ ଦେଖାଇନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପଢ଼ାଇବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଶିକ୍ଷକର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ବୋଲି ପରୋକ୍ଷରେ ସରକାର ସୂଚିତ କରିଛନ୍ତି । ଅଥଚ ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରୁଥିବା ବଂଗାଳୀ, ତେଲୁଗୁ, ଉର୍ଦ୍ଦୁ, ହିନ୍ଦୀ,ସଂସ୍କୃତ ଭାଷୀଙ୍କ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ସରକାର ସେହିଭାଷାର ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସ୍ନାତକରେ ଓଡ଼ିଆ ଉପାଧିପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାଲିମ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟାପକ ନିଯୁକ୍ତି କରିବା ତଥା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମ ସରକାର କରିବାପାଇଁ ଚାପ ସୃଷ୍ଟିକରିବାକୁ ହେବ ।

(୫) ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଶିକ୍ଷାନୀତି ପ୍ରଚଳନ : ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବ ପରେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଭାଷାକୁ ନେଇ ଏକ ଅ□ଳ ଗଠିତ ହେବାରେ ଓଡ଼ିଶା ହେଉଛି ପ୍ରଥମ । ୭୫ବର୍ଷ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶାରାଜ୍ୟ ଗଠନ ଏବଂ ୬୩ ବର୍ଷ ଧରି ନିଜ ଭାଷା ଓ ଜାତିକୁ

ଉନ୍ନତ କରିବାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆମକୁ ମିଳିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଆମେ କରିପାରିନାହୁଁ । ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ, ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଜି ଓଡ଼ିଆଜାତି ନିକଟରେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି । ଯଦିଓ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆପିଲା ଶିକ୍ଷିତ ହେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଇଂରାଜୀର ଉଷ୍ଣପ୍ରବାହ ଭିତରେ ହଜିଯାଇ ନିଜ ଭାଷା ଓ ଜାତିର ବିକାଶପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରିପାରୁନାହାନ୍ତି । କାରଣ ମାତୃଭାଷାକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଗାନୁଯାୟୀ ପାଠ୍ୟଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇନାହିଁ । ଇଂରାଜୀଭାଷା ପ୍ରତି ଚାକିରିଆଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ଅନ୍ଧ ଆନୁଗତ୍ୟ ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତି ପଥରେ ଦୃଢ଼ ବାଧକ ସାଜିଛି । ତେଣୁ ଏସବୁର ପ୍ରତିହତପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ରହିଛି । ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର ଆମୂଳଚୂଳ ପରିବ□ନକରି ପ୍ରଥମରୁ ସପ୍ତମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପଢ଼ାଯିବ, ଅଷ୍ଟମରୁ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାରୋଟି ଭାଷାପତ୍ର ବଦଳରେ ଦୁଇଟି ଭାଷାପତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଯିବ ଏବଂ ଉଭୟରେ ସାହିତ୍ୟ ବଦଳରେ କେବଳ ଭାଷା ସଂପର୍କୀତ ବିସ୍ତୃତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦିଆଯିବା ସହ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଶବ୍ଦାବଳୀ ସହିତ ପରିଚୟ କରାଯିବ । ଇଂରାଜୀସାହିତ୍ୟକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଜନ କରାଯାଇ ଦଶମ, +୨ ଓ +୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ କିମ୍ବା ସାନ୍ତାଳୀ ତଥା ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଷା ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ / ସଂସ୍କୃତ / ଓଡ଼ିଆ / ହିନ୍ଦୀ / ବଙ୍ଗଳା / ତେଲୁଗୁ / ତାମିଲ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉ । +୨ ସମୟରେ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ କରାଇବା, ଡାକ୍ତରୀ, ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଏବଂ ବ୍ୟବସାୟ ପରିଚାଳନା ଆଦି ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ପରବ□ୀକାଳରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସର୍ବଭାରତୀୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ପରୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆଛାତ୍ର ସଫଳ ହୋଇପାରିବେ । କାରଣ ଏହିସବୁ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆ□ଳିକଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହେଉଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପୁସ୍ତକ ଏବଂ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ନ ପାଇ ଓଡ଼ିଆ ପିଲାଏ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଇଂରାଜୀଭାଷାର ଆଶ୍ରୟ ନେଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ନ ଥିବାରୁ ଏସବୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ବିଫଳ ହେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଆମାଧ୍ୟମରେ ହେବାଦ୍ୱାରା ଆଧୁନିକ ପାଠ୍ୟୋପକରଣ ଅଭାବ ଦୂର ହେବା ସହିତ ଉପଯୁକ୍ତ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶକଙ୍କ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଅନ୍ୟଭାଷା ରଚିତ ବହୁ ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ପୁସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଜ୍ଞାନବିକାଶ କରିପାରିବ ।

(୬) ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରମୁଖ ଭାଷା ସମକକ୍ଷ କରାଇବା : ଜଗତୀକରଣ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ବିଶ୍ୱ ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟଭାଷା ସମକକ୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ନିଜକୁ ବ□ାଇବାର ଏଇଭଳି ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ସଂଘର୍ଷ ଦେଖାଦେଇଛି । ଏହି ସଂଘର୍ଷର ପରିଣାମ ଦୁଇଟି – ଆମଭାଷାକୁ ଉନ୍ନତକରି ଅନ୍ୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ସମକକ୍ଷ କରିବା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଭାଷା ନିକଟରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ଛଅକୋଟି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପରିଚୟ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା

ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ହିନ୍ଦୀ ବା ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ନିକଟରେ ସମର୍ପଣ ନ କରି ଏହାକୁ ତା'ର ସମକକ୍ଷ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଭଳି ସ୍ଥିତିକୁ ଅନୁଭବ କରି ବିଭିନ୍ନ ସଭାସମିତିରେ ଓଡ଼ିଆପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ସେଇମାନେ ହିଁ ନିଜର ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି, ସ୍ୱାଭିମାନ ସୁରକ୍ଷା ବଦଳରେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାପାଇଁ ଇଂରାଜୀ ଓ ହିନ୍ଦୀ ମାଧ୍ୟମ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ପରବ□ୀ କାଳରେ ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କ ଅର୍ଥରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇ ଅର୍ଥଲୋଭରେ ରାଜ୍ୟ ବାହାର କିମ୍ବା ବିଦେଶୀଙ୍କର ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ ହେଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି ସେମାନେ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ପାଇ ଏହାକୁ ଅନ୍ତିମ ଆଶ୍ରୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଜାତିର କୌଣସି ବିକାଶ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ଏଭଳିସ୍ଥିତିରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିକାଶର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ହେଉଛି ତାମିଲଭାଷା ଯେପରି ନିଜକୁ ପୁରାତନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସଂସ୍କୃତ ସହିତ ସମସ୍ତ ସଂପର୍କ ଛିନ୍ନ କରି ନୂଆ ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ି ତୋଳିଛନ୍ତି, ସେହି ପଦ୍ଧତି ଆପଣେଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅନ୍ୟଭାଷା ସମକକ୍ଷ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାହା ନ ହେଲେ ଆମ ପଡ଼ୋଶୀଭାଷାର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଆଷ୍ଟ୍ରୋ ଫିଜିକ୍ସ ପଢୁଥିବାବେଳେ ଆମ ରାଜ୍ୟର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ କେଉଁ ଗ୍ରହପାଇଁ କେଉଁ ରଙ୍ଗର ରତ୍ନ ଧାରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ତାହା ପାଠକରିବେ । ସେମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଜଳ ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥିବାବେଳେ ଆମ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଚନ୍ଦ୍ରପୂଜାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବେ । ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ନାମରେ ବଳଦିଆ ପଣ୍ଡିତେଙ୍କ ଜ୍ଞାନକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଜାତିର ଗତିକୁ ଆହୁରି ନିମ୍ନକୁ ନେଇଯିବେ ।

(୭) ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଭାଷାଶିକ୍ଷା : ଭାଷା ଭି□ିରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଶାରାଜ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଠନ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଆନ୍ଧ୍ର, ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ, ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆଅ□ଳ ରହିଯାଇଛି । ସେହିସବୁ ଅ□ଳର ଓଡ଼ିଆ ପରିବାର ଆଜି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ତେଲୁଗୁ ଶିଖୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ବୃ□ି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆପରିବାର ଦେଶବିଦେଶରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସନ୍ତାନ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷାଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ରହୁଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆଜାତି ପ୍ରତି ଏମାନଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା ଧୀରେଧୀରେ ଲୋପ ପାଇଯାଉଛି । ବ□ମାନକାଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଜାତିର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତ ହେଉଛି ଏହି ପ୍ରବାସୀଗଣ । ଏମାନେ କେବଳ ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣି, କର୍ମଠ ଏବଂ କର୍ମକୁଶଳୀ ନୁହନ୍ତି, ବରଂ ସ୍ୱକୀୟ ପ୍ରତିଭାବଳରେ ଦେଶବିଦେଶରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଅଛନ୍ତି । ଘିଅ ଭଳି ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଏହି ସର୍ବକୃଷ୍ଟ ପ୍ରତିଭା ଯେତେବେଳେ ଜାତି ସହିତ ସଂପର୍କ କାଟିଦିଏ ସେତେବେଳେ ଜାତିର ଜଡ଼ତା ଆସିଯାଏ । ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନର ବିକାଶ ନ ଘଟିବାରୁ ଏହି ଜାତି ପକ୍ଷାଘାତ ରୋଗୀପରି କେବଳ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିରହେ । ଯେପରି ବ□ମାନର ମୈଥିଳୀଭାଷା ନିଜ ସନ୍ତାନଗଣଙ୍କ ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ନ ହୋଇ ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଆଜି ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଯଦି ନିଜର ଏହି ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆଗଣଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ

ନ କରିପାରିବ ଏହା ମଧ୍ୟ ମୈଥିଳୀ ପରି ଧୀରେଧୀରେ ଲୋପପାଇଯିବ । ତେଣୁ ଏହି ଉନ୍ନତ ମସ୍ତିଷ୍କଧାରୀ ଓଡ଼ିଆସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଜାତୀୟତାର ମହାସ୍ରୋତରେ ସାମିଲ କରିବାପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ମାଧ୍ୟମ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇବା । ଯେହେତୁ ଉକ୍ତ ପିଲାମାନେ କେବଳ ପାରିବାରିକ ଚଳଣିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଶିଖିବେ, ତେଣୁ ଏହି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ସମୟ ଏକ କିମ୍ବା ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ହେବା ଅନୁଚିତ । ଏହିସମୟ ଭିତରେ ପିଲାଟି ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିବା, ଲେଖିବା ଏବଂ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବେ କହିଶିଖିବା ସହ ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସର ସମସ୍ତ ବିବରଣୀ ଜାଣିବା ଜରୁରୀ । ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପାଠ୍ୟସାମଗ୍ରୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ସମୟ ଏବେ ଉପସ୍ଥିତ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ଆମେ ମନେରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଏଠିକାର ପିଲା ଏବଂ ପରିବାର ଇଂରାଜୀଭାଷା ସଂପର୍କରେ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନ ଥାଇ ଇଂରାଜୀ ଲେଖି, ପଢ଼ି, ବୁଝିପାରୁଥିବା ବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ପରିବାରର ଏହି ପ୍ରବାସୀ ପିଲାଟି ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିଖିପାରିବନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏଣୁ ପ୍ରବାସୀଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆଜାତି ସହ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏହା କିପରି ସ୍ୱଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇପାରିବ ସେହି ଧରଣର ପୁସ୍ତିକା ଏବଂ ପଦ୍ଧତି ସରକାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

(୮) ବୃହତ ଅଭିଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତି : ଆମ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ଅଭିଯୋଗ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା ବହୁତ କମ୍ । ଯାହା ଆଜିର ଯୁଗରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଟିଏ ମିଳୁନାହିଁ । ଏହି ଅଭିଯୋଗ ସତ୍ୟ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ? ଯଦି ଆମ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରକୁ ଆସୁଥିବା ନୂଆନୂଆ ଶବ୍ଦକୁ ଅଭିଧାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଧରିରଖିଥାନ୍ତେ, ଆଜି ଆମକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ପଡୁ ନ ଥାନ୍ତା । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ଯାନ୍ତ୍ରିକବିଦ୍ୟାକୁ ନିଆଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଆଜାତି ଯନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାରେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ପାରଙ୍ଗମ । ଉ□ାଳ ସାଗର ବକ୍ଷରେ ବିଶାଳ ବୋଇତ ମେଲାଇବାପାଇଁ ଯେଉଁ କାରିଗରୀ କୌଶଳ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା କେଉଁଠୁ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇ ଆସି ନ ଥିଲା । ଏହା ଥିଲା ଓଡ଼ିଆପୁଅର ନିଜସ୍ୱବୃ□ । କାଠ କଟାଠାରୁ ଅଝାଳ ଟଙ୍ଗାହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ଓ ଏହାର ମାପ ଆଦିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାମ ଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଜଗନ୍ନାଥ, ଲିଙ୍ଗରାଜ, କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କେବଳ ଲୁହା ପଥରରେ ହୋଇ ନ ଥିଲା; ବରଂ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ଭାଷାରେ । ସାଧବ ପୁଅର ବିଶାଳ ବୋଇତ ହେଉ ବା କଳିଙ୍ଗତନ୍ତୀର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲୁଗାବୁଣା ହେଉ କିମ୍ବା କୋଣାର୍କ, ବାରବାଟୀ ଭଳି ଶିଳ୍ପୀକୁଳର ସ୍ଥାପତ୍ୟ ହେଉ – ଏସବୁ ପ୍ରଥମେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ମୁଣ୍ଡରେ । ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଥିବା ଭାଷା ହିଁ ଏହାକୁ ରୂପ ଦେଇଥିଲା । ଏ ଭାଷା ପୁଣି ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଦୁଇଟି ନୁହେଁ, ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ୍ଧତିପାଇଁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ନାମ । କୁଆଡ଼େଗଲା ଅତୀତର ସେହି ଅସଂଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ । ଆଜି ଇଟାର ଛୋଟିଆ ଘରଟିଏ ତୋଳିବାକୁ

ଗଲେ ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ ବଦଳରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଇଂରାଜୀଶବ୍ଦ ଆମ ଯନ୍ତ୍ରୀଗଣଙ୍କ ଓଠକୁ ଚାଲିଆସୁଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ଜବ, ଗିରା, ଅଙ୍ଗୁଳ, ଚଉଠ, ପାଆ, ଚାଖଣ୍ଡ, ମୁଠୁରୀ, ହସ୍ତ, କାଠି ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଅବୁଝା, ଅଜଣା ଲାଗିପାରେ । ମାତ୍ର ରଥ ତିଆରି କରୁଥିବା ପୁରୀର ସେହି ପାରମ୍ପରିକ ମହାରଣାଏ ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି କାଠର ବିଶାଳ ରଥ ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି, ଯାହାକୁ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଅତି ଖୁସି ମନରେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଚଳାଉଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ଏହି ମାପ ନିର୍ଭୁଲତାକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଗଢ଼ିଥିଲା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟମୟ ମନ୍ଦିରମାଳ, ଅଥଚ ସେହି ମାପ ପଦ୍ଧତି ସହିତ ନାମ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଜାତିରୁ ଲୁପ୍ତ । ବ□ମାନ ଯେପରି ମାଣ, ମହଣ, ପାଆ, ଛଟାଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ପରିମାପକ ଶବ୍ଦ ଲୋପ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ।

ତେଣୁ ଶବ୍ଦକୁ ହଜାଇ ଯଦି କହିବା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ଦୁର୍ବଳ, ଏହା କେବଳ ପ୍ରବ□ନା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ଶବ୍ଦ ପୁଣି ଥରେ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିସହିତ ବିଭିନ୍ନଭାଷା ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ନୂଆନୂଆ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବିଷ୍କାର ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରକୁ ଧସେଇ ପଶୁଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସଂଗ୍ରହକରି ଅଭିଧାନ ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିପାଇଁ ଏକ ବୃହତ୍ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉ । ସାରଳାଙ୍କ ମହାଭାରତ, ଭଞ୍ଜଙ୍କ ରଚନାବଳୀ, ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ଭାଷାକୋଷ କିଛି ମାତ୍ରାରେ ଏହାର ସହାୟକ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଶିଳ୍ପୀକୁଳଙ୍କ ଓଠରେ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ଗଡ଼ିଆସୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା, ଓଡ଼ିଶା ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଥିବା ୬୨ଟି ଜନଜାତିଙ୍କ ସହ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅ□ଳରେ କଥିତ ଲୋକଭାଷାରୁ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହ କରିବା, ଗଣମାଧ୍ୟମଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ନୂଆଶବ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅଭିଧାନରେ ସ୍ଥାନିତ କଲେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବ । ଏଥିସହିତ ଶବ୍ଦସଂକଟ ଜନିତ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ମୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ ।

(୯) ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବାଦ ବିଲୋପର ମାଧ୍ୟମ ଭାଷା : ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରତି ଆଉ ଏକ ବିପଦ ଆମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି । ତାହା ହେଉଛି ଆ□ଳିକ ବିଭେଦ । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଆତ୍ୱର ପରିଚୟପାଇଁ ହିନ୍ଦୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିଥିବା ପଶ୍ଚିମା□ଳର ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଆଜି ମାନକ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ । ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜକୁ ଓଡ଼ିଆବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଏମାନେ କୁଣ୍ଠିତ । ଦିନଥିଲା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସାଏଠାରୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାକର ସୁପକାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ଅଶିକ୍ଷିତ ଅଧିବାସୀ ନିଜକୁ ଓଡ଼ିଆ କହି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରତି ଆକ୍ରମଣ ହେଲେ ନିଜପ୍ରତି ଆକ୍ରମଣ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏଭଳି ମାନସିକତା ହୀରାକୁଦ ନଦୀବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ ପରେ ଧନପତି ମୁଷ୍ଟିମେୟ ମାରୁୱାଡ଼ି, କାମ ଖୋଜିବାକୁ ଆସିଥିବା ତେଲେଙ୍ଗା, ବିହାରୀ, କାନ୍ତରାଟୀ ପଞ୍ଜାବୀ ତଥା କୁଳହୀନ କିଛି ଉପକୂଳବାସୀଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଓ ପ୍ରରୋଚନାରେ ଏହି ସାଧାରଣ ନିରୀହ ଓଡ଼ିଆ ଉପକୂଳ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ 'କଟ୍‌କୀ' କହି ଗାଳିଦେବା ସହ ମାନକ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ 'କଟ୍‌କୀ ଭାଷା' କହି ଘୃଣା କରୁଛନ୍ତି । ଅଥଚ ମାନକଭାଷାର ନାମକରଣ ଭାବେ ପଶ୍ଚିମର ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର

ଅ□ଳ 'ଓଡ୍ରିୟାନ' ପୀଠର ଭାଷା ନାମାନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇଛି । ଏମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ବ□ମାନର କଥିତଭାଷା ଭଳି କଟକ ଅ□ଳର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥିତ ଭାଷା ରହିଛି ଯାହା ମାନକଓଡ଼ିଆଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଏହି ଯେଉଁ ଫାଟ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ତାହାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଶିକ୍ଷକ ଅଦଳବଦଳ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥିତଭାଷାର ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରି ଏକ ବୃହତ ଅଭିଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଦେଖାଦେଇଛି । ଏଥି ସହିତ ଗମନାଗମନ ପଥ ସିଧାସଳଖ ରାଜଧାନୀ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିଲେ ଏହି ଆ□ଳିକତାର ବିଭେଦ ଦୂରହେବ, ବିଶେଷକରି ଭାଷା ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟିକରି ସେ ନିରୀହ ଅଧିବାସୀଙ୍କର ଭାବପ୍ରବଣତାର ସୁଯୋଗ ନେଉଥିବା ଏହି ଜାତିଦ୍ରୋହୀଙ୍କୁ କଠୋର ଭାବରେ ଦମନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ କଥା ମନେରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ, ମାନକଓଡ଼ିଆ ଦୀର୍ଘବର୍ଷର ବିବ□ନ ଫଳରେ ବ□ମାନ ସ୍ତରକୁ ଆସିଛି । କାହାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରୁ ହୋଇନାହିଁ । ଏହା ହୋଇଛି ଶିକ୍ଷିତ, ଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଭାଷା ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଭାଷା । ଯାହା ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କଠାରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛି । ତେଣୁ ଏହିଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି, ବିକାଶ ଏବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପଛରେ ଆଗଙ୍ଗା-ଗୋଦାବରୀ ନର୍ମଦା, କଳିଙ୍ଗ ସାଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବାସ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅବଦାନ ରହିଛି । ତେଣୁ କେତେକ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ସ୍ୱାର୍ଥପର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଏହି ଅଲିଖିତ ସାମାଜିକ ଚୁକ୍ତିକୁ ଯଦି ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ତେବେ ଓଡ଼ିଆଜାତି ଓ ଓଡ଼ିଶାମାଟି ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବ ।

(୧୦) ମେଧାବୀ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବୃ□ ପ୍ରଦାନ : ଓଡ଼ିଶାର ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ସୀମା, ସଂସ୍କୃତି, ସଂପଦ ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଗବେଷଣାପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଏବଂ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗବେଷକଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବା ବ□ମାନ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ ଧ୍ୟେୟ ହେବା ଉଚିତ । ଓଡ଼ିଶାର ବିକାଶପାଇଁ କେଉଁ ବିଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତି ଶୀତତାପ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କୋଠରୀ ଭିତରେ ବସି ତା'ର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନଗାରିମା ଲଗାଇ ଯେତେ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତକଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆପୁଅଟିର ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଉନ୍ନତିପାଇଁ ଅନ୍ତରରେ ଥିବା ପରିକଳ୍ପନାକୁ ସେ ଛୁଇଁପାରିବନାହିଁ । ତେଣୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ପ୍ରମାଣପତ୍ରଧାରୀ ଅର୍ଥପିପାସୁ ବାହାର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କ ବଦଳରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ଯୁବଶକ୍ତିଙ୍କୁ ବିନିଯୋଗ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ବ□ମାନ ଦେଖାଦେଇଛି । ଯେଉଁ ମେଧାବୀ ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଶିକ୍ଷାଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆର୍ଥିକ ଅଭାବ, ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରୁଥିବେ, ତାହାର ଦୂରୀକରଣ ନିମନ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ସଂପୃକ୍ତ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ, ସହୃଦୟ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ, ଓଡ଼ିଶାରୁ ଉପକୃତ ସମସ୍ତ କମ୍ପାନୀ ତଥା ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ହାତକୁ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।

(୧୧) ଓଡ଼ିଆକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ଭାଷା କରାଇବା : ଆଜିର ଅନ୍ୟଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ସଂସ୍କୃତ ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ଭାଷା ହୋଇଥିବାରୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ସଂସ୍କୃତଭାଷାକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟରଭାଷାପାଇଁ ସର୍ବୋ□ମ ବୋଲି ମନେକରନ୍ତି । ବ୍ୟାକରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ସଂସ୍କୃତଭାଷା ମଧ୍ୟରେ କିଛି ମାତ୍ରାରେ ସମତା ରହିଛି । ଏଣୁ ଏହାର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଉପଯୋଗିତା ଅନ୍ତତଃ ହିନ୍ଦୀ ଓ ଇଂରାଜୀଭାଷାଠାରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ । ତେବେ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଭାରତର ଅନ୍ୟଭାଷା ଏ ସୁବିଧା ପାଇସାରିଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଜି କମ୍ପ୍ୟୁଟରଭାଷା ହେବା ଯୋଗ୍ୟତା ପାଇପାରୁନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆଧୁନିକ ଯୋଗାଯୋଗର ମାଧ୍ୟମ-ମୋବାଇଲ୍, ଇ□ରନେଟ୍‌ରେ ଭାରତର ପ୍ରମୁଖ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାନପାଇ ସାରିଥିବାବେଳେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଲିପି ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯୁଗକୁ ଆପଣେଇ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାଠାରୁ କନିଷ୍ଠ ଭାରତୀୟଭାଷା ନିଜ ଉ□ରଦାୟାଦଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ଭାଷା ହୋଇପାରିଛି । ଆଜି ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ, ବଙ୍ଗଳା, ମାଲାୟାଲମ୍, ଗୁଜୁରାଟୀ, ପଞ୍ଜାବୀ ଭାଷାର ସାଧାରଣ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ନିଜନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ବ୍ୟବହାରକରି ଇ□ରନେଟ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟେକଖବର ଜାଣିପାରୁଛନ୍ତି । ଏକମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆଜାତି ଏହି ସୁବିଧାରୁ ବ□ିତ ହୋଇଛି ନିଜର ଅଯୋଗ୍ୟସନ୍ତାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ । ତେଣୁ ସୁଧାରି ଓଡ଼ିଆଭାଷା କିପରି କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ଭାଷା ହୋଇପାରିବ,ସେ ସଂପର୍କରେ ତ୍ୱରିତ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।

(୧୨) ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା : ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନୁବାଦ କହିଲେ କେବଳ ସାହିତ୍ୟ ଅନୁବାଦକୁ ବୁଝାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟଭାଷାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ କିଛି ଗପ, ଉପନ୍ୟାସ, କବିତା ଅନୁବାଦ କରିବା ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦକାର୍ଯ୍ୟ ସୀମିତ । ଏହାବ୍ୟତୀତ ବିଜ୍ଞାନ, ଚିକିତ୍ସା, ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ରଚିତ ପୁସ୍ତକକୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରାଯିବା ଉଚିତ । ତେଣୁ ରୋଜଗାରମୁଖୀ ଭାଷାର କେତୋଟି ଉପାୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଥମେ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟାପକ ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ । ଭାରତସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଛି ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ଅଧିନରେ ଥିବା ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକର ନୀତିନିୟମ, ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ସାଧାରଣ ନିୟମ, ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସଂପର୍କରେ ଯାହା ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ତା'ର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିବାକୁ । ଏଥିପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଅନୁବାଦକର ଅଭାବ ରହିଛି । ଆମରାଜ୍ୟରେ ଅନୁବାଦ ସଂପର୍କରେ ଶିକ୍ଷାଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲେ ଶିକ୍ଷକପଦ ସୃଷ୍ଟିହେବ ଏବଂ କିଛି ଯୋଗ୍ୟଲୋକ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇବେ । ଅନ୍ୟଭାଷାରେ ରଚିତ ବହୁ ଦୁର୍ଲଭ ପୁସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଅନୁଦିତ ହେବା ପଥ ଫିଟିଯିବ,

ଯାହାକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇପାରିବେ । କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ, ବିଭିନ୍ନ କମ୍ପାନୀ, ନ୍ୟାୟାଳୟ, ବେସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗରେ ଅନୁବାଦକ ପଦ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇପାରିବ । ଏବେ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଆଧାରରେ ତୁଳନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନର ବହୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧ ହେଲାଣି । ବିଶ୍ୱର ଚିନ୍ତାଧାରା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ଚାରିକାନ୍ଥ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଲୋକେ ବେଶୀ ଆଗ୍ରହପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେବା, ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ଜାତି, ଉପଜାତି ଆଦି ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ସଂପ୍ରଦାୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧାରଣା ଦେବାପାଇଁ ଶିକ୍ଷିତଲୋକର ଅଭାବ । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ତାଲିମ ଦିଆଯାଇ ପର୍ଯ୍ୟଟନ/ ସଂସ୍କୃତି ବିଭାଗରେ ବିଭିନ୍ନ ପଦ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇପାରିବ ।

(୧୩) ଐତିହାସିକ ସ୍ଥଳୀ ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଗବେଷଣା : ଓଡ଼ିଶାର ଭାଷା, ଲିପି, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ବିଷୟରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଗବେଷଣା ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଯାହାକିଛି ଆମେ ଦେଖୁଛୁ, ତାହା କେବଳ ଇଂରେଜ ଓ ଭାରତୀୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ଏ ଦିଗରେ ବ୍ୟାପକ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ହାତକୁ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ପ୍ରୟୋଜନ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥା ମେଧାବୀ ଗବେଷକଙ୍କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନମୂଳକ ବୃ□ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ଏମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ନିଯୁକ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାଥମିକତା ଦିଆଯାଉ । ବିଭିନ୍ନ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ନୂଆନୂଆ ତଥ୍ୟ ଉନ୍ମୋଚନପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରାଯାଉ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଟି ଅନାଲୋଚିତ ଅଥଚ ମହ□ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଜାତୀୟ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିବାପାଇଁ ସରକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅମାନ୍ୟକାରୀଙ୍କପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତମୂଳକ ଦଣ୍ଡବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ରହୁ । ଏଥି ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଐତିହ୍ୟ, ପରମ୍ପରା ଓ ବିଶେଷତ୍ୱକୁ ସ୍ଥାନିତ କରାଯାଇ ଓଡ଼ିଶା ବିଷୟରେ ଆଗାମୀ ପିଢ଼ୀଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୂଚନା ଦିଆଯାଉ । ଯଦ୍ୱାରା ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଓଡ଼ିଶାପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଆନ୍ତରିକତା ସୃଷ୍ଟି ହେବ ।

(୧୪) ଅପହୃତ ଓ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ପୁରାତନ ସାମଗ୍ରୀ ଉଦ୍ଧାର : ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଐତିହାସିକ ସାମଗ୍ରୀ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା କଲିକତା, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ଭୋପାଳ, ଦିଲ୍ଲୀ, ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଆମେରିକା ମ୍ୟୁଜିୟମ୍‌ରେ ଶୋଭା ପାଉଛି । ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା ଏହିସବୁ ଅ□ଳର ଲୋକଙ୍କପାଇଁ ଯେତେ ନାହିଁ, ସେତେଅଛି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କପାଇଁ । ସେସବୁ ଐତିହାସିକ ବସ୍ତୁ ତଥା ଉପାଦାନ ସଂଗ୍ରହ କରି କିମ୍ବା ଏହାର ପ୍ରତିରୂପ ନିର୍ମାଣ କରି ରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ରଖିବା ସହ ଏହାର ଐତିହାସିକ ବିବରଣୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

(୧୫) ଓଡିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ : ଦିନଥିଲା ନାଳନ୍ଦା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ

ଅଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତକରି ଓଡ଼ିୟାନପୀଠରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ନ କଲେ ବିଦ୍ୟା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହୁଥିଲା । ଏବେ ସେ ସମୟ ଆଉନାହିଁ । ଚାକିରି କରିବାର ମୋହ ଭିତରେ ବିଦେଶୀଭାଷା ପଢିବାର ଓ ପଢେଇବାର ଦୁର୍ବାର ମାନସିକତା ଆମ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଇଛି । ଯାହା ଫଳରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବରୋଧ ଘଟି ଓଡିଶାକୁ ଗରିବରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଛି ।ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଓଡିଆ ଯୁବମାନସିକତାରୁ ଚାକିରି ଭୂତ ଖସାଇ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିବାରୁ ଓଡିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କେବଳ ଓଡିଆଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ପଢାହେବନାହିଁ,ବରଂ ଅତୀତ ଓଡିଶା ସହ ସଂପର୍କିତ ଦେଶୀୟ ଓ ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ । ଓଡିଆ ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି, ଇତିହାସ ଉପରେ ବିସ୍ତୃତ ଗବେଷଣା ହେବ । ଯାହା ଫଳରେ ଏହି ପୀଠରୁ ଉ□ୀର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଇଂରାଜୀ ସହ ଅନ୍ୟ ଦେଶୀ-ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ପାରଦର୍ଶୀ ହୋଇପାରିବେ । ଶିକ୍ଷାକୁ ବୃ□ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆୟ□ ନ କରି ମଧ୍ୟ ଯେକୌଣସି ବୃ□ିପାଇଁ ନିଜକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରିପାରିବ । ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଜାତୀୟତାଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାରୁ ଓଡିଶାରେ ରହି ନିଜର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ବିନିଯୋଗ କରିବ । ଶୋଷଣର ଭାଷାକୁ ଦୂରେଇ ହୃଦୟର ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବାଦ୍ୱାରା ନିଜଜାତି ପ୍ରତି ଆବେଗ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ଏହାଫଳରେ ଭାତୃତ୍ୱ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ସମଗ୍ର ଓଡିଆଜାତିକୁ ଏକତାସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିପାରିବ ।

ଓଡ଼ିଶାପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଏ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ । ଅର୍ଥାତ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ମହାଭାରତୀୟତାର ସ୍ରୋତରେ ଭାସି ନ ଯାଇ ନିଜ ଅ□ଳର ବିକାଶପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । କେବଳ ସରକାର ନୁହେଁ, ବରଂ ବେସରକାରି ସ୍ତରରେ, ବ୍ୟବସାୟ,ଶିଳ୍ପ ଓ କଳକାରଖାନା ସ୍ତରରେ ଏଥିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ତେଣୁ ପ୍ରଶାସନ ହେଉ ବା ଶିଳ୍ପାୟନ, ବ୍ୟବସାୟ-ବାଣିଜ୍ୟ ହେଉ ଅବା କୃଷି- ଏ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗେଇ ଆସିବା ଉଚିତ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଖଣି, କାରଖାନା, ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଆଦିର ମାଲିକ- ସେ ଓଡ଼ିଆ ହେଉ ବା ଅଣଓଡ଼ିଆ, ନିଜର ବା ସଂସ୍ଥାର ସାମଗ୍ରିକ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ, ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ କିମ୍ବା ସୀମାପ୍ରତି କ୍ଷତି ନ ପହ□ାଇବେ, ସେଥିପ୍ରତି ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦି ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାର୍ଥହାନୀରେ ବ୍ୟସ୍ତରୁହନ୍ତି, ତେବେ ବିହିତ ପଦକ୍ଷେପପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଜାତି ପଦାକୁ ଗୋଡକାଢ଼ିବା ସମୟ ଏବେ ଉପସ୍ଥିତ ।

✵✵✵

କେବଳ ଭାଷାପାଇଁ....

ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଅ□ଳ ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତା ହରାଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ବିଜେତାର ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ଇତ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ନୂତନ ଶାସକ ନିଜ ସୁବିଧାପାଇଁ ସୁହାଇଲାଭଳି ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରି ପରାଜିତ ଅ□ଳର ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ବାଧ କରିଥାନ୍ତି । କେତେକାଂଶରେ ଏହା ଉକ୍ତ ଅଧିବାସୀଙ୍କପାଇଁ ମଙ୍ଗଳକର ହୋଇଥିବାବେଳେ ଅନେକ କିଛି ଅପକାର ମଧ ହୋଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଭାଷା ଉପରେ ଅନଧିକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଘଟେ, ସେତେବେଳେ ମନ ଭିତରେ ଗୁଂଜରି ଉଠେ ବିଦ୍ରୋହର ନିଶା । ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ, ଜାତି ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତେ ଏକ ହୁଅନ୍ତି ଏହାର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ । ପ୍ରଥମେ ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ ଉପାୟରେ ଏବଂ ପରେ ଶାସକ ଏଥିପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହିଲେ ଏହି ଶାନ୍ତ ପ୍ରତିବାଦ ପ୍ରତିହିଂସାର ରୂପ ନିଏ ।

ଏହିପରି ଏକ ଘଟଣା ଓଡ଼ିଆ ଜନଜୀବନର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଘଟିଥିବା ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧରେ, ଯାହା ତତ୍କାଳୀନ କଙ୍କାଳସାର ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଏକତା ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଏହି ସୀମିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ନେତୃତ୍ୱବିହୀନ ସମ୍ବଳହୀନ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ନିଜ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ମମତାବୋଧ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ଏଭଳି ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହେବାପଛରେ ଦୀର୍ଘ ପୃଷ୍ଠପୀଠିକା ରହିଛି । ୧୮୦୩ ମସିହାରେ ମରହଟ୍ଟା ଶାସନାଧିନ ଓଡ଼ିଶା ବିଧିବଦ୍ଧଭାବେ ଇଂରେଜ ଅଧିକୃତ ହେବାପରେ ୪ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୮୦୪ରେ ଉଇଲିୟମ କେରି ପ୍ରଥମକରି ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତ ପୁରୁଷରାମ ଓ ପଣ୍ଡିତ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷାକରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ୧୮୦୯ରେ ନ୍ୟୁ ଟେଷ୍ଟାମେ□, ୧୮୧୧ରେ ବାଇବେଲ ମୁଦ୍ରଣରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଆଧୁନିକ ମୁଦ୍ରିତ ରୂପ । ତେବେ ୨୨ଫେବୃଆରୀ ୧୯୨୨, ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ମିଶନାରୀମାନଙ୍କ କଟକ ଆଗମନ ଓ ୧ ଜୁନ୍‌ରେ କଟକରେ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହିତ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ କରିବାର ଭି□ଭୂମି ସ୍ଥାପନକଲେ । ଏମାନେ ଦେଢ଼ବର୍ଷ ଭିତରେ ୧୦ଟି ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପନ କରି ୩୦୬ଜଣଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାକଲେ । ଏହାପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ

ଅବଧାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ପାରମ୍ପରିକ ଶୈଳୀରେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିଲା । ତେବେ ଏହି ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସଂଘର୍ଷ ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା । ବଙ୍ଗଳାର ରାମମୋହନ ରାୟ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ତଥା ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିବାବେଳେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ଉପରେ ପ୍ରଗାଢ଼ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ହୋରେସ୍ ହେମାନ ୱିଲସନ୍, ଏଚ୍.ଟି. ପ୍ରିନ୍ସ ଏବଂ ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.ଏଚ୍. ମ୍ୟାକ୍ନଗଟେନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଗଣ ପୂର୍ବ ପ୍ରଚଳିତ ସଂସ୍କୃତ, ଆରବୀ, ପାର୍ଶୀ ଭାଷାରେ ପାରମ୍ପରିକ ସହିତ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଉଇଲିୟମ୍ ବେ□କ(୧୮୨୮) ବଡ଼ଲାଟ୍ ହୋଇ ଭାରତ ଆସିବା ପରେ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ସଂକୋଚନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତି ଦେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଇଂରେଜୀଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବାରୁ ଧନୀ ପରିବାରରେ ଏଥିପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟିକଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଲର୍ଡ ମ୍ୟାକ୍ଲେ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ଶାସନ ପରିଷଦର ଆଇନ୍-ସଦସ୍ୟ ରୂପେ ଯୋଗଦେବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା-ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱ ଅର୍ପଣ କରାଗଲା । ସେ ସ୍ୱଭାଷା ସମର୍ଥକ ଥିବାରୁ ପ୍ରାଚ୍ୟଭାଷାର ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରି ୧୮୩୫ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ୭ ତାରିଖରେ ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏକ ଆଇନ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ ତାହାକୁ ପ୍ରଣୟନ କଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ମ୍ୟାକ୍ଲେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ -"ବ□ମାନ ଆମେ ଏପରି ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ଗଠନପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିବୁ, ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀ ଆମଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ନିୟୁତନିୟୁତ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁବାଦକ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏ ରକ୍ତ ଓ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଭାରତୀୟ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଅଭିରୁଚି ଓ ଅଭିମତ, ନୈତିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଇଂରେଜ ହୋଇଯିବ ।" ମ୍ୟାକ୍ଲେଙ୍କ ଏହି ଶିକ୍ଷାନୀତି ଅନୁସାରେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ବିଭିନ୍ନ ଇଂରେଜୀ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବା ସହିତ ଏହିବର୍ଷ କଲିକତାଠାରେ ଏକ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜ ଖୋଲାଯାଇ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ପଦ୍ଧତିରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ପୁରୀର ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଇ ଶିକ୍ଷାନୀତିର ପ୍ରଥମ ପରିପ୍ରକାଶ । ଓଡ଼ିଶା କମିଶନର ଉଇଲକିନ୍ସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ୧୦୦୫ ଟଙ୍କାର ଦାନ ଓ ୮୬୭ ଟଙ୍କା ଚାନ୍ଦା ସୂତ୍ରେ ସଂଗ୍ରହ ହୋଇଥିବା ଅର୍ଥଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗଳା ଶିକ୍ଷାକମିଟି ପରାମର୍ଶରେ ୧୮୩୫ନଭେମ୍ବର୧୦ତାରିଖରେ ପୁରୀଠାରେ ଏଇ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରାଗଲା, ଯାହାର ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ଗଙ୍ଗା ନାରାୟଣ ବୋଷ । ତେବେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜନ ସମର୍ଥନ ନ ମିଳିବାରୁ ଏହା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଓ ଛାତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ ହ୍ରାସ ପାଇବାରୁ ପରେ କଟକର ବାପିଷ୍ଟ ମିଶନାରୀ ସ୍କୁଲକୁ ୧୮୪୧ ମସିହାରେ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା ।

ଏହି ସମୟର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ହେଲା ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବହେଳା କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରତିବାଦରେ ଓଡ଼ିଶା କମିଶନର ହେନେରୀ ରିକେଟ୍ସ ୭ ଡିସେମ୍ବର

୧୮୩୭ରେ ତତ୍କାଳୀନ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କୁ ଏକ ପତ୍ର ଲେଖି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପ୍ରତି ଷ୍ଟାର୍ଲିଂ ସାହେବଙ୍କ ବୈମାତୃକ ଭାବନାକୁ ଦର୍ଶାଇବା ସହ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବହେଳିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଯଦି ଠିକ୍ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇପାରନ୍ତା, ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିଠାରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇପାରନ୍ତେ ବୋଲି ମତପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଉକ୍ତି ସେହି ସମୟରେ ସ୍ଥାପିତ ଆଧୁନିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନର ପ୍ରଥମମଞ୍ଜି ବୁଣିଥିଲା । ଫଳସ୍ୱରୂପ ଆଧୁନିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନପାଇଁ ୧୮୪୪ ମସିହାରେ ୮ଟି ଭାଷା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର, ରେମୁଣା, ଭଦ୍ରଖ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ମାହାଙ୍ଗା ଓ ହରିହରପୁରଠାରେ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମକରି ମୌଲବୀ ଅବଦୁଲ ୱାହିଦଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ ନରସିଂହପୁରଠାରେ ଭାଷା ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମୟବେଳକୁ କିଛିକିଛି ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ରଚିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ୧୮୦୪ରେ ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତ ପୁରୁଷୋ□ମ ରାମ ଓ ମୃତ୍ୟୁଂଜୟ ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାରଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଉଇଲିୟମ କେରି ଓ ୱାର୍ଡସାହେବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତକ ଭାବରେ 'ବାଇବେଲ'ର ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଏହି ବର୍ଷ ପୁରୁଷୋ□ମ ରାମ ମଧ୍ୟ **'A Grammar of the Orissa Language'** ନାମକ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ବହି ଇଂରେଜୀଭାଷାରେ ଲେଖି ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ସହଜ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭକଲେ । ଏହାପରେ ଗଦାଧର ବିଦ୍ୟାବାଗୀଶ'ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ'(୧୮୦୬), ଆମସଟନ**'An Introductory grammar of the Oriya Language'**(୧୮୩୧) ଓ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ **'Oriya Grammar'** (୧୮୦୩) ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.ସି.ଲେସି 'ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ସାର' (୧୮୫୫), ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର 'ପ୍ରବେଶିକା ବ୍ୟାକରଣ' (୧୮୫୮), ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତି 'ଉତ୍କଳ ସରଳ ବ୍ୟାକରଣ'(୧୮୬୭), ଲିଙ୍ଗମ୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀଜୀ ପଣ୍ଡିତ **'A Practical Grammar of the Odhra Language'** (୧୮୬୯), ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ 'ଉତ୍କଳ ବ୍ୟାକରଣ ସଂକ୍ଷେପ' (୧୮୬୯), ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ 'ବ୍ୟାକରଣ କୌମୁଦୀ' (୧୮୭୦) ପ୍ରଭୃତି ଲେଖକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ସଂପର୍କୀତ ପୁସ୍ତକ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ମଧ୍ୟ ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ-ଓଡ଼ିଆ, ଓଡ଼ିଆ-ଓଡ଼ିଆ ଓ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନମାନ ମଧ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମୋହନପ୍ରସାଦ ଠାକୁର ୧୮୧୧ରେ **'Vocabulary of Oriya and English for the Use of Students'** ରଚନା କରି ୩୨ଟି ବିଷୟକ୍ରମରେ ୪୨୪୬ଟି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ ୧୮୪୧ରେ ଆମସ୍ ସଟନଙ୍କ **'Oriya Dictionary'**ର ୧ମଭାଗ ଓ ୧୮୪୩ ସୁଦ୍ଧା ଅନ୍ୟ ୨ଟିଭାଗ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର କ୍ରମିକାନୁସାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ୧୮୬୮ରେ ୱିଲିୟମ ମିଲର ଓ ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ରଙ୍କଦ୍ୱାରା **'Oriya Dictionary with Oriya Synonyms'**(ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଅଭିଧାନ) ରଚିତ ହେଲା, ତେବେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ରଚନାର ଶ୍ରେୟ ଦିଆଯାଏ ଚତୁର୍ଭୁଜ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଶିବନାରାୟଣ ମହାନ୍ତଙ୍କୁ ତାଙ୍କର 'ଶବ୍ଦନିଧି'

(୧୮୮୩) ଅଭିଧାନ ରଚନାପାଇଁ ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଶିକ୍ଷାପୋଯୋଗୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, ୧୮୩୨ରେ ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାସାଗର, ୧୮୩୯ରେ ଇତିହାସ, ନୀତିକଥା ଓ ଭୂଗୋଳ ବହି ଆଦି ରଚିତ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରୂପେ ବ୍ୟବହାରପାଇଁ ସଟନ ସାହେବ୧୮୩୫ରୁ ୫୨ ମଧ୍ୟରେ ଇଂରାଜୀ-ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଥମଶିକ୍ଷା, ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଇମେରୀ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର, କ୍ଲାସବୁକ୍ ରିଡର, ଓଡ଼ିଆ ଇନ୍‌ଷ୍ଟିକ୍ଟ, ଓଡ଼ିଆ ଇତିହାସ, ଓଡ଼ିଆ ହିତୋପଦେଶ ଆଦି ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ୧୮୫୫ରେ ଲେସିସାହେବ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ, 'ନୀତିକଥା' ଓ 'ହିତୋପଦେଶ' ପୁସ୍ତକ ରଚନା କଲେ । ତେବେ ୧୮୩୫ରୁ ୧୮୬୫ ମଧ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସେହିଭଳି ୧୮୬୫ ରୁ ୭୦ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ୨ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ଓ ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ୧୮୭୦ବେଳକୁ ସ୍ଥାପିତ ୧୦୦ଟି ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟରୁ ୧୪ଟି ଥିଲା ଉଚ୍ଚଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବାକି ସବୁଥିଲା ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ।

୧୮୫୭ରେ ଡଃ ଇ ସୋର ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ସ୍କୁଲଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ୧୮୫୭-୫୮ ବାର୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟରେ ସେ ମତ ଦେଇଥିଲେ ଯେ- "ଓଡ଼ିଆ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଉପଭାଷା ନୁହଁ, ବରଂ ସ୍ୱୟଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷା । ଏହାର ନିଜର ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଲିପି ରହିଛି । ପୁରାଣ ମଧ୍ୟ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୌଳିକ ଢଙ୍ଗରେ ରଚିତ ହୋଇଛି, ମାତ୍ର ଏଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ାଯାଉନାହିଁ ।" ଏଥି ସହିତ ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ ୨୧ଟି ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକର ନାମ, ପ୍ରକାଶକ ଓ ପୃଷ୍ଠା ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ୧୮୪୬ରେ ପ୍ରକାଶିତ**'Orissa'**ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଆଣ୍ଡ୍ରୁ ଷ୍ଟର୍ଲିଂ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ସଂସ୍କୃତଭାଷାର ଉପଭାଷା ରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ । ସେହିପରି ଲଙ୍ଗ୍ ସାହେବ ଦଶଦିନର ଓଡ଼ିଶା ପରିଦର୍ଶନ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ନେଇ **Journal of the Asiatic Society of Bengal (1859) (P-187-190)** ପତ୍ରିକାରେ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି, କା□ିକାବେରୀ, ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ, ରସମଂଜରୀ, ରସପ□କ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ସୂଚନା ଦେବା ସହ ପ୍ରଶ୍ନୋ□ର ଛଳରେ ଏହାର ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ସେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ ପୋଷଣ କରି ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ସହିତ ମିଶିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଇଂରେଜ-କମ୍ପାନୀ ସରକାରଙ୍କ ଶାସନକାଳରେ ସବୁଠାରୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ଇଂରେଜ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ଅତିଷ୍ଠ ଜନସାଧାରଣ, ରାଜନ୍ୟ ବର୍ଗ ତଥା ଶେଷରେ ନିଜର ଏକାନ୍ତ ଅନୁଗତ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ କମ୍ପାନୀ ସରକାରର ମନମୁଖୀ ଶାସନକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରିବାରୁ ବିଦ୍ରୋହର ବହ୍ନି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହେଲା । ଏହା ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହେଲା କମ୍ପାନୀ ସରକାର ଶାସନର ମୁଖ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର କଲିକତାଠାରୁ ସ୍ୱଳ୍ପଦୂରରେ, ଯାହା ହଠାତ

ପୂର୍ବ ଭାରତରୁ ଉ□ର-ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ ଆଡ଼କୁ ଗତିକରି ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସନର ମୂଳପୀଣ୍ଡକୁ ଦୋହଲାଇଦେଲା । ଯଦିଓ ଅଳ୍ପସମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ମାତ୍ର ତିନିବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ବିଦ୍ରୋହକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଦମନ କରାଗଲା, ପରବ□ୀକାଳରେ ଏହିଭଳି ବିଦ୍ରୋହର ପୁନରାବୃ□ ନ ଘଟିବାପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ବିଦ୍ରୋହ କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା, ସାମନ୍ତ ଓ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସବୁଦିନପାଇଁ ଦମନପୂର୍ବକ ନିଜ ବଶତା ସ୍ୱୀକାରପାଇଁ ଏକ ଅଭିନବ ଉପାୟ ପା□ଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅତୀତର ଘଟଣାବହୁଳ ତିକ୍ତ ଅନୁଭବ ଦାୟୀ ଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ହେଉଛି ଗଙ୍ଗାରୁ ଗୋଦାବରୀ ତଥା ନର୍ମଦା ଠାରୁ କଳିଙ୍ଗ ସାଗର ମଧ୍ୟବ□ୀ ଭୂଖଣ୍ଡ । ଏହି ବିଶାଳ ଭୂଖଣ୍ଡ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଙ୍କ ପରେ ଯଦିଓ ବିଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଆଫଗାନ ପଠାଣ, ମୋଗଲ, ନିଜାମ, ମରହଟ୍ଟାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ତଥାପି ଏହିସବୁ ଶାସକଗଣ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ସେଭଳି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ନ ଥିଲେ, ଯେପରି କରିଥିଲେ ଇଂରେଜ ଶାସକ । ଏହାର କାରଣ ହେଲା ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହି ବିଶାଳ ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ଇଂରେଜମାନେ ଅଧିକାର କରି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ରାଜ୍ୟସହ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ ସହ ଓଡ଼ିଶାର ପଶ୍ଚିମ ଭାଗ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳା ରାଜ୍ୟ ସହ ଅବଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଶା ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ମିଶାଇ ଦେଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ଜାତି ଓ ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ଇଂରେଜ ଶାସକ ଏବଂ ଜାତିର ଗୌରବଗାଥା, ସ୍ୱାଭିମାନ ଓ ମଣିଷପଣିଆ ସଂପର୍କରେ ଭଲଭାବରେ ଅବଗତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିରୋଧ ଶୁଭିଥିଲା ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜବଂଶର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଜୟୀ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ଖୋଲାଖୋଲି ବିଦ୍ରୋହରେ । ପରେପରେ ଏହି ପ୍ରତିରୋଧ ବିଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ନେଇ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ଯଥା- ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ରଣପୁର, ଘୁମୁସର, ସମ୍ବଲପୁର, କେନ୍ଦୁଝର, କଳାହାଣ୍ଡି, ଗାଙ୍ଗପୁର ଅ□ଳରେ ଦେଖାଦେଇ ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସନରେ କୋକୁଆ ଭୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ସବୁଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ଥିଲା ୧୮୧୭ର ପାଇକ ବିଦ୍ରୋହ । ଏହାଥିଲା ଇଂରେଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଭାରତମାଟିରେ ଗୋଟିଏ ଶାସିତ ଜାତିର ପ୍ରଥମ ଓ ସର୍ବବୃହତ ସାମରିକ ଅଭିଯାନ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଃସାହସିକ ସାମରିକ ଅଭିଯାନପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଜାତିକୁ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କମ୍ପାନୀ ଶାସକଙ୍କ ଅବିଶ୍ୱାସ ଏଭଳି ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧିପାଉଥିଲା ଯେ, ତିନୋଟି ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ମଧ୍ୟରେ ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଅ□ଳକୁ ଏକତ୍ର ନ କରି ବରଂ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତାଠାରୁ ଜାଣିଶୁଣି ଦୂରେଇ ରଖି ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ସମାଜର ସର୍ବନିମ୍ନ ସୋପାନରେ ପହ□ାଇଦେଲେ । ବାଣିଜ୍ୟପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ (୧୬୩୩-୧୬୪୨) ସ୍ଥାନୀୟ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଆକ୍ରମଣ, ଅସହଯୋଗ ସହିତ ଖାଦ୍ୟାଭାବ ଯୋଗୁଁ ତାଡ଼ିପିଇ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଭାବେ ଅକାଳମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିବା, ୧୭୫୯ରେ ଗଞ୍ଜାମ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଇଚ୍ଛାପୁର ତାଲୁକା ସହ ଉ□ର ସରକାର (ଚିଲିକାଠାରୁ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆଅ□ଳ) ହାଇଦ୍ରାବାଦ ନିଜାମଙ୍କଠାରୁ ପାଇବା ପରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଓଡ଼ିଆ ରାଜା, ଜମିଦାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିଦ୍ରୋହର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଆଦି

ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣା ସହିତ ଏହିସବୁ ବିଦ୍ରୋହ ଓଡ଼ିଆଜାତି ପ୍ରତି ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସନଠାରେ ତୀବ୍ର ବିଦ୍ୱେଷ ସୃଷ୍ଟିକରିଥିଲା । ଯାହାର ପରିଣତି ଥିଲା ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ । କାରଣ ୧୮୫୭ର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ ପଛଦପଟରେ ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ଦେଖାଯାଇଥିବା ଘନଘନ ବିଦ୍ରୋହର ରଣହୁଙ୍କାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିଲାବୋଲି ଇଂରେଜ କମ୍ପାନୀ ସରକାର ଭଲଭାବରେ ଅବଗତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଭାରତଶାସନର ମୂଳପିଣ୍ଡ କଲିକତାକୁ ଅନତିଦୂରରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ରୋହୀଙ୍କ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ରଖିବାପାଇଁ ଯେକୌଣସି ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ବଦ୍ଧପରିକର ହେଲେ । କଳିଙ୍ଗ ଭଳି ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ବଣିକଜାତିର ଉ□ରାଧିକାରୀଠାରୁ ବାଣିଜ୍ୟ ଅଧିକାର ଛଡ଼ାଇ ନେବାପରେ ମଧ୍ୟ ସଦର୍ପେ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରମାଣ କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଆଜାତିର ସାମଗ୍ରିକ ପତନପାଇଁ ତିନୋଟି ମୂଳପିଣ୍ଡକୁ ସମୂଳେ ଧ୍ୱଂସ କରିବା ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ ପରେ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଏହି ତିନୋଟି ମୂଳପିଣ୍ଡ ହେଲା- ଧନ, ଧର୍ମ ଓ ଭାଷା । ସମୃଦ୍ଧ ବାଣିଜ୍ୟ ପରମ୍ପରା ଧ୍ୱଂସ କରିସାରିବାପରେ ଓଡିଆଙ୍କ ଧନର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ସ ଥିବା କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରାଇବା ସହ କୃଷକଠାରୁ ଯେକୌଣସି ଉପାୟରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏମାନଙ୍କୁ ଶସ୍ୟ-ସମ୍ବଳହୀନ କରିବା ପରେ ବ□ିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟାକୁଳିତ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି ହେବ ତାହାରି ସୁଯୋଗ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ଧାର୍ମିକ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ଓ ଏକତାର ପରିଚୟ ଜଗନ୍ନାଥୈକ ଚେତନା ରୂପକ ଧାର୍ମିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ହରଣ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ଘଟାଇବା ଏବଂ ଏହାରି ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖର ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଛଡ଼ାଇ ନେବାର ଦୂରଭିସନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ କିରାଣି ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ବଙ୍ଗାଳୀ, ତେଲୁଗୁ ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟାଚାରିତ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ବାଧହୋଇ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶା କରିବେ । ଆଉ ସେତିକିବେଳେ ଏମାନଙ୍କ ଦାବି ଗ୍ରହଣକରି ନିଜ ପ୍ରଶାସନର କାୟା ଏମାନଙ୍କଠାରେ ବିସ୍ତାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ସରଳଭାବରେ କହିବାକୁଗଲେ ଏପଟେ ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗିବେ ଆଉ ସେପଟେ ଗୁଣିଆ ହୋଇ ଝାଡିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଆଗେଇଆସିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସତର୍କତାର ସହିତ ରୂପାୟିତ କରିବା ଭିତରେ ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବିଭିନ୍ନ କମ୍ପାନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନେ ୧୮୬୧ରୁ ୧୮୬୫ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ଗାଁ ଗହଳିରେ ଥିବା ସ□ିତ ସମସ୍ତ ଶସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଚାଲିଲେ ଓ ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସୃଷ୍ଟି ହେବାପାଇଁ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଲେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାପାଇଁ ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ପ୍ରସ୍ତୁତିପର୍ବ । (ଏହା ସମ୍ପର୍କରେ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ବିସ୍ତୃତ ଆଲେଖ୍ୟ ଏହି ଲେଖକଙ୍କ "ଓଡିଆ ଭାଷାସାହିତ୍ୟ ପରିଚୟ" ଏବଂ "ଓଡିଆତ୍ୱର ଆବିଷ୍କାର" ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି) ।

ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଆବଶ୍ୟକ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି ଅନୁରୂପ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ମୁଦ୍ରଣ ଜାଣିଶୁଣି କରାଗଲା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକର

ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ବଙ୍ଗଳା ପୁସ୍ତକ ଓଡିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । କାଳକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକର କୃତ୍ରିମ ଅଭାବ ତଥା କୌଣସି ନୂତନ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ରଚନାପାଇଁ ସରକାର ଉତ୍ସାହିତ ନ କରିବାରୁ ବଙ୍ଗଳା ପୁସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଆସନ ଅଧିକାର ବସିଲା; ଯଦିଓ ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ସରକାରୀ ଆଦେଶ ନ ଥିଲା । ଏଭଳି ସ୍ଥିତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ର ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷ ହୋଇପାରିଲେନାହିଁ । ତେଣୁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଛାତ୍ର ପରୀକ୍ଷାରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଏହି ଦ୍ୱିଭାଷିକ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରଥମ ସମସ୍ୟା ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକର ଅଭାବକୁ ସହଜରେ ସମାଧାନ କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା, ମାତ୍ର ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ପଢ଼ାଇବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି କେତେକ ଅଧିକାରୀ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଲେ, ଯାହା ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ଦାବି କରିବାକୁ ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଜମିଦାର ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଗଧାଡ଼ି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଅଭାବଯୋଗୁଁ ଇଂରାଜୀଡା□ାରେ ସ୍ଥାପିତ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ବଙ୍ଗଳା ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚନ କରାଯାଇ ବଙ୍ଗ-ଓଡ଼ିଆ ମିଶ୍ରିତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ବାହାରେ ଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯଥା- ଗ୍ରାମା□ଳ ଓ ସହରମାନଙ୍କରେ ମାଟିବଂଶ ଅବଧାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଚାଟଶାଳୀ ଶିକ୍ଷାରେ କିମ୍ବା ସାଧାରଣ ଜନଜୀବନରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ସୀମିତ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ସାମୟିକ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ଭାଷାକୁ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଭାଷା ଭାବେ ସରକାରୀ ଘୋଷଣା କରିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲେ ବୃ□ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିଥିବା ସୀମିତ ସଂଖ୍ୟକ ପ୍ରବାସୀ ବଙ୍ଗାଳୀ ନିଜ ସୁବିଧା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ବିଶେଷକରି ୧୮୬୫ରୁ ୧୮୭୦ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଲୋପ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲା କଟକ ଡିବେଟିଂ କ୍ଲବ୍, କଟକ ସୋସାଇଟି, ଡି.ପି.ଆଇ. ଅଟକିନ୍ସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅପ୍ରେଲ ୧୮୬୩ରେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ତତ୍କାଳୀନ ସର୍ବୋଚ୍ଚକ□ୀ ତଥା ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମା□ଳ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗୀୟ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ମେଡ଼ଲିକଟ କହିଥିଲେ – "ସାହିତ୍ୟ ନ ଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଏକ ଆ□ଳିକ ଭାଷା, ତେଣୁ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ପରିବ□େ ବଙ୍ଗଳାକୁ ଦ୍ୱିତୀୟଭାଷା ଭାବରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ।" ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ ଅଟକିନ୍ସନ ସାହେବ, ମାତ୍ର ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶା କମିଶନର ଆର୍.ଏନ୍. ସୋର ଏହି ତଥ୍ୟକୁ ବିରୋଧ କରି ବଙ୍ଗସରକାରଙ୍କୁ ଲେଖି ଜଣାଇଲେ – "ବଙ୍ଗଳାପରି ଓଡ଼ିଆ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାଷା । ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କଲେ ଏମାନଙ୍କପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପଥ ସବୁଦିନପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ।"(ତା ୯.୬.୧୮୬୩ର ପତ୍ର) ଅପ୍ରେଲ ୧୮୬୪ରେ ଓଡ଼ିଶା ସ୍କୁଲ ସମୂହର

ଡେପୁଟି ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଭାବରେ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଥିବା ଉମାଚରଣ ହାଲଦାର ୧୮୬୪-୬୫ ମସିହାର ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କୀତ ବାର୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟରେ - "ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି ଓ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଉଛି ସର୍ବତ୍ର ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଏକତ୍ର ପ୍ରଚଳନ ଏବଂ ଅଧ୍ୟୟନ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ବ୍ୟାକରଣ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଅଭାବ ଥିବାରୁ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଏହି ଦ୍ୱିଭାଷିକ ଶିକ୍ଷାନୀତିର ପରିବ□ନ ପାଇଁ ୧-ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାକୁ ସରକାରୀଭାଷା ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ସର୍ବତ୍ର ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ଓ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚଳନ କିମ୍ବା ବଙ୍ଗଳା ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚଳନକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିହାର କରାଯାଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେହିଭାଷାର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟାକରଣ, ଅଭିଧାନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନା ଦିଗରେ ବିଶେଷ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଉ" ଉଲ୍ଲେଖ କରି ତତ୍କାଳୀନ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ହାରିସନ ସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଲେ ।

ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଙ୍ଗ ସରକାର ଉପରେ ବଙ୍ଗୀୟ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ଚାପ ପଡ଼ିବାରୁ ଓଡ଼ିଶା କମିଶନର ରେଭେନ୍ସା ସାହେବଙ୍କୁ ଏ ସଂପର୍କରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟିକରଣ ଚାହିଁଲେ । ଏହାର ଉ□ରରେ ରେଭେନ୍ସା ସାହେବ ତାଙ୍କର ସହକାରୀ ତଥା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ପୂର୍ବତନ କର୍ମଚାରୀ ଟେଲର ସାହେବ, କଟକ-ବାଲେଶ୍ୱର ସମୁହର ଡେପୁଟି ସ୍କୁଲଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଉମାଚରଣ ହାଲଦାର ଓ ପୁରୀ-ଅନୁଗୁଳ ସମୁହର ଡେପୁଟି ସ୍କୁଲଇନ୍ସପେକ୍ଟର କୈଳାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ତର୍କାଳଙ୍କାରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ୧୮୬୪-୬୫ର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କୀତ ବାର୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟକୁ ଭି□କରି ୧୨.୯.୧୮୬୫ରେ ଏକ ପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ଭାବପ୍ରକାଶ ଶକ୍ତି, ବିସ୍ତୃତ ଅ□ଳରେ ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏହି ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର, ଛାତ୍ରର ବିଦ୍ୟାଗ୍ରହଣ ଶକ୍ତି ଓ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା କମିଶନରଙ୍କ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ସଂପର୍କରେ ମତ ଦେବାପାଇଁ ବଙ୍ଗସରକାର ତତ୍କାଳୀନ ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମ ଡିଭିଜନର ସ୍କୁଲ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଆର୍.ଏଲ୍. ମାର୍ଟିନଙ୍କୁ ପଠାଇଥିବା ପତ୍ରର ଉ□ରରେ ମାର୍ଟିନ୍ ତା ୯.୮.୧୮୬୭ରେ ଲେଖିଥିଲେ - "ବ□ମାନର ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ସହିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ସମାନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କ ପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବ□ମାନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୨୦ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।" ଏଥି ସହିତ ବଙ୍ଗଳା ଭଳି ଉନ୍ନତ ଭାଷାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ଉଚିତ୍ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କେବଳ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ସୀମା ଭିତରେ ରଖି ଅନ୍ୟ ମଧ୍ୟବି□ ଓ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ଉଚିତ୍ ବୋଲି ମତ ଦେଇଥିଲେ । ପୁଣି ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂପର୍କରେ ସରକାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ- "ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆଛାତ୍ର ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ଜାଣିନାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ବୃ□ ମିଳିବନାହିଁ ।"

ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅଟକିନ୍‌ସଙ୍କୁ ଏହି ପତ୍ର ସଂପର୍କରେ ମତ ଦେବାକୁ ବଙ୍ଗ ସରକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାରୁ ଏହାର ଉ□ରରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ- "ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଏକ **dialect,**

patois ମାତ୍ର, ଏହାର ପରିସୀମା ସୀମିତ । ତେଣୁ ଏହିଭାଷାର ଅଭିବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ଅର୍ଥ ଓ ପରିଶ୍ରମ ଅନାବଶ୍ୟକ ।” ଏହି ପତ୍ରରେ ସେ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇଥିବା ପରାମର୍ଶ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟିକୁ – “ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ହାଇସ୍କୁଲ ସ୍ତରରେ କେବଳ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେବ, ଏବଂ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟ ନାହିଁ” ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସ୍କୁଲଇନ୍ସପେକ୍ଟର ମାଟିନସାହେବ ଓଡ଼ିଶା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନରେ ଆସି ପ୍ରକୃତ ତଥ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲାପରେ ପୂର୍ବପତ୍ର (୯.୮.୧୮୬୭)ରେ ଦେଇଥିବା ମତକୁ ସଂଶୋଧନ କରି ୩୦.୩.୬୮ରେ ସେ ଆଉ ଏକ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ । ଏଥିରେ ସେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, ଏହି ଭାଷାଭାଷୀ ଅ□ଳର ପରିସର, ଅନ୍ୟ ଉପାନ୍ତ ଅ□ଳରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରତି ସରକାରଙ୍କ ଅବହେଳା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ସହିତ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁଯାୟୀ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିରେ ସେ ସୂଚାଇଥିଲେ– “ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ଉ□ରରେ ଥିବା ଜିଲ୍ଲା ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶର, ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଜିଲ୍ଲା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଇନ୍ସପେକ୍ଟରଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି କର୍ମଚାରୀମାନେ ବଙ୍ଗଳା, ତେଲୁଗୁ ଓ ହିନ୍ଦୀ ସ୍କୁଲ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଯତ୍ନବାନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯାହାଫଳରେ ଏହି ତିନୋଟି ଭାଷା ଉନ୍ନତ ହେବା ସହିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଅବନତି ଘଟୁଛି । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏମାନେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାଠାରୁ ନିମ୍ନରେ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟହୁଅନ୍ତି । ଫଳସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଚାକିରିବୃ□ ଏହି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଅଣଓଡ଼ିଆଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହୋଇଥାଏ ।” ଓଡ଼ିଆଭଳି ସମୃଦ୍ଧଭାଷାକୁ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚଳନ କରିବାପାଇଁ ଦେଖା ଦେଇଥିବା ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଅଭାବର ତତ୍କାଳ ସମାଧାନପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନ ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିବା ପ୍ରାଥମିକତା ଭି□ିରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସମୟରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନୁବାଦ ମାଧ୍ୟମରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ନତ ହୋଇଥିଲା ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ପାରିଥିଲା । ତେଣୁ ସେହି ସୂତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ସେ ଆଶା କରିଥିଲେ ।

ଏହି ଆଲେଖ୍ୟରେ ସେ ସମୟର ଚାରି ପ୍ରକାରର ବିଦ୍ୟାଳୟ – (୧) ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ, (୨) ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର ସ୍କୁଲ, (୩) ମଧ୍ୟ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର ସ୍କୁଲ, (୪) ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍କୁଲପାଇଁ ଯେଉଁଭଳି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି, ତାହାର ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଜିଲ୍ଲା ଓ ହାଇସ୍କୁଲପାଇଁ ବଙ୍ଗଳା କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପଢ଼ିବା ଇଚ୍ଛାଧୀନ ଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ନିଜ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବେ । ନିମ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚଳନ ହେବ ।

ବଙ୍ଗ ସରକାର ମାର୍ଟିନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଦୁଇଟି ପତ୍ର ଓ ଅଟ୍‌କିନ୍ ସାହେବଙ୍କ ପତ୍ର ସଂପର୍କରେ ମତ ଦେବାକୁ ଓଡ଼ିଶା କମିଶନର ରେଭେନ୍ସାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାରୁ ଏହାର

ଉ□ର କମିଶନର ଶୀଘ୍ର ନ ଦେଇ ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ସଭାରେ ଏହି ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ ମତାମତ ଲୋଡ଼ିଲେ । କଟକଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ବାଉରିଂ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ବଙ୍ଗଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିବାବେଳେ କଟକ କମିଶନର ମିଲ୍‌ସ ଓ ଗୋଲ୍ଡବେରୀ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସପକ୍ଷରେ ମତ ଦେଇଥିଲେ । ଉତ୍କଳଦୀପିକା (୪.୧.୬୮) ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଜନସାଧାରଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗ ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଦରଖାସ୍ତରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅ□ଳ ପ୍ରତି ସରକାର ତଥା ବଙ୍ଗଭାଷୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଅବିଚାରର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ନ ଥିଲା ।

ତେବେ ସେ ଯାହାହେଉ କମିଶନର ରେଭେନ୍ସା ୨୧-୧୧-୬୭ରେ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇଥିବା ପତ୍ରରେ ଲେଖିଥିଲେ - "ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରୁଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଅସ୍ଥାୟୀ, ଏଠିକାର ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ, ଡେପୁଟି ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଇତ୍ୟାଦି ହେଉଛନ୍ତି ବଙ୍ଗାଳୀ । ତେଣୁ ସ୍ୱାଭାବିକ୍ ଭାବରେ ନିଜଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ଏମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ଅଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଅବହେଳିତ । ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା ବିସ୍ତାର କରିବା ଯଦି ଆମର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ତେବେ ବିକଳ୍ପ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷତିକାରକ ।"

ଏହି ପତ୍ରରେ ସେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାକୁ **'Extra Language'** କହି ଏହାର ପରିସୀମାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୀମିତ କରିବା ସହ କହିଥିଲେ - "ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେ କୌଣସି ଭାଷାର ଛାତ୍ର ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇବେ । ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଏହାକୁ ଅତିରିକ୍ତ ଭାଷା ଭାବରେ ନେଇପାରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରିବାର କାରଣ ହେଲା- ବଙ୍ଗଳାଭାଷାରେ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ପାଶ୍ କରି ଚାକିରି ପାଉଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସରକାରୀ ନିଯୁକ୍ତିରୁ ଯେଉଁ ବ□ିତ ହେଉଛନ୍ତି, ତାହା ଆଉ ଘଟିବ ନାହିଁ । ବରଂ ଓଡ଼ିଶାମାଟିରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ପ୍ରଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ କରି ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଆହୁରି ସ୍ଥାୟୀ ଓ ସୁଦୃଢ଼ କରିପାରିବା ।"

ଶେଷରେ ସେ ଦୁଇଟି ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ -(୧) ଓଡ଼ିଆଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ନର୍ମାଲ ସ୍କୁଲ ଗୁରୁ(ଶିକ୍ଷକ)ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପନ, ଏ ଉଭୟ ବିଷୟର ତ□୍ୱାବଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ପଦବୀ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । (୨) ପୁସ୍ତକ ରଚନା ଓ ଏହାର ପ୍ରକାଶନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା, କୌଣସି ମନୋନୀତ ଅନୁବାଦ ପୁସ୍ତକକୁ ଅନୁବାଦକଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱ□୍ୱ କ୍ରୟକରି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରିବା, କିମ୍ବା ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା । ପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନବେଳେ ଲେଖକଙ୍କୁ ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକଟି ନିଶ୍ଚିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଭାବେ ସ୍ଥାନିତ ହେବ ଓ ଏଥିରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ପୁସ୍ତକ ସରକାର କିଣିବେ । ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ପୁସ୍ତକକୁ ବୋନସ୍ ଦେଲେ ଲେଖକ ଏବଂ ପ୍ରକାଶକ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପୁସ୍ତକ ରଚନା ଓ

ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ସମୟକ୍ରମେ ପୁସ୍ତକ ଚାହିଦା ଅଧିକ ତଥା ସୁନିଶ୍ଚିତ ହେଲେ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିଦିଆଯିବ । ଏହି ପୁସ୍ତକ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅଧୀନସ୍ଥ ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇପାରିବ ।

ଓଡ଼ିଶା କମିଶନରଙ୍କ ଏହି ପତ୍ର ଉପରେ ବଙ୍ଗ ସରକାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅଟକିନ୍‌ସନ ସାହେବଙ୍କୁ ୧୬.୭.୧୮୬୮ରେ ଯେଉଁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ, ଦୀର୍ଘ ୧ବର୍ଷ ୧୫ଦିନ ପରେ(୧୦.୮.୧୮୬୯)ଏହାର ଉ□ରରେ “ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଚାଲିଥିବା ଦ୍ୱି-ଭାଷୀ-ପ୍ରଚଳନ ପରମ୍ପରା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଭାଷାନୀତି ସ୍ୱତଃ ମୀମାଂସାପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସରକାର କେବଳ ଏହାକୁ ନୀରବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ୍” ବୋଲି ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ଯାହା ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ସଂପର୍କର ଅନୁକୂଳ ମନ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା ।

ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଦାବି ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନ ଥିଲା, ବରଂ ବଙ୍ଗଳାର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କୁ ଏହା ଆଲୋଡ଼ିତ କରିଥିଲା । ୯ ଡିସେମ୍ବର ୧୮୬୮ରେ କଲିକତା ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟର ଓକିଲ କେ.ସି. ଘୋଷ କଟକ ଡିବେଟିଂ କ୍ଲବ୍‌ରେ “ଦେଶପ୍ରେମ” ଶୀର୍ଷକ ଏକ ପ୍ରବଂଧ ପାଠ କରିଥିଲେ । ଏହି ଆଲୋଚନାରେ କଲିକତାର ଐତିହାସିକ ପ୍ରତ୍ନତ□୍ୱବିଦ୍ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ମିତ୍ର ମତ ଦେଇଥିଲେ – “ଓଡ଼ିଆମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଦେଶିକ ଉପଭାଷା ପ୍ରତି ମୋହ ହେତୁ ତାହାକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ନିଜର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରୁଛନ୍ତି । x x x ଉତ୍କଳର ଯଥାର୍ଥ ହିତାକାଂକ୍ଷୀ ଯେ ହେବେ, ସେ ସର୍ବାଗ୍ରେ ଉତ୍କଳଭାଷା ଉଠାଇ ବଙ୍ଗଭାଷା ପ୍ରଚଳନ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଯେତେକାଳ ଉତ୍କଳଭାଷା ଉଠିଯାଇନାହିଁ, ସେତେକାଳ ଏଦେଶର ଉନ୍ନତି ହେବା ଅସମ୍ଭବ” (ଉତ୍କଳଦୀପିକା : ୧୩ ମାର୍ଚ୍ଚ୧୮୬୯) । ରାଜେନ୍ଦ୍ରଲାଲଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ଓ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିରୋଧକରି ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ପ୍ରଚଳନପାଇଁ କଟକର କାଳିପଦ ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ସଂପାଦନାରେ “ଉତ୍କଳ ହିତୈଷିଣୀ” (୧୬ଫେବୃଆରୀ୧୮୬୯) ଓ ଏହାର ୬ଦିନ ପରେ ‘କଟକଷ୍ଟାର’ ନାମକ ଦୁଇଟି ପତ୍ରିକା ‘କଟକ ସୋସାଇଟି’ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ ପୂର୍ବକ ନିଜର ଦାବି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ଓ ‘ଉତ୍କଳଦୀପିକା’, ‘ବାଲେଶ୍ୱର ସମ୍ବାଦବାହିକା’ର ପ୍ରଭାବ କ୍ଷୁଣ୍ଣ କରିବା । ଉମାଚରଣ ହାଲଦାର ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ବଙ୍ଗୀୟ ଲିପିରେ ଲେଖିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେ ଓ ସାହେବମାନେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସହଜରେ ଶିଖିଯିବେ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତାବ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସେହି ମାସ ୧୪ତାରିଖରେ କଟକ ଡିବେଟିଂ କ୍ଲବ୍‌ରେ ଯେଉଁ ବିପୁଳ ସମର୍ଥନ ଜ୍ଞାପନ କରାଯାଇଥିଲା, ତାହାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ କଟକ ଆଇନ୍ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ତଥା ଓକିଲ ୨୩ ବର୍ଷୀୟ ବଙ୍ଗୀୟ ଯୁବକ ରାଜକୃଷ୍ଣ ମୁଖର୍ଜ୍ଜୀ

(ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ) । ମୁଖୁର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ଉକ୍ତ ବ୍ୟବହାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟଧାରାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାର ସଂଖ୍ୟା-୩୦ ଓ ଭାଗ-୪(୨୭.୭.୧୮୬୯)ରେ 'ରଙ୍ଗ ପ□ାନନ' ଛଦ୍ମନାମରେ ଏକ ପତ୍ର କବିତା ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଏହିପତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଜର ସମ୍ମାନହାନୀ କାରଣ ଦର୍ଶାଇ କ୍ଷତିପୂରଣ ପାଇଁ ଫୌଜଦାରୀ ଅଦାଲତରେ ନାଲିଶ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏହି ଅଭିଯୋଗରେ କୌଣସି ସତ୍ୟତା ନାହିଁ ବୋଲି ଦୃଢବିଶ୍ୱାସ ହେବାରୁ ଏହାକୁ ରଦ୍ଦ କରି ବିଚାରପତି ଟି.ଏମ୍. କର୍କୁଡ୍ ସାହେବ ପତ୍ରିକାର ସଂପାଦକ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କୁ ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଆଇନ୍ ଦଫା ୨୫୦ଅନୁସାରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ବିଚାରର ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ 'ଉତ୍କଳଦୀପିକା'(ତା୭.୮.୬୯ସଂଖ୍ୟା)ରେ 'ଆତ୍ମସମ୍ବାଦ' ଶିରୋନାମାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ସଂପାଦକ ଲେଖିଥିଲେ - "ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କର୍କୁଡ଼୍ ସାହେବ ଇଂରେଜଲୋକ ହୋଇ ଯେ ଉତ୍କଳଭାଷା ରଚିତ ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ଘଟିତ ପତ୍ରର ଯଥାର୍ଥ ଭାବ ଏଡ଼େ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରୂପେ ବୁଝିପାରି ମକଦ୍ଦମାର ଯଥାର୍ଥ ବିଚାର କଲେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଭାରି ପ୍ରଶଂସାର ବିଷୟ ଅଟଇ ଓ ଏଥିରୁ ବୋଧହୁଅଇ ଯେ ସେ (ରାଜକୃଷ୍ଣ ମୁଖୁର୍ଜ୍ୟା) ଦେଶୀୟ ଭାଷା ବୁଝିବା କାରଣ ସାମାନ୍ୟ ଯତ୍ନ କରିନାହାନ୍ତି । ଯାହାହେଉ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କର୍କୁଡ଼୍ ସାହେବ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଏ ମକଦ୍ଦମାର ଉଚିତ୍ ବିଚାର କରି ଉତ୍କଳର ସର୍ବସାଧାରଣଠାରେ ଅଧିକ ଆଦୃତ ହୋଇଛନ୍ତି ।"

୧୮୬୬ ମସିହାର ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ଦୁଇ ତୃତୀୟାଂଶ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ଯେଉଁ କେତେକ ବ□ିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ, ସାମାଜିକ ଅ□ା ସଳଖ ନ ଥିବାରୁ ଏହି ଅନ୍ୟାୟର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ ନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଚକ୍ରାନ୍ତକାରୀ ବଙ୍ଗାଳୀ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଲୋପ କରି ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରଚଳନ କରିବାପାଇଁ ନିଜ ହାତରେ ଥିବା ସମସ୍ତ କଳବଳ କୌଶଳକୁ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର କର୍କୁଡ଼୍ ସାହେବଙ୍କ ଏହି ନ୍ୟାୟପ୍ରଦାନ ଫଳରେ ଢୋକେ ପିଇ ଦଣ୍ଡେ ଜିଇଁ ଜୁଳୁଜୁଳୁ ଚାହୁଁଥିବା ଓଡ଼ିଆଏ ନିଜ ଭାଷାକୁ ବ□ାଇବାପାଇଁ ଅ□ାଭିଡ଼ି ବାହାରିଲେ । ଯଦିଓ ଏହି ପ୍ରତିବାଦ ବିରାଟରୂପ ନେଇ ନ ଥିଲା, ତଥାପି ସେ ସମୟର ବଙ୍ଗାଳୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ନିରପେକ୍ଷ ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସକଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଚହଲାଇ ଦେଇଥିଲା । ଯାହାଫଳରେ ବଙ୍ଗଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ସପକ୍ଷରେ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅଟକିନ୍‌ସନଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ତଥା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଆବେଦନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାସଂପର୍କୀତ ବହୁ ପ୍ରତିକ୍ଷିତ ଘୋଷଣାନାମା ୮.୧୧.୬୯ରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଓଡିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସରକାର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସଂପର୍କରେ ମାର୍ଟିନ **'Save Languages'**ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆଛାତ୍ରମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲାବେଳେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କିଛି ସୂଚନା ଦିଆଯାଇ ନ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପଢୁଥିବା ବଙ୍ଗଭାଷୀ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ବାଧହୋଇ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣକଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଚଳନ ଓ ଏହାର ଅଭାବ ପୂରଣପାଇଁ ସରକାର ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା କରିବାପରେ ଢେଙ୍କାନାଳରାଜା ଭାଗିରଥି ମହେନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ ସଂକଳନପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗକୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କ ସଦିଚ୍ଛା ତଥା ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଲେଖା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଏହି ଅଭାବ ପୂରଣ ଦିଗରେ ବିଶେଷ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା । ବିଶେଷ କରି ପ୍ୟାରିମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଦାସ, ଜଗନ୍ମୋହନ ଲାଲ, ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି,ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ ପ୍ରଭାକର ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ, କପିଳେଶ୍ୱର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ, ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଦ୍ୱାରିକାନାଥ ଚକ୍ରବ□ୀ ଏ ଦିଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗଳା ସ୍ଥାନରେ ଓଡ଼ିଆବହି ପ୍ରଚଳନଦ୍ୱାରା ସେ ସମୟର ସର୍ବାଧିକ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀଗଣ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ବିବ୍ରତ, ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଅପମାନିତ ହେବା ସ୍ୱଭାବିକ । ସବୁଠାରୁ ବେଶି ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲର ପଣ୍ଡିତ କାନ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ । ନିଜର ଏହି ଭାବନାକୁ ଲୁଚାଇବାକୁ ଯାଇ ସେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଅସାରତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯୁକ୍ତିକଲେ ଯେ ବଙ୍ଗଳା ହେଉଛି ଶୁଦ୍ଧଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଏହାର ବିକୃତ ରୂପାନ୍ତରଣ । ବିକୃତଭାଷା ନ ପଢ଼ି ଶୁଦ୍ଧଭାଷା ପଢ଼ିବା ଦେଶପକ୍ଷେ କଲ୍ୟାଣକର । ଏହିକଥାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାପାଇଁ ୧୮୬୭ରେ ପ୍ରକାଶିତ ବାଲେଶ୍ୱର କଲେକ୍ଟର ଜନ୍ ବିମ୍ସଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ **"Outline of Indian Philosophy"** ରେ ଥିବା ଭାଷା ଓ ଉପଭାଷା ସଂପର୍କିତ ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ପ୍ରଦାନକଲେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିରୋଧୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ମିତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରୋତ୍ସାହନରେ ଏକ ପୁସ୍ତକ (ଓଡ଼ିଆଙ୍କପାଇଁ ଏହି ପୁସ୍ତକର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଲଜ୍ଜାକର ବିଷୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ନାହିଁ) ରଚନା କରି ପ୍ରକାଶ କଲେ ଜାନୁଆରୀ ୧୮୭୦ ମସିହାରେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା, ନିଜର ଏହି ଆଲେଖ୍ୟ ବଳରେ ବଙ୍ଗଳା ଜାଣିଥିବା ଇଂରେଜ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସମର୍ଥନ ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଅସନ୍ତୋଷରେ କୁହୁଳୁଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀ କିରାଣୀ, ଶିକ୍ଷକ, ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ପୁଣିଥରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିରୋଧୀ ବିଭିନ୍ନ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆପତ୍ରିକା 'ଉତ୍କଳ ହିତୈଷିଣୀ' ଓ ଇଂରାଜୀପତ୍ରିକା 'କଟକ ଷ୍ଟାର' । ମାତ୍ର ସେତେବେଳକୁ ଢାଲସଦୃଶ ଠିଆ ହୋଇଥିବା 'ଉତ୍କଳଦୀପିକା' ଏହି ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରିକା ଦ୍ୱୟର ଆଲେଖ୍ୟକୁ ଯୁକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଢଙ୍ଗରେ ସମାଲୋଚନା କରି ଲେଖିଥିଲା - "କେବଳ କେତେକ ସୁସାଦୃଶ୍ୟ ହେତୁରୁ ଯେବେ ଦୁଇ ବା ଅଧିକଭାଷାକୁ ଏକ ବୋଲାଯାଇପାରେ ତେବେ କେହି ଓଡ଼ିଆରୁ ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ବାହାରିଥିବାର କହିଲେ ଦୋଷନାହିଁ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆମାନେ ତୁଚ୍ଛାକୁ ଏତେ ଅହଂକାର କରନ୍ତିନାହିଁ । ଅଥଚ ବିଚାରକଲେ ଏହାଙ୍କର ଅହଂକାର କରିବାର ଅନେକ କାରଣଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର କି□ୀକଳାପ ବଙ୍ଗଳାରେ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରାଜା ଏକସମୟରେ ବଙ୍ଗଳାର

ତ୍ରିବେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗଳାର କୌଣସି ରାଜା କେବେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଜୟ କରିବାକୁ ଶୁଣାନାହିଁ । ଅତଏବ ବଳବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିଳ୍ପକୌଶଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବକାଳୀୟଲୋକ ବଙ୍ଗଳାଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଭାଷାନିମି□ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଋଣୀ ହୋଇଥିଲେ କଦାଚ ସମ୍ଭବ ନୁହଁଇ । ବରଂ ଓଡ଼ିଶାର ଭାଷା କେତେକ ବଙ୍ଗଳାରେ ଚଳିବାର ଅନୁମାନ ସିଦ୍ଧ ଅଟେ । **xxx** ବିଶେଷରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଯେତେପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି ବଙ୍ଗଳାରେ ସେତେନାହିଁ । ମାଗି ଆଣିଲା ତିଉଣରେ କି କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷା ଯାଆନ୍ତା ?" (ଦୀପିକା-୨୭/୨/୧୮୭୦)

ଏହିଭଳି ଭାବରେ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ 'ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା' ମାଧ୍ୟମରେ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କରାଳ କାୟାରୁ ବ□ି ଯାଇଥିବା ବାକ୍‌ଶକ୍ତିହୀନ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ ମୁମୂର୍ଷୁ ଉତ୍କଳୀୟଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ ଐତିହ୍ୟମୟ ପ୍ରାଚୀନ ମାତୃଭାଷାକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବାର ଉପକ୍ରମକୁ ପ୍ରତିହତ କରୁଥିବାବେଳେ ବଙ୍ଗାଳୀ ଜମିଦାର ଓ କିରାଣୀଗୋଷ୍ଠୀ କେତେକ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଏମାନେ ବଙ୍ଗଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ସପକ୍ଷରେ ଏକ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖି ସେଥିରେ ଗୋପନ ଭାବେ ଏହି ପ୍ରଲୋଭିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର ନେଇ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କୁ ପତ୍ରପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି କୁତ୍ସିତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଏକ ସୁଯୋଗ ଭାବେ ପାଇ ହାତଛଡ଼ା କରି ନ ଥିଲେ ଗୌରୀଶଙ୍କର । ଏମାନଙ୍କ ଅସଲ ରୂପକୁ ଚିହ୍ନି ରଖିବାକୁ ସେ ସରକାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ - ଆଜି ଏକକଥାରେ ଯେବେ ଆପଣା ମତାନୁସାରେ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖି ଓଡିୟାଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରାଇ ଓଡ଼ିଶାର ମତ ବୋଲି ଗବର୍ଣ୍ଣମେ□କୁ ପ୍ରତାରିତ କରିପାରନ୍ତି, ତେବେ ଦିନେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେ□ କିମ୍ବା ଅତ୍ରତ୍ୟ କୌଣସି ହାକିମ ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି ଲେଖି ଏପରି ଓଡ଼ିୟାଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର ସଂଗ୍ରହ କରି ଦରଖାସ୍ତ ପଠାଇପାରନ୍ତି । ରାଜବିଦ୍ରୋହ ତ ଏ ରୂପେ ହୋଇପାରେ ।" (ଉତ୍କଳଦୀପିକା-୨.୪.୧୮୭୦) ଏଥି ସହିତ ବାଲେଶ୍ୱର ମାଟିରେ ପୁଣିଥରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦାନା ବାନ୍ଧିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବାଲେଶ୍ୱର ଶିକ୍ଷାଜିଲ୍ଲା ଡେପୁଟିଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଶିବଦାସ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବଦଳି ମଧ୍ୟ ଦାବି କରିଥିଲେ, ଯାହା ଇଂରେଜ ସରକାର ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବଦଳରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାକୁ ପୁଣିଥରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚଳନ କରିବାପାଇଁ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ମିତ୍ରଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ଯେଉଁ ହୀନ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା, ଏହାକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାର ଶ୍ରେୟ ଗୌରୀଶଙ୍କର ଓ 'ଉତ୍କଳଦୀପିକା' ପତ୍ରିକାକୁ ଦିଆଯାଇପାରେ । ତାଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତିରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସନର ମୂଳପିଣ୍ଡ କଲିକତାରୁ ପ୍ରକଶିତ 'କାଲକାଟା ରିଭ୍ୟୁ'ର ଜୁଲାଇ୧୮୭୦ରେ କାନ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ସମୀକ୍ଷା କରି ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା । କେବଳ ସେତିକିନୁହେଁ, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ପ୍ରମୁଖ ଅଧିକାରୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ପଣ୍ଡିତ ଭୂଦେବ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ସଂପାଦନାରେ ପ୍ରକାଶିତ 'ଏଡୁକେସନ ଗେଜେଟ୍'ରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ସପକ୍ଷରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା ।

କାନ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା- ସମ୍ଭବ ହେଲେ ସରକାରୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ପରିବ□ନପାଇଁ

ଭାଷାତ□ୱ ଓ ଜନମତ ଚାପ ପ୍ରୟୋଗକରି ସରକାରଙ୍କ ଘୋଷିତ ନୀତିରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବ□ନ କରିବା । ଯାହାର ସୁଯୋଗନେଇ ପୁଣିଥରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଓ ପ୍ରସାର ଘଟାଇ କାଳକ୍ରମେ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଆବୋରି ବସିବା । ମାତ୍ର ସତର୍କ ପ୍ରହରୀ ଉତ୍କଳଦୀପିକା, ଗୌରୀଶଙ୍କରଙ୍କ ଦୃଢ ଉଦ୍ୟମ, ଜନବିମ୍‌ସ, ଭୂଦେବ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତି ହିଁ କାନ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଭଳି ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମକୁ ଦ୍ୱିତୀୟଥରପାଇଁ ବିଫଳ କରିଦେଲା । ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ଓ ବଳିଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତିକୁ ଦେଖି ଏହିଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟକୁ ଇଂରେଜ ଗବେଷକ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ସହ ଇଂରେଜ ସରକାର ୧୮୭୩ ବେଳକୁ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶାମାଟିରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଠାଇଦେଲେ । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାଦାନପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା କାନ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଭଳି ବହୁ ବଙ୍ଗାଳୀ ପଣ୍ଡିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିଖିବାକୁ ବାଧହେଲେ । ଯେଉଁମାନେ ନ ଶିଖିଲେ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାମାଟି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷିତବର୍ଗ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରତିକୂଳ ସ୍ଥିତିରେ ସାମାନ୍ୟ ସଚେତନ ହୋଇ ଆଧୁନିକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ଭାର ସୃଷ୍ଟିରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ବିଭବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହେବା ସହିତ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟ ସମକକ୍ଷ ହୋଇପାରିଲା । ନଅଙ୍କଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଦୁଃଖ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଛାତିରେ ଚାପି ଓଡ଼ିଆପୁଅ ପାଇଥିବା ନୂତନ ବୌଦ୍ଧିକ ଭଣ୍ଡାରର ଗୁପ୍ତଧନ ସୁବିନିଯୋଗ କରି ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷରେ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇପାରିଲା । ଏପରିକି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଅଭାବ ଦର୍ଶାଇ ଓଡ଼ିଶାମାଟିରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଲୋପକରିବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିବା କେତେକ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ସଂଖ୍ୟାରେ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ରଚନା ଓ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟରୁ ଜଣାପଡ଼େ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ୧୯୧୬-୧୭ ମସିହାରେ ୧୬୯ଟି ହିନ୍ଦୀ ପୁସ୍ତକ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ୩୭୮ଟି ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଅନୁସାରେ ପାଠକସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା ।

୧୮୦୩ରୁ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳରେ ଇଂରେଜ ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଲାଭ କଲାପରେ ଆଇନ୍ ଓ ପ୍ରଶାସନର ଭାଷା ରୂପେ ପାର୍ଶୀ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆକୁ ରଖିଥିବା ବେଳେ ୧୮୫୩ ପରେ ଧୀରେଧୀରେ ଇଂରାଜୀଭାଷା ପ୍ରଚଳନ କଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଆଧୁନିକଶିକ୍ଷା ନାମରେ ଇଂରାଜୀଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକ ଅଛି ବୋଲି କହି ଯେଉଁ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାଧାରାର କ୍ଷୀଣ ସ୍ରୋତଟିଏ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା, ତାହା ପରବ□ୀ କାଳରେ ଏଭଳି ବ୍ୟାପକ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲା ଯେ, ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ଓଡ଼ିଶାର ମାଟିବଂଶ ଅବଧାନଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମୂଳେ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଗଲା । ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସନିକ ତଥ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଇଂରେଜ ଶାସିତ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାଧିକ ଶିକ୍ଷିତ (ପ୍ରାୟ ୯୮ଭାଗ) ଜାତି ଇଂରେଜୀ ଶିକ୍ଷାଯୁକ୍ତ ଆଧୁନିକଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ଥିବାରୁ ରାତାରାତି ଭାରତର ସବୁଠାରୁ ମୂର୍ଖଜାତି ଓ ଅଶିକ୍ଷିତଅ□ଳର ମାନ୍ୟତା ପାଇଲା ।

ପରିଣତି

ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପରିଚୟ ଧୀରେଧୀରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଲାଗିଲା କେତେକ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା । ଏହି ସନ୍ତାନଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଥିଲେ ଯାଜପୁରର କ□ାବଣିଆ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମିତ ତଥା କଟକ କମିଶନରଙ୍କ ସିରସ୍ତାଦାର ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଦାସ ଏବଂ କଟକର ଦିକ୍ଷିତପଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ବଙ୍ଗାଳୀ କାୟସ୍ଥ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମିତ ତଥା କଟକ କିଲଟରୀରେ ଅନୁବାଦକ ଥିବା ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ । ଏହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଘଟଣା ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଯାଇଥିଲା, ଯାହା ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ ଉନ୍ମେଷ ଦିଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା । ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଅଥଚ ନିର୍ଭୀକ ଓଡ଼ିଆ ଉଭୟ ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଏବଂ ଗୌରୀଶଙ୍କର ଓଡ଼ିଆଜାତିର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶପାଇଁ ଲାଗିପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ 'ଉତ୍କଳଦୀପିକା' ଓ ଛାତ୍ର ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ବଳିଷ୍ଠ ମାଧ୍ୟମ । 'ଦୀପିକା'ର ଦୀପଶିଖା ଆହୁରି ଅଧିକ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧାରକୁ ଦୂରୀଭୂତ କରି ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱାଭିମାନର ମନ୍ତ୍ର ଗାଇ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ବାରିଷ୍ଟର ମଧୁସୂଦନ ଦାସଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଶୈଳୀ ସୁପ୍ତ ଓଡ଼ିଆଚେତନାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଦେଇଥିଲା । ଫଳସ୍ୱରୂପ 'ତିନିଥେ□ିଆ କାକୁଡ଼ି ବାଡ଼ି'ଥିବା ଓଡ଼ିଶାମାଟିକୁ ବଙ୍ଗାଳୀ, ତେଲୁଗୁ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବରୁ ସୁରକ୍ଷିତକରି ଅଖଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଶା ଗଠନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଭାଷାଆନ୍ଦୋଳନ ଇନ୍ଧନ ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

ନିଜଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ପରଦା ଆଢୁଆଳରେ ଇଂରେଜ ଅଧିକାରୀଗଣ ରହି କିରାଣୀ ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଦଫାରେ ବଳି ପକାଇ ବାହାବା ନେଲେ । ୨ୟ ଦଫାରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବିଲୋପ କରିବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣିଥରେ ବଦନାମ କରି ଇଂରେଜ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ମହନୀୟତା ସଂପର୍କରେ ଯୁକ୍ତିକରି ଓଡିଶାର ହାତଗଣତି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ ହୋଇପାରିଲେ । ତେବେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ମୃତପ୍ରାୟ ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟତାରେ ଏଭଳି ପ୍ରାଣ ସ□ାର କଲା ଯେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳର ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ନିଜ ଭାଷା ଓ ଜାତିର ସୁରକ୍ଷାପାଇଁ ଅ□ାଭିଡ଼ି ବାହାରିଲେ । କାରଣ ବଙ୍ଗ ଅଧିନସ୍ଥ ଓଡ଼ିଶା ଅ□ଳର ଭାଷା ବିଲୋପପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସମାନ ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଆଅ□ଳରେ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପାଓ୍ୱେଲ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ପରୀକ୍ଷାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ତତ୍କାଳୀନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି ପତ୍ର ଲେଖିଲେ – "ଯଦି ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ତୈଲଙ୍ଗୀଭାଷା କହିବାକୁ ବାଧ କରାଯାଏ, ତା'ହେଲେ ଏହି ଅ□ଳବାସୀ ବହୁ ଉପକାର ପାଇବେ । କାରଣ ତୈଲିଙ୍ଗୀ ଭାଷାରେ ପୂର୍ବକାଳର ସାହିତ୍ୟ କୌତୁହଳ ଜଗାଏ, ସେମିତି ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ ଅଛି । **xxx** ଓଡ଼ିୟା ଅର୍ଦ୍ଧ ଅସଭ୍ୟ ଭାଷା ଅଟେ ।"

ଇଂରେଜ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଏହିପରି ମାନସିକତାରେ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ତତ୍କାଳୀନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ତେଲୁଗୁ ଓ ତାମିଲ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଗଣ ଉତ୍ତର ସରକାର ବା ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ତେଲୁଗୁଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ଦାବି ଜଣାଇଲେ । ଏମାନଙ୍କ ଦାବିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇ ତେଲୁଗୁଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ମାତ୍ର ୧୮୬୬ ମସିହାର ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପରେ ଯେଉଁ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ ଘଟି ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଭିତ୍ତିଭୂମି ସ୍ଥାପିତ ହେଲା, ସେଥିରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ।୧୮୭୦ ମସିହାରେ ଏମାନେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାରଙ୍କୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏକ ସ୍ମାରକପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏଥିରେ ନ୍ୟାୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ତେଲୁଗୁଭାଷା ପ୍ରଚଳନଦ୍ୱାରା ସାଧାରଣ ଜନତା କିପରି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିଲେ, ତାହା ଦର୍ଶାଯାଇ ଥିଲା । ଶେଷରେ୪ମାର୍ଚ୍ଚ୧୮୭୨ ମସିହାରେ ସରକାରୀ ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ନ୍ୟାୟାଳୟର ଭାଷା ତେଲୁଗୁ ବଦଳରେ ଓଡ଼ିଆ ହେଲା । କାଟିଙ୍ଗିଆ ଜମିଦାର ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱର ରାଓ ଏଥିରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଆହୁରି ଜୋରଦାର କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଗଢ଼ିଲେ 'ଓଡ଼ିଆ ହିତବାଦିନୀ ସଭା' । ଏହା ଥିଲା ଭାରତର ସର୍ବପ୍ରଥମ ସଂଗଠନ, ଯାହା କେବଳ ରାଜନୈତିକ ଅଧିକାରପାଇଁ ଗଠିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ବରଂ କୌଣସି ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସୁରକ୍ଷାପାଇଁ ଗଠିତ ଭାରତର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ସଚେତନତା କିଭଳି ପ୍ରକାରର ଥିଲା ।

ବଙ୍ଗଳା ଅଧୀନରେ ଥିବା ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଶା ଅଞ୍ଚଳ ଯେତେବେଳେ ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କରାଳ କାୟାରେ କବଳିତ ହୋଇ ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ (ସରକାରୀ ହିସାବରେ ଏକତୃତୀୟାଂଶ ବା ମୋଟ ୩୦ ଲକ୍ଷ ଜନସଂଖ୍ୟାରୁ ୧୦ ଲକ୍ଷ) ହରାଇ ନିଜର ସ୍ଥିତି ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାର ପ୍ରୟାସରତ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ଜାତି ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସୁରକ୍ଷାପାଇଁ କନ୍ଧମାଳ ଭଳି ନିଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ସୁଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ଘେରା ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଲା । ସେହି ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନର ଦାରିଙ୍ଗବାଡ଼ି ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଅନ୍ତର୍ଗତ କାଟିଙ୍ଗିଆ ଜମିଦାର ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱର ରାଓ । ଜଣେ ଦୂରଦ୍ରଷ୍ଟା, ସ୍ୱାଭିମାନୀ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଓଡ଼ିଆ ଭାବେ ସେ ଅନୁଭବ କଲେ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏକ ଶାସନାଧୀନ ନ କଲେ ତଥା ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷିତ ନ କଲେ ଐତିହାସିକ ଗୌରବମୟ ଓଡ଼ିଶା ଭୂଖଣ୍ଡର କୌଣସି ଉନ୍ନତି ଘଟିବନାହିଁ । ଆଜି ଇଂରେଜ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆଏ ପୋକମାଛି ଭଳି ମରୁଛନ୍ତି, କାଲି ଆଉ କାହା ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ନିଜର ସତ୍ତା ହରାଇ ବସିବେ । ଓଡ଼ିଆଜାତିର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶପାଇଁ ଏକମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଅଧୀନରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ଏକତ୍ରକରି ସମଗ୍ର ଶାସନବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ କରାଇବା । ତେଣୁ ସେ ୧୮୬୬ରେ ଜମିଦାରୀ କ୍ଷମତା ପାଇବା ପରେ ନିଜ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ

କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାପାଇଁ ହଦଗଡ଼, ମୁଠା (ଟିକାବାଲି), ଚକାପାଦ, ଖଣ୍ଡମ, ଅଠର ଓ ବାରମୁଠାର ସମସ୍ତ ରୟତ, କରଡ଼ା, ରଣବା, ଗଦାପୁର, ପାଲୁର, ହୁମା, ଗଞ୍ଜା, ମହୁରୀ, ସୁରଙ୍ଗୀ, ଜରଡା, ଖଲ୍ଲିକୋଟ, ଆଠଗଡ଼, ଘୁମୁସର, ଧରାକୋଟ, ସୋରଡ଼ା, ଖେମୁଣ୍ଡି, ଚିକିଟି, ଜଳନ୍ତର, ମଞ୍ଜୁଷା, ପାରଳା ଆଦି ଅ□ଳର ଦେଶୀୟ ରାଜା, ଭାଷାପ୍ରେମୀ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ, ବିଭିନ୍ନ ଛୋଟବଡ଼ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସଂଗଠନ ସଦସ୍ୟଗଣଙ୍କ ସହ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୮୭୦ରେ ରସୁଲକୁଣ୍ଡା (ବ□ମାନର ଭଂଜନଗର)ଠାରେ ଏକ ସଭାର ଆୟୋଜନ କଲେ । ଏହି ସଭାରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶା ଅ□ଳରେ ତେଲୁଗୁଭାଷୀଙ୍କ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ନକୁ ତୀବ୍ର ଭର୍ତ୍ସନା କରାଯିବା ସହ ଏଠିକାର ନ୍ୟାୟାଳୟ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ସ୍ମାରକପତ୍ର ତତ୍କାଳୀନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଲାଟଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ତେବେ ଏହି ସଭାର ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହେଉଛି ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଅ□ଳ ଏକତ୍ର କରାଯିବାର ଶୁଭଶଙ୍ଖ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ଏହିଠାରେ ହିଁ ନିନାଦିତ ହୋଇଥିଲା, ଯାହା ବଙ୍ଗ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ତତ୍କାଳୀନ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ହୃଦୟତନ୍ତ୍ରୀରେ କମ୍ପନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ।

ସେହିପରି ୧୮୪୯ରେ ରାଜସ୍ୱ□ଲୋପ ନୀତି ଅନୁସାରେ ସମ୍ବଲପୁର ରାଜ୍ୟ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନ ହେବାପରେ ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ସୀମାନ୍ତ ଏଜେନ୍ସି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ମୂଳ ଓଡ଼ିଶାଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ୧୮୫୪ରେ ଏହି ଏଜେନ୍ସିର ନାମକରଣ ଛୋଟନାଗପୁର ଡିଭିଜନ ହେବାପରେ ଏଜେନ୍ସିର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟଭାଷା ଭାବେ ହିନ୍ଦୀକୁ ଲାଗୁ କରାଯିବାରୁ ସମ୍ବଲପୁର ସମେତ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ହିନ୍ଦୀଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ହେଲା । ତେବେ ୧୮୬୦ରେ ଏହି ଅ□ଳ ଓଡ଼ିଶା ଡିଭିଜନ ମିଶିଯିବାରୁ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପୁନଃପ୍ରଚଳନ ହେଲା । ଏପରିକି ୨ବର୍ଷ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୩୦ଅପ୍ରେଲ୧୮୬୩ରେ ଏହା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଡିଭିଜନରେ ମିଶି ଓଡ଼ିଶା ଡିଭିଜନଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ୧୮୯୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଚିଫକମିଶନର ଉଡ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ ୧ ଜାନୁଆରୀ ୧୮୯୫ମସିହାରେ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବଲପୁରର ଡେପୁଟି କମିଶନର ଚେପ୍‌ମେନ୍ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇବାରୁ ୧ଜାନୁଆରୀ୧୮୯୬ଠାରୁ ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ ଅଦାଲତ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳିତ ହେଲା । ଅଥଚ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନାଗପୁରରେ ମରାଠୀ ଓ ସିରୋ□ାରେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ପୂର୍ବପରି ଚାଲୁ ରହିଲା ।

ଏହି ନିଷ୍ପ□ି ବିରୁଦ୍ଧରେ ୧୩ ଜୁନ୍ ୧୮୯୫ରେ ଧରଣୀଧର ମିଶ୍ରଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଏକ ବିରାଟ ସାଧାରଣ ସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସମ୍ବଲପୁରମାଟିରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସୁରକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନର ମୂଳଭି□ି ସ୍ଥାପନହେଲା । ଏହିସଭାର ପ୍ରସ୍ତାବକ୍ରମେ ବ୍ରଜମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ମଦନମୋହନ ମିଶ୍ର, ବଳଭଦ୍ର ସୁଆର, ମହନ୍ତ ବିହାରୀ ଦାସ ନାଗପୁର ଯାତ୍ରାକରି ୫ଜୁଲାଇ ୧୮୯୫ରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ନିକଟରେ ଏଭଳି ଅନ୍ୟାୟ ନିଷ୍ପ□ିର ପ୍ରତ୍ୟାହାରପାଇଁ

ଦାବି ଜଣାଇଲେ । ରାଜ୍ୟପାଳ ଫ୍ରେଜରସାହେବ ଏହି ଅଭିଯୋଗ ବଡ଼ଲାଟ ଲର୍ଡ ଏଲଗିନ୍‌ଙ୍କୁ ଜଣାଇବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । ମାତ୍ର ବଡ଼ଲାଟ ଫ୍ରେଜରଙ୍କ ପରାମର୍ଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ହିନ୍ଦୀଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ପରେ ସୋମନାଥବାବୁଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସଭାର ପ୍ରସ୍ତାବକ୍ରମେ ମହନ୍ତ ବିହାରୀ ଦାସ, ବ୍ରଜମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବଳଭଦ୍ର ସୂପକାର (ସୁଆର), ମଦନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଯୁବକ ଶ୍ରୀପତି ମିଶ୍ର ବଡ଼ଲାଟ ଲର୍ଡ କର୍ଜନଙ୍କୁ ଭେଟି ସମ୍ବଲପୁରରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ଦାବିପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବେ ବୋଲି ଶିମିଳା ଯାଇଥିଲେ । ଯାହା ପରବ□ୀ ସମୟରେ 'ଶିମିଳା ଯାତ୍ରା' ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ।

୧୮୯୯ରେ ସମ୍ବଲପୁର ଅ□ଳରେ ଭୟାବହ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ଏହା ୧୮୬୬ ମସିହାରେ ଘଟିଯାଇଥିବା ଉପକୂଳ ଓଡ଼ିଶାର ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଭଳି ମନୁଷ୍ୟକୃତ ଥିଲା । ୧୮୯୦ରେ ଝାରସୁଗୁଡ଼ା ଦେଇ ବମ୍ବେ-କଲିକତା ରେଳପଥ ନିର୍ମାଣ ହେବାପରେ ୧୮୯୪ରେ ଝାରସୁଗୁଡ଼ାଠାରୁ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ରେଳପଥ ନିର୍ମାଣହେଲା । ଫଳରେ ଏହି ଅ□ଳରୁ ଉତ୍ପାଦିତଶସ୍ୟକୁ ସଂଗ୍ରହକରି ରେଳମାଧ୍ୟମରେ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । ଅଥଚ ଆବଶ୍ୟକ ସମୟରେ ଶସ୍ୟ ଆମଦାନୀର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ନ ଥିଲା । ଖାଦ୍ୟ ରପ୍ତାନୀହାର ଏଭଳି ମାତ୍ରାରେ ବୃଦ୍ଧିପାଇଲା ଯେ ମାତ୍ର ୩/୪ବର୍ଷ ପରେ ଯେଉଁ ଭୟଙ୍କର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦେଖାଦେଲା, ସେଥିରେ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ୮ ଲକ୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ୧ ଅକ୍ଟୋବର ୧୮୯୯ ରୁ ୩୦ ସେପ୍ଟେମ୍ବର୧୯୦୦ମଧ୍ୟରେ ୬୨ହଜାର୯୨୪ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଣ ହରାଇ ଥିବାବେଳେ ଏହାର ୫ଗୁଣ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଓଡ଼ିଆ ସବୁକିଛି ହରାଇ ନିଃସ୍ୱ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଏପରିକି ଏମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ନିବେଦନ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଲେଖି ପଠାଉଥିବାରୁ ଅଣଓଡ଼ିଆ କିରାଣୀଦଳ ଏହିସବୁ ଦରଖାସ୍ତକୁ ଚିରି ଦେଉଥିଲେ କିମ୍ବା ନାଲିଫିତା ତଳେ ଲୁଚାଇ ରଖି ଦେଉଥିଲେ । ଜିଲ୍ଲା ମୁଖ୍ୟପ୍ରଶାସନିକ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ କିରାଣୀ ଥିବା ଦାଶରଥି ମିଶ୍ର ଏ ସଂପର୍କିତ ତଥ୍ୟ ଭାଇ ଶ୍ରୀପତି ମିଶ୍ରଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦେଇ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ । ଆଉଜଣେ ଓଡ଼ିଆପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ତଥା ସମ୍ବଲପୁରର ଅତିରିକ୍ତ ସହକାରୀ କମିଶନର ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପୂଜାରୀ ୧୯୦୧ର ଜନଗଣନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପୁଜିଥିବା ବିଶୃଙ୍ଖଳାର ତଦାରଖ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବାବେଳେ ରାତିରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ଗ୍ରାମା□ଳର ସାଧାରଣ ନିରୀହ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନର ବଶବ□ୀ ନ ହୋଇ ଭୟ ଓ ଆଶଙ୍କାରହିତ ଭାବେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଜନଗଣନାକାରୀଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ଭାବେ କହିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ । ଏହି ସୂଚନା ଜିଲ୍ଲାପାଳ ପାଇବାରୁ ପୂଜାରୀ ମହାଶୟଙ୍କୁ ଜବଲପୁର ବଦଳି କରାଗଲା । ସେହିପରି ଅନ୍ୟଜଣେ ଯୁବନେତୃତ୍ୱ ତଥା ଆଇନଜୀବୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବେହେରା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ଥିତିରକ୍ଷାପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ୧୯୦୧ବେଳକୁ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀଙ୍କ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରେ ଅତିଷ୍ଠ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ଭିତରେ ଏଭଳି ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଯେ, ମଇମାସରେ ମଦନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଓ ୨୯

ଜୁଲାଇ ୧୯୦୧ରେ ବ୍ରଜମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ନାଗପୁର ଚିଫ୍ କମିଶନର ଫ୍ରେଜର ସାହେବଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ପୁନଃ ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ଦାବିପତ୍ର ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ନିଜ ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଓଡ଼ିଆତ୍ୱର ଆବେଗରେ ହଜିଯାଇଥିବା ୫ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି କେତେବେଳେ ଚାଲିଚାଲି, କେତେବେଳେ ଟାଙ୍ଗାଗାଡ଼ି କିମ୍ବା ରେଳଗାଡ଼ି ଯୋଗେ ଦୀର୍ଘପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି୧୬ସେପ୍ଟେମ୍ବର୧୯୦୧ରେ ଶିମିଳାଠାରେ ପହ□ିଲେ । ମାତ୍ର ଶିମିଳାରେ ଉଭୟ ବଡ଼ଲାଟ ଲର୍ଡ କର୍ଜନ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଆଣ୍ଡ୍ରୁ ଫ୍ରେଜର ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାକ୍ଷାତ ପାଇପାରି ନ ଥିଲେ । ତେବେ ପୂର୍ବରୁ ସମ୍ବଲପୁରର କଲେକ୍ଟର ତଥା ଏହି ସମୟରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଘରୋଇ ସଚିବ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥିବା କ୍ରମ୍ପଟ ସାହେବଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଦାବିପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ସମ୍ବଲପୁର ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ହେଲା ଏହି ସମୟରେ ଶିମିଳାଠାରେ ଚାଲିଥିବା 'ସର୍ବଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି' ସଂପର୍କିତ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବଡ଼ଲାଟ କର୍ଜନ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସରକାର ଆଣ୍ଡ୍ରୁ ଫ୍ରେଜରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅଧିନସ୍ଥ ନାଗପୁରରେ ମରାଠୀ ଓ ସିର□ାରେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ହେଉଥିବା ବେଳେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ନ ହେବ କାହିଁକି ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଚାହିଁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଚଳନକୁ ଦୃଢ଼ବିରୋଧ କରୁଥିବା ଫ୍ରେଜର ଏହାର ଉ□ର ଦେଇପାରି ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହାପରେ ସେ ନିଜ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତିକୁ ନିରପେକ୍ଷ ରଖିବାପାଇଁ ସିଧାସଳଖ ସମ୍ବଲପୁର ଆସି ବିଭିନ୍ନ ଜନତାଙ୍କଠାରୁ ମତାମତ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ ।୨୬ ତାରିଖ ସକାଳେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବଲପୁରବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭବ୍ୟ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । 'ସମ୍ବଲପୁର ହିତୈଷିଣୀ' ବର୍ଣ୍ଣନାନୁସାରେ- "ମାନ୍ୟବର ଫ୍ରେଜର ସାହେବ ଯହିଁ ଯହିଁ ଗଲେ, ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ହୃଦୟନିହିତ ମର୍ମାନ୍ତିକ ବେଦନାଜନିତ ଆ□ନାଦ ଶ୍ରବଣ କଲେ । ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଦୁଃଖରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ବିଗଳିତ ହେଲା । ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ, ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଦୁଃଖ କାଳ୍ପନିକ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ହୃଦୟଜାତ ଏବଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ।" ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଭାଷାନିମି□ ଗଭୀର ଉଦ୍‌ବେଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଥିଲେ, "ଆମ୍ଭେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଦେଶରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଆପଣମାନଙ୍କ ଭାଷା ପରିବ□ନ ଜନିତ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲୁ । ଆପଣମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଏତଦ୍ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆମ୍ଭେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଓଡ଼ିଆ ପୁନଃପ୍ରଚଳନ ନିମନ୍ତେ ନିକଟରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ ବାହାଦୁରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲେଖୁଅଛୁ । **xxx** ଆପଣମାନେ ମନେକରନ୍ତୁ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଆଜିଠାରୁ ସମ୍ବଲପୁରର ଅଦାଲତ ଭାଷା ହେଲା । ଆପଣ ଜାଣିରଖନ୍ତୁ, ଜାନୁଆରୀମାସ ପ୍ରଥମ ତାରିଖଠାରୁ କାଗଜପତ୍ର ଓଡ଼ିଆରେ ଲିଖିତ ହେବାର ଆଦେଶ ଅବିଳମ୍ବେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବ ।" (ହିତୈଷିଣୀ, ୧୬ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୦୧, ପୃ-୯୦)

ଦୀର୍ଘ ଛଅବର୍ଷର ନିର୍ବାସନଦଣ୍ଡ ପରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମୁଖରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପୁନଃ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଆଣ୍ଡ୍ରୁ ଫ୍ରେଜର ନିଜକଥା ଅନୁସାରେ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୦୧ରେ ନିଜ

ମତାମତ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କୁ ଦେବାପରେ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ୧ ଜାନୁଆରୀ ୧୯୦୩ରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସମ୍ବଲପୁରରେ ଲାଗୁ ହେବା ସହ ୫୦ଟି ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚଳନ ହେଲା । ଭାଷା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସଫଳ ହେବାପରେ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ମିଶାଇବାପାଇଁ ଶକ୍ତି ମିଳିଗଲା । ପୁଣି ଏହି ସମୟବେଳକୁ ଫ୍ରେଜର ଛୋଟଲାଟ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ସମ୍ବଲପୁରବାସୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଫ୍ରେଜରଙ୍କ ଅନୁକୂଳ ଭାବନାର ସୁଯୋଗ ନେବାକୁ ଓଡ଼ିଆଗଣ ବାହାରିପଡ଼ିଲେ । ଫଳରେ ୮ ଜାନୁଆରୀ ୧୯୦୪ ରିଖ ସକାଳ ଆଠଟାରେ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବୈଠକରେ ଗୃହୀତ ପ୍ରସ୍ତାବ ଫ୍ରେଜରଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଯାହାକୁ ସେ ଗୃହୀତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିସ୍ମୟର କଥା ବଙ୍ଗଳାର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଭାବେ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଥିବା ଫ୍ରେଜର ଯଦିଓ ସମ୍ବଲପୁର ମିଶ୍ରଣକୁ ଅନିଚ୍ଛାସ□ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଗଞ୍ଜାମ ମିଶ୍ରଣକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧ କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ଏହି ମିଶ୍ରଣକୁ ବିରୋଧ କରୁଥିବା ମାନ୍ଦ୍ରାଜଗଭର୍ଣ୍ଣର ଆମ୍ପଥିଲ୍ ଏହି ସମୟରେ କର୍ଜନଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ ବଡ଼ଲାଟ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇବାରୁ ଉଭୟ ମିଶି ଗଞ୍ଜାମ ସମେତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଧିନସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆଅ□ଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କଲେ । ଫଳରେ ପରବ□ୀ କାଳରେ ଲର୍ଡ କର୍ଜନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ 'ରିସ୍‌ଲେ ଆଦେଶନାମା'ଅନୁସାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆଅ□ଳ ଏକତ୍ରିକରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ତେବେ ବଙ୍ଗଭଙ୍ଗବେଳେ କିଛି ଅଂଶକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଶା ଏକାଠି ହେବା ଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିପାଇଁ ଏକ କୌତୁହଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ଘଟଣା ।

ସେ ଯାହାହେଉ, ଚତୁର ରାଜନୈତିକ ଗୋଟିଚାଳନାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବସାୟୀ ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓଡ଼ିଆଜାତିକୁ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପଡ଼ୋଶୀ ତେଲୁଗୁ, ବଙ୍ଗାଳୀ ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧନ, ଧର୍ମ ଓ ଭାଷା ଧ୍ୱଂସ କରିବାର ଛଦ୍ମ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ହିତାକାଂକ୍ଷୀ ଭାବେ ବିଶ୍ୱସନୀୟ ପରିଚୟଟିଏ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ବହୁ ବିଳମ୍ବରେ ସଫଳ ହେଲେ । ଯଦିଓ ଇଂରେଜଶାସକର ଏହି କୌଶଳକୁ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବୁଝିପାରି ନଥିଲେ, ତଥାପି ସର୍ବସ୍ୱହରାଇ କେବଳ ସ୍ୱାଭିମାନକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଥିବା ଏହି ଜାତିକୁ ପୁଣିଥରେ ଏକାଠି କରିବାର ସୂତ୍ର ଏହିଭାଷା ଆନ୍ଦୋଳନଦ୍ୱାରା ମିଳିଗଲା; ଯାହା ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷର ଅନ୍ୟ ଭାଷାଭାଷୀମାନଙ୍କପାଇଁ ଈର୍ଷାର କାରଣ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା ।

✲ ✲ ✲

ଉପାଦାନ ସୂଚୀକା

ଆନସିଏ□ ଇଣ୍ଡିଆ - ଝା , ଶ୍ରୀମାଲୀ
ଓଡିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ -ମାୟାଧର ମାନସିଂହ
ଦି ଏଭୋଲ୍ୟୁସନ ଅଫ ଓରିୟା ଲାଙ୍ଗୁଏଜ ଆଣ୍ଡ ସ୍କ୍ରିପ୍ଟ - କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ତ୍ରିପାଠୀ
ଓଡିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ - ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ
ମାନୁଆଲ ଅଫ ଇଣ୍ଡିଆନ ବୁଦ୍ଧିଜିମ - କାର୍ଣ୍ଣ
ପାଲି ଆଣ୍ଡ ସାଂସ୍କ୍ରିଟ - ଅଟୋଫ୍ରାଙ୍କ
ଦି ବିନୟପିଟକ(ଭଲ୍ୟୁମ-୧, ଇ□ୋଡକ୍ସନ) - ହରମାନ ଓଲଡେନବର୍ଗ
ଇ□ୋଡକ୍ସନ ଟୁ ପ୍ରାକ୍ରିତି - ଉଲନୁର
ପ୍ରାକ୍ରିତ ଲାଙ୍ଗୁଏଜ - ଏସ.ମେ. କାତ୍ରେ
ଓଡିଆ ଜାତିର ଇତିହାସ - ନବୀନ କୁମାର ସାହୁ
ଅଶୋକ ଆଣ୍ଡ ଡେକଲାଇନ ଅଫ୍ ମୌର୍ଯ୍ୟ - ରୋମିଲା ଥାପର
ଦି ଷ୍ଟ୍ରଗଲ ଫର ଏମ୍ପାୟାର - ମଜୁମଦାର(ଭାରତୀୟ ବିଦ୍ୟାଭବନ
ହିଷ୍ଟ୍ରି ଅଫ ଓରିଶା(ଭଲ୍ୟୁମ-୧) - ରାଖଲଦାସ ବାନାର୍ଜୀ
ମିଡିଆଭାଲ ଇଣ୍ଡିଆନ କଲଚର - ଜେ.ଏଲ. ମେହେଟ୍ଟା
ହିଷ୍ଟ୍ରି ଅଫ୍ ସାଉଥ ଇଣ୍ଡିଆ - କେ. ଏ. ନିଳକଣ୍ଠ ଶାସ୍ତ୍ରୀ
ଗ୍ଲିମ୍ପସେସ୍ ଅଫ କଳିଙ୍ଗ ହିଷ୍ଟ୍ରି - ମନ୍ମଥନାଥ ଦାସ
ହିଷ୍ଟ୍ରି ଅଫ୍ ଦି ତାମିଲସ୍ - ପି. ଟି. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗର
ଓଡିଆ ଭାଷାତ□ର ଭୂମିକା - ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି
ଓଡିଆଜାତିର ଇତିହାସ ଓ ସଂସ୍କୃତି-ପ୍ରବୋଧ କୁମାର ମିଶ୍ର
ସିଭିଲାଇଜେସନ ଅଫ ଦି ଦକ୍ଷିନ : ଡାଉନ୍ ଟୁ ସିକ୍ସଥ ସେ□ୁରୀ ବି.ସି.
- ଥୋମାସ ଫୋଲକେସ୍ (ଦି ଇଣ୍ଡିଆନ ଏ□କ୍ୱାରି,ଭଲ୍ୟୁମ-୭-୮,୧୮୭୯)

✵✵✵

ଶତାବ୍ଦୀ
(ଖ୍ରୀ.ପୂ)
ତୃତୀୟ
ପ୍ରଥମ
(ଖ୍ରୀ:ଅ)
ପ୍ରଥମ
ପଞ୍ଚମ
ଷଷ୍ଠ
ସପ୍ତମ
ଅଷ୍ଟମ
ନବମ
ଦଶମ
ଏକାଦଶ
ଦ୍ୱାଦଶ
ତ୍ରୟୋଦଶ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ
ପଞ୍ଚଦଶ

କଳାହାଣ୍ଡିର ଗୁଡ଼ହାଣ୍ଡି
ପାହାଡ଼ ଗୁମ୍ଫାରେ ଅଙ୍କିତ
୨୦ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳର
ପଶୁ ଶିକାର ଚିତ୍ର

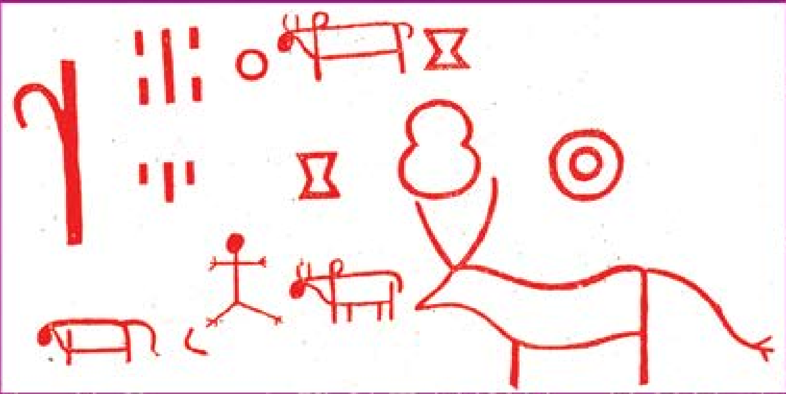

ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଠିତ ହୋଇଥିବା ଭାରତର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ଲିପି (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୫୦୦୦-୩୦୦୦), ଯାହା ନୂଆପଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାର ଯୋଗୀମଠ ପାହାଡ଼ଗୁମ୍ଫାରୁ ଆବିଷ୍କୃତ । ଏଥିରେ ଲିଖିତ ‘ଙ’ ଲିପି ଏବେ ବି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ଲେଖକଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭାର

ମୁକ୍ତି (ନାଟକ), ପ୍ରସଙ୍ଗ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ (ସମାଲୋଚନା), ପ୍ରବନ୍ଧ ଭାରତୀ (ପ୍ରବନ୍ଧ), ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁ ମରିଗଲା ପରେ (ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ), ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ପରିଚୟ (ସମାଲୋଚନା), ଜାତି ଜାଗୃତି ଓ ପ୍ରଗତି (ପ୍ରବନ୍ଧ)